

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึก
ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน



ปริญญานิพนธ์
ของ
อดุลย์ จันทา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุขะปฏิบัติ สาขาการศึกษาผู้ใหญ่
ธันวาคม 2559

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึก
ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน



ปริญญานิพนธ์
ของ
อดุลย์ จันทา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุชะฎิบัณฑิต สาขาการศึกษาผู้ใหญ่
ธันวาคม 2559
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึก
ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน



บทคัดย่อ
ของ
อดุลย์ จันทา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุขุภักดิ์บัณฑิต สาขาการศึกษาผู้ใหญ่
ธันวาคม 2559

อดุลย์ จันตา. (2559). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม: ดร.สุมนิตย์ เกิดหนูวงศ์, ดร.ชไมพร ดิสถาพร

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1.ศึกษาและสำรวจความต้องการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน 2.เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน 3.เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ประชากรได้แก่ 1.กลุ่มผู้นำและชาวบ้านในอำเภอสองจังหวัดแพร่ 2.ผู้ใหญ่ตอนต้น 17-20 ปี กลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเจาะจงแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1.กลุ่มผู้นำและชาวบ้านในตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จำนวน 36 คน และ 2.ผู้ใหญ่ตอนต้นอายุ 17-20 ปี ในตำบลเดียวกันจำนวน 30 คน เครื่องมือได้แก่ 1)แบบสำรวจจำนวน 2 ฉบับ เพื่อถามผู้นำชุมชนและชาวบ้านและถามผู้ใหญ่ตอนต้นอายุ 17-20 ปี 2)แบบสัมภาษณ์วิทยากรภูมิปัญญาที่ใช้ถามวิทยากรภูมิปัญญา 3)หลักสูตรฝึกอบรม 4)แบบวัดจิตสำนึกก่อนและหลังฝึกอบรม 5)แบบประเมินตนเองในการปฏิบัติกิจกรรม 6)แบบประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม และ 7)แบบติดตามผลหลังฝึกอบรม ผลการวิจัยพบว่า 1)ภูมิปัญญาที่กลุ่มผู้นำและชาวบ้านรับรู้มากที่สุดคือ เทียนบูชาสะอาดเคราะห์(100%)ขนมไทย(100%) และการปั้นขี้เลื่อยผสมกาว(86%)โดยเห็นว่าภูมิปัญญาเหล่านี้แสดงเอกลักษณ์ (100%) และเป็นแหล่งเรียนรู้ (100%) ด้านปัญหาของภูมิปัญญาพบว่าการขาดความตระหนักเป็นปัญหาสำคัญที่สุด (100%) และรองลงมาคือขาดการส่งเสริมจากหน่วยงาน (83%) กลุ่มนี้มีแนวทางแก้ปัญหา 2 แนวทางคือ การส่งเสริมยกย่องวิทยากรภูมิปัญญา (100%) และการถ่ายทอดภูมิปัญญาภายในครอบครัว (88%) ส่วนภูมิปัญญาที่กลุ่มผู้ใหญ่ตอนต้นรับรู้มากที่สุดคือขนมไทย(63.3%) และการทำน้ำปู(56.7%)โดยเห็นว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้คือการสร้างรายได้มากที่สุด (80%) และเห็นว่าในอนาคตจะไม่มีคนสนใจภูมิปัญญาท้องถิ่น (70%) ส่วนแนวทางแก้ปัญหาของกลุ่มนี้คือ การสร้างจิตสำนึก (73.3%) และการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (90%) สำหรับภูมิปัญญาที่กลุ่มนี้ต้องการอนุรักษ์มากที่สุดคือการทำน้ำปู (53.3%)การทำเทียนบูชาสะอาดเคราะห์ (50%) การทำกระดาษสา (40.7%) และการปั้นขี้เลื่อยผสมกาว (36%) 2)ส่วนข้อมูลจากวิทยากรภูมิปัญญาพบว่าควรมีการตั้งกลุ่มรักษาภูมิปัญญา มีการสืบทอดและฝึกปฏิบัติ 3)หลักสูตรฝึกอบรม ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้สามารถนำไปใช้ได้ 4)แบบวัดจิตสำนึกก่อนหลังฝึกอบรมพบว่า หลังการฝึกอบรมผู้เข้าอบรมมีคะแนนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 5)แบบประเมินตนเองในการปฏิบัติกิจกรรม พบว่า อยู่ในระดับ มากที่สุด 6)ความพึงพอใจต่อหลักสูตรพบว่า อยู่ในระดับ มากที่สุด และ7)แบบติดตามผลหลังฝึกอบรมไปแล้ว 1 เดือน พบว่าผู้ใหญ่ตอนต้นอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการไปฝึกหัดทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ส่วนผู้นำและชาวบ้านได้ช่วยประชาสัมพันธ์ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นสินค้า OTOPของชุมชน

THE DEVELOPMENT ON A TRAINING CURRICULUM FOR YOUNG ADULTS TO
PROMOTE LOCAL WISDOM CONSERVATION CONSCIOUSNESS IN COMMUNITY

AN ABSTRACT

BY

ADUN CHANTA



Presented in partial fulfillment of the requirement for the
Doctor of Education degree in Adult Education.

At Srinakharinwirot University

December 2559

Adun Chanta. (2016). **The Development on a Training Curriculum for Young Adults to Promote Local Wisdom Conservation Consciousness in Community**. Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee : Dr.Sumolnit Kerdnoonwong, Dr.Chamaiporn Disathaporn.

The objectives of the study were 1) to explore the need for a training curriculum to raise consciousness in conserving local wisdoms' community, 2) to develop a training curriculum to raise consciousness in conserving local wisdoms' the community. 3) to study the effect of the curriculum. The population was of two groups: community leaders and general people in one group and people aged 17-20 in another. The sample, chosen purposively, consisted of two groups: 1) 36 community leaders and general people and 2) 30 17-20-year-old young adults. The research instruments were 1) two questionnaires, one for the first group and the other for the second group, 2) an interview form for asking local wisdom teachers, 3) a training curriculum, 4) a pre/post consciousness evaluation test, 5) a self-evaluation practice form, 6) a satisfaction evaluation form, and 7) a follow-up evaluation form. The findings showed that 1) the local wisdoms the leaders and people perceived most were the destiny candle (100%), Thai desserts (100%), and glue-saw dust molding (100%). They thought that these were their unique symbols (100%) and sources of learning (100%). The largest problems for them were lack of the conservative mind (100%) and lack of governmental support (83%). The group suggested to respect to local wisdom teachers (100%) and to transfer local wisdoms within families (88%). As for the perception of local wisdoms in the young adults group, Thai desserts came first (63.3%), and crab juice came second (56.7%). The group thought of the local wisdoms as a way of earning money (80%) and thought that in the future no one would be interested in the local wisdoms (70%). This group suggested promoting the conservative mind (73.3%) and transferring local wisdoms (90%). They wanted to conserve the crab juice, the destiny candle, Sapaper, and glue-saw dust molding most, 53.3%, 50%, 40.7%, and 36% respectively. 2) The local wisdoms teachers suggested establishing groups to demonstrate and practice local wisdoms. 3) The curriculum passed the specified criteria and so was suitable for future use. 4) The participants' scores in local wisdom preservation consciousness from the pre/post consciousness evaluation test obtained a significant statistical difference of 0.05 5) The participants participated in the training activities at the

“highest” level. 6) These participants were satisfied with the training at the “highest” level, and 7) the young participants were found, one month after the training, most of the young, aged, participants still showed local wisdom consciousness by participating in local wisdom activities. The leaders and adult participants helped advertise their local wisdoms as community OTOP products.



ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึก
ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

ของ
อดุลย์ จันตา

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษาดุริยบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)

วันที่ เดือน..... พ.ศ.2559

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ที่ปรึกษาหลัก

.....ประธาน

(อาจารย์ ดร.สุมนิตย์ เกิดหนูวงศ์)

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒน์ วัฒนวงศ์)

.....ที่ปรึกษาร่วม

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร.ชไมพร ดิสถาพร)

(อาจารย์ ดร.สุมนิตย์ เกิดหนูวงศ์)

(อาจารย์ ดร.ชไมพร ดิสถาพร)

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร.มิ่งขวัญ คงเจริญ)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาช่วยเหลือจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร.สมลนิตย์ เกิดหนูวงศ์ ประธานกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ อาจารย์ ดร.ชไมพร ดิสถาพร ที่ปรึกษาร่วม ผู้เสียสละเวลาให้คำแนะนำปรึกษาในการศึกษาค้นคว้าชี้แนะแนวทางที่ถูกต้อง และดูแลใกล้ชิดอย่างกัลยาณมิตร ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. เสาวนีย์ เลวลีย์ ที่กรุณาสละเวลามาเป็นประธานสอบเค้าโครงปริญญานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประยูร สุยะใจ ที่กรุณาสละเวลามาเป็นกรรมการสอบเค้าโครงปริญญานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร. สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ ที่กรุณาสละเวลามาเป็นประธานสอบปริญญานิพนธ์ อาจารย์ ดร. มิ่งขวัญ คงเจริญ ที่สละเวลามาเป็นกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

ขอกราบขอบพระคุณท่านผู้เชี่ยวชาญที่ให้ความกรุณาในการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรฝึกอบรม และเครื่องมือวิจัย ซึ่งได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.เมธาวี อุดมธรรมมานุภาพ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชนกนารถ บุญวิวัฒนะกุล อาจารย์ดร.อุไร จักร์ตรีมงคล, ดร.กัมปนาท บริบูรณ์, ดร.สมิตรา โรจนนิตติ ดร.อารีย์ ปรีดีกุล และกราบขอบพระคุณคณาจารย์ในหลักสูตรการศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการศึกษาผู้ใหญ่ ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้อันมีคุณค่าในการศึกษาจนสำเร็จ

ขอขอบพระคุณวิทยากรการทํานํ้าปู การทำเทียนบูชาเสเดาะเคราะห์ การทำกระดาดสา และการปั้นขี้เลื่อยผสมกาว กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ชาวบ้าน และผู้เข้าอบรม ตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ที่ให้ความร่วมมือ ความอนุเคราะห์ และความสะดวกแก่ผู้วิจัยอย่างยิ่งในการดำเนินการวิจัย

ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ แก้วนุช พันตรีหญิง รัตนมณี พันธุ์มณี ที่ให้คำแนะนำช่วยเหลือให้กำลังใจ และที่פקพิง

ขอขอบคุณภรรยา กมลวัลย์ ลูกชาย นิชนันท์ อาทิตกาล และชัยพันธ์ ตลอดจนเพื่อนๆ ที่ให้ความช่วยเหลือสนับสนุน และให้กำลังใจมาตลอดการศึกษาวิจัย

ความสำเร็จทางการศึกษาชั้นสูงสุดอันเนื่องมาจากคุณค่าของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ซึ่งเป็นความปรารถนาและความใฝ่ฝันอันสูงสุดในชีวิต ผู้วิจัยขออุทิศตอบแทนพระคุณบิดา มารดา ที่ล่วงลับและคณาจารย์ทุกท่านที่ช่วยพัฒนาจิตวิญญาณของผู้วิจัยให้มีพลังพร้อมที่จะนำความรู้ความสามารถทำดีตอบแทนคุณของแผ่นดิน

อดุลย์ จันตา

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	6
ความสำคัญของการวิจัย	6
ขอบเขตของการวิจัย	6
ประชากรที่ใช้ในการวิจัย	6
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	6
ตัวแปรที่ศึกษา	7
นิยามศัพท์เฉพาะ	9
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม	11
ความหมายของหลักสูตร	11
หลักสูตรฝึกอบรม	11
แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการฝึกอบรม	12
ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร	21
การประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรม	25
แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบ	27
ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner – centered)	27
หลักสูตรที่เลือกได้ (Cafeteria curriculum)	28
ความสัมพันธ์แนวนอน (Horizontal relationship)	28
การพึ่งพาทรัพยากรท้องถิ่น (Reliance on local resources)	28
การใช้ประโยชน์ได้ทันที (Immediate usefulness)	29
การมีโครงสร้างที่ยืดหยุ่น (Low level of structure)	29
แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่	30
ความหมายของผู้ใหญ่	30
ลักษณะของผู้ใหญ่	30
พัฒนาการและการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ตามขั้นตอนชีวิต	31
หลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่	32

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	
การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่.....	33
วิธีสอนผู้ใหญ่ตามหลักการศึกษาผู้ใหญ่ (Andragogy)	35
ทฤษฎีการ	36
เรียนรู้..... *	
แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับจิตสำนึก.....	39
ความหมายของจิตสำนึก.....	39
องค์ประกอบของจิตสำนึก.....	40
ลักษณะของจิตสำนึก.....	40
กระบวนการเกิดจิตสำนึก.....	41
แนวคิดเกี่ยวกับการวัดจิตสำนึก.....	43
แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	48
ความหมายภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	50
ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	50
อำเภอสอง.....	56
ประวัติอำเภอสอง.....	56
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	59
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	63
ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน.....	63
ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม.....	68
ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร.....	74
ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลหลักสูตร.....	77
ขั้นตอนที่ 5 การติดตามผล.....	79
4 ผลการดำเนินการวิจัย.....	82
ขั้นตอนที่ 1 ผลการวิจัยการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน.....	82
ผลสำรวจความต้องการฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิ	
ปัญญาท้องถิ่นของชุมชน.....	82
ผลการสัมภาษณ์วิทยากร.....	92

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 (ต่อ)	
ขั้นตอนที่ 2 ผลการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม.....	99
ขั้นตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม.....	111
ขั้นตอนที่ 4 ผลการประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรม.....	119
ขั้นตอนที่ 5 ผลการติดตามผล.....	121
5 สรุปผลการดำเนินการวิจัย.....	123
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	123
ประชากรที่ใช้ในการวิจัย.....	123
วิธีการดำเนินการวิจัย.....	124
ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน.....	124
ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรการฝึกอบรม.....	124
ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม.....	124
ขั้นตอนที่ 4 การประเมินหลักสูตรฝึกอบรม.....	125
ขั้นตอนที่ 5 การติดตามผล.....	125
ผลการวิจัย.....	125
อภิปรายผล.....	127
ข้อเสนอแนะ.....	130
ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย.....	130
ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ.....	130
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป.....	131
บรรณานุกรม.....	132
ภาคผนวก.....	141
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	233

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรของนักการศึกษา.....	23
2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสำรวจความต้องการฝึกอบรม (สำหรับผู้ใหญ่ตอนต้น)	83
3 ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญา จากการสำรวจข้อมูล ของแบบสำรวจความต้องการ ฝึกอบรม เสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน (สำหรับ ผู้ใหญ่ตอนต้น)	85
4 สภาพปัญหาที่ได้จากการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาภูมิปัญญาท้องถิ่น ของแบบ สำรวจความต้องการฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของชุมชน (สำหรับผู้ใหญ่ตอนต้น)	87
5 วิธีการแก้ปัญหาจากการสำรวจวิธีการแก้ปัญหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ของแบบ สำรวจความต้องการฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของชุมชน (สำหรับผู้ใหญ่ตอนต้น)	89
6 ผลการสำรวจความต้องการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	90
7 ผลการสำรวจความต้องการเข้ารับการฝึกอบรมภูมิปัญญาท้องถิ่น ของแบบสำรวจ ความต้องการฝึกอบรม (สำหรับผู้ใหญ่ตอนต้น)	91
8 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสำรวจความต้องการฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการ อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของ (สำหรับผู้นำชุมชนและชาวบ้าน)	93
9 ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ของแบบสำรวจความต้องการฝึกอบรมเสริมสร้าง จิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของ (สำหรับผู้นำชุมชนและชาวบ้าน)	94
10 สภาพปัญหาที่ได้จากการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาภูมิปัญญาท้องถิ่น ของแบบ สำรวจความต้องการฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของ (สำหรับผู้นำชุมชนและชาวบ้าน)	96
11 ผลการสำรวจวิธีการแก้ปัญหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ของแบบสำรวจความ ต้องการฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของ (สำหรับ ผู้นำชุมชนและชาวบ้าน)	97
12 ผลการสำรวจความต้องการฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญา ท้องถิ่นของ (สำหรับผู้นำชุมชนและชาวบ้าน)	98
13 ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญในหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน.....	100

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
14 ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของแบบประเมินหลักสูตรของผู้เชี่ยวชาญใน หลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญา ท้องถิ่นของชุมชน.....	104
15 ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญในแบบวัดจิตสำนึกหลักสูตร ฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของชุมชน (ด้านการรับรู้)	108
16 ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญในแบบวัดจิตสำนึกหลักสูตร ฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของชุมชน (ด้านความคิด)	109
17 ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญในแบบวัดจิตสำนึกหลักสูตร ฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของชุมชน (ด้านการปฏิบัติ)	110
18 ผลการวิเคราะห์ ผลการประเมินการวัดจิตสำนึกก่อนฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกใน การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชน (ด้านการรับรู้)	111
19 ผลการวิเคราะห์ ผลการประเมินการวัดจิตสำนึกก่อนฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกใน การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชน (ด้านความคิด)	112
20 ผลการวิเคราะห์ ผลการประเมินการวัดจิตสำนึกก่อนฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกใน การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชน (ด้านการปฏิบัติ).....	113
21 ผลการวิเคราะห์ ผลการประเมินการวัดจิตสำนึกหลังฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกใน การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชน (ด้านการรับรู้)	115
22 ผลการวิเคราะห์ ผลการประเมินการวัดจิตสำนึกหลังฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกใน การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชน (ด้านความคิด)	116
23 ผลการวิเคราะห์ ผลการประเมินการวัดจิตสำนึกหลังฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกใน การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชน (ด้านการปฏิบัติ)	117
24 ผลการวิเคราะห์คะแนนของผลการทดลองระหว่างก่อน และหลังใช้หลักสูตรฝึกอบรม	119
25 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนของแบบวัดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ที่ได้จากการตอบแบบวัดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิ ปัญญาก่อน และหลังการฝึกอบรม.....	120



บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

นโยบายของภาครัฐได้มีการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาระดับท้องถิ่นหรือชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมโดยการจัดตั้งกลุ่มหรือองค์การชุมชนในการพัฒนาอาชีพให้กับประชาชน อย่างหลากหลายสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนทำให้หลายชุมชนต้องมีการรวมกลุ่มในแก้ไขปัญหาด้วยตนเองให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันโดยกระบวนการของชุมชนให้เกิดการพึ่งตนเอง และมุ่งเน้นให้เกิดการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจรวมทั้งหวังผลทางด้านสังคมคือการยึดโยงร้อยรัดความเป็นครอบครัวและชุมชนให้เกิดวัฒนธรรมร่วมคิดร่วมทำร่วมรับผิดชอบแบ่งทุกข์แบ่งสุขซึ่งกันและกันโดยการใช้ต้นทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนได้แก่ภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11. 2555: ออนไลน์)

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular wisdom) หมายถึงองค์ความรู้ของคนหรือกลุ่มคนในถิ่นใดถิ่นหนึ่ง อันเกิดจากการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษหรือจากประสบการณ์ที่ผ่านการกลั่นกรอง สังคม คติวิเคราะห์และนำมาใช้จนบังเกิดผล โดยอาศัยการเรียนรู้ที่มีความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต เป็นรากฐานของความรู้ชาวบ้านที่มีลักษณะเป็นนามธรรมและรูปธรรม (โกวิท พวงงาม, 2553: 398) รวมทั้งเป็นเรื่องของการใช้ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) ความเชื่อ (Belief) และพฤติกรรม (Behavior) ซึ่งเป็นการแสดงถึงความสัมพันธ์ที่เป็นองค์รวมระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติแวดล้อม และคนกับสิ่งที่เหนือธรรมชาติ รวมไปถึงกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ การปรับตัวการเรียนรู้เพื่อการอยู่รอดของบุคคล ชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงถือเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาชีวิต ความอยู่รอดของบุคคล ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดขึ้นจากความรู้ ประสบการณ์ และแนวคิดที่ชุมชนได้มีการถ่ายทอด สืบสานต่อกันมา ด้วยคนไทยในอดีตมีภูมิปัญญาที่ฉลาดล้ำลึกในการประดิษฐ์คิดค้น สร้างสรรค์ เพื่อให้ใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อม และการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น เพื่อคุณภาพที่ดีขึ้น โดยเฉพาะภูมิปัญญาด้านปัจจัยพื้นฐานแห่งการดำรงชีพที่ประกอบไปด้วยความสามารถในการแสวงหาอาหาร การปลูกสร้างบ้านเรือน การคิดค้นประดิษฐ์สิ่งทอเพื่อการนุ่งห่ม และความรู้ในการบำบัดรักษา โรคภัยไข้เจ็บ ซึ่งช่วยให้สังคมไทยนับแต่อดีตสามารถดำรงอยู่ได้อย่างสงบสุข สืบจนถึงปัจจุบัน (กนกพร จิมพลี.2555: 1)

นอกจากนี้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้ชาติและชุมชนผ่านพ้นวิกฤตและดำรงความเป็นชาติหรือชุมชนได้ ซึ่งภูมิปัญญาเป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่าและความดีงามที่จรรโลงชีวิตและวิถีชุมชนให้อยู่ร่วมกับธรรมชาติและสภาวะแวดล้อมได้อย่างกลมกลืนและสมดุล อีกทั้งยังเป็นพื้นฐานการประกอบอาชีพและเป็นรากฐานการพัฒนาที่เริ่มจากการพัฒนาเพื่อการพึ่งพาตนเอง การพัฒนาเพื่อการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และการพัฒนาที่เกิดจากการผสมผสานองค์ความรู้สากลบนฐานภูมิปัญญาเดิม เพื่อเกิดเป็นภูมิปัญญาใหม่ที่เหมาะสมกับยุคสมัย

การนำภูมิปัญญามาใช้ในสังคมไทยก็เพื่อความอยู่รอดหรือดำรงชีวิตอย่างพอเพียงและมีความสุข เพื่อแสวงหาทางเลือกใหม่และนำภูมิปัญญาไทยมาผสมผสานกับความรู้หรือวิทยาการสมัยใหม่จนเกิดภูมิปัญญาที่เป็นทางเลือกใหม่และนำมาใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น และเพื่อดำรงรักษาเอกลักษณ์ของชุมชน ท้องถิ่นและความเป็นชาติ โดยอนุรักษ์ภูมิปัญญาดังกล่าวไว้เป็นมรดกทางสังคมแก่คนรุ่นหลังต่อไป ซึ่งลักษณะของภูมิปัญญาแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ลักษณะที่เป็นรูปธรรม เช่น อาหาร เครื่องดนตรี หัตถกรรม การเกษตรกรรม ศิลปะแขนงต่างๆ ฯลฯ ลักษณะที่เป็นนามธรรม เช่น ปรัชญาในการดำเนินชีวิตหรือโลกทัศน์ของชุมชนนั้นๆ อาทิ ค่านิยม เรื่องราวการเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นต้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านี้จะถูกถ่ายทอดสู่บุคคลต่างๆ โดยการถ่ายทอดภูมิปัญญาไปสู่เด็กจะใช้วิธีการเล่านิทาน การละเล่น การทำให้อู ฯลฯ ส่วนการถ่ายทอดภูมิปัญญาไปสู่ผู้ใหญ่มีทั้งแบบจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรและแบบไม่เป็นลายลักษณ์อักษร โดยวิธีบอกเล่า การละเล่น การแสดงหรือทำให้อู เป็นต้น (เสรี พงศ์พิศ.2536:145) ซึ่งในประเทศไทยมีแนวทางอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นสืบต่อกันมาด้วยวิธี 1) ศึกษาค้นคว้ารวบรวมภูมิปัญญา 2) อนุรักษ์โดยปลูกจิตสำนึกให้คนในชุมชน 3) ฟื้นฟูภูมิปัญญาที่สูญหาย 4) พัฒนาปรับปรุงให้เหมาะสมกับยุคสมัย 5) ถ่ายทอดผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และกิจกรรมทางวัฒนธรรม 6) สร้างเครือข่าย 7) เผยแพร่แลกเปลี่ยนอย่างกว้างขวาง 8) สร้างปราชญ์ท้องถิ่นยกย่องเชิดชู (แนวทางในการอนุรักษ์ภูมิปัญญา. 2559: ออนไลน์)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยได้บัญญัติไว้ในหลายมาตรา ได้แก่ มาตรา 69 บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น และของชาติและมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน มาตรา 73 บุคคลมีหน้าที่รับราชการทหาร ช่วยเหลือในการป้องกันและบรรเทา ภัยพิบัติสาธารณะ เสียภาษีอากร ช่วยเหลือราชการ รับการศึกษาอบรม พินิจปกป้อง และสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ มาตรา 80 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านสังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้ (6) ส่งเสริมและสนับสนุนความรู้รักสามัคคีและการเรียนรู้ปลูก

จิตสำนึก และ เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติตลอดจนค่านิยมอันดีงาม และภูมิปัญญาท้องถิ่น มาตรา 84 รัฐต้อง ดำเนินการตามแนวนโยบายด้านเศรษฐกิจ ดังต่อไปนี้ (6) ดำเนินการให้มีการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม ค้ำครอง ส่งเสริมและ ขยายโอกาสในการ ประกอบอาชีพของประชาชนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ รวมทั้งส่งเสริมและ สนับสนุนการพัฒนาภูมิ ปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย เพื่อใช้ในการผลิตสินค้า บริการ และ การประกอบอาชีพ นอกจากนี้มาตรา 289 บัญญัติให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิที่จัดการศึกษาอบรม และ การ ฝึกอาชีพตามความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่นนั้น และเข้าไปมีส่วนร่วม ในการจัด การศึกษาอบรมของรัฐ โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับมาตรฐานและระบบการศึกษาของชาติ และ คำนึงถึงการบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550.2558: ออนไลน์) จะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญ หลายมาตราได้ให้ความสำคัญแก่ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาก ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนในชุมชนทั่วประเทศ ได้ตระหนักและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ปัญหาปัจจุบันภายใต้บริบททางสังคมที่ถูกกระแสทุนนิยมเข้าครอบงำทำให้ความรู้ทาง วัฒนธรรมเหล่านี้ กำลังจะสูญหายไปเพราะขาดการสืบทอดและพัฒนาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเป็น พลวัต (เอกวิทย์ ณ ถลาง และคณะ. 2546: 1-7) ในการศึกษาสมัยใหม่ ได้แยกนักเรียนออกจาก ชุมชนหรือท้องถิ่นของตนเนื่องจาก มีการจัดการเรียนการสอนทั้งหมดเป็นไปตามหลักสูตรจาก ส่วนกลาง ความแปลกแยกนี้รุนแรงจึงทำให้นักเรียนบางคนถูกวิถีชีวิตของชุมชน ไม่ยอมรับ ไม่ อยากศึกษา ไม่มีความภูมิใจในวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนความแปลกแยกดังกล่าวทำให้เกิด ช่องว่างระหว่างคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ ลูกไม่สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นก็จะค่อยๆ สูญหายไป สอดคล้องกับคำกล่าวของพิณสุตา สิริรังศรี (2555:12) ว่า “แบบแผนการจัดการศึกษาโดย สถานศึกษาได้แยกคนออกจากชุมชน สังคม วัฒนธรรม จิตวิญญาณของความเป็นท้องถิ่น ลืม รากเหง้า วิถีชีวิตและความเป็นตัวตนเกือบสิ้นเชิง แยกการศึกษาออกจากครอบครัว ชุมชนท้องถิ่น วัด ศาสนสถาน ที่มีบรรพบุรุษ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และคุณธรรมศีลธรรมเป็นกลไกเชื่อมโยงคำให้ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์” นอกจากนี้ การจัดหลักสูตรท้องถิ่นที่ผ่านมายังไม่ประสบความสำเร็จ เท่าที่ควร และจากการศึกษา เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดการศึกษา มาใช้ในการพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษา พบว่าบุคลากรในโรงเรียนขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำเอาภูมิ ปัญญาท้องถิ่นมาใช้ และขาดการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้ครูผู้สอนไม่ สามารถนำมาใช้ได้ บุคลากรในโรงเรียนไม่มีเวลาที่จะดำเนินการและยังขาดการประสานงาน ระหว่างโรงเรียนกับท้องถิ่น (สมหวัง มหาวัง. 2554: 5))

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอสองก็ประสบปัญหาเช่นเดียวกัน จากการสัมภาษณ์ นายยอด ขวัญ บุญซื่อน ประธานสภาวัฒนธรรม อำเภอสอง ว่า ปัจจุบันสถานการณ์น่าเป็นห่วงผู้ใหญ่ตอนต้น ไม่สนใจภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่อยากจะเรียนรู้ เพราะถือว่าล้าสมัยหรือต่ำต้อยด้อยค่า (ยอดขวัญ บุญซื่อน.2558: สัมภาษณ์) ตรงกับคำให้สัมภาษณ์ของนายสวัสดิ์ ใจเอื้อ ประธานสภาวัฒนธรรม

ตำบลบ้านกลางซึ่งเป็น วิทยาการในด้านการจักสานไม้ไผ่ การถักไม้กวาดดอกหญ้า ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นของดีมีค่า สืบต่อกันมาช้านาน เช่น ภาษาพูด การแต่งกาย การประกอบอาชีพ และการทำมาหากิน รวมทั้งเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ในครัวเรือน ตลอดจนประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่ออันดีงามที่สืบทอดมาแต่อดีต อาจสูญหายได้ เพราะไม่มีคนรุ่นใหม่ สนใจเข้ามาเรียนรู้ (สวัสดิ์ใจเอื้อ.2558: สัมภาษณ์) นอกจากนี้ นายอรุณ ประสพธ์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 10 ตำบลบ้านกลาง หมู่บ้านหัตถกรรมปั่นฝุ่นไม้และขี้เลื่อยผสมกาว ให้สัมภาษณ์ว่า ชาวบ้าน ลูกหลานไม่สนใจปั่นฝุ่นไม้และขี้เลื่อยถึงแม้ว่า พ่อแม่และคนในครอบครัวทำอยู่ (อรุณ ประสพธ์. 2558: สัมภาษณ์)

จากบริบทของอำเภอสองและปัญหาดังที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ทำให้เห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอสองสมควรอย่างยิ่งที่จะอนุรักษ์ไว้ให้คงอยู่คู่กับท้องถิ่น แต่การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นควรต้องมีการพัฒนาเพื่อให้เกิดความยั่งยืน โดยการสร้างจิตสำนึกเกิดความรัก ห่วง แห่น เห็นคุณค่า ยอมรับ ทั้งนี้ต้องพึงการศึกษาโดยเฉพาะการศึกษาตลอดชีวิตเพราะการศึกษา คือ การสร้างคนให้มีความรู้ ความสามารถมีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นมีลักษณะนิสัยจิตใจที่ดีงาม มีความพร้อมที่จะต่อสู้เพื่อตนเองและสังคม มีความพร้อมที่จะ ประกอบการงานอาชีพได้ การศึกษาช่วยให้คนเจริญงอกงาม ทั้งทางปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคม การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศและได้รับการคาดหวังให้ทำหน้าที่ต่างๆที่เป็นเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นส่วนช่วยในการเพิ่มความเท่าเทียมในสังคมและเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างอาชีพ ซึ่งเป็นตัวขับเคลื่อนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความเจริญรุ่งเรืองของประเทศ การจัดการศึกษาให้กับคนในชุมชนตามแนวการจัดการศึกษาศตวรรษที่ 21 เน้นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน และเน้นสมรรถนะทางสาขาวิชาชีพ และตามศาสตร์ของการจัดการศึกษาตลอดชีวิต และเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล จากการนำของ ดร.สมคิด จาตุศรีพิทักษ์ รองนายกรัฐมนตรีด้านเศรษฐกิจ ที่กล่าวปาฐกถา เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2558 โดยให้มีการฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชนโดยการฟื้นฟูส่งเสริมสินค้า OTOP ขึ้น (แนวทาง-ทิศทางเศรษฐกิจไทย, 2558: ออนไลน์) เพื่อสนองนโยบายดังกล่าวตำบลบ้านกลางจึงจัดทำแผนพัฒนาตำบลขึ้นรองรับจากการสัมภาษณ์นายลิขิต จันทรียอด, กำนันตำบลบ้านกลาง (ลิขิต จันทรียอด. 2558: สัมภาษณ์) ดังนั้นเพื่อตอบสนองกับนโยบายของรัฐและแผนพัฒนาตำบลบ้านกลาง การฝึกอบรม เป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้มีประสิทธิภาพสูงสุดและทันเหตุการณ์เสมอ เพราะโลกสังคมที่ดำเนินชีวิตอยู่อยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาภายใต้สิ่งแวดล้อม สภาพแวดล้อม การเมือง เศรษฐกิจในประเทศไทยและในโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การฝึกอบรมเป็นกระบวนการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความชำนาญ การพัฒนาฝีมือในการทำงานให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ การพัฒนากำลังคนที่เป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศต้องจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับการดำรงชีวิต และตรวจความต้องการของประชาชน โดยการสำรวจหาข้อมูลให้ทราบว่า ประชาชนกลุ่มใดมีความต้องการเรียนรู้อะไร เมื่อใดมีความจำเป็นต้องอบรมจะอบรมเรื่องอะไร และควรจะมีการฝึกอบรมวิธีใด ความจำเป็นในการพัฒนาประชาชนของกลุ่มต่างๆมาจากปัจจัยทั้งภายในและภายนอกชุมชน ความจำเป็นใน

การฝึกอบรมนั้น อาจเป็นการแก้ปัญหา การจัดฝึกอบรมสำหรับประชาชน ควรมีการวิเคราะห์ความจำเป็น (Need Analysis) ในการฝึกอบรมสามารถทำได้โดยการสำรวจ การสัมภาษณ์บุคคลากรเกี่ยวกับสภาพปัญหา หรือความต้องการในการพัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะ โดยอาจพิจารณาเกี่ยวกับระบบการปฏิบัติงาน ผลลัพธ์เช่น คุณภาพของผลผลิต มาตรฐานของผลงาน เมื่อทราบความจำเป็นที่ต้องการแก้ไขหรือพัฒนาแล้วต้องพิจารณาต่อไปอีกว่า มีทางเลือกใดบ้างที่สามารถสนองความจำเป็นเหล่านั้น และความจำเป็นใดบ้างที่จะต้องใช้วิธีการฝึกอบรม จึงเตรียมการฝึกอบรมว่า ต้องการหวังผลในทิศทางไหน เพื่อ อะไรวิธีใดและเมื่อไร (ศิริชัย กาญจนวาสี. 2538: 7) นอกจากความจำเป็นในการฝึกอบรมแล้ว วิธีการที่จะทำให้บุคคลซึ่งเป็นสมาชิกของชุมชนเกิดการรับรู้มีจิตสำนึกและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่มีองค์ประกอบสำคัญคือ พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย สุพจน์ ทราญแก้ว (2546:48-49) ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการที่จะทำให้บุคคลสะสมประสบการณ์จนเกิดจิตสำนึกฝังติดตัวต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่ชัดเจนและระยะเวลาเพื่อกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนขึ้น ซึ่งได้ศึกษาและสังเคราะห์ขั้นตอนจากนักการศึกษาหลายท่านสรุปได้ 5 ขั้นตอน เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทชุมชนและการเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่ให้สูญหาย แล้วยังช่วยฟื้นฟูอาชีพเกี่ยวกับสินค้า OTOP ตามนโยบายของรัฐให้ทันทั่วๆ โดยการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมครั้งนี้ยึดหลักการศึกษานอกระบบ ตามแนวคิดของอาร์เลน เอ็ทลิง (Arlen Etling, 1975) ซึ่งกล่าวถึง มิติการศึกษานอกระบบ (Nonformal Education Dimension) ด้านต่าง ๆ 6 มิติด้วยกัน คือ 1)ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner - centered) 2)หลักสูตรที่เลือกได้ (Cafeteria curriculum) 3)ความสัมพันธ์แนวราบ (Horizontal relationship) 4)การพึ่งพาทรัพยากรท้องถิ่น (Reliance on local resources) 5)การใช้ประโยชน์ได้ทันที (Immediate usefulness) 6)การมีโครงสร้างที่ยืดหยุ่น (Low level of structure) (Etling. 1975) ซึ่งสอดคล้องกับแนวนโยบายการส่งเสริมคุณภาพผลิตภัณฑ์อันเกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนที่พึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน (อุราวรรณ อุ่นแก้ว. 2558: 3-5)โดยใช้ขั้นตอนดำเนินการ ในลักษณะของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีขั้นตอนดำเนินการงาน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรม ขั้นตอนที่ 5 การติดตามผล

ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าหลักสูตรฝึกอบรมนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างจิตสำนึกให้กับผู้ใหญ่ตอนต้นในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนได้ต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน อำเภอสอง จังหวัดแพร่ มีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. ศึกษา และสำรวจความต้องการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน
2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน
3. เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

ความสำคัญของการวิจัย

ในการจัดทำวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญของงานวิจัยดังนี้

1. การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จะทำให้ได้หลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับบริบทชุมชน
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาหรือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สามารถนำหลักสูตรไปฝึกอบรมประชาชน กลุ่มอาชีพ เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. ได้องค์ความรู้และสื่อในการเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ชาวบ้าน อำเภอสอง จังหวัดแพร่ จำนวน 51,140 คน (จังหวัดแพร่.2558: ออนไลน์)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เลือกแบบเจาะจงได้แก่ ประชาชน ตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ประกอบไปด้วย

กลุ่มตัวอย่างผู้ที่ใช้สำรวจความต้องการ

- ผู้ใหญ่ตอนต้นอายุ 17-20 ปี ที่อาศัยอยู่ในชุมชน จำนวน 30 คน
- ผู้ใหญ่บ้านจำนวน 12 คน และชาวบ้านหมู่บ้านละ 2 คน จำนวน 12 หมู่บ้าน

รวมชาวบ้าน จำนวน 24 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 36 คน

กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ วิทยากร ในชุมชนอำเภอสอง จังหวัดแพร่ จำนวน 4 คน จากแบบสำรวจความต้องการฝึกอบรมของผู้ใหญ่ตอนต้น เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสำรวจความต้องการ และเพื่อจัดทำหลักสูตรฝึกอบรม

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง ใช้วิธีเลือกจาก ประชากร อายุ 17-20 ปีในตำบลบ้านกลาง โดยวิธีสุ่มเจาะเข้าฝึกอบรมจำนวน 30 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์สรุปผล ได้แก่ ผู้ใหญ่ตอนต้นผู้เข้ารับการฝึกอบรม จำนวน 30 คน ผู้นำชุมชน และชาวบ้าน จำนวน 36 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ แบ่งเป็นดังนี้

- 1.1. บริบทของชุมชน
- 1.2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

2. ตัวแปรตาม ได้แก่

2.1. หลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.2. ผลการวัดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญา

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน หมายถึง การนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตร 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตอนการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) ขั้นตอนการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม 3) ขั้นตอนการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม 4) ขั้นตอนการประเมินหลักสูตร 5) ขั้นตอนการติดตามผล โดยนำแนวคิด ของอาร์เล็น เอ็ทลิ่ง เรื่องหลักการศึกษากระบวนการ ซึ่งประกอบไปด้วย 6 มิติ ได้แก่ 1) การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง 2) เป็นหลักสูตรที่เลือกได้อย่างหลากหลาย 3) พึ่งพาทรัพยากรในท้องถิ่น 4) ใช้ประโยชน์ได้ทันที 5) สร้างความสัมพันธ์ในแนวราบ 6) มีความยืดหยุ่นได้ มาผสมผสานในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

2. การเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการฝึกอบรมตามองค์ประกอบการเรียนรู้ของบลูมและแครธวอล ได้แก่ ความรู้ เจตคติ และทักษะการปฏิบัติ ที่บรรจุไว้ในหลักสูตรทั้ง 4 ภูมิปัญญา

3. ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดขึ้นได้เองหรือเรียนรู้จากที่อื่นรับมาพัฒนาให้เหมาะสมกับท้องถิ่นของตนเอง มีการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษหรือจากการปรับเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ จากสังคม สิ่งแวดล้อมพัฒนามาเป็นเวลานานและสามารถ

4. บริบทของชุมชน หมายถึง ข้อมูลทั่วไปของชุมชน ได้แก่ ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ข้อมูลวิทยากรท้องถิ่นที่ยังสืบสานอยู่ ข้อมูลสภาพปัญหาของการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น และข้อมูลความต้องการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

5. ชุมชน หมายถึง หมู่บ้านจำนวน 12 หมู่บ้านในตำบลบ้านกลางอำเภอสอง จังหวัดแพร่

6. การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน หมายถึง การสำรวจข้อมูลบริบทชุมชน แนวคิดทฤษฎีต่างๆ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการวิจัยครั้งนี้

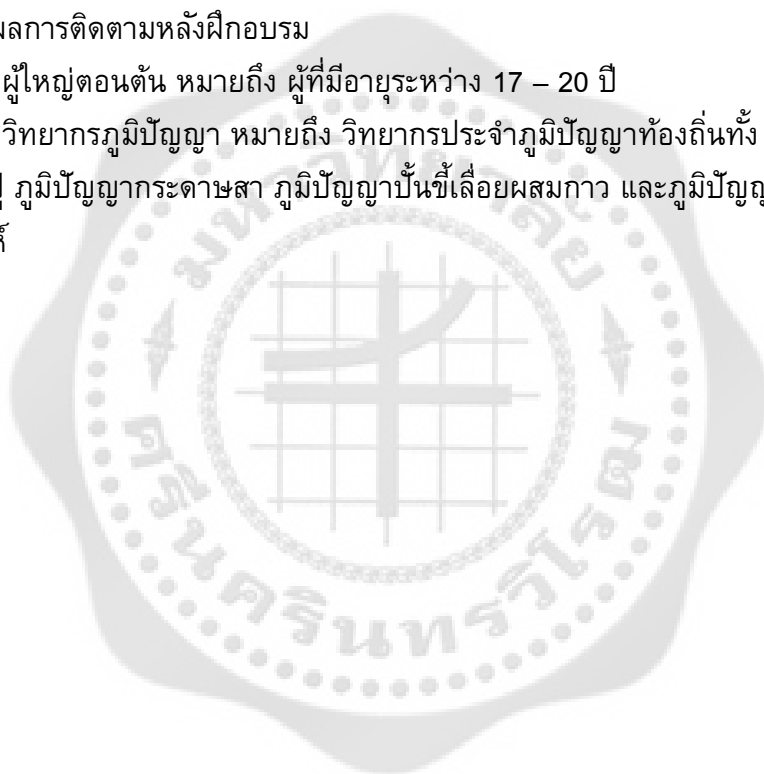
7. ผลการวัดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญา หมายถึง ผลการวัดระดับจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญา ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลังการฝึกอบรมเปรียบเทียบกับก่อนการฝึกอบรม

8. การติดตามผล หมายถึง การติดตามผลหลังจากอบรมเสร็จสิ้นไปแล้ว 1 เดือน โดยมีการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน จำนวน 36 คนและผู้ใหญ่ตอนต้นที่เข้าอบรมจำนวน 30 คน มาสรุปผล

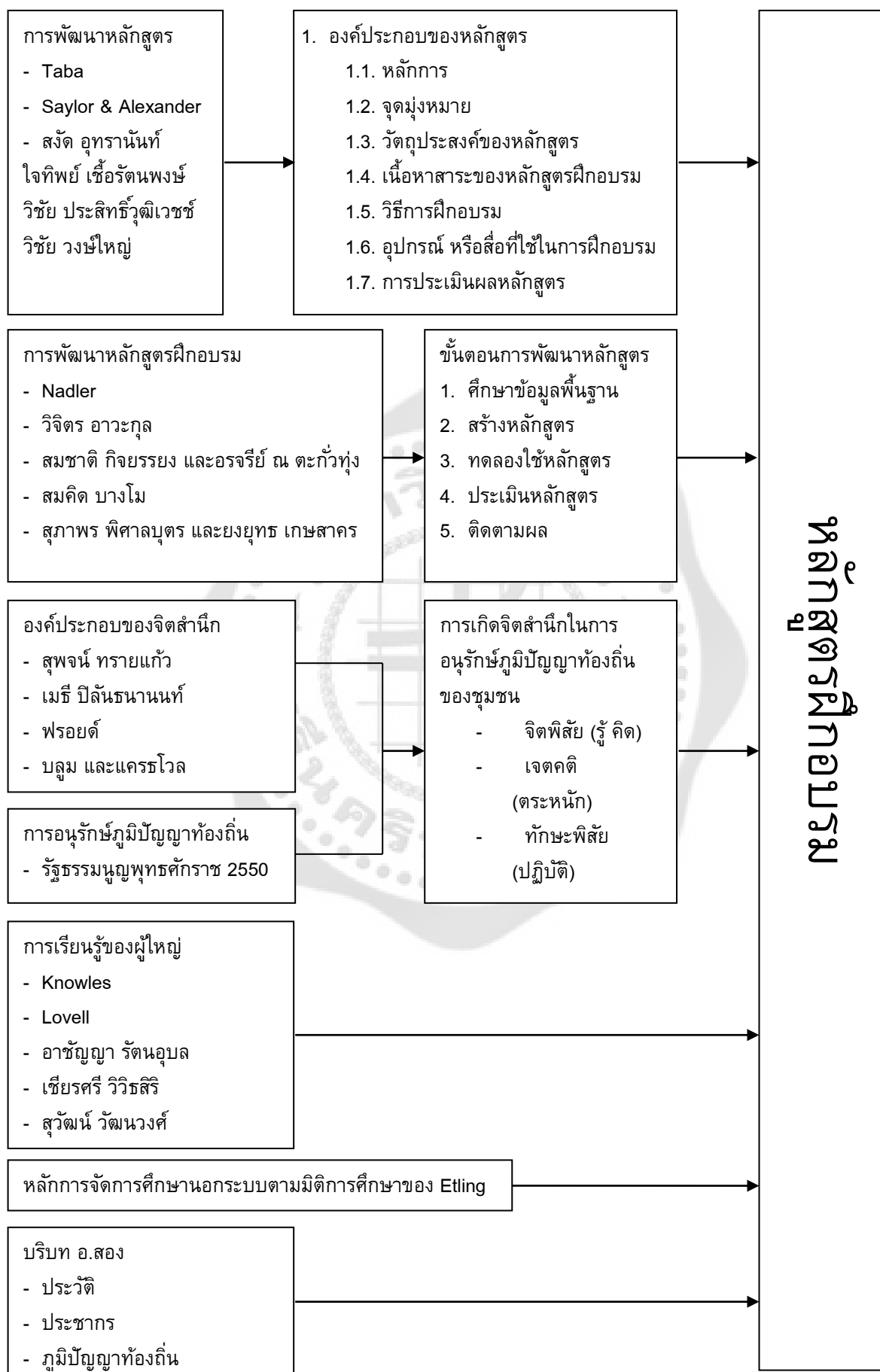
9. ผลการทดลองใช้หลักสูตร หมายถึง สรุปผลหลังจากฝึกอบรมแล้วได้แก่ ผลการวัดจิตสำนึกก่อน หลังฝึกอบรม ผลการประเมินตนเองในการปฏิบัติกิจกรรม ผลการประเมินความพึงพอใจ และผลการติดตามหลังฝึกอบรม

10. ผู้ใหญ่ตอนต้น หมายถึง ผู้ที่มีอายุระหว่าง 17 – 20 ปี

11. วิทยาการภูมิปัญญา หมายถึง วิทยาการประจำภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้ง 4 ชนิด ได้แก่ ภูมิปัญญาน้ำปู ภูมิปัญญากระดาดสา ภูมิปัญญาน้ำขี้เลื่อยผสมกาว และภูมิปัญญาทำเทียนบูชา สะเดาะเคราะห์



กรอบแนวคิดในการวิจัย





บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัย โดยจะนำเสนอเป็นลำดับดังนี้

1. แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม
 - 1.1. ความหมายของหลักสูตร
 - 1.2. หลักสูตรฝึกอบรม
 - 1.3. แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการฝึกอบรม
 - 1.4. ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม
 - 1.5. การประเมินหลักสูตรฝึกอบรม
2. แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบ (Non formal Education Dimension)
3. แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่
 - 3.1. ความหมายของผู้ใหญ่
 - 3.2. ลักษณะของผู้ใหญ่
 - 3.3. พัฒนาการและการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ตามขั้นตอนชีวิต
 - 3.4. หลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่
 - 3.5. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่
 - 3.6. วิธีสอนผู้ใหญ่ตามหลักการศึกษาคผู้ใหญ่ (Andragogy) ทฤษฎี แอนดราโกยี (Andragogy) ของ โนลส์
4. ทฤษฎีการเรียนรู้ เบนจามิน บลูมและคณะ (Bloom et al, 1956) และ Krathwohl แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการเสริมสร้างจิตสำนึก
 - 4.1. ความหมายของจิตสำนึก
 - 4.2. องค์ประกอบของจิตสำนึก
 - 4.3. ลักษณะของจิตสำนึก
 - 4.4. กระบวนการเกิดจิตสำนึก
 - 4.5. การเกิดจิตสำนึก
5. แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการวัดทางจิตวิทยา การวัดจิตสำนึก

6. ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการอนุรักษ์
 - 6.1. ความหมายภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 6.2. ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น
7. อำเภอสอง
 - 7.1. ประวัติอำเภอสอง
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 9.

1. แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

1.1. ความหมายของหลักสูตร

ประสาธน์ เถลิงเฉลิม (2553: 19) หลักสูตรหมายถึงเอกสารและแนวทางในการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ และกระบวนการประเมินการเรียนรู้

สุนทร โคตรบรรเทา (2553: 4) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่าเป็นแผนการปฏิบัติ หรือเอกสารที่เขียนขึ้นโดยมีวิธีเพื่อบรรลุเป้าหมายปลายทางที่พึงประสงค์

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2554: 105) ให้ความหมายของหลักสูตรว่า เส้นทางที่ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้ แลฝึกประสบการณ์ นำไปสู่เป้าหมายความสำเร็จ

สรุปความหมายของหลักสูตรหมายถึงเอกสารที่ประกอบด้วยมวลประสบการณ์ กระบวนการ การเรียนรู้ที่จัดไว้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ รวมถึงวัสดุอุปกรณ์ เวลา สถานที่ และผู้เกี่ยวข้อง

1.2. หลักสูตรฝึกอบรม

ช่อเพชร เบ้าเงิน (2545: 8) ได้ให้ความหมายของ หลักสูตรฝึกอบรมว่าการรวบรวมมวลประสบการณ์ เพื่อนำไปเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ด้านการตระหนักรู้ตนเอง ของผู้ผ่านการอบรมแล้ว จะได้รับ การรับรู้อารมณ์ตนเอง การประเมินตนเองได้ถูกต้อง ความมั่นใจในตนเอง

สุภาพร พิศาลบุตร และยงยุทธ เกษสาคร (2549: 9) สรุปความหมายของการฝึกอบรมว่าเป็นกระบวนการที่จะเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และทัศนคติ (Capacities) ของบุคคลในสังคมใดในสังคมหนึ่งหรือองค์กรใดองค์หนึ่ง อับปรณานุกรมทั้งหน้า

สมคิด บางโม (2549: 14) กล่าวว่า การฝึกอบรม (Training) หมายถึง กระบวนการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานเฉพาะด้านของบุคคลโดยมุ่งเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และทัศนคติ (Ability) อันจะนำไปสู่การยกระดับมาตรฐานการทำงานให้สูงขึ้น ทำให้บุคคลมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และองค์การบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ อับปรณานุกรมทั้งหน้า

ชาญ สวัสดิ์สาส์ (2550: 15) กล่าวว่า การฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการที่เป็นระบบที่จะช่วยเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ และทักษะในการปฏิบัติงาน รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และ

พฤติกรรมในการปฏิบัติงานของบุคคลให้ดีขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้บุคคลนั้นสามารถปฏิบัติงาน ที่อยู่ในความรับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นอีก อันจะเป็นประโยชน์ต่องานที่รับผิดชอบในปัจจุบัน และงานที่กำลังจะได้รับมอบหมายให้ทำในอนาคตโดยตรง

แพรวพรรณ บุญฤทธิ์มนตรี (2550: 72) กล่าวว่า การฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการเพื่อการพัฒนา ซึ่งเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ (Learning) เฉพาะอย่างของบุคคลและเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ความเข้าใจ (Understanding) ทักษะหรือความชำนาญ (Skill) และทัศนคติ (Attitude) อันเหมาะสม (Specific Knowledge) เพื่อยกมาตรฐาน การปฏิบัติงานให้อยู่ในระดับสูงขึ้น และทำให้บุคลากรมีความเจริญก้าวหน้าในงาน

จอมพงศ์ มงคลวนิช, (2556: 121-122) กล่าวว่า การฝึกอบรม หมายถึง วิธีการในการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความเข้าใจ มีความสามารถ มีทักษะ เกิดเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน โดยใช้กลวิธีที่เหมาะสมในการสร้างประสบการณ์จากการฝึกปฏิบัติจริงของผู้เข้ารับการฝึกอบรมเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาองค์กร

สรุปได้ว่า หลักสูตรฝึกอบรมหมายถึง โครงการฝึกอบรมที่ประมวลความรู้ และประสบการณ์ ตลอดจนกระบวนการการเรียนรู้เพื่อจัดไว้ให้กับผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

1.3. แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการฝึกอบรม

วิจิตร อวาทกุล (2540: 62) และชูชัย สมธิกร (2548:10) ได้เสนอแนวคิดของการสร้างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมไว้ดังนี้

1. การกำหนดความมุ่งหมาย นโยบายของหลักสูตร เป็นการกำหนดพฤติกรรมที่เราต้องเปลี่ยนแปลง ผู้เข้ารับการฝึกอบรม เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ หรือมาตรฐานที่เราต้องบรรลุ
2. การบรรจุวิชาต่างๆ ลงในหลักสูตร เลือกวิชา จัดเนื้อหา วิทยากร กิจกรรม เทคนิค วิธีการฝึกอบรม ที่จะช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และเกิดพัฒนาการจนบรรลุวัตถุประสงค์
3. การนำหลักสูตรไปดำเนินการ หรือบริหารหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล ส่วนที่สำคัญอยู่ที่การเลือกผู้เข้ารับการอบรม วิทยากร เทคนิค วิธีการฝึกอบรม โสตทัศนศึกษา จิตวิทยา บรรยาการของการฝึกอบรม
4. การประเมินผลหลักสูตร เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเนื้อหา ลำดับขั้นตอน การถ่ายทอดของวิทยากร เทคนิคที่ใช้การฝึกปฏิบัติ วิธีการต่างๆ เมื่อมีการแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ แล้ว จึงนำมาใช้ใหม่ ทำเช่นนั้นซ้ำต่อไปเรื่อยๆ เป็นวงจรของการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งจะทำให้หลักสูตร ได้รับการพัฒนาขึ้น แข็งแกร่งขึ้น และมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

วิจิตร อวาทกุล. (2540: 62) กล่าวถึง แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการฝึกอบรม คือการทำให้เกิดการเรียนรู้ แต่การเรียนรู้ที่ดีต้องเป็นการเรียนรู้ที่เป้าหมาย วัตถุประสงค์ไม่ใช่ว่าการเรียนรู้ตามกระแส ตามความนิยม จะเป็นการเรียนที่ไม่ชัดเจน ไม่บังเกิดปัญญา ปัญญาที่เข้าถึงธรรมชาติ

ความเป็นไปของสิ่งนั้นๆ เรื่องนั้นๆ จึงจะนำสิ่งที่เรียนรู้ใช้เป็นประโยชน์ได้เต็มที่ การฝึกอบรมเป็นการสร้างคนเก่ง คนดีมีฝีมือ ให้เพิ่มขึ้นแก่หน่วยงานยิ่งฝึกอบรมมากเพียงไร ก็จะได้คนเก่งเพิ่มมากขึ้นเป็นเงาตามตัว

สุภาพร พิศาลบุตร และยงยุทธ เกษสาคร (2549: 9) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรมว่า ในสภาวะการณ์ปัจจุบันการพัฒนาบุคคลและการฝึกอบรมนับได้ว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพ ให้เป็นผู้มีความสามารถพัฒนาตนเองพัฒนางาน และพัฒนาองค์การให้มีความเจริญก้าวหน้ารองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี และกระแสการค้าโลกได้อย่างทันทั่วทั้งที่ การพัฒนาบุคคลและการฝึกอบรมจึงเป็นการลงทุนที่คุ้มค่ากับการพัฒนาความมั่นคงขององค์การในอนาคต

จะเห็นได้ว่าการฝึกอบรม เป็นการพัฒนาบุคคลให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีเป้าหมาย เป็นการสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพให้กับองค์การ การฝึกอบรมจึงเป็นการพัฒนาองค์การให้มั่นคงและเจริญก้าวหน้า ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้เกิดจากความจำเป็นในการฝึกอบรมเนื่องจากภูมิปัญญาในชุมชนหลายชนิดที่มีอยู่ในชุมชนและเคยสร้างรายได้ตลอดจนชื่อเสียงเกียรติยศให้กับชุมชนมาแล้วไม่ได้รับความสนใจจากผู้ใหญ่ตอนต้น ในอนาคตคาดว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เคยมีในอดีตถึงปัจจุบันอาจจะสูญหาย เพราะขาดช่วงในการสืบสาน ซึ่งความจำเป็นดังกล่าวพอที่จะแบ่งออกเป็นข้อย่อยคือ

1.3.1. ความสำคัญและความจำเป็นของการฝึกอบรม

ในสภาวะการณ์ปัจจุบันมีการแข่งขันทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม ประกอบกับหน่วยงานต่างๆ ได้ประสบปัญหาเกี่ยวกับการเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและความยุ่งยากซับซ้อนในการทำงาน ซึ่งนับวันจะมีมากขึ้น เพื่อให้รับกับความจำเป็นในการพัฒนาบุคคลหรือที่เรียกว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resources Development) ทั้งนี้เพื่อให้บุคลากรได้มีความรู้ ความชำนาญ และเจตคติที่เหมาะสม เพื่อจะได้ดำเนินสิ่งใหม่ๆ มาพัฒนาและปรับปรุงการทำงานอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้องค์การต่างๆ ยังต้องบำรุงรักษาบุคลากรขององค์การให้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์ที่จะรับมือกับสิ่งใหม่ๆ หรือสิ่งเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ที่ท้าทายต่อการอยู่รอดและการเจริญเติบโตขององค์การอีกด้วย ซึ่งมูลเหตุและความจำเป็นในการฝึกอบรมในองค์การ พิจารณาได้ 2 ประเด็น (สุภาพร พิศาลบุตร; และยงยุทธ เกษสาคร. 2549: 1) คือ

1.3.2. ความจำเป็นภายในชุมชน

ความจำเป็นภายในชุมชน ซึ่งสามารถแบ่งออกได้ดังนี้

1. การเตรียมบุคลากรให้เหมาะสมกับงานและองค์การ ในสภาวะที่เศรษฐกิจของประเทศกำลังเจริญเติบโต ธุรกิจต่างๆ กำลังขยาย จำเป็นต้องสรรหาและคัดเลือกบุคลากรให้เหมาะสมกับงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคลากรหลัก (Key Person) จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนาเพื่อให้ระบบการปฏิบัติงานและการปรับตัวเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลง

2. การวางแผนอาชีพในองค์การที่มีการทำงานอย่างเป็นระบบ และคำนึงถึงความก้าวหน้าของบุคลากรในองค์การ การวางแผนอาชีพเพื่อให้บุคลากรเกิดความก้าวหน้าตามทิศทางและความต้องการ และเป็นการกระตุ้นให้บุคลากรได้ใช้ศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการเจริญเติบโตขององค์การและความสำเร็จที่เพิ่มมากขึ้น

3. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างองค์การหรือหน่วยงานที่มีความยุ่งยากซับซ้อน ทั้งนี้เพื่อให้บุคลากรมีความรู้ความสามารถที่เหมาะสมกับภาระงานในโครงสร้างขององค์การใหม่ เพื่อสามารถแสดงบทบาทและความรับผิดชอบของตนได้อย่างถูกต้อง

4. การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและวิทยาการด้านต่าง ๆ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและวิทยาการใหม่ ๆ จำเป็นต้องมีการฝึกอบรมเทคนิควิธีการและกระบวนการทำงานแบบใหม่ ๆ ด้วย

5. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมือง การเปลี่ยนแปลงนี้มีผลกระทบต่อองค์การด้านต่าง ๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงแก้ไขหรือเพิ่มเติมกฎหมายหรือนโยบายการบริหารประเทศ ตลอดจนเศรษฐกิจทั้งภายในและภายนอกประเทศล้วนมีผลต่อบุคลากร จำเป็นต้องมีการฝึกอบรมและเตรียมการเกี่ยวกับบุคลากรเพื่อให้สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

1.3.3. ความจำเป็นจากภายนอกชุมชน หรือองค์การ

สาเหตุภายนอกที่สำคัญที่ทำให้มีการฝึกอบรม คือ สภาพแวดล้อมภายนอกชุมชนขององค์การ ได้แก่ ระบบเศรษฐกิจ ระบบสังคม ระบบการเมือง เป็นต้น เพราะสิ่งแวดล้อมเหล่านี้อาจส่งผลกระทบต่อกิจการของธุรกิจโดยตรง ดังนั้นเพื่อความอยู่รอดขององค์การจำเป็นต้องปรับตัวเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ เพื่อบุคลากรจะสามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ที่สังคมโลกได้เปลี่ยนแปลงได้

สมชาติ กิจยรรยง และ อรจรรย์ ณ ตะกั่วทุ่ง (2550: 12-13) ได้กล่าวถึงความสำคัญและความจำเป็นของการฝึกอบรม ดังนี้

1. สร้างความประทับใจให้กับพนักงานที่มาทำงาน เพื่อให้พนักงานใหม่มีเจตคติที่ดีต่อหัวหน้างาน เพื่อนร่วมงาน และหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย

2. เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานให้สูงขึ้น เป็นการกระตุ้นให้พนักงานมีความกระตือรือร้นกระฉับกระเฉงมากขึ้น

3. เมื่อมีการเตรียมขยายงานของชุมชน หรือองค์การออกไป

4. พัฒนาพนักงานขององค์การให้ทันกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ประสิทธิภาพในการผลิต ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ

5. สร้างขวัญและกำลังใจให้กับพนักงานในองค์การ ให้เกิดความมั่นคงในการทำงาน

6. เพิ่มวิทยาการที่เป็นประโยชน์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพนักงานในองค์การ

7. ลดงบประมาณค่าวัสดุสูญเสีย

8. สร้างความสมัครสมานสามัคคีในหมู่พนักงานที่ทำงานร่วมกัน

9. เป็นการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong education) ให้ได้มีโอกาสในการพัฒนาตนเองตลอดเวลา

สรุปความจำเป็นในการฝึกอบรมเกิดจากความต้องการอยู่ 2 อย่างคือ ความต้องการในชุมชนหรือ องค์กรเพื่อให้เกิดการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น ทันต่อเหตุการณ์ ที่เผชิญอยู่ ณ.ปัจจุบัน ส่วนความต้องการภายนอกชุมชนหรือนอกองค์กรอันมีสาเหตุเกิดจากสังคม การเมือง และ เศรษฐกิจตลอดจนความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ส่งผลให้ชุมชนหรือองค์กรมีการปรับตัวและพัฒนาคนซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีค่าให้ ได้พัฒนาตามกระแสของความเปลี่ยนแปลง และเป็นการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ให้บุคคลในชุมชนหรือองค์กรได้มีโอกาสพัฒนา ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้เป็นการตอบสนองต่อความจำเป็นภายในชุมชนคือ ภูมิปัญญาจะสูญหายเพราะขาดช่วงในการสืบทอด อีกประการหนึ่งคือมีเหตุอันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การเมืองและ เศรษฐกิจภายนอกชุมชน (เอกวิทย์ ณ ถลาง และคณะ. 2546:1-7) โดยมีขั้นตอนหรือกระบวนการดังนี้

1.3.4. กระบวนการฝึกอบรม

การที่องค์กรใดจะจัดการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรนั้นจะต้องจัดขึ้นอย่างเป็นระบบแบบแผน มีขั้นตอนกระบวนการ โดยสมคิด บางโม (2551: 19-21) ได้สรุปขั้นตอนในการฝึกอบรมได้ 5 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การหาความจำเป็นในการฝึกอบรม เป็นการศึกษาปัญหา หรือความต้องการของหน่วยงานในส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจให้กับบุคคล โดยการวิเคราะห์งาน เพื่อกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหา และวิธีการฝึกอบรม

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมให้เหมาะสมกับแนวทางแก้ไขปัญหาขององค์กร ส่วนประกอบของหลักสูตร ประกอบด้วย ชื่อหลักสูตร วัตถุประสงค์ เนื้อหา ประสบการณ์การเรียนรู้ และแนวทางการประเมินผล

ขั้นตอนที่ 3 การออกแบบโครงการฝึกอบรม การวางแผนว่า จะฝึกอบรมอะไร เมื่อไรและให้ใครนั้น จะต้องเขียนเป็นโครงการอย่างละเอียด เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 4 การดำเนินงานการฝึกอบรม เป็นการนำโครงการที่ได้รับอนุมัติแล้วมาดำเนินการฝึกอบรม ซึ่งจะต้องบริหารโครงการเป็น 3 ระยะคือ (1) ระยะเตรียมการ คือการเตรียมการก่อนฝึกอบรม (2) ระยะฝึกอบรม คือตั้งแต่วันแรกของการฝึกอบรมจนถึงวันสิ้นสุดการฝึกอบรม และ (3) ระยะหลังการฝึกอบรมแล้ว

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลการฝึกอบรม การประเมินผลงานการฝึกอบรมเป็นการวัดและประเมินว่า การอบรมเป็นไปตามที่กำหนดไว้และบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่เพียงใด มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง การประเมินอาจใช้การวัดหลายๆ วิธี อาจประเมินครั้งเดียวเมื่อสิ้นสุดการฝึกอบรมหรือประเมินระหว่างการฝึกอบรม รวมเป็น 2 ครั้ง

สรุปการฝึกอบรมมีกระบวนการอยู่ 5 ขั้นตอนคือ หาความจำเป็น 2 สร้างหลักสูตร 3 ออกแบบโครงการฝึกอบรม 4 ดำเนินการฝึกอบรม และ 5 การประเมินผลการฝึกอบรม

แนดเลอร์ (จรัสศรี รัตตะมาน. 2551:37-38; อ้างอิงจาก Nadler. 1994: 14-46) ได้เสนอกระบวนการการฝึกอบรม เรียกว่า The Critical Event Model โดยกำหนด 9 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดความจำเป็นในการฝึกอบรมขององค์กร 2. การกำหนดงานเฉพาะที่ต้องปฏิบัติ

3. การกำหนดความจำเป็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

4. การพิจารณาวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม

5. การสร้างหลักสูตร

6. การเลือกเทคนิคการฝึกอบรม

7. การเลือกอุปกรณ์การฝึกอบรม

8. การดำเนินการฝึกอบรม

9. การประเมินผลและติดตาม

สรุปกระบวนการฝึกอบรมจากนักการศึกษาพอที่จะนำมาสรุปรวม โดยแบ่งเป็นขั้นตอนได้ คือ 1) กำหนดหาความจำเป็นในชุมชนหรือองค์กร 2) กำหนดจุดประสงค์ และเนื้อหา 3) สร้างหลักสูตรโดยบรรจุสิ่งที่ต้องการพัฒนา รวมทั้งวิธีการฝึกอบรมตลอดจนการวัดผล 4) ทำการฝึกอบรมตามหลักสูตรที่วางไว้ 5) ประเมินผลการฝึกอบรม

1.3.5. ประเภทของการฝึกอบรม

วิจิตร อวทะกุล (2550: 83-87) ได้แบ่งประเภทของการฝึกอบรม เป็น 6 ประเภท ดังนี้

1. การฝึกอบรมก่อนทำงาน (Pre-Service Training or Pre-Entry Training) เป็นการจัดการฝึกงานให้นักเรียน เพื่อให้ตรงกับความต้องการของหน่วยงาน เช่นการฝึกหัดครู

2. การอบรมปฐมนิเทศ (Orientation) เป็นการอบรมให้แก่บุคคลที่เข้ามาทำงานใหม่ในระยะแรก

3. การฝึกอบรมก่อนเข้าทำงาน (Induction Training) เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญเบื้องต้นของสาขานั้น โดยเฉพาะเป็นการอบรมด้านเทคนิค หรือวิธีการทำงานเฉพาะเรื่อง เฉพาะอย่างเช่นการใช้เครื่องมือ การควบคุมเครื่องจักร เป็นการอบรมก่อนให้เริ่มลงมือปฏิบัติงานจริง

4. การฝึกอบรมระหว่างปฏิบัติการหรือประจำการ (In-Service Training, On-The – Job Training) หมายถึง การจัดการฝึกอบรม เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ความชำนาญงานในหน้าที่ที่ตนทำให้มากยิ่งขึ้น ในขณะที่บุคคลยังดำรงตำแหน่งอยู่

5. การฝึกอบรมเฉพาะเรื่องเฉพาะสาขาวิชา (Specific Training) เป็นการอบรมเทคนิค ปลีกย่อย เป็นรายละเอียดเฉพาะเรื่อง เพื่อเสริมงานหลักให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

6. การอบรมพิเศษ (Special Training) เป็นการอบรมรายการพิเศษ ที่นอกเหนือไปจากการอบรมหลักขององค์กรทั้ง 5 ข้อ ดังกล่าวข้างต้น

บางหน่วยงานแบ่งการอบรมออกเป็นหมวดใหญ่ ดังนี้

1. การฝึกอบรมตามความต้องการของงาน (Job Requirement)
2. การฝึกอบรมที่มีความสัมพันธ์กับงาน (Job Related)
3. การฝึกอบรมเพื่อรับตำแหน่งหรือหน้าที่สูงขึ้น (Up-Ward Mobility)
4. การฝึกอบรมที่มีความสัมพันธ์กับวิชาชีพ (Career Related)

นิรชรา ทองธรรมชาติ และคณะ (2544: 16-17) ได้จำแนกประเภทของการฝึกอบรมไว้ 2 ประเภท ได้แก่

1. การฝึกอบรมก่อนทำงาน เป็นการฝึกอบรมก่อนบุคคลากรจะเริ่มทำงานประจำในหน่วยงาน เช่นการปฐมนิเทศ และการแนะนำงานเป็นต้น

2. การฝึกอบรมระหว่างปฏิบัติงาน เป็นการฝึกอบรมสำหรับผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงาน แล้วระยะหนึ่ง และต้องการฝึกอบรมเพิ่มเติมเพื่อให้การปฏิบัติงานที่ได้ดีขึ้น หรือเพื่อความก้าวหน้าในอาชีพ หรือเพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน

การวิจัยครั้งนี้เป็นการฝึกอบรมพิเศษ จัดขึ้นเฉพาะกิจ ซึ่งมีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนที่มีแนวโน้มว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นจะสูญหายไปจากชุมชนให้มีโอกาสอยู่รอดและได้พัฒนาคู่กับชุมชนตลอดไป ซึ่งกล่าวถึงประโยชน์ของการฝึกอบรมคือ

1.3.6. ประโยชน์ของการฝึกอบรม

การฝึกอบรมก่อให้เกิดประโยชน์ ดังที่สุภาพร พิศาลบุตร และยงยุทธ เกษสาคร (2549: 93-95) สมคิด บางโม (2551: 16) ได้กล่าวตรงกันว่า การฝึกอบรมมีประโยชน์แก่ทุกฝ่าย ดังนี้

1. ระดับองค์กรหรือหน่วยงาน การฝึกอบรมมีประโยชน์ในระดับองค์กรดังนี้

- 1.1 เพิ่มผลผลิตขององค์กร ทั้งทางตรงและทางอ้อม
- 1.2 ลดค่าใช้จ่ายด้านแรงงาน
- 1.3 สร้างขวัญและกำลังใจให้แก่พนักงาน ทำให้พนักงานทำงานเต็ม

ความสามารถ

- 1.4 ลดความสูญเสียวัสดุอุปกรณ์และค่าใช้จ่ายต่างๆ
- 1.5 แก้ปัญหาต่างๆ ขององค์กร ทำให้ข่าวสารภายในองค์กรดีขึ้น
- 1.6 ทำให้ก้าวหน้า สามารถแข่งขันกับผู้อื่นได้ องค์กรบรรลุเป้าหมายตาม

ที่ตั้งไว้

2. ระดับผู้บังคับบัญชา การฝึกอบรมมีประโยชน์ในด้านนี้

- 2.1 ช่วยเพิ่มผลผลิตในส่วนงานของตนให้สูงขึ้น
- 2.2 ลดเวลาในการสอนงานและลดเวลาในการพัฒนาผลงาน
- 2.3 ลดภาระในการปกครองบังคับบัญชา
- 2.4 ช่วยให้พนักงานตระหนักในบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบ
- 2.5 สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้บังคับบัญชากับพนักงาน

3. ระดับพนักงานหรือตัวผู้เข้าอบรม การฝึกอบรมมีประโยชน์ดังนี้

- 3.1 เพิ่มความรู้ ความสามารถ เป็นการเพิ่มคุณค่าให้แก่ตนเอง
 - 3.2 ลดการทำงานผิดพลาดหรืออุบัติเหตุ
 - 3.3 ทำให้มีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน เพื่อนร่วมงาน และองค์กร
 - 3.4 เพิ่มโอกาสความก้าวหน้าต่างๆ เช่น ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ และรายได้เพิ่มขึ้น หรือโอกาสในการเปลี่ยนงาน
 - 3.5 ลดเวลาในการเรียนรู้งาน
 - 3.6 สร้างความรู้สึกที่ดีๆ ให้กับตนเอง ทำให้รู้สึกกระปรี้กระเปร่า เหมือนการเคาะสนิม มีกำลังใจมากขึ้น
 - 3.7 ทำให้รู้จักคนมากขึ้น กว้างขวางขึ้น การปฏิบัติงานสะดวกขึ้น
 - 3.8 ความรู้กว้างขวาง ก้าวทันต่อเทคโนโลยีใหม่ๆ และสังคมที่เปลี่ยนไป
- เมื่อส่วนต่างๆ มีคุณภาพดี ย่อมส่งผลต่อองค์กรโดยรวม ทำให้องค์กรมีประสิทธิภาพ และมีความมั่นคงสูงขึ้น

วิจิตร อวาทะกุล (2540: 41-44) ได้กล่าวถึงประโยชน์ที่จะได้จากการฝึกอบรม ดังนี้

1. สหองความต้องการกำลังคน (Meeting Manpower Needs)
2. เป็นการลดเวลาการเรียนรู้ให้สั้นเข้า (Reduce Learning Time)
3. ปรับปรุงความสามารถในการทำงานให้สูงขึ้น (Improve Performance)
4. ลดความสิ้นเปลือง (Reduce Wastage)
5. ลดการขาดลางาน (Less Absenteeism)
6. ลดอุบัติเหตุ (Fewer Accidents)
7. ลดการลาออกของคณงาน (Reduce Labour Turnover)
8. เพื่อประโยชน์แก่พนักงานผู้รับการอบรมเอง (Benefits to Employee)
9. ใช้วิธีการฝึกอบรมที่ถูกต้อง เป็นการศึกษาช่วยให้พนักงานทำงานด้วยความมั่นใจ มีประสิทธิภาพ ผลงาน ผลผลิต มีคุณภาพสูงขึ้น ความผิดพลาดน้อยลง
10. ความสัมพันธ์กับประชาชนลูกค้าบริการดีขึ้น
11. ลดความสิ้นเปลือง เช่น วัสดุ เวลา โอกาส
12. ประหยัดเงินที่จะรั่วไหลได้มาก

13. ขจัดปัญหาในการที่ต้องหาจ้างคนงานที่มีฝีมือมาทำงาน
14. การฝึกอบรมจะช่วยเสริมงานนิเทศ (Supervision)
15. ช่วยให้พนักงานได้ปรับตัวดีขึ้น

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่าการฝึกอบรม เป็นประโยชน์ทั้งต่อชุมชน องค์กร และต่อบุคลากร ในส่วนของชุมชนก็จะทำให้คนในชุมชนมีการพัฒนา เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่วนขององค์กรก็จะได้พัฒนาองค์ให้เจริญก้าวหน้าทันต่อเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลก ซึ่งจะทำให้สามารถเข้าใจทั้งงาน คน ชุมชนและองค์กร สัมพันธ์และมีความเกี่ยวเนื่องถึงการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง ทั้งด้านเทคนิค สังคม หรือสภาพแวดล้อม ซึ่งในที่นี้รวมถึงการเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนด้วย

1.3.7. เทคนิคการฝึกอบรม

เทคนิคการฝึกอบรม หมายถึง วิธีการสอนการอบรมในรูปแบบต่างๆ ที่จะทำให้ผู้รับการอบรมเกิดการเรียนรู้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ที่ค่อนข้างถาวรตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม วิจิตร อวระกุล (2540: 1-9) ได้กล่าวถึงเทคนิคการฝึกอบรมว่ามีรูปแบบต่างๆ ดังนี้

1. การบรรยายหรือการสอน (Lecture)
2. การประชุม (Meeting)
3. การนำอภิปราย (Leading Discussion)
4. การอภิปรายโดยผู้ทรงคุณวุฒิหลายคน (Panel Discussion)
5. การอภิปราย (Symposium)
6. การประชุมผู้มีประสบการณ์หรือมีความรอบรู้ในสาขาวิชา (Conference)
7. การประชุมทางวิชาการ (Institute)
8. การประชุมระดับผู้นำหัวหน้า (Convention)
9. การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop)
10. การประชุมซินดิเคต (Syndicate)
11. การสัมมนา (Seminar)
12. การอภิปรายแบบพจนานวสน (Colloquy)
13. การตั้งเป็นคณะกรรมการ (Committee)
14. ตั้งเป็นคณะทำงาน (Working Group)
15. การแสดงบทบาทสมมติ (Role Playing or Sociodrama)
16. การศึกษาจากกรณี (Case Study)
17. การอภิปรายกลุ่มย่อย (Group Discussion)
18. การระดมความคิด (Brain Storming)
19. การพัฒนาบุคคลด้านสัมผัสความรู้สึก (Sensitivity Training)
20. ทักษะศึกษา (Field Trip)

21. การสาธิตวิธี (Method Demonstration)
22. การสาธิตแบบแสดงผล (Result Demonstration)
23. การให้ทำโครงการจริง (Live Project or Group Work)
24. การให้ทำแบบฝึกหัด (Exercise)
25. เกมส์การบริหาร (Management Games)
26. การบริหารในเวลาจำกัด (In Basket Training)
27. การประชุมโต๊ะกลม (Panel or Round Table)
28. การสัมภาษณ์ (Interviewing)
29. แบบห้องค้นคว้าทดลอง (Laboratory)
30. การสอนแบบตัวต่อตัว (Coaching)
31. การสอนสำเร็จรูป (Program Instruction)
32. กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ (Group Process)
33. การจัดเป็นทีมผู้ฟัง (Listening Team)
34. กลุ่มซักถาม (Audience Reaction Group)

และสมคิด บางโม (2551: 84-88) แบ่งเทคนิคการฝึกอบรมเป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ กล่าวคือ เทคนิคการฝึกอบรมโดยใช้วิทยากรเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ และเทคนิคการฝึกอบรมโดยใช้ผู้รับการฝึกอบรมเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ เทคนิคการฝึกอบรมโดยใช้วิทยากรเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ มีหลายวิธีดังนี้

1. การบรรยาย (lecture)
2. การอภิปรายเป็นคณะ (panel discussion)
3. การชุมนุมปาฐกถาหรือการประชุมทางวิชาการ (symposium)
4. การสาธิต (demonstration)
5. การสอนงาน (coaching)

เทคนิคการฝึกอบรมโดยใช้ผู้รับการฝึกอบรมเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ มีหลายวิธีดังนี้

1. การระดมสมอง (brainstorming)
2. การประชุมกลุ่มย่อย (Buzz session)
3. กรณีศึกษา (case study)
4. การประชุมแบบฟอรัม (forum)
5. เกมการบริหาร (management games)
6. การแสดงบทบาทสมมติ (role playing)
7. การสัมมนา (seminar)
8. การศึกษาดูงานนอกสถานที่ (field trip)
9. การประชุมปฏิบัติการ (workshop)

10. การฝึกการรับรู้ (sensitivity training)
11. การใช้กิจกรรมนันทนาการ (recreational activity)
12. การใช้ฐานกิจกรรม

พอสรุปได้ว่าเทคนิคการฝึกอบรมมีหลากหลายวิธีการ การเลือกใช้เทคนิคให้เหมาะสม จึงเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการฝึกอบรมซึ่ง บางครั้งการฝึกอบรมอาจต้องใช้เทคนิควิธีการต่างๆหลายวิธีมา ประกอบกัน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้คิด ได้ปฏิบัติ เกิดประสบการณ์ด้วยตนเอง โดยคำนึงถึง การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ซึ่งแตกต่างจากเด็ก ตลอดจนหลักสูตรหรือเนื้อหาวิชาที่บรรจุไว้ เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมบรรลุวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมให้มากที่สุด ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้เลือกวิธีการบรรยาย สาธิต ฝึกปฏิบัติและกิจกรรมนันทนาการเสริมให้สอดคล้องกับบริบทของภูมิปัญญา ตลอดจนวัยและลักษณะของผู้เข้าอบรมที่เป็นผู้ใหญ่ตอนต้น โดยได้แบ่งขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

1.4. ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร

ทาบา Taba (1962: 12) ได้กล่าวถึงสิ่งที่เป็นหลักการพื้นฐานของหลักสูตรว่าอย่างน้อยประกอบด้วย ผู้เรียน กระบวนการเรียน ความต้องการของสังคม วัฒนธรรม และเนื้อหาวิชา ในการพัฒนาหลักสูตรจึงต้องวิเคราะห์สภาพสังคม วัฒนธรรม ศักยภาพของผู้เรียนและกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนวิเคราะห์ธรรมชาติของความรู้ เพื่อใช้กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โดยได้เสนอขั้นตอนในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรเป็นลำดับขั้นอย่างชัดเจน โดยไม่รวมการใช้หลักสูตรและประเมินหลักสูตรไว้ ดังนี้

- ขั้นที่ 1 วิจัยความต้องการ
- ขั้นที่ 2 กำหนดวัตถุประสงค์
- ขั้นที่ 3 คัดเลือกเนื้อหาสาระ
- ขั้นที่ 4 จัดลำดับเนื้อหาสาระ
- ขั้นที่ 5 คัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้
- ขั้นที่ 6 จัดลำดับประสบการณ์การเรียนรู้
- ขั้นที่ 7 กำหนดวิธีการประเมินผล

เซเลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander.1974:27) ได้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

- ขั้นที่ 1 การศึกษาตัวแปรต่างๆ จากภายนอก
- ขั้นที่ 2 การกำหนดจุดมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์
- ขั้นที่ 3 การออกแบบหลักสูตร
- ขั้นที่ 4 การนำหลักสูตรไปใช้
- ขั้นที่ 5 การประเมินผลหลักสูตร

สัจจ อูทรานันท์ (2532:36-43) ได้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งต่อเนื่องสัมพันธ์เป็นวัฏจักร ดังนี้

- ขั้นที่ 1 จัดวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเพื่อการพัฒนาหลักสูตร
- ขั้นที่ 2 การกำหนดจุดมุ่งหมาย
- ขั้นที่ 3 คัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระและประสบการณ์
- ขั้นที่ 4 การกำหนดมาตราวัดและประเมินผล
- ขั้นที่ 5 การนำหลักสูตรไปใช้
- ขั้นที่ 6 การประเมินผลการใช้หลักสูตร
- ขั้นที่ 7 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539:107-110) ยังได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นระบบโดยกำหนดขั้นตอนที่สำคัญไว้ดังนี้ คือ

- ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
- ขั้นที่ 2 การกำหนดเป้าประสงค์ จุดหมาย และจุดประสงค์
- ขั้นที่ 3 การเลือกและการจัดเนื้อหาวิชา
- ขั้นที่ 4 การเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้
- ขั้นที่ 5 การกำหนดอัตราเวลาเรียน และหลักเกณฑ์ในการวัดและประเมินผลการเรียน
- ขั้นที่ 6 การนำหลักสูตรไปใช้
- ขั้นที่ 7 การประเมินผลหลักสูตร
- ขั้นที่ 8 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

วิชัย ประสิทธิ์วิฑูริเวชช์ (2542:88) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรไว้ 7 ขั้นตอน คือ

- ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
- ขั้นที่ 2 การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
- ขั้นที่ 3 การกำหนดเนื้อหาสาระและประสบการณ์
- ขั้นที่ 4 การนำหลักสูตรไปใช้
- ขั้นที่ 5 การประเมินหลักสูตร
- ขั้นที่ 6 การปรับปรุงแก้ไขและเปลี่ยนแปลงหลักสูตร
- ขั้นที่ 7 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2554:59)

- ขั้นที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน และออกแบบ
- ขั้นที่ 2 บรรจุเนื้อหา
- ขั้นที่ 3 ทดลองใช้หลักสูตร
- ขั้นที่ 4 อบรมผู้ใช้หลักสูตร
- ขั้นที่ 5 นำไปใช้ และประเมินผล

ผลจากการศึกษาขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรของนักการศึกษา 5 ท่านสามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 1 ตารางแสดงขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรของนักการศึกษา

	Taba 1962	เชลเลอร์ อเล็กซานเดอร์ 1974	สังัด อุทรานนท์ 2532	ใจทิพย์ เชื้อรัตน์พงษ์ 2539	วิทย์ ประสิทธิ์วิฑูริ์ 2542	วิทย์ วงษ์ใหญ่ 2554	ผู้วิจัย
ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร							
การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน		✓			✓	✓	✓
การสร้าง และพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม		✓				✓	✓
การปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม				✓			✓
วิเคราะห์ความต้องการ และความจำเป็น	✓		✓	✓			✓
การกำหนดจุดมุ่งหมายของการฝึกอบรม	✓	✓	✓	✓	✓		✓
เลือกเนื้อหาสาระของการฝึกอบรม	✓		✓	✓	✓	✓	✓
การกำหนดมาตรการวัดและประเมินผล			✓				
จัดลำดับเนื้อหาสาระ	✓						✓
การเลือกจัดประสบการณ์ หรือเลือกเทคโนโลยี	✓			✓			✓
จัดลำดับประสบการณ์	✓						✓
การกำหนดวิธีการประเมินผลการฝึกอบรม	✓			✓			✓
การนำหลักสูตรไปใช้		✓	✓	✓	✓	✓	✓
การประเมินผลการใช้หลักสูตร		✓	✓	✓	✓	✓	✓
การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร			✓				
การติดตาม และประเมินผลงาน							✓

จากการวิเคราะห์ตารางขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมของนักพัฒนาหลักสูตร จำนวน 5 ท่าน สรุปได้ดังนี้

- การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน จำนวน 3 ท่าน
- การสร้าง และพัฒนาหลักสูตร จำนวน 2 ท่าน
- การปรับปรุงหลักสูตร จำนวน 1 ท่าน
- วิเคราะห์ความต้องการ และความจำเป็น จำนวน 3 ท่าน
- การกำหนดจุดมุ่งหมาย จำนวน 5 ท่าน
- เลือกเนื้อหาสาระของหลักสูตร จำนวน 5 ท่าน
- จัดลำดับเนื้อหาสาระ จำนวน 1 ท่าน
- การเลือกจัดประสบการณ์ หรือเลือกเทคโนโลยี จำนวน 2 ท่าน
- จัดลำดับประสบการณ์ จำนวน 1 ท่าน
- การกำหนดวิธีการประเมินผล จำนวน 2 ท่าน
- การนำหลักสูตรไปใช้ จำนวน 5 ท่าน
- การประเมินผลการใช้หลักสูตร จำนวน 5 ท่าน
- การติดตามผล จำนวน 0 ท่าน
- ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรจำนวน 1 ท่าน

จากการวิเคราะห์การพัฒนาหลักสูตรของนักพัฒนาหลักสูตรส่วนใหญ่มีขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรที่คล้ายคลึงกันจะแตกต่างกันบ้างในบางรายละเอียดปลีกย่อย ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่นั้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ได้เลือกนำขั้นตอนที่มีความเหมาะสม และความสอดคล้องกัน มาผสมผสานกับบริบทของชุมชน ผู้เข้าอบรมและบริบทของภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้วิจัยได้เลือกจากการที่ได้วิเคราะห์และสังเคราะห์จากนักพัฒนาหลักสูตรโดยการเลือกและจัดกลุ่มในหัวข้อที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกันเข้าด้วยกัน ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอนดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐานให้มีความสอดคล้องกับงานวิจัย เนื่องจากการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่นั้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ต้องอาศัยข้อมูล และความรู้จากชุมชนเป็นหลัก

2. การสร้าง และพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม คือการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในขั้นการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน มาออกแบบสร้างหลักสูตรการฝึกอบรม โดยกำหนดจุดประสงค์ หลักการ เนื้อหาสาระ สื่อวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนวิธีวัดผลประเมินผล แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้อง ความเหมาะสมในเนื้อหาวิชา กิจกรรม สื่อ วัสดุอุปกรณ์ วิธีการวัดผลและประเมินผล แล้วนำความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุง ก่อนนำไปทดลองใช้

3. การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม มีความสอดคล้องกับงานวิจัย เพราะหลังจากสร้างหลักสูตรเสร็จตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ ปรับปรุงแก้ไข เสร็จแล้วนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

4. การประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรม มีความสอดคล้องเพราะเป็นการประเมินผลการฝึกอบรม โดยจะมีการประเมินก่อนฝึกอบรม และหลังฝึกอบรม

5. การติดตามผล มีความสอดคล้องเพราะเป็นการติดตามผลหลังจากฝึกอบรมเสร็จสิ้นเป็นเวลา 1 เดือน เพื่อดูผลการเปลี่ยนแปลงโดยการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน และผู้เข้าร่วมอบรม เพื่อสรุปผลการวิจัย ซึ่งหวังว่าหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ ต่อหน่วยงานที่ดำเนินงานฝึกอบรมแก่ประชาชนให้ มีการเสริมสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และนับได้ว่าเป็นการสนองตามนโยบายของรัฐในการฟื้นฟู พิทักษ์ปกป้องเอกลักษณ์ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นอีกทางหนึ่ง

1.5. การประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรม

แนวคิดในการประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรมมีหลายรูปแบบ การเลือกใช้รูปแบบใดขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการประเมินว่า ต้องการผลการประเมินในแง่ใด ทั้งนี้ต้องสอดคล้องเหมาะสมกับหลักสูตรและกำหนดการฝึกอบรม สำหรับการประเมินหลักสูตรนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้รูปแบบการประเมิน ตามแนวคิดในการประเมินของเคิร์กแพทริก อ้างอิงจาก เกศริน มนูญผล (2544: 69) ดังที่เสนอแนวคิดว่าการได้มาซึ่งข้อมูลที่จะบ่งชี้ภาพสะท้อนของการฝึกอบรมนั้น ประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ 4 ประการ คือ

1. ปฏิกริยาของผู้เข้ารับการอบรม เป็นการศึกษาและทำความเข้าใจความรู้สึกของผู้เข้ารับการอบรมว่ามีปฏิกริยาทำที่ความคิดเห็นอย่างไร ในปัจจัยต่อไปนี้

1.1. เนื้อหาวิชา โดยประเมินประโยชน์ของเนื้อหาที่ผู้เข้ารับการอบรมได้รับ ว่ามีความลุ่มลึก ตรงตามที่ต้องการ สามารถนำไปใช้ได้ และมีประโยชน์อย่างไร

1.2. วิธีการฝึกอบรม ซึ่งเน้นในกิจกรรมการฝึกอบรมที่พิจารณาว่าได้สร้างให้ผู้เข้ารับการอบรมมีส่วนร่วมในการฝึกอบรมทั้งด้านความคิด การพูด การอภิปรายและการลงมือปฏิบัติมากน้อยเพียงใด สอดคล้องกับหลักการหรือไม่

1.3. ความเหมาะสมของระยะเวลาในการจัดอบรม

1.4. ความเหมาะสมของปัจจัยสนับสนุนการฝึกอบรมอื่นๆ เช่น เอกสาร คุณภาพของวิทยากร สถานที่ การต้อนรับ และการบริการต่างๆ เป็นต้น

2. การเรียนรู้ของผู้เข้ารับการอบรม ซึ่งนับเป็นจุดประสงค์หลักที่สำคัญประการหนึ่งของการฝึกอบรม อาจทำในแต่ละช่วงของการฝึกอบรมตามหัวข้อการอบรมหรือในแต่ละวัน ตามความจำเป็นโดยวิธีการประเมินอาจใช้การทดสอบ การสอบถาม การอภิปราย การเขียนรายงาน และการตรวจผลงาน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเวลา และจุดประสงค์ของการฝึกอบรม โดยทั่วไปขอบเขตของการเรียนรู้ที่ต้องประเมินประกอบด้วย

2.1. ความรู้ที่เพิ่มขึ้นจากการฝึกอบรม

2.2. เจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติ หรือต่องานที่เป็นปัญหาให้ต้องเข้ารับการอบรม

2.3. ทักษะที่เปลี่ยนแปลงไปสู่ความถูกต้องและมีหลักการปฏิบัติที่ดีขึ้น

3. พฤติกรรมของผู้เข้ารับการอบรม ในการฝึกอบรมเราต้องการให้ผู้เข้ารับการอบรมเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น ทั้งด้านความรู้ ความคิด ทักษะ เจตคติและบุคลิกภาพ

4. ผลลัพธ์หลังการฝึกอบรม ซึ่งอาจทำทันทีเมื่อสิ้นสุดการฝึกอบรม หรือติดตามผลในระยะหลังการฝึกอบรม ตามความจำเป็น ผลลัพธ์หลังการฝึกอบรมพิจารณาได้ 2 ประเด็น คือ

4.1 ผลต่อผู้เข้ารับการอบรม เช่น มีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้น ปฏิบัติงานเป็นผลดีต่อหน่วยงานยิ่งขึ้น ผู้ร่วมงานและผู้บังคับบัญชาให้การยอมรับมากขึ้น ภายหลังการฝึกอบรม เป็นต้น

4.2 ผลต่อสังคม เป็นผลที่สังคมและชุมชนได้รับต่อเนื่องจากการนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมไปปฏิบัติในสถานการณ์จริงของหน่วยงาน

นอกจากนี้ สมชาติ กิจยรรยง และอรจรรย์ ณ ตะกั่วทุ่ง (2552 : 178-180) กล่าวสรุปไว้ว่า ในการประเมินผลการฝึกอบรม ผู้ประเมินจะต้องกำหนดสิ่งหรือเรื่องที่จะประเมินชัดเจน ซึ่งในการฝึกอบรมนิยมใช้กรอบการประเมินแบ่งออกได้ ดังนี้

กรอบการประเมินแบบที่ 1

แบ่งสิ่งที่จะประเมินออกเป็น 4 ระดับ (Four-Level Frame-Work) ได้แก่

ระดับที่ 1 ปฏิกริยาหรือ Reaction มุ่งประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรม

ระดับที่ 2 การเรียนรู้หรือ Learning มุ่งประเมินความรู้ ทักษะ ทักษะคติ และพฤติกรรม

ระดับที่ 3 พฤติกรรมหรือ Behavior มุ่งประเมินพฤติกรรมในงานที่เป็นผลมาจากโครงการฝึกอบรม

ระดับที่ 4 ผลต่อองค์กรหรือ Results มุ่งประเมินการเปลี่ยนแปลงขององค์กรที่เกิดจากผู้เข้าฝึกอบรม

จะเห็นว่าระดับที่ 1 และ 2 เป็นการประเมินเมื่อโครงการสิ้นสุด แต่ระดับที่ 3 และ 4 จะประเมินเมื่อผู้เข้าฝึกอบรมกลับไปปฏิบัติงานแล้ว และอาจใช้กรอบการประเมินดังนี้

กรอบการประเมินแบบที่ 2

ด้านที่ 1 การประเมินสภาวะแวดล้อม หรือ Context มุ่งประเมินการหาความจำเป็นของการจัดฝึกอบรม การวางแผนจัดฝึกอบรม การแจ้งข่าวฝึกอบรม และกำหนดการฝึกอบรม

ด้านที่ 2 การประเมินปัจจัยเบื้องต้น หรือ Input มุ่งประเมินคุณสมบัติของผู้เข้าฝึกอบรม จำนวนผู้เข้าอบรม หลักสูตร และเนื้อหาวิชา วิทยากร สถานที่ฝึกอบรม เครื่องมือ อุปกรณ์ และสื่อการฝึกอบรม เอกสารการฝึกอบรม

ด้านที่ 3 การประเมินกระบวนการ หรือ Process มุ่งประเมินบทบาทของผู้จัดการฝึกอบรม กิจกรรมการดำเนินการตั้งต้นจนจบ รวมทั้งการใช้เทคนิคการฝึกอบรมต่างๆ

ด้านที่ 4 การประเมินผลผลิตหรือ Product มุ่งประเมินผลที่เกิดขึ้นทั้งความรู้ ทักษะ ทศนะ พฤติกรรม รวมทั้งผลงาน

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกแนวคิดของเคิร์กแพทริก สมชาติ กิจยรรยง และอรจรรย์ ณ ตะกั่วทุ่ง เนื่องจากมีหลักการประเมินที่คล้ายคลึงกัน จึงนำมาใช้ในการประเมินหลักสูตรฝึกอบรม โดยการสร้างเครื่องมือประเมินตนเองในการปฏิบัติกิจกรรม และแบบประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรของผู้เข้ารับการอบรม ให้สอดคล้องกับหลักการดังกล่าว

2. แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบ (Non formal Education Dimension)

แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับมิติการจัดการศึกษานอกระบบ (Non formal Education Dimension) ของอาร์เลน เอ็ทลิง (Arlen Etling, 1975:17-23) มี 6 มิติด้วยกันซึ่งเป็นหลักการจัดการศึกษานอกระบบที่คำนึงถึงผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีหลักสูตรและวิชาหลากหลายให้เลือกเรียนได้ คำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอนให้อยู่ในลักษณะกัลยาณมิตร เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้จากการเรียนได้มากที่สุด คำนึงถึงทรัพยากรในท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรบุคคล สถานที่ ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถหาได้ในท้องถิ่น ไม่ต้องออกไปหาจากที่อื่นภายนอกชุมชน ซึ่งเป็นการประหยัดทั้งต้นทุนและเวลา นอกจากนี้ยังคำนึงถึงประโยชน์ที่จะได้รับทันทีและยืดหยุ่นได้ ไม่ยึดตายตัว โดยคำนึงถึงธรรมชาติและบริบทของผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ตอนต้น ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 มิติ (Etling.1975: 17-23) ดังนี้

2.1. ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner – centered)

การเรียนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญในตัวผู้เรียน ตั้งแต่การพัฒนาหลักสูตร การวางแผนการเรียนการสอน การร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตรในปัจจุบันนี้จะพัฒนาโดยคำนึงถึงความต้องการ ความสนใจ และในสิ่งที่ปัญหาของผู้เรียน เพื่อให้เนื้อหาหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมานั้น เกิดประโยชน์ต่อชีวิตของผู้เรียนมากที่สุด เมื่อผู้เรียนได้ร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนแล้วสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวันของเขาหรือเขาสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆในชีวิตจริงได้ หลักสูตรที่สนองต่อความต้องการ ต่อความสนใจ ย่อมจะเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความสนใจ และตั้งใจที่จะร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนตลอดหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรจึงต้องมีการสำรวจความต้องการของผู้เรียน (need assessment) ก่อนเพื่อให้ได้หลักสูตรที่ผู้เรียนยินดีที่จะเลือกเข้ามาร่วมเรียน การพัฒนาหลักสูตรโดยคำนึงถึงผู้เรียนจัดได้ว่าเป็นการการยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง การจัดการเรียนการสอนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกในสิ่งที่เขาต้องการศึกษาหาความรู้ ผู้เรียนอาจเลือกวิชาหรือชุดวิชาที่คิดว่าจะมีประโยชน์ต่อตัวเขาเอง และเป็นวิชาที่เขาพอใจ สนใจที่จะศึกษาและควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้กำหนดแผนการเรียนการสอนของเขาว่า เขา

ต้องการเลือกเรียนชุดวิชาใดวิชาหนึ่งก่อนหลัง หรือจะเรียนมากน้อยแค่ไหน กิจกรรมการเรียนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางนั้นกิจกรรมที่จัดส่วนใหญ่ต้องให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนมากที่สุด ส่วนตัวผู้สอนนั้นเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ในการเรียนการสอนเท่านั้น การประเมินการเรียนการสอน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินการเรียนการสอนของตนเอง (ผู้เรียน ในที่นี้หมายถึง ผู้ใหญ่ตอนต้นที่เข้าอบรม)

2.2. หลักสูตรที่เลือกได้ (Cafeteria curriculum)

ผู้เรียนสามารถเลือกหลักสูตรได้ตามความต้องการของผู้เรียน หรือเลือกในสิ่งที่เขาเห็นว่าเกิดประโยชน์ต่อตัวเขา ซึ่งแปรเปลี่ยนไปตามสภาพบริบทของสังคมหรือสภาพท้องถิ่น ตามกาลเวลาและตามกลุ่มเป้าหมาย จึงต้องพัฒนาขึ้นมาตามแต่ละสภาพท้องถิ่นหรือตามสภาพของกลุ่มเป้าหมายนั้นคือ ต้องมีการศึกษาสำรวจสภาพความเป็นอยู่ สภาพความสนใจ และสภาพปัญหาของแต่ละท้องถิ่นของแต่ละกลุ่มเป้าหมายแล้วนำมาวิเคราะห์พัฒนาเป็นหลักสูตร หรือมวลประสบการณ์ที่สามารถสนองตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย นอกจากนั้นหลักสูตรจะต้องพัฒนาปรับเปลี่ยนให้เป็นปัจจุบันทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ซึ่งมีอยู่ตลอดเวลา อาจกล่าวได้ว่าหลักสูตรจะต้องมีความยืดหยุ่น (Flexible) แปรเปลี่ยนไปตามสภาพของท้องถิ่น แปรเปลี่ยนไปตามกลุ่มเป้าหมาย แปรเปลี่ยนไปตามกาลเวลา

2.3. ความสัมพันธ์แนวนราบ (Horizontal relationship)

เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ด้วยผู้สอนลดบทบาทของตนเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สร้างบรรยากาศที่ดี ให้เกียรติผู้เรียนยอมรับความคิดเห็นของผู้เรียน สร้างเสริมให้ผู้เรียนรู้จักคิดอย่างมีเหตุผล (ผู้สอน ในที่นี้หมายถึง วิทยากรภูมิปัญญาแต่ละภูมิปัญญารวมทั้งผู้วิจัย)

2.4. การพึ่งพาทรัพยากรท้องถิ่น (Reliance on local resources)

ต้องอาศัยทรัพยากรจากท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นด้านบุคคล ทรัพย์สินหรือสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ สำหรับการเรียนการสอน ในท้องถิ่นนั้นมีภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญมีคุณค่าของท้องถิ่น ซึ่งเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญมีคุณค่าของท้องถิ่นควรเชิญชวนให้มาช่วยกันพัฒนาด้านการให้ความรู้ประสบการณ์และทักษะแก่คนในท้องถิ่นด้วยกัน และเหตุผลอีกประการหนึ่งที่สำคัญในการนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้คือการส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพื่อให้เกิดความรู้สึกรักถิ่นที่ช่วยพัฒนาท้องถิ่นกันเอง และเป็นการสร้างความรู้สึกรักเป็นเจ้าของงานเจ้าของโครงการที่เข้ามาพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง จะทำให้เกิดการดำเนินการกันเอง จะทำให้การดำเนินกิจกรรมการศึกษานอกระบบในท้องถิ่นเป็นไปอย่างต่อเนื่องด้วยทรัพยากรของท้องถิ่นเอง

2.5. การใช้ประโยชน์ได้ทันที (Immediate usefulness)

ผู้ที่มาร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ไม่ได้ศึกษาอยู่ในระบบโรงเรียน ซึ่งเขาอาจจะเป็นผู้มีอาชีพอยู่แล้ว แต่เข้ามาเพื่อเพิ่มเติมความรู้ ประสบการณ์หรือความชำนาญในบางสิ่งบางอย่าง ผู้ที่เขามาร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบต้องการสิ่งที่จะนำไปปฏิบัติได้ และเป็นประโยชน์ต่อชีวิตต่อหน้าที่การงานทันที ทั้งในระหว่างที่ร่วมกิจกรรมหรือภายหลังที่ร่วมกิจกรรมไปแล้ว

2.6. การมีโครงสร้างที่ยืดหยุ่น (Low level of structure)

โครงสร้างของการศึกษานอกระบบ ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างของหลักสูตร โครงสร้างการเรียนการสอน โครงสร้างสื่ออุปกรณ์ โครงสร้างการบริหาร โครงสร้างการประเมิน ควรมีความยืดหยุ่นเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงได้ และมีความยินดีพอใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมด้วยบรรยากาศที่มีความสุข สามารถที่จะศึกษาหรือร่วมกิจกรรมจนสำเร็จ โครงสร้างหลักสูตรควรมีหลักสูตรที่พัฒนามาจากความต้องการ ความสนใจของกลุ่มเป้าหมายหรือผู้ร่วมกิจกรรม และมีความหลากหลายที่คนสามารถเลือกได้ โครงสร้างการเรียนการสอนควรมีหลากหลายสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเนื้อหา เพื่อให้ผู้เรียน ผู้ร่วมกิจกรรมได้ศึกษาเล่าเรียนอย่างมีความสุขและได้รับความรู้ ประสบการณ์ โครงสร้าง สื่ออุปกรณ์ก็เช่นเดียวกันต้องเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เนื้อหาและควรเป็นสื่อประสมและมีหลากหลายให้ผู้ที่จะอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอน (Facilitator) สามารถเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ได้

จากมิติของการศึกษานอกระบบของ อาร์ลีน เอ็ทลิง (Arlen Etling, 1975.) ที่ผู้วิจัยนำมาเป็นแนวคิดในการสร้างหลักสูตรเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนอำเภอสอง จังหวัดแพร่ โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร เรื่องที่จะเรียนได้ตามความสนใจ ความต้องการ สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตจริง ผู้เรียนร่วมวางแผนการเรียนการสอนที่เน้นการปฏิบัติจริง ฟังพาททรัพยากรท้องถิ่น ได้แก่ ทรัพยากรบุคคล เจ้าของภูมิปัญญาต่างๆ แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น เช่น สถานที่ประกอบการ หรือที่ผลิตสินค้า OTOP ต่างๆ ศูนย์การเรียนรู้ของ กศ.น. ตำบล ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น เศษเลื่อยจากการแปรรูปไม้สัก ไม้ฉำฉา การทำเฟอร์นิเจอร์จากไม้อื่นๆ ปอสาที่ขึ้นอยู่ตามที่ราบลุ่มแม่น้ำยม แม่น้ำสอง และลำเหมืองสาธารณะ ปูนา หาได้จากท้องทุ่งนาในฤดูฝน ไม้ไผ่ที่ขึ้นอยู่ทั่วไปในป่าชุมชนใกล้บ้าน ไข่ผึ้งสำหรับทำเทียนบูชาเสเดาะเคราะห์ที่มีอยู่ในฟาร์มเลี้ยงผึ้งพันธุ์ ซึ่งคนในชุมชนสามารถเรียนรู้และนำมาใช้ประโยชน์ได้โดยไม่ต้องออกไปแสวงหาจากภายนอกชุมชน และเพื่อสนองต่อนโยบายฟื้นฟูสินค้า OTOP เร่งให้คนมีงานทำทำให้เกิดรายได้ในชุมชน เน้นให้เกิดการจ้างงาน การแลกเปลี่ยนสินค้า การแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาท้องถิ่น การท่องเที่ยวและศึกษาดูงาน ของคนต่างชุมชนภายในอำเภอ ภายในจังหวัด หรือจังหวัดใกล้เคียง ตลอดจนระดับประเทศ ต่างประเทศ และเพื่อเป็นการรองรับกับการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ในอนาคตอันใกล้

3. แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

3.1. ความหมายของผู้ใหญ่

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2538 ให้ความหมายไว้ว่า ผู้ใหญ่ คือ คนที่มีอายุมาก บุคคลที่มีอายุครบ 18 ปีบริบูรณ์แล้ว คนที่เป็นหัวหน้าในการงาน บุคคลชั้นผู้บังคับบัญชา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2538)

นอกจากคำนิยามตามพจนานุกรมแล้ว ยังมีความหมายของผู้ใหญ่ที่มีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย มีการให้ความหมายที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับกิจกรรมและหน้าที่เฉพาะของหน่วยงานนั้นๆ เช่น ทางกฎหมายถือว่าผู้ใหญ่ คือ ผู้ที่มีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป

นักวิชาการที่ได้วิธีการพิจารณาความเป็นผู้ใหญ่โดยไม่ใช่อายุเป็นเกณฑ์ เช่น

อุณา นพคุณ (2527: 36-37) ได้กล่าวถึงเกณฑ์การพิจารณามูลค่าบุคคลที่มีลักษณะความเป็นผู้ใหญ่ โดยมีคุณลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้ 1) ลักษณะทางอายุ 2) ลักษณะทางอารมณ์และสติปัญญา 3) ลักษณะของบทบาทหน้าที่ทางสังคมและการประกอบอาชีพ

สมคิด อิสระวัฒน์ (2543:24) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ผู้ใหญ่” คือบุคคลซึ่งมีอาชีพ มีรายได้ รับผิดชอบชีวิตของตนและมีหลายบทบาทหลายหน้าที่ในคนเดียว

สำหรับจิตวิทยาพัฒนาการ วัยผู้ใหญ่นับเป็นช่วงระยะเวลาที่ยาวนานมาก คือ เริ่มตั้งแต่สิ้นสุดวัยรุ่นมีอายุประมาณ 20 ปีขึ้นไป วัยนี้จัดว่ามีพัฒนาการที่สมบูรณ์ หรือกล่าวได้ว่าเป็นวัยที่มีวุฒิภาวะเต็มขั้นแล้ว ระยะวัยผู้ใหญ่เป็นช่วงเวลานาน นับตั้งแต่สิ้นสุดวัยรุ่น ประมาณอายุ 20 ปีไปจนถึงสิ้นสุดชีวิตนับเวลาโดยเฉลี่ยราวๆ 50-60 ปี (สุวัฒน์ วัฒนวงศ์, 2555: 248-259)

สรุปผู้ใหญ่หมายถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะแล้วมีอายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป เป็นผู้ที่มีความพร้อมทางร่างกาย อารมณ์ และสังคมพร้อมที่จะพัฒนาให้เจริญงอกงามต่อไป ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ให้นิยามของผู้ใหญ่ตอนต้นว่า หมายถึงผู้ที่มีอายุระหว่าง 17-20 ปี

3.2. ลักษณะของผู้ใหญ่

นักการศึกษาได้กล่าวถึงคุณสมบัติที่เป็นลักษณะของผู้ใหญ่ ดังนี้

อาชัญญา รัตนอุบล (2540:30) กล่าวถึงลักษณะที่สำคัญของผู้ใหญ่ไว้ดังนี้ 1) ผู้ใหญ่จะเป็นผู้ที่มีการรับรู้ต่อตนเองในลักษณะที่เปลี่ยนแปลงจากการพึ่งพาผู้อื่นไปสู่การชี้นำและพึ่งพาตนเอง 2) ผู้ใหญ่จะประสบประสบการณ์ต่างๆ ไว้มากมายที่เป็นทรัพยากรแห่งความรู้ที่มีคุณค่า 3) ผู้ใหญ่มีความพร้อมที่จะเรียนโดยมุ่งหวังเพื่อพัฒนาตนเองเป็นสำคัญ 4) ผู้ใหญ่ต้องการนำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ได้ทันทั่วทั้งต่อการแก้ปัญหา 5) ผู้ใหญ่มีศักยภาพจะความสามารถที่จะเรียนรู้ 6) ผู้ใหญ่มีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพ และ 7) ผู้ใหญ่ต่อแรงจูงใจภายนอกน้อยกว่าแรงจูงใจภายในตนเอง

เซียร์ศรี วิวิธสิริ (2541: 6-7) ได้แสดงทัศนะเรื่องลักษณะของผู้ใหญ่ไว้ 11 ประการ คือ

1. ความเป็นอิสระแก่ตนเองและพึ่งตนเอง
2. สามารถสนองตอบต่อเหตุการณ์และภาวะแวดล้อมได้ถูกต้องโดยอาศัยสติปัญญา การเรียนรู้และประสบการณ์ในอดีต
3. คิดถึงผู้อื่นมากกว่าตนเอง หากทำสิ่งใดให้ผู้อื่นได้จะรู้สึกพอใจ
4. ปรับตัวเข้ากับสังคมได้อย่างเหมาะสม
5. มีความปรารถนาที่จะเผชิญความจริง
6. มีความอดทนและเข้าใจว่าแต่ละคนมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน
7. ต้องการใช้ความสามารถของตนให้เกิดประโยชน์มากที่สุด
8. สามารถแก้ไขปัญหาและอดทนต่อความผิดหวังได้
9. มีแผนระยะยาวเป็นสิ่งที่กระตุ้นในการดำเนินชีวิตให้ประสบผลสำเร็จ
10. มาสารถควบคุมแสดงอารมณ์ต่างๆ ได้
11. มีความเต็มใจที่จะเสียสละ กล่าวหาญที่จะรับผิดชอบต่อส่วนรวม

Knowles (1980: 3) ได้กล่าวถึงวิธีจะตัดสินว่าใครเป็นผู้ใหญ่หรือไม่ นั่นก็คือ 1) ผู้ที่มีพฤติกรรมและบทบาททางสังคมเหมาะสมเป็นผู้ใหญ่ และ 2) ผู้ที่มีมโนภาพต่อตัวเองว่าเขานั้นเป็นผู้ใหญ่แล้ว

คุณลักษณะของผู้ใหญ่ที่กล่าวข้างต้น มีความแตกต่างกันมาก ถ้าหากผู้สอนมีความเข้าใจคุณลักษณะบางประการ ก็จะช่วยให้จัดกิจกรรมในการฝึกอบรมเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพถูกต้อง และเหมาะสมต่อผู้เข้ารับการฝึกอบรมยิ่งขึ้น

3.3. พัฒนาการและการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ตามขั้นตอนชีวิต

ผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่แต่ละคนจะมีลักษณะเฉพาะตัวเอง ทั้งนี้เพราะว่ามนุษย์เรานั้นเป็นผลผลิตของชีวิตที่ผ่านมา นอกจากนั้นแล้วสภาวะของผู้ใหญ่ก็เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นผลจากอดีตและย่อมต่อเนื่องไปสู่อนาคต ผลของการเปลี่ยนแปลงด้านชีววิทยาและองค์ประกอบเกี่ยวกับจิตวิทยาและสังคมวิทยาในแต่ละช่วงวัยของผู้ใหญ่ จะมีผลต่อเป้าหมายของการเรียนรู้ ซึ่ง โลเวลล์ (Lovell, 1980: 14-18) สรุปไว้ดังนี้

1. การเรียนรู้ในช่วงอายุ 16 -20 ปี ระยะนี้เป็นช่วงต่อเนื่องระหว่างวัยรุ่น กำลังพัฒนาเข้าสู่ขั้นตอนการเป็นผู้ใหญ่ ยังอยู่ในช่วงการเรียนรู้ทั้งในระบบและนอกระบบในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพสังคมก็จะมีเปลี่ยนแปลงบทบาทในการพึ่งพา พ่อ แม่ หรือ ผู้ปกครอง ไปสู่ลักษณะเป็นตัวของตัวเองมากขึ้นมีความคิดสร้างสรรค์ ชอบเข้าสังคม และมักยึดถืออุดมคติ ดังนั้นการเรียนรู้ควรเป็นความรู้ ความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายจากวัยเด็กไปสู่วัยรุ่นตลอดจนแบบอย่างพฤติกรรมที่เหมาะสมไปสู่การเกิดพฤติกรรมที่เบี่ยงเบน

2. การเรียนรู้ในช่วง 20-25 ปี เป็นระยะที่ผ่านช่วงที่เป็นวัยรุ่นมาแล้ว บุคคลมีการพัฒนาการด้านร่างกาย แต่มีอัตราพัฒนาการด้านการเจริญเติบโตร่างกายลดลงเมื่อเทียบกับระยะวัยแรกรุ่น พัฒนาการทางสังคม ด้านจิตใจและอารมณ์ผสมผสานกันมากขึ้น ซึ่งวัยนี้ถือว่าอยู่ในช่วงของผู้ใหญ่ตอนต้น (Early Adulthood) จะได้รับการยอมรับว่ามีความเป็นผู้ใหญ่เต็มตัวมากยิ่งขึ้น และเริ่มมีงานอาชีพแน่นอนมั่นคงขึ้น ตลอดจนเริ่มชีวิตคู่การแต่งงาน และมีภาระทางด้านครอบครัวติดตัวมาให้ต้องรับผิดชอบดูแล วัยนี้สามารถให้ความช่วยเหลือแก่สังคมได้บ้างแล้ว ดังนั้นการเรียนรู้ควรเป็นความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับครอบครัวศึกษา การสร้างงานสร้างอาชีพ เป็นต้น

เนื่องจากงานวิจัยครั้งนี้ ขอกล่าวเฉพาะช่วงอายุของผู้ใหญ่ตอนต้น อายุ 17-20 ปี และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้ใหญ่ตอนต้นได้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะเป็นวัยที่มีระยะเวลายาวนานในการดำรงชีวิต เป็นประโยชน์ในการนำความรู้ไปประกอบอาชีพหลักหรืออาชีพรอง

จากลักษณะและธรรมชาติในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น มีผู้สรุปถึงหลักสำคัญในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ไว้ดังนี้ คือ

1. ผู้ใหญ่จะเรียนเมื่อเขาต้องการจะเรียนเฉพาะสิ่งที่เขามีความรู้สึกว่ามีความจำเป็นจะต้องเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรียนเพื่อนำไปปฏิบัติ และเมื่อเรียนรู้แล้วจะสามารถแก้ปัญหาได้
2. วิธีการในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ต้องมีรูปแบบการนำเสนอที่หลากหลายเพื่อสร้างความสนใจ
3. ผู้ใหญ่เรียนรู้โดยการกระทำได้ดีกว่า รวมทั้งให้ลงมือกระทำด้วย
4. จุดศูนย์กลางในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่อยู่ที่ปัญหา และปัญหาเหล่านั้นจะต้องเป็นจริง
5. ประสบการณ์ที่ผ่านมามีผลต่อผู้ใหญ่ในการเรียนรู้ มีผลกระทบกระเทือนต่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ซึ่งอาจ เป็นได้ทั้งคุณและโทษต่อการเรียนรู้
6. ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้อย่างดียิ่งในสิ่งแวดล้อมที่ไม่เป็นทางการ บรรยากาศที่เป็นกันเอง ไม่ใช่รู้สึกถูกบังคับโดยกฎเกณฑ์
7. ผู้ใหญ่ต้องการการแนะแนวไม่ใช้การสอน และต้องการการวัดผลด้วยตนเองมากกว่าการให้คะแนน

3.4. หลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

เอกสารสาระหลักการและแนวคิดประกอบการดำเนินงาน กศน.:คัมภีร์ กศน. (2559: 112-113:ออนไลน์) ได้กล่าวถึงหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ดังนี้

1. ควรพิจารณาและให้ความสำคัญกับแรงจูงใจในการเรียน (Motivation to Learn) นั่นคือ บุคคลจะเรียนรู้ได้ดี ถ้าหากมีความต้องการในการเรียนสิ่งนั้น ๆ

2. สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ (Learning Environment) ต้องมีความสะดวกสบาย เหมาะสม ตลอดจนได้รับความต้องการในการเรียนสิ่งนั้นๆ
 3. ควรคำนึงถึงความต้องการในการเรียนของแต่ละบุคคล และรูปแบบของการเรียนรู้ (Learning Style) ที่มีความหลากหลาย
 4. ต้องคำนึงถึง ความรู้เดิมและประสบการณ์ (Experience) อันมีคุณค่า
 5. ควรได้พิจารณาถึงการดูแลและให้ความสำคัญกับเนื้อหาและกิจกรรมในการเรียนรู้ (Learning Content and Activities)
 6. ให้ความสำคัญเกี่ยวกับปัญหาที่สอดคล้องกับความจริง (Realistic Problems) และนำการเรียนรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหา
 7. ต้องให้การเอาใจใส่กับการมีส่วนร่วมทั้งทางด้านสติปัญญาและทางด้านร่างกาย ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
 8. ควรให้มีเวลาพอเพียงในการเรียนรู้ โดยเฉพาะการเรียนรู้ข้อมูลใหม่ๆ การฝึกทักษะใหม่ๆ และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ
 9. ให้โอกาสในการฝึกภาคปฏิบัติจนเกิดผลดีหรือการนำความรู้ไปประยุกต์ได้
 10. ให้ผู้เรียนได้แสดงศักยภาพ หรือสมรรถภาพในการเรียนรู้จนกระทั่งเขาได้เห็นถึงความก้าวหน้าว่าสามารถบรรลุเป้าหมายได้
 11. บุคคลจะเชื่อมั่นในความรู้ที่เกิดจากตนเองมากกว่าที่คนอื่นบอก
 12. บุคคลจะยอมรับความคิดและพฤติกรรมใหม่ เมื่อบุคคลนั้นยอมรับว่าเป็นสมาชิกของสังคมและได้สื่อสารตกลงถึงความหวังและบทบาทใหม่ร่วมกัน
- ผู้ใหญ่มีแรงจูงใจในการเรียนรู้ อาทิ ความก้าวหน้าในอาชีพมีความสนใจในเนื้อหา ตอบสนองความต้องการจากภายนอก ความสนุกสนานที่ได้ใช้ความสามารถทางสติปัญญาและการ ได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้ร่วมกิจกรรม หลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ จะเน้นการชี้แนะตนเองมากกว่า เนื่องจากผู้ใหญ่เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้จึงต้องคำนึงถึงความแตกต่างของบุคคล ครูผู้สอนจึงมีบทบาทในการอำนวยความสะดวกต่างๆ แก่ผู้เรียน

3.5. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่

Knowles (1970) ให้ความหมายของ Andragogy ว่าเป็นศาสตร์และศิลปะในการช่วยให้ผู้ใหญ่เรียนรู้ ซึ่งแตกต่างจากแนวคิด Pedagogy ที่เป็นศาสตร์ในการสอนเด็กแบบดั้งเดิม Knowles ให้ความเห็นเกี่ยวกับ Pedagogy ถึงข้อจำกัดและความไม่เหมาะสมที่จะใช้ในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ทั้งนี้อธิบายโดยข้อตกลงหรือความเชื่อเบื้องต้น (Assumptions) ที่ผู้ใหญ่ต่างจากเด็กทั้งสิ้นสี่ประการ คือ การรับรู้เกี่ยวกับตนเองหรือมโนทัศน์เกี่ยวกับตนเอง (Self - Concept) ประสบการณ์ (Experience) ความพร้อมในการเรียนรู้ (Readiness to Learn) และจุดมุ่งหมาย ของการเรียนรู้

(Orientation to Learning) ในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่นั้น มีข้อควรพิจารณาสรุปเป็นประเด็นที่สำคัญได้ดังนี้ (ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ, 2544: 8)

1. เมื่อผู้ใหญ่ตระหนักว่าการเรียนรู้สามารถตอบสนองความต้องการ (Needs) และความสนใจของตนเอง นั้นหมายถึงผู้ใหญ่ถูกกระตุ้นที่จะเรียนรู้แล้ว จุดนี้นั่นเองเป็นจุดเหมาะสมในการเริ่มต้นกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้ใหญ่
2. ผู้ใหญ่มุ่งที่ให้การเรียนรู้เกิดประโยชน์กับชีวิตจริง (Life Centered) ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ควรใช้สถานการณ์จริงในชีวิตเป็นเนื้อหาของการเรียนรู้
3. แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ที่ดีของผู้ใหญ่ คือประสบการณ์
4. ผู้ใหญ่มีความต้องการอย่างแรงกล้าที่จะชี้นำตนเอง (Self Directing)
5. ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Differences) ของผู้ใหญ่เพิ่มมากขึ้นตามอายุ

Knowles (1980: 3) ได้สรุปพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่สมัยใหม่ (Modern Adult Learning Theory) ซึ่งมีสาระสำคัญต่อไปนี้

1. ความต้องการและความสนใจ (Needs and Interests) ผู้ใหญ่จะถูกชักจูงให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี ถ้าหากตรงกับความต้องการและความสนใจในประสบการณ์ที่ผ่านมา เขาก็จะเกิดความพึงพอใจ เพราะฉะนั้นควรจะมีการเริ่มต้นในสิ่งเหล่านี้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมทั้งหลายเพื่อให้ผู้ใหญ่เกิดการเรียนรู้นั้นต้องคำนึงถึงสิ่งนี้ด้วยเสมอ

2. สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่ (Life Situation) การเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะได้ผลดีถ้าหากถือเอาตัวผู้ใหญ่เป็นศูนย์กลางในการเรียนการสอน (Life-Centered) ดังนั้น การจัดหน่วยการเรียนรู้ที่เหมาะสมเพื่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ควรจะยึดถือเอาสถานการณ์ทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่เป็นหลักสำคัญ มีชีวิตที่ตัวเนื้อหาวิชาทั้งหลาย

3. การวิเคราะห์ประสบการณ์ (Analysis of Experience) เนื่องจากประสบการณ์เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีคุณค่ามากที่สุดสำหรับผู้ใหญ่ ดังนั้น วิธีการหลักสำคัญของการศึกษาผู้ใหญ่ก็คือ การวิเคราะห์ถึงประสบการณ์ของผู้ใหญ่แต่ละคนอย่างละเอียดว่ามีส่วนไหนของประสบการณ์ที่จะนำมาใช้ในการเรียนการสอนได้บ้าง แล้วจึงหาทางนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

4. ผู้ใหญ่ต้องการเป็นผู้ชี้นำตนเอง (Self-Directing) ความต้องการที่อยู่ในส่วนลึกของผู้ใหญ่ก็คือ การมีความรู้สึกต้องการที่จะสามารถนำตนเองได้ เพราะฉะนั้นบทบาทของครูจึงอยู่ในกระบวนการสืบหาหรือค้นหาคำตอบร่วมกันกับผู้เรียน (Mutual Inquiry) มากกว่าการทำหน้าที่ส่งผ่านหรือเป็นสื่อสำหรับความรู้ แล้วทำหน้าที่ประเมินผลว่าเขาคล้อยตามหรือไม่เพียงเท่านั้น

5. ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Difference) ความแตกต่างระหว่างบุคคลจะเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ในแต่ละบุคคลเมื่อมีอายุเพิ่มมากขึ้น เพราะฉะนั้นการสอนนักศึกษาผู้ใหญ่จะต้องจัดเตรียมการในด้านนี้อย่างดีพอ เช่น รูปแบบของการเรียนการสอน (Style) เวลาที่ได้

ทำการสอน สถานที่สอน และประการสำคัญ คือ ความสามารถในการเรียนรู้ในแต่ละขั้นของผู้ใหญ่ ย่อมเป็นไปตามความสามารถของผู้ใหญ่แต่ละคน การเรียนรู้ผู้ใหญ่แตกต่างจากการเรียนรู้ของเด็ก เพราะผู้ใหญ่มีประสบการณ์มากกว่า ดังนั้นการเรียนการสอนต้องยึดหลักให้ตอบสนองต่อธรรมชาติของผู้ใหญ่ นั่นคือ ต้องรู้หลักการศึกษาผู้ใหญ่ซึ่ง Knowles (1980: 3) เรียกว่าการศึกษาผู้ใหญ่นี้ว่า แอนดราโกยี (Andragogy) ช่วยให้ผู้ใหญ่เกิดการเรียนรู้” ซึ่งประกอบด้วย

1. มโนทัศน์ของผู้เรียน (Self – concept) ผู้ใหญ่จะมีลักษณะเติบโต ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ มีวุฒิภาวะสูง มโนทัศน์ต่อตนเอง จะพัฒนาจากการพึ่งพาผู้อื่นไปเป็นการนำตนเองเป็นตัวของตัวเอง

2. ประสบการณ์ของผู้เรียน (Experience) ผู้ใหญ่มีวุฒิภาวะมากขึ้น มีประสบการณ์อย่างกว้างขวางที่จะเป็นแหล่งทรัพยากรอันมีค่าของการเรียนรู้ ขณะเดียวกันก็จะมีพื้นฐานเปิดกว้างที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ

3. ความพร้อมที่จะเรียน (Readiness) ผู้ใหญ่มีความพร้อมที่จะเรียน เมื่อรู้สึกว่าการนั้น “จำเป็น” ตอบทบทและสถานภาพทางสังคมของตน

4. แนวทางการเรียนรู้ (Orientation to learning) ผู้ใหญ่จะยึดปัญหาเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ มุ่งนำความรู้ไปใช้ในทันที

3.6. วิธีสอนผู้ใหญ่ตามหลักการศึกษาผู้ใหญ่ (Andragogy)

ทฤษฎี แอนดราโกยี (Andragogy) ของ โนลส์ ได้กำหนดขั้นตอนวิธีการสอนผู้ใหญ่ ดังนี้

1. มโนทัศน์ของผู้เรียน (Self – concept) ประกอบด้วย

- 1.1. การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้
- 1.2. การวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้
- 1.3. การวางแผนร่วมกัน
- 1.4. การนำประสบการณ์การเรียนรู้มาใช้ในการเรียนการสอน
- 1.5. การประเมินผลการเรียนรู้

2. ประสบการณ์ของผู้เรียน (Experience) ประกอบด้วย

- 2.1. ความสำคัญของการนำประสบการณ์มาเป็นเทคนิคในการเรียนการสอน
- 2.2. ความสำคัญของการนำประสบการณ์ไปปฏิบัติ
- 2.3 การเรียนรู้ด้วยตนเองจากประสบการณ์

3. ความพร้อมที่จะเรียน (Readiness) ประกอบด้วย

- 3.1. เวลาในการเรียนรู้
- 3.2 การจัดกลุ่มผู้เรียน

4. แนวทางการเรียนรู้ (Orientation to learning)

- 4.1. แนวทางการเรียนรู้ของผู้ใหญ่
- 4.2. แนวทางการเรียนรู้ของหลักสูตร

4.3 . การออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้

สรุปวิธีสอนผู้ใหญ่ว่าควรคำนึงถึง 1) มโนทัศน์ของผู้ใหญ่ซึ่งประกอบด้วย บรรยากาศ การเรียนรู้ ความต้องการ การวางแผนร่วมกัน 2) นำประสบการณ์ของผู้เรียนมาเป็นเทคนิคในการเรียนการสอนรวมทั้งการเรียนรู้ ด้วยการนำตนเอง 3) ความต้องการในการเรียน 4) แนวทางการเรียนรู้ซึ่งหมายถึงหลักสูตรและวิธีการเรียนรู้ ซึ่งจะกล่าวต่อไปได้แก่ทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูมและคณะ

ทฤษฎีการเรียนรู้

เบนจามิน บลูมและคณะ (Bloom et al, 1956:179) ได้จำแนกจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. พุทธิพิสัย (Cognitive Domain)

พฤติกรรมด้านสมองเป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับสติปัญญา ความรู้ ความคิด ความเฉลียวฉลาด ความสามารถในการคิดเรื่องราวต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นความสามารถทางสติปัญญา

พฤติกรรมทางพุทธิพิสัย 6 ระดับ ได้แก่

1.1. ความรู้ความจำ ความสามารถในการเก็บรักษามวลประสบการณ์ต่างๆ จากการที่รับรู้ไว้และระลึกสิ่งนั้นได้เมื่อต้องการเปรียบเทียบกับบันทึกเสียงหรือวิธีที่บันทึกที่สามารถเก็บเสียงและภาพของเรื่องราวต่างๆ ได้ สามารถเปิดฟังหรือ ดูภาพเหล่านั้นได้เมื่อต้องการ

1.2. ความเข้าใจเป็นความสามารถในการจับใจความสำคัญของสื่อ และสามารถแสดงออกมาในรูปของการแปลความ ตีความ คาดคะเน ขยายความ หรือ การกระทำอื่นๆ

1.3. การนำความรู้ไปใช้ เป็นขั้นที่ผู้เรียนสามารถนำความรู้ ประสบการณ์ไปใช้ในกาแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ ได้ ซึ่งจะต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจ จึงจะสามารถนำไปใช้ได้

1.4. การวิเคราะห์ ผู้เรียนสามารถคิด หรือ แยกแยะเรื่องราวสิ่งต่างๆ ออกเป็นส่วนย่อย เป็นองค์ประกอบที่สำคัญได้ และมองเห็นความสัมพันธ์ของส่วนที่เกี่ยวข้องกัน ความสามารถในการวิเคราะห์จะแตกต่างกันไปแล้วแต่ความคิดของแต่ละคน

1.5. การสังเคราะห์ ความสามารถในการที่ผสมผสานส่วนย่อยๆ เข้าเป็นเรื่องราวเดียวกันอย่างมีระบบ เพื่อให้เกิดสิ่งใหม่ที่สมบูรณ์และดีกว่าเดิม อาจเป็นการถ่ายทอดความคิดออกมาให้ผู้อื่นเข้าใจได้ง่าย การกำหนดวางแผนวิธีการดำเนินงานขึ้นใหม่ หรือ อาจเกิดความคิดในอันที่จะสร้างความสัมพันธ์ของสิ่งที่เป็นนามธรรมขึ้นมาในรูปแบบ หรือ แนวคิดใหม่

1.6. การประเมินค่าเป็นความสามารถในการตัดสิน ตีราคา หรือ สรุปเกี่ยวกับคุณค่าของสิ่งต่างๆ ออกมาในรูปของคุณธรรมอย่างมีกฎเกณฑ์ที่เหมาะสม ซึ่งอาจเป็นไปตามเนื้อหาสาระในเรื่องนั้นๆ หรืออาจเป็นกฎเกณฑ์ที่สังคมยอมรับก็ได้

2. จิตพิสัย (Affective Domain)

ค่านิยม ความรู้สึก ความซาบซึ้งทัศนคติ ความเชื่อ ความสนใจและคุณธรรม พฤติกรรม ด้านนี้อาจไม่เกิดขึ้นทันที ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และสอดแทรกสิ่งที่ดึงดูดอยู่ตลอดเวลา จะทำให้พฤติกรรมของผู้เรียนเปลี่ยนไปในแนวทางที่พึงประสงค์ได้

ด้านจิตพิสัย จะประกอบด้วย พฤติกรรมย่อยๆ 5 ระดับ ได้แก่

2.1. การรับรู้ เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นต่อปรากฏการณ์ หรือสิ่งเร้าอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นไปในลักษณะของการแปลความหมายของสิ่งเร้านั้นว่าคืออะไร แล้วจะแสดงออกมาในรูปของความรู้สึกที่เกิดขึ้น

2.2. การตอบสนอง เป็นการกระทำที่แสดงออกมาในรูปของความเต็มใจ ยินยอม และพอใจต่อสิ่งเร้านั้น ซึ่งเป็นการตอบสนองที่เกิดจากการเลือกสรรแล้ว

2.3. การเกิดค่านิยม การเลือกปฏิบัติในสิ่งที่เป็นที่ยอมรับกันในสังคม การยอมรับนับถือในคุณค่านั้น ๆ หรือปฏิบัติตามในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จนกลายเป็นความเชื่อ แล้วจึงเกิดทัศนคติที่ดีในสิ่งนั้น

2.4. การจัดระบบ การสร้างแนวคิด จัดระบบของค่านิยมที่เกิดขึ้นโดยอาศัยความสัมพันธ์ ถ้าเข้ากันได้ก็จะยึดถือต่อไปแต่ถ้าขัดกันอาจไม่ยอมรับอาจจะยอมรับค่านิยมใหม่โดยยกเลิกค่านิยมเก่า

2.5. บุคลิกภาพ การนำค่านิยมที่ยึดถือมาแสดงพฤติกรรมที่เป็นนิสัยประจำตัว ให้ประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่ถูกต้องดีงามพฤติกรรมด้านนี้ จะเกี่ยวกับความรู้สึกและจิตใจ ซึ่งจะเริ่มจากการได้รับรู้จากสิ่งแวดล้อม แล้วจึงเกิดปฏิกิริยาโต้ตอบ ขยายกลายเป็นความรู้สึกด้านต่างๆ จนกลายเป็นค่านิยม และยังพัฒนาต่อไปเป็นความคิด อุดมคติ ซึ่งจะเป็นควบคุมทิศทางพฤติกรรมของคนคนจะรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวอย่างไรนั้น ก็เป็นผลของพฤติกรรมด้านนี้

3. ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) (พฤติกรรมด้านกล้ามเนื้อประสาท)

พฤติกรรมที่บ่งถึงความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างคล่องแคล่วชำนาญ ซึ่งแสดงออกมาได้โดยตรงโดยมีเวลาและคุณภาพของงานเป็นตัวชี้ระดับของทักษะ

พฤติกรรมด้านทักษะพิสัย ประกอบด้วย พฤติกรรมย่อยๆ 5 ชั้น ดังนี้

3.1. การรับรู้ เป็นการให้ผู้เรียนได้รับรู้หลักการปฏิบัติที่ถูกต้อง หรือ เป็นการเลือกหาตัวแบบที่สนใจ

3.2. กระทำตามแบบ หรือ เครื่องชี้แนะ เป็นพฤติกรรมที่ผู้เรียนพยายามฝึกตามแบบที่ตนสนใจและพยายามทำซ้ำ เพื่อที่จะให้เกิดทักษะตามแบบที่ตนสนใจให้ได้ หรือ สามารถปฏิบัติงานได้ตามข้อแนะนำ

3.3. การหาความถูกต้อง พฤติกรรมสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องอาศัยเครื่องชี้แนะ เมื่อได้กระทำซ้ำแล้ว ก็พยายามหาความถูกต้องในการปฏิบัติ

3.4. การกระทำอย่างต่อเนื่องหลังจากตัดสินใจเลือกรูปแบบที่เป็นของตัวเองจะกระทำตามรูปแบบนั้นอย่างต่อเนื่อง จนปฏิบัติงานที่ย่างยากซับซ้อนได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้อง คล่องแคล่ว การที่ผู้เรียนเกิดทักษะได้ ต้องอาศัยการฝึกฝนและกระทำอย่างสม่ำเสมอ

3.5. การกระทำได้อย่างเป็นธรรมชาติ พฤติกรรมที่ได้จากการฝึกอย่างต่อเนื่องจนสามารถปฏิบัติ ได้คล่องแคล่วว่องไวโดยอัตโนมัติ เป็นไปอย่างธรรมชาติ ซึ่งถือเป็นความสามารถของการปฏิบัติในระดับสูง

ทฤษฎีเกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนการสอนอย่างไร

ทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูม (Bloom 1976. อ้างอิงจาก รศ.ดร.ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ , 2535: 115 – 117) บลูมได้เสนอทฤษฎีการเรียนรู้ในโรงเรียนสรุปได้คือ พื้นฐานของผู้เรียนเป็นหัวใจในการเรียน ผู้เรียนแต่ละคนจะเข้าชั้นเรียนด้วยพื้นฐานที่จะช่วยให้เขา ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ต่างกัน ถ้าเขามีพื้นฐานที่คล้ายคลึงกัน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะไม่แตกต่างกัน คุณลักษณะของแต่ละคน เช่น ความรู้ที่จำเป็นก่อนเรียน แรงจูงใจในการเรียน และคุณภาพของการสอน เป็นสิ่งที่ปรับปรุงได้ เพื่อให้แต่ละคนและทั้งกลุ่มมีระดับการเรียนรู้ที่สูงขึ้น

สรุปเพราะฉะนั้นเราสามารถกล่าวได้ว่า การเรียนรู้หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมจากเดิมไปสู่พฤติกรรมใหม่ที่ค่อนข้างถาวร และพฤติกรรมใหม่นี้เป็นผลมาจากประสบการณ์หรือการฝึกฝน มิใช่เป็นผลจากการตอบสนองตามธรรมชาติหรือสัญชาตญาณ หรืออุบัติเหตุ หรือพิษยาต่าง ๆ หรืออุบัติเหตุ หรือความบังเอิญ พฤติกรรมที่เปลี่ยนไปจะต้องเปลี่ยนไปอย่างค่อนข้างถาวร จึงจะถือว่าเป็นการเรียนรู้ขึ้น หากเป็นการ เปลี่ยนแปลงชั่วคราวก็ยังไม่ถือว่าเป็นการเรียนรู้ เมื่อบุคคลเกิดการเรียนรู้ จะเกิดการเปลี่ยนแปลงดังนี้ (Bloom,1959: 179)

1. การเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ ความเข้าใจ และความคิด (Cognitive Domain) หมายถึง การเรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาสาระใหม่ ก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ได้มากขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสมอง

2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก ทศนคติ ค่านิยม (Affective Domain) หมายถึง เมื่อบุคคลได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ก็ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึทางด้านจิตใจ ความเชื่อ ความสนใจ

3. ความเปลี่ยนแปลงทางด้านความชำนาญ (Psychomotor Domain) หมายถึง การที่บุคคลได้เกิดการเรียนรู้ทั้งในด้านความคิด ความเข้าใจ และเกิดความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม ความสนใจ ด้วยแล้ว ได้นำเอาสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติ จึงทำให้เกิดความชำนาญมากขึ้น เช่น การใช้มือ เป็นต้น

สรุป การที่บุคคลได้ผ่านกระบวนการการเรียนรู้มาแล้วจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ความรู้ ความคิด เจตคติ และพฤติกรรมไปในทางที่ดี จนเกิดติดตัวไปตลอด ซึ่งการอบรมครั้งนี้มุ่งหวังที่จะปลูกจิตสำนึกให้ผู้ใหญ่ตอนต้นอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้วิจัยคาดว่า การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครั้งนี้จะสามารถทำได้บรรลุเป้าประสงค์ที่วางไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับจิตสำนึก ซึ่งจะได้นำกล่าวต่อไป

5. แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับจิตสำนึก

5.1. ความหมายของจิตสำนึก

ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองหรือมาร์กซิสต์ ได้ให้ความหมายว่า จิตสำนึก หมายถึง สภาวะทางจิตที่รู้ตัวว่าความคิด ความรู้สึก และการกระทำของตนเองกำลังรับใช้ผลประโยชน์ของชนชั้นตนเองหรือชนชั้นอื่น กาญจนา แก้วเทพ.(2527: 210) และในสังคมวิทยาหมายถึง การรู้ตัวว่าตนเองมีตัวตน (Self Consciousness) หรือมีคนอื่นอยู่ด้วยและตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มนั้น (Social or Group Consciousness)

ชัชชัย ศิลปะสุนทร (2540: 32) ให้ความหมายของ จิตสำนึก ไว้ว่า ภาวะของจิตของบุคคลที่เกิดจากความสำนึกรับผิดชอบ และเห็นความสำคัญต่อสถานการณ์ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยวัดจากการรับรู้และเข้าใจสถานการณ์ ความรู้สึกรับผิดชอบ และการแสดงความสนใจที่จะมีส่วนร่วม

สุนันฐา สุขเวช (2542: 6-7) กล่าวว่า จิตสำนึก หมายถึง ความรู้สึกนึกคิด ความเข้าใจถึงผลดีและผลเสียของการปฏิบัติ และความผิดพลาดจากการปฏิบัติ เป็นการรู้สึกซึ่งเกิดขึ้นจากการอบรมเลี้ยงดู การศึกษา ประสบการณ์ทางสังคม ประสบการณ์การทำงาน การขัดเกลาทางสังคม ซึ่งจะเห็นเป็นรูปธรรมได้จากพฤติกรรมที่แสดงออก

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัญจร (2543: 5) กล่าวว่า สำนึก เป็นสิ่งที่อยู่ลึกในจิตใจของตน เป็นตัวชี้้นำ กำกับ กลั่นกรองพฤติกรรมของคน ตลอดจนองค์ประกอบทั้งหลายในสังคม ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว กลุ่มคน องค์กร ชุมชน หรือสังคมโดยรวม ล้วนได้รับอิทธิพลจากสำนึกของคนไม่ทางตรงก็ทางอ้อม

อรรณณ จิตตวานิช (2543: 11) กล่าวว่า จิตสำนึก เป็นสภาวะจิตใจที่เกี่ยวกับความรู้สึก ความคิด และความปรารถนาต่างๆ โดยเกิดจากการประเมินค่าและตระหนักถึงความสำคัญที่ตนมีต่อสิ่งนั้น ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดจากความสนใจ ทศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม และความเห็น

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 312) จิตสำนึก คือ ภาวะที่จิตตื่นตัว รู้ตัว สามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ รูป รส กลิ่น เสียง และการสัมผัสด้วยกาย

Good (1973: 54) ให้ความหมาย จิตสำนึก ไว้ว่า คือ พฤติกรรมที่แสดงถึงการเกิดการรับรู้ของบุคคล หรือการที่บุคคลแสดงความรู้สึกรับผิดชอบต่อปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น

Oxford Advanced Learner's Dictionary (Hornby,2001: 33) ให้ความหมายไว้ว่า จิตสำนึก (Consciousness) คือ ความตระหนักหรือเอาใจใส่ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นความรู้สึกที่แท้จริงเป็นพิเศษต่อสิ่งที่บุคคลนั้นสนใจ โดยความคิดหรือความรู้สึกต่างๆ เหล่านั้นถูกควบคุมด้วยตนเอง

สรุปความหมายของจิตสำนึก หมายถึง สภาวะความรู้ตัว การระลึกได้โดยการนำข้อมูลที่ได้รับจากประสาททั้ง 5 มาประมวลและแสดงพฤติกรรมออกไปทั้งต่อหน้าและลับหลัง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การขัดเกลาและการสะสมเป็นเวลานาน

5.2. องค์ประกอบของจิตสำนึก

หลวงวิเชียร แพทยาคม (2505: 9) กล่าวว่า จิตสำนึกมีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

5.2.1 องค์ประกอบด้านความคิด (Cognition)

เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับความคิด เป็นส่วนรับรู้หรือเกิดการรับรู้ของสำนึกเป็นหลัก เช่น การรับรู้ (Perception) ความทรงจำ (Memory) ความมีเหตุผล (Reasoning) และการใช้ปัญญา (Intellect) เป็นต้น

5.2.2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affection)

เป็นส่วนประกอบทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก ซึ่งจะเป็นสิ่งกระตุ้น “ความคิด” อีกต่อหนึ่ง เป็นส่วนของความรู้สึกทางใจของสำนึกที่รวมเอาความรู้สึกของบุคคลในด้านบวกหรือด้านลบ เป็นต้น

5.2.3. องค์ประกอบด้านการปฏิบัติหรือการกระทำ (Psychomotor)

เป็นองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดแนวโน้มทางปฏิบัติหรือปฏิกิริยาตอบสนองเมื่อมีสิ่งเร้าที่เหมาะสม ซึ่งส่วนนี้ต้องอาศัยความเข้าใจ หรือความคิดรวบยอด (Concept) เกี่ยวกับสิ่งนั้นเป็นพื้นฐาน

องค์ประกอบของจิตสำนึกประกอบด้วย 3 ส่วนใหญ่ๆ คือ องค์ประกอบด้านความคิด (Cognition) องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affection) และองค์ประกอบด้านการปฏิบัติหรือการกระทำ (Psychomotor)

5.3. ลักษณะของจิตสำนึก

ฟรอยด์ แบ่งลักษณะจิตสำนึกเป็น 3 ส่วน คือ สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2541: 22-23)

1) จิตสำนึก (Conscious) แสดงความรู้ตัวตลอดเวลา 2) จิตใต้สำนึก (Subconscious) รู้ตัวตลอดเวลาแต่ไม่แสดงออกในขณะนั้นและ 3) จิตไร้สำนึก (Unconscious) โดยเน้นความสำคัญเรื่อง จิตใต้สำนึก ว่ามีอิทธิพลต่อพฤติกรรม เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางและเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจต่าง และการศึกษาเรื่องพัฒนาบุคลิกภาพ กับโครงสร้างเกี่ยวกับบุคลิกภาพจิตของมนุษย์แยกเป็น 3 ลักษณะ ซึ่งทั้ง 3 ลักษณะนี้เป็นแรงขับให้แสดงพฤติกรรมต่างๆ ดังนี้

1. อิด (Id) หมายถึง จิตส่วนที่ยังไม่ชัดเงลา แสวงหาความสุขความพอใจโดยถือตัวเองเป็นหลัก

2. อีโก้ (Ego) หมายถึง จิตส่วนที่เป็นการตัดสินใจโดยคำนึงถึงสภาพความเป็นจริงในสภาพการณ์นั้นๆ ทำความประนีประนอม ระหว่างส่วนที่ยึดเป็นความสุขส่วนตัว กับส่วนที่รู้จักรับผิดชอบชั่วดี

3. ซุปเปอร์อีโก้ (Super Ego) หมายถึง จิตส่วนที่ได้มาจากการเรียนรู้เป็นส่วนที่คิดถึงผิดชอบชั่วดี คิดถึงผู้อื่น ส่วนรวม ก่อนตัดสินใจ

จิตสำนึกเป็นคุณลักษณะทางจิตพิสัยที่ปรากฏหรือก่อรูปขึ้นมา ในจิตใจของมนุษย์แต่ละคนภายหลังได้รับรู้ปรากฏการณ์หรือได้รับสิ่งเร้าจากภายนอก ในเชิงสะสม การก่อตัวของจิตสำนึกเป็นกระบวนการก่อรูปที่มีความต่อเนื่องกันจึงยากที่จะกำหนดแยกแยะ หรือทำการจัดลำดับขั้นเพื่อป้องกันข้อสงสัยว่าคุณลักษณะที่ใดชัดเจนแน่นอน การก่อรูปของจิตสำนึก ยังเกี่ยวกับคุณลักษณะทางด้านสติปัญญาและการกระทำของมนุษย์อีกด้วย อาจกล่าวได้ว่า จิตสำนึกของมนุษย์ที่ก่อรูปขึ้นผ่านกระบวนการเรียนรู้ของบุคคล ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน (Bloom et al. 1956:179) ได้แก่ องค์ประกอบด้านความคิด (Cognition) องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affection) และองค์ประกอบด้านการปฏิบัติหรือการกระทำ (Psychomotor) นอกจากนี้ ไตรรงค์ เจริญหงส์ (2544:25) ได้สรุปลักษณะของจิตสำนึกในภาพรวม ไว้ว่า

1. จิตสำนึกเป็นอัตวิสัย (Subjectivity) คือ เป็นความคิดต่างๆที่เป็นลักษณะเฉพาะตัวของบุคคล
2. จิตสำนึกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง (Change) เป็นการมองเห็นความแตกต่างในสิ่งที่ผ่านมัลลายกับเหตุการณ์เฉพาะหน้า
3. จิตสำนึกเป็นความคิดที่มีความต่อเนื่อง (Continuity) จากเหตุการณ์ในอดีตเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ในปัจจุบัน
4. จิตสำนึกเป็นความตั้งใจ (Intentionality) หรือความสนใจที่จะทำสิ่งนั้นๆ
5. จิตสำนึกเป็นกระบวนการเลือก (Selectivity) ที่จะให้ความสนใจหรือตั้งใจในสิ่งนั้นๆ ที่เกิดจากความตระหนักในสิ่งเร้าทั้งภายนอกและภายใน

ในการวิจัยครั้งนี้ นำคุณลักษณะที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ของ บลูม และคณะ ไปสร้างเครื่องมือ ได้แก่ แบบวัดจิตสำนึก เพราะจากการศึกษาและวิเคราะห์ถึงลักษณะ องค์ประกอบ และการเกิดจิตสำนึก ล้วนมาจากประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการการเรียนรู้ทั้งสิ้น

5.4. กระบวนการเกิดจิตสำนึก

สุพจน์ ทรายแก้ว (2546: 48-49) ได้อธิบายถึงการก่อรูปของจิตสำนึกว่าเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่องยากที่จะกำหนด แยกแยะหรือทำการจัดลำดับขั้นเพื่อป้องกันข้อสงสัยว่าคุณลักษณะที่ใดได้ชัดเจนแน่ชัดยังมีความเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะทางด้านสติปัญญาและการกระทำของมนุษย์ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน ได้แก่

1. คุณลักษณะด้านพุทธิพิสัย หมายถึง การได้รับรู้ (Cognition) หรือการมีประสบการณ์ตรงกับสิ่งต่างๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมผ่านประสาทสัมผัสต่างๆ ทำให้บุคคลรู้จักหรือระลึกถึง มีความเข้าใจสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์และประเมินคุณค่าของสิ่งดังกล่าวได้
2. คุณลักษณะด้านจิตพิสัย หมายถึง ความรู้สึกทางจิตใจ (Affection) อันได้แก่ ความสนใจหรือใส่ใจในสิ่งดังกล่าว โดยมีปฏิกริยาสนองตอบการเห็นหรือให้คุณค่า การจัดระบบของคุณค่าและสร้างเป็นคุณลักษณะนิสัย

3. คุณลักษณะทางด้านทักษะพิสัย หมายถึง พฤติกรรม (Behavior) หรือการ แสดงออกที่จะสามารถจะสังเกตรูปแบบความประพฤติได้อย่างชัดเจน เรียกว่าบุคลิกภาพจิตสำนึก ของบุคคลจึงเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นภายหลังจากการมีประสบการณ์ตรงกับสิ่งเร้า การรับรู้ในส่วนนี้ ได้ก่อรูปขึ้นในจิตใจของบุคคลในรูปของความเชื่อ ค่านิยม ทักษะที่ก่อให้เกิดพฤติกรรม เป็น คุณลักษณะทางจิตที่ก่อรูปผ่านกระบวนการทางปัญญา เป็นปฏิกิริยาตอบสนองต่อปรากฏการณ์ ทางสังคม

เมธี ปิลันธนาพันธ์ (2546: 42-48) อธิบายกระบวนการเกิดจิตสำนึกว่ามี 5 ลำดับ คือ

1. ความรู้สึกเป็นความรู้สึกสะอึกใจจากสิ่งกระตุ้นกระทำอยู่หรือเคยมีประสบการณ์ ก่อให้เกิดความคิดคำนึงถึงค่านิยมที่ตนมีอยู่
2. ความคิดเห็น แบ่งออกเป็นหลายประเภท ได้แก่
 1. ความคิดที่มีระดับ ประกอบด้วย 7 ระดับ คือ ความจำ การแปลความ การ ประยุกต์ใช้ การตีความ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมิน
 2. ความคิดเห็นแบบวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งแยกแยะข้อเท็จจริงจากความคิดเห็น ส่วนตัวที่มีอคติ แยกความลำเอียงและความขัดแย้งออกจากสิ่งที่เป็นสัจจะหรือข้อเท็จจริง รวมถึงการ วิพากษ์วิจารณ์ การโฆษณาชวนเชื่อ และพฤติกรรมที่ทำตามๆ กันมา เป็นต้น
 3. ความคิดเห็นตามหลักตรรกวิทยา ความคิดแบบสร้างสรรค์ ความคิดเห็นจาก ทักษะและความรู้ความเข้าใจ เช่น การใช้ภาษา การคำนวณ และการวิจัย
- ส่วนที่เป็นลำดับของคิดเห็นนี้จะปรากฏออกมาเนื่องจากการที่เราเกิดสะอึกใจ ซึ่งเกิด จากความรู้สึกและความคิดเห็นประเภทใดประเภทหนึ่ง หรือบูรณาการกันก็ได้
3. การติดต่อสื่อสารและการถ่ายทอด สามารถทำได้ทั้งโดยคำพูด และทางอื่นๆ เช่น การส่งข่าวด้วยถ้อยคำที่เขียน การฟัง การวาดรูป การถาม การรับข้อมูล การส่งข้อมูลย้อนกลับ และ การยกปัญหาข้อขัดแย้ง เป็นต้น
4. การเลือกเชื่อและการเกิดศรัทธา ในลำดับนี้เป็นการพิจารณาหาข้อสรุปจาก ทางเลือกต่างๆ มีการพิจารณาสิ่งที่เกี่ยวข้องต่างๆ ทั้งที่ชอบ และไม่ชอบ เลือกการกำหนดเป้าหมาย การรวบรวมข้อมูล และการแก้ปัญหา การวางแผน และการเลือกอย่างอิสระลำดับขั้นตอนนี้ เมื่อได้มี การติดต่อสื่อสารและถ่ายทอดกันแล้ว การเห็นพ้องต้องกัน การสนับสนุนกัน การนิยมชมชอบ ร่วมกัน จะทำให้คนเลือกเชื่อ และเกิดศรัทธาในการพึ่งตนเองว่าเป็นสิ่งที่ดี และยึดมั่นไว้อย่างจริงจัง
5. เป็นลำดับขั้นตอนที่ทำตามซ้ำกับที่เคยทำมา หรือจากที่เลือกใหม่ เมื่อมาถึง ขั้นตอนนี้ จะเกิดความเชื่อถือศรัทธาในพฤติกรรม และพยายามถ่ายทอดความเชื่อนี้ออกมาเป็น พฤติกรรมปฏิบัติด้วยตนเองบ้าง เป็นพฤติกรรมที่สังเกตได้ของบุคคลนั้นๆ

ดังนั้นการที่จะทำให้บุคคลซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมเกิดการรับรู้มีจิตสำนึกและพฤติกรรมที่ พึงประสงค์ได้จากการกล่อมเกลาทางสังคมและอาศัยระบบการศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการ ดำเนินการมีรูปแบบที่สัมพันธ์และต่อเนื่องกันไปทั้ง 3 ส่วน คือ การศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย การกล่อมเกลาทางสังคมเพื่อเสริมสร้าง

การเรียนรู้ให้บุคคลมีการรับรู้มีจิตสำนึก มีบุคลิกภาพหรือมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์จึงเป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยการทำหรือฝึกหัดบ่อยๆจนเกิดจิตสำนึก ความรู้สึกทางด้านสติปัญญาและการกระทำของมนุษย์ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน ได้แก่ คุณลักษณะด้านพุทธิพิสัย คุณลักษณะด้านจิตพิสัย และคุณลักษณะทางการทักษะพิสัย

6. แนวคิดเกี่ยวกับการวัดจิตสำนึก

ได้มีผู้อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับการวัดทางจิตวิทยา การวัดจิตสำนึกไว้ดังนี้

จิตสำนึก เป็นคุณลักษณะแฝงภายในของบุคคลซึ่งสังเกตได้ยาก ซึ่งในการวัดทางจิตวิทยามักใช้การวัดทางอ้อม ซึ่ง Krathwohl และ Bloom ได้ศึกษาวิจัยการเรียนรู้ด้วยอารมณ์ ความรู้สึกของมนุษย์ โดยแบ่งลำดับการเรียนรู้ด้านจิตพิสัยเป็น 5 ขั้น ดังนี้ ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ.(2543: 20-50) ; ญัฐภรณ์ หลาวทอง.(2546: 87-111)

1. การรับรู้ (Receiving) คือ เป็นขั้นตอนแรกของความรู้สึกที่จะรับรู้ต่อสิ่งเร้าหรือปรากฏการณ์รอบตัว เริ่มจากการจดจำสิ่งที่ได้รับการสัมผัส จนเกิดความตั้งใจและให้ความสนใจต่อสิ่งเร้านั้นประกอบด้วย การตระหนัก (Awareness) ความเต็มใจในการรับรู้ (Willingness to Receive) และการควบคุมหรือการเลือกให้ความสนใจต่อสิ่งเร้านั้นๆ (Controlled and Selected Attention)

1.1 การตระหนัก เป็นพฤติกรรมขั้นแรกที่คนรู้จักกับสิ่งเร้าว่าเป็นอะไร เป็นการรู้จักเบื้องต้นที่ยังไม่เห็นความสำคัญ เป็นการสังเกตเป็นปรากฏการณ์นั้นโดยปราศจากความสนใจ เช่น รู้จักสี รูปแบบ การจัดลำดับ

1.2 ความเต็มใจในการรับรู้ เป็นขั้นเต็มหรือพอใจที่จะได้รับ มีความอ่อนน้อมต่อสิ่งที่พบเห็นแต่เป็นเพียงการบังคับใจเท่านั้น เช่น ฟังผู้อื่นด้วยความเต็มใจ อดทนที่จะทำอะไรให้สำเร็จ

1.3 การควบคุมหรือการเลือกให้ความสนใจต่อสิ่งเร้านั้นๆ เป็นความรู้สึกต่อเนื่องจากขั้นที่แล้ว เป็นความรู้สึกที่บอกได้ว่าอะไรควรเอาใจใส่ อะไรไม่ควรเอาใจใส่ เช่น ความรู้สึกชอบสิ่งนี้ อยากได้สิ่งนั้น คือสิ่งที่รับรู้มีมากมายแต่ความรู้สึกในระยะนี้จำแนกได้ว่าสิ่งใดพอใจสิ่งใดไม่พอใจเท่านั้น

2. การตอบสนอง (Responding) เมื่อได้รับการกระตุ้นจนเกิดความสนใจในสิ่งเร้าก็จะเกิดความยินยอม (Acquiescence) หรือเต็มใจที่จะตอบสนอง (Willingness to Response) และสร้างความพึงพอใจในการตอบสนองสิ่งเร้านั้น (Satisfaction Response)

2.1 ความยินยอมที่จะตอบสนอง เป็นความรู้สึกขั้นเชื่อฟังหรือยินยอมที่จะทำแต่อาจจะยังไม่พอใจเท่าไร เช่น ความตั้งใจที่จะบังคับตนเองให้ร่วมกิจกรรมกับคนอื่น

2.2 ความเต็มใจที่จะตอบสนอง เป็นรู้สึกขั้นร่วมกิจกรรมด้วยความตั้งใจความร่วมมือ ทำตามความต้องการด้วยความสมัครใจ เช่น ร่วมมือในกิจกรรมของกลุ่มซึ่งเป็นสมาชิก แสดงความสนใจในการเข้าร่วมโครงการ

2.3 ความพึงพอใจในการตอบสนองสิ่งเร้านั้น เป็นความรู้สึกพึงพอใจในการร่วมกิจกรรม เป็นการยินยอมแบบเต็มใจและพึงพอใจจนเกิดความสุขสนุกสนานเพลิดเพลิน เช่น สนุกกับการสนทนาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

3. การเห็นคุณค่า (Valuing) ภายหลังที่มีการตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่างๆ จนเกิดความรู้สึกพึงพอใจในสิ่งนั้นแล้ว ก็เริ่มเห็นถึงคุณค่าของสิ่งที่กระทำหรือตอบสนองนั้น โดยมีขั้นตอนของการเห็นคุณค่าประกอบด้วย การรับรู้คุณค่า (Acceptance of Value) การชื่นชอบคุณค่า (Preference for Value) และการผูกพันยึดถือ (Commitment)

3.1 การรับรู้คุณค่า เป็นการยอมรับทางอารมณ์ต่อข้อเสนอหรือคำสอนที่เขามีพื้นฐานอย่างเพียงพอ เช่น การแสดงความปรารถนาอย่างต่อเนื่องในการพัฒนาความสามารถในการพูดและการเขียนอย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 การชื่นชอบคุณค่า เป็นการเพิ่มความรู้สึกเอาใจใส่ในคุณค่าหรือค่านิยมนั้นเพิ่มขึ้นอีก เช่น แสดงความกล้าหาญในการตรวจสอบประเด็นต่างๆ ที่ยังเป็นปัญหา พร้อมทั้งแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหานั้นๆ

3.3 การผูกพันยึดถือ หรือความยินยอมรับ หมายถึงความเชื่อศรัทธาด้วยอารมณ์แน่นอน เช่น ความซื่อสัตย์ต่อกลุ่มที่เป็นสมาชิก การยอมอุทิศตัวให้กับความคิดและอุดมการณ์ต่างๆ

4. การจัดระบบ (Organization) เมื่อเกิดการยอมรับและเห็นคุณค่าของค่านิยมนั้นแล้วจะเริ่มรวบรวมค่านิยมต่างๆ ที่สัมพันธ์กันให้อยู่ในหมวดหมู่เดียวกัน มีการเปรียบเทียบรวมถึงการจัดระบบค่านิยมต่างๆ เหล่านั้น และกำหนดแนวทางพฤติกรรมที่แสดงออกประกอบด้วย 2 ขั้นตอน คือ การสร้างมโนทัศน์ในค่านิยม (Conceptualization of a Value) และการจัดระบบค่านิยม (Organization of a Value System)

4.1 การสร้างมโนทัศน์ในค่านิยม คุณค่าหรือค่านิยมมีอยู่แบบหลายรูปแบบ ความรู้สึกของคนอาจนำค่านิยมที่มีลักษณะเดียวกันอยู่ด้วยกัน อันเป็นผลจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้สึกมาแล้วเรียกชื่อใหม่กลายเป็นมโนภาพของคุณค่าใหม่ ซึ่งอาจเป็นนามธรรมทางภาษาหรือเป็นรูปลักษณะก็ได้ เช่น การตัดสินใจในฐานะที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่ออนุรักษ์แหล่งทรัพยากร

4.2 การจัดระบบค่านิยม เป็นการจัดค่านิยมที่สลับซับซ้อนให้อยู่ในระบบเดียวกัน เพื่อให้เกิดความสมดุลบางประการของความรู้สึก เช่น การยอมรับความจริงใจในด้านการปรับอารมณ์กับข้อจำกัดของความถนัด ความสามารถ ความสนใจ และเงื่อนไขทางด้านกายภาพของเขาเอง

5. การสร้างลักษณะนิสัยตามค่านิยม (Characterization by a Value or Value Complex) เมื่อมีการจัดระบบค่านิยมหลากหลายให้เป็นระบบและลำดับความสำคัญของค่านิยมที่สร้างขึ้นแล้ว ก็จะยึดถือและแสดงพฤติกรรมนั้นในสถานการณ์ต่างๆ จนสร้างเป็นลักษณะนิสัยกลายเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพและปรัชญาการดำเนินชีวิต ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนย่อย คือ การสรุปนัยทั่วไป (Generalized Sat) และการสร้างลักษณะนิสัย (Characterization)

5.1 การสรุปนัยทั่วไป เป็นความรู้สึกซึ่งให้ความสอดคล้องภายในกับระบบของเจตคติและค่านิยม ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง เป็นความรู้สึกตอบสนองต่อปรากฏการณ์ที่เกิดจากการเลือกสรรระดับสูงจากกลุ่มของเจตคติและค่านิยม ตามธรรมชาติคนมีเจตคติและค่านิยมอย่างมากมายที่คัดเลือกไว้และยึดถือประพฤติปฏิบัติหน้าที่เห็นดีงาม เมื่อเกิดเหตุการณ์หรือปัญหาใดๆ ขึ้น เขาจะเอาความรู้สึกที่ยึดถือไปแก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ได้ เช่น มีนิสัยแก้ปัญหาย่อยอย่างเป็นระบบ

5.2 การสร้างลักษณะนิสัย เป็นระดับความรู้สึกขั้นสุดท้ายที่ผสมผสานสรุปรวมความรู้สึกที่ยึดเป็นอุดมการณ์ ปรัชญาชีวิต เช่น การพัฒนาความมีสติ การดำรงชีวิตด้วยคุณธรรม ซึ่งบุคลิกลักษณะทั้งหลายเกิดขึ้นในระดับนี้

สงบบ ลักษณะ (2529 อ้างอิงจาก พรพรรษ์ ภูฤกษ์ 2555: 29) ได้กล่าวถึงการวัดคุณลักษณะทางด้านการรู้สีกว่าคุณลักษณะทางด้านความรู้สึกเป็นโน้มน้าวเชิงอารมณ์ของบุคคลที่ชักจูงให้พอใจที่จะทำพฤติกรรมเข้าใกล้หรือหนีห่างจากเป้าหมาย ซึ่งพฤติกรรมทางด้านการรู้สีกจะประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ส่วนคือ ความรู้ความเข้าใจในสิ่งนั้น ความรู้สึกพอใจชื่นชอบในสิ่งนั้น และการแสดงพฤติกรรมการปฏิบัติเกี่ยวกับสิ่งนั้น ซึ่งองค์ประกอบทั้งสามส่วนจะเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเสมอ องค์ประกอบหนึ่งอาจนำไปสู่การเกิดคุณสมบัติในอีกองค์ประกอบอีกได้ การกำหนดพฤติกรรมเพื่อวัดผลจึงควรระบุให้ครบทั้ง 3 ส่วน โดยเน้นเป็นพิเศษในองค์ประกอบที่สองคือ ความรู้สึกชื่นชอบในสิ่งนั้น ซึ่งองค์ประกอบของจิตสำนึกสามารถแบ่งได้เป็น 3 ระดับ คือ

1. องค์ประกอบทางด้านการคิดหรือด้านพุทธิพิสัย (Cognition) คือ การที่ได้รับรู้หรือมีประสบการณ์ตรงกับสิ่งต่างๆ ทำให้บุคคลมีความเข้าใจ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้
2. องค์ประกอบด้านท่าทีความรู้สึกหรือด้านจิตพิสัย (Affection) คือ ส่วนประกอบด้านอารมณ์ ความรู้สึกที่มีปฏิกิริยาตอบสนองการเห็นหรือการให้คุณค่า
3. องค์ประกอบด้านการปฏิบัติ หรือด้านทักษะพิสัย (Psychomotor) คือ การเกิดแนวโน้มในทางปฏิบัติเมื่อมีสิ่งเร้าที่เหมาะสม ในปัจจุบันการวัดทางจิตวิทยามีหลายวิธี ได้แก่ การสังเกต การรายงานตนเอง การสัมภาษณ์ การใช้แบบสอบถาม และการใช้แบบทดสอบ

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ.(2543: 20-50); ัญญุภรณ์ หลาวทอง.(2546: 87-111) ได้กล่าวถึงการวัดอารมณ์ความรู้สึกของคนว่าเป็นการวัดด้านจิตใจ ประกอบด้วยความสนใจ เจตคติ หรือทัศนคติ ค่านิยม จริยธรรมและบุคลิกภาพ ซึ่งสรุปถึงธรรมชาติของความรู้สึกของมนุษย์รวมถึงวิธีการวัดย่อยๆ ดังนี้

1. ความสนใจ ความสนใจเป็นความรู้สึก การเกิดความรู้สึกเริ่มจากการรับรู้ก่อน เมื่อรับรู้สิ่งเร้านั้นอย่างต่อเนื่องความรู้สึกก็จะเกิดขึ้น และถ้าความรู้สึกเกิดการตอบสนองอย่างเต็มใจ เกิดความพึงพอใจ ความสนใจก็จะเกิดติดตามมา การจัดลำดับความรู้สึกของแคธวอลและคณะให้ความสนใจเป็นความรู้สึกขั้นแรก มีทิศทางเข้มข้นตั้งแต่การรับรู้จนถึงการชื่นชอบในคุณค่า ความสนใจเป็นสิ่งที่จะทำให้คนกระทำอะไรออกมาได้ การวัดความสนใจจึงมีความจำเป็นและเป็น การวัดว่าใครมีความสนใจด้านใดมากน้อยแค่ไหน

2. เจตคติ เจตคติเป็นความรู้สึกที่เกิดการรับรู้จากสิ่งเร้าตั้งแต่ขั้นต้นๆ จนถึงขั้นสูงๆ คือ เกิดความสนใจ ความซาบซึ้งพอใจ และเจตคติติดตามมา การวัดเจตคติจะต้องนิยมให้ชัดเจน ส่วนมากนิยามเจตคติจะเน้นการเตรียมพร้อม ความพร้อมในการกระทำ มีความคงทน มีความคงเส้นคงวา และมีทิศทาง เนื่องจากเจตคติเป็นมโนภาพ (Concept) ที่วัดได้ยาก เครื่องมือในการวัดจึง มีได้หลายรูปแบบแล้วแต่สถานการณ์ที่ต้องการวัด เครื่องมือที่นิยมใช้กันมีอยู่ 5 ชนิด คือ การสัมภาษณ์ การสังเกต การรายงานตนเอง เทคนิคการจินตนาการและการวัดทางสรีระภาพ โดยการกำหนดเป้าแล้วเขียนแสดงความรู้สึกต่อเป้าแล้วเลือกใช้วิธีเทอร์สโตนหรือของลิเคิร์ตหรือออสกูด ก็ได้แล้วแต่ความเหมาะสม

3. ค่านิยม ค่านิยมหรือคุณค่า คือความรู้สึกต่อความเชื่อที่สังคมเห็นว่าดี-เลว มีความสำคัญไม่สำคัญ พึงปรารถนา-ไม่ปรารถนา ซึ่งเป็นอุดมการณ์หรือวิถีชีวิตของมนุษย์ เจตคติหลายๆ เจตคติจัดกลุ่มกันเป็นค่านิยม ค่านิยมจึงเป็นความรู้สึกหนักแน่นกว่าเจตคติ และมีบทบาทสำคัญต่อการกระทำของบุคคล ต่อการตัดสินใจ ค่านิยมเกิดจากบุคคลมีศรัทธาต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดการกระทำหรือปฏิบัติตามกันมา ค่านิยมของแต่ละคนแตกต่างกันไปตามแหล่งที่มาของ ค่านิยมแหล่งใหญ่จึงเป็นครอบครัว โรงเรียน เพื่อนสนิทและสื่อต่างๆ เครื่องมือที่นิยมใช้คือ การสร้างแบบทดสอบวัดค่านิยม

4. จริยธรรม จริยธรรมเป็นการพิจารณาตัดสินประพฤติหรือการลงมือกระทำโดยอาศัยหลักของค่านิยมและหลักศีลธรรมเมื่อพบสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง การวัดจริยธรรมเป็นการวัดที่ยุ่งยาก เพราะบางครั้งวัดได้จริยธรรมไม่ค่อยแน่นอนนั่นเอง การวัดจริยธรรมสูงแต่การปฏิบัติจริงๆ ขาดจริยธรรม ทั้งนี้เพราะการนิยามคำว่าจริยธรรมไม่ค่อยแน่นอนนั่นเอง การวัดจริยธรรมจึงมี 3 รูปแบบ คือการวัดเนื้อหาความรู้จริยธรรมโดยการสร้างข้อสอบ การวัดความรู้สึกทางจริยธรรมโดยการกำหนดเป้าหมายแล้วเขียนแสดงความรู้สึกต่อเป้าหมายแล้วเลือกใช้วิธีของเทอร์สโตนของลิเคิร์ตหรือของออสกูด ก็ได้แล้วแต่ความเหมาะสม สิ่งที่ต้องระวังคือการหาข้อความแสดงความรู้สึกต่อเป้าให้มีความเป็นไปได้มากที่สุดสำหรับการสร้างเครื่องมือในการศึกษาจิตสำนึก จะศึกษาจากการสร้างเครื่องมือวัดที่เกี่ยวกับความคิด ความรู้สึก ซึ่งมีวิธีการสร้างแบบวัดอารมณ์ที่

นิยมใช้มากที่สุด 3 แบบ (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2543: 20-50) ญัฏฐภรณ์ หลาวทอง: (2544: 87-111) คือ

1. วิธีการแบบเทอร์สโตน (Thurstone's Method) เป็นการกำหนดช่วงความรู้สึกของคนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ส่วนดีของเครื่องมือวัดอารมณ์นี้คือไม่ต้องมีมาตรตัวเลขติดไว้ให้ผู้ตอบเห็น จะมีแต่ข้อความแสดงความรู้สึกทั้งทางบวก กลาง และลบ ครอบคลุมจำนวนมาตรตามที่กำหนดไว้ ตอนสร้างตอนแรกเท่านั้น ส่วนใหญ่จะกำหนดช่วงไว้ 11 ช่วง จากน้อยที่สุดจนถึงมากที่สุด มีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือวัดอารมณ์ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดเป้าหมายหรือประเด็นที่ต้องการวัดอารมณ์ให้ชัดเจนให้ชัดเจน

ขั้นที่ 2 กำหนดโครงสร้างของเรื่องที่ต้องการจะวัดอารมณ์ให้ชัดเจนและสร้าง

ข้อความที่แสดงความรู้สึกต่อเป้าหมายนั้นทั้งทางบวก เป็นกลาง และทางลบ

ขั้นที่ 3 นำมาเขียนคำชี้แจงและเลือกมาตรว่าจะเอาจำนวนเท่าไร โดยแนวคิดเริ่มแรกของเทอร์สโตนใช้ 11 มาตร แต่อาจกำหนดเป็นอย่างอื่นก็ได้ตามความต้องการการเขียนคำชี้แจงควรบอกด้วยว่าข้อความนี้วัดเรื่องใด มีกี่ข้อความ แนวการพิจารณาทำอย่างไร

ขั้นที่ 4 ให้ผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีประสบการณ์ในเรื่องนั้นๆ พิจารณาและควรมีจำนวนอย่างน้อย 30 คน

ขั้นที่ 5 คำนวณค่ามาตรประจำข้อ ซึ่งจะจะต้องได้ครบทุกตัว เช่น ตั้งไว้ 11 มาตร ต้องได้ค่าทั้ง 11 ค่า ซึ่งค่าแต่ละตัวจะต้องได้ค่ากระจายน้อยๆ ใกล้ 0 ค่ากระจายอย่างสูงไม่ควรเกิน 2.0 และทำการเลือกข้อความเหล่านั้นขั้นสุดท้าย

2. วิธีการแบบลิเคิร์ต (Likert's Method) เป็นวิธีที่นิยมใช้กันมากที่สุดเนื่องจากมีความเชื่อมั่นสูงและพัฒนาเพื่อวัดด้านความรู้สึกได้หลายอย่าง เป็นวิธีประเมินน้ำหนักความรู้สึกของข้อความหลังจากเอาเครื่องมือไปวัดแล้ว เป็นลักษณะข้อความที่ให้ผู้ตอบตอบว่าเห็นด้วยหรือไม่แต่ละข้อความ โดยกำหนดช่วงความรู้สึกของคนเป็น 5 ช่วง มีวิธีการสร้างเครื่องมือวัดขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดเป้าหมายให้ชัดเจนว่าต้องการศึกษาเรื่องใดและให้ความหมายของสิ่งที่ต้องการวัดเพื่อให้ทราบว่สิ่งที่ต้องการวัดประกอบด้วยคุณลักษณะใดบ้าง

ขั้นที่ 2 เขียนข้อความที่มีความหมายทางบวกหรือทางลบต่อเป้าหมายจำนวนข้อความควรมีประมาณ 2 เท่าของข้อความที่ต้องการใช้จริง

ขั้นที่ 3 การให้ค่าน้ำหนัก จะเป็นการให้คะแนนในแต่ละข้อ อาจให้คะแนนเป็น 5 4 3 2 1 สำหรับข้อความทางบวก หรือคะแนน 1 2 3 4 5 สำหรับข้อความทางลบก็ได้ แล้วแต่ความเหมาะสม

ขั้นที่ 4 ทดลองสร้างข้อคำถาม ซึ่งผู้วิจัยอาจนำไปให้ผู้มีความรู้ตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของคุณลักษณะที่ต้องการวัดและทดลองโดยนำไปให้กลุ่มตัวอย่างทดลองใช้

ขั้นที่ 5 นำคำตอบของกลุ่มตัวอย่างมาให้คะแนนตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ แล้วรวมคะแนน และหาค่าความสหพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนทั้งหมด

ขั้นที่ 6 ทำการคัดเลือกข้อความ โดยนำผลการคำนวณสหสัมพันธ์ระหว่าง
บางส่วนกับทั้งหมดมาคัดเลือก

ขั้นที่ 7 นำข้อคำถามมาตรวจสอบความเที่ยงและความตรงของมาตรวัดอารมณ์

3. วิธีการแบบออสกู๊ด (Osgood's Method) เป็นการสร้างมาตรวัดเจตคติแบบนัย
จำแนกอาศัยทฤษฎีและผลงานวิจัยเกี่ยวกับความหมายของคำ วิธีการสร้างเครื่องมือวัดมี 5 ขั้นตอน
ดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาคำตรงข้ามที่เกี่ยวกับมโนภาพหรือเป้าเจตคติ เพื่อให้ได้คำที่มีความ
ความหมายเกี่ยวข้องกับเป้าหมายมากที่สุด

ขั้นที่ 2 หาความถี่ของคำที่เกี่ยวข้องแต่ละคำ เลือกคำที่มีความถี่สูง

ขั้นที่ 3 นำคำที่เลือกไว้มาจัดเป็นคำตรงกันข้ามเป็นคู่ๆ แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญทาง
ภาษาไทยแสดงความคิดเห็น

ขั้นที่ 4 นำคำตรงข้ามแต่ละคู่มาสร้างเป็นมาตรวัดความรู้สึกต่อเป้าเจตคติ มาตร
ที่ใช้อาจเป็น 3-7 ช่อง แล้วแต่ความต้องการ

ขั้นที่ 5 นำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างแล้วหาอำนาจจำแนกและศึกษาคุณภาพ
อื่นๆ เช่น ความเชื่อมั่น ความเที่ยง

สรุปจิตสำนึก หมายถึงสภาวะทางจิตที่แสดงออกถึงการรู้ตัวการรับรู้ การตอบสนองต่อสิ่ง
ที่รับรู้ ผู้วิจัยพอที่จะอนุมานได้ว่าคล้ายกับทฤษฎีการเรียนรู้ของ บลูม และคณะ ได้แก่ พุทธิพิสัย
(Cognitive Domain) สื่อความรู้ ความเข้าใจ ประเมินค่าแล้วนำไปใช้ได้ เจตคติ (Affective Domain)
สื่อความรู้สึกต่อสิ่งที่กระทบในสภาวะนั้นรู้สึกยอมรับ ชอบไม่ชอบหรือไม่ และทักษะพิสัย
(Psychomotor Domain) สื่อ สามารถปฏิบัติต่อสิ่งที่รู้ ยอมรับแล้วนำมาปฏิบัติจนเกิด ทักษะความ
ชำนาญ ซึ่งสามารถวัดได้ด้วยการสังเกตพฤติกรรมการสัมภาษณ์การตอบแบบสอบถาม การตรวจ
ผลการปฏิบัติงาน การถามความพึงพอใจ ฯลฯ ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ การเสริมสร้างจิตสำนึก
ผู้วิจัยหมายถึง การกระตุ้นให้ผู้เข้าอบรมได้รับรู้ตระหนัก ถึง ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่บรรจุไว้ใน
หลักสูตรฝึกอบรมทั้ง 4 หน่วยโดยการฝึกอบรมเป็นการกระตุ้นให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเจตคติ
และทักษะปฏิบัติให้ สามารถปฏิบัติได้จนเกิดผล และใช้มาตรวัดของลิเคิร์ทสร้างเครื่องมือวิจัย

7. แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 69 ให้นุคคลมีหน้าที่รับการศึกษา
อบรม พินิจ ปกป้องและสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 ให้ความสำคัญต่อการศึกษา ศาสนา และ
วัฒนธรรม เนื่องจากการศึกษาเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาคนหรือทุนมนุษย์เพื่อพัฒนาชาติต่อไป
โดยมีแนวทางการอนุรักษ์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นดังนี้

1. การค้นคว้าวิจัย การศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาของไทยในด้านต่างๆ ของท้องถิ่น จังหวัด ภูมิภาค และประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งภูมิปัญญาที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น มุ่งศึกษาให้รู้ความเป็นมาในอดีต และสภาพการณ์ในปัจจุบัน

2. การอนุรักษ์ โดยการปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าแก่นสาระและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ สร้างจิตสำนึกของความเป็นคนท้องถิ่นนั้นๆ ที่จะต้องร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนให้มีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรือพิพิธภัณฑ์ชุมชนขึ้น เพื่อแสดงสภาพชีวิตและความเป็นมาของชุมชน อันจะสร้างความรู้และความภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นด้วย

3. การฟื้นฟู โดยการเลือกสรรภูมิปัญญาที่กำลังสูญหาย หรือที่สูญหายไปแล้วมาทำให้มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น โดยเฉพาะพื้นฐานทางจริยธรรม คุณธรรม และค่านิยม

4. การพัฒนา ควรริเริ่มสร้างสรรค์และปรับปรุงภูมิปัญญาให้เหมาะสมกับยุคสมัยและเกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยใช้ภูมิปัญญาเป็นพื้นฐานในการรวมกลุ่มการพัฒนาอาชีพควรนำความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีมาช่วยเพื่อต่อยอดใช้ในการผลิต การตลาด และการบริหาร ตลอดจนการป้องกันและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

5. การถ่ายทอด โดยการนำภูมิปัญญาที่ผ่านมามาเลือกสรรลงมือทำด้วยเหตุและผลอย่างรอบคอบและรอบด้าน แล้วไปถ่ายทอดให้คนในสังคมได้รับรู้ เกิดความเข้าใจ ตระหนักในคุณค่า คุณประโยชน์และปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม โดยผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆ

6. ส่งเสริมกิจกรรม โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายการสืบสานและพัฒนาภูมิปัญญาของชุมชนต่างๆ เพื่อจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

7. การเผยแพร่แลกเปลี่ยน โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง โดยให้มีการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างๆ ด้วยสื่อและวิธีการต่างๆ อย่างกว้างขวาง รวมทั้งกับประเทศอื่นๆ ทั่วโลก

8. การเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่น โดยการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของชาวบ้าน ผู้ดำเนินงานให้มีโอกาสแสดงศักยภาพด้านภูมิปัญญา ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ มีการยกย่องประกาศเกียรติคุณในลักษณะต่างๆ

สรุปการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญ 2550 มาตรา 69 คือ ศึกษาค้นคว้า ปลูกจิตสำนึกอนุรักษ์ ฟื้นฟูสิ่งที่สูญหาย พัฒนาต่อยอด ถ่ายทอดให้ผู้อื่น ส่งเสริมให้เกิดเครือข่าย เผยแพร่แลกเปลี่ยนขยายวงให้กว้างไกล และส่งเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถดำรงอยู่ได้ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง การศึกษาค้นคว้าภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่และค้นคว้าฟื้นฟูสิ่งที่หายไป ปลูกจิตสำนึกให้คนได้รักหวงแหน พัฒนาต่อยอดและส่งเสริมสนับสนุนใน

การเผยแพร่ให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาตลอดจนการยกย่อง เชิดชูวิทยากร
เจ้าของภูมิปัญญา

7.1. ความหมายภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำว่า “ภูมิปัญญา มีการเรียกกันในแวดวงนักวิชาการหลายลักษณะ เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น (local wisdom) ภูมิปัญญาชาวบ้าน (popular wisdom) ภูมิปัญญาไทย (Thai wisdom) คำเหล่านี้เป็นองค์ความรู้ความสามารถและทักษะของคนที่มืออยู่คู่สังคมไทยมาตั้งแต่บรรพชนที่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ ผ่านกระบวนการเรียนรู้ ปรับปรุงพัฒนาและสืบทอดกันต่อมาในวิถีชีวิตของคน เพื่อให้เกิดการปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม การถ่ายทอดภูมิปัญญาจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง เป็นกระบวนการพัฒนาศักยภาพหรือการเรียนรู้ของสังคมที่นำมาปรับใช้เพื่อแก้ไขปัญหาในการดำรงชีวิต คำว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เองที่นำมาใช้ ในการแก้ปัญหาเป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้านทั้งกว้างทั้งลึกที่ชาวบ้าน สามารถคิดเองทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินวิถีชีวิตไว้ในท้องถิ่นได้อย่างสมสมัย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541: 22) หรือ ภูมิปัญญาชาวบ้านเกิดจากการสะสมการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนาน มีลักษณะเชื่อมโยงกันไปหมดทุกสาขาวิชา ไม่แยกเป็นวิชาแบบเรียนที่เราเรียน ฉะนั้น วิชาเกี่ยวกับเศรษฐกิจ อาชีพ ความเป็นอยู่เกี่ยวกับการใช้จ่าย การศึกษาวัฒนธรรมจะผสมผสานกลมกลืนเชื่อมโยงกันไปหมด (ประเวศ วะสี. 2536:12) หรือ เป็นองค์ความรู้ความสามารถของชาวบ้านที่สั่งสม สืบทอดกันมาอันเป็นศักยภาพหรือความสามารถที่จะใช้แก้ปัญหา ปรับตัว เรียนรู้ และมีการสืบทอดไปสู่คนรุ่นใหม่ (กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ. 2542: 19) หรือแก่นของชุมชนที่จรรโลงให้อยู่รอดจนถึงปัจจุบันหรือได้ให้ความหมายภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า หมายถึง พื้นเพ รากฐานของความรู้ชาวบ้าน เป็นมวลความรู้และประสบการณ์ของคนในท้องถิ่นที่ได้รับการถ่ายทอดสืบทอดมาจากบรรพบุรุษหรือได้รับการศึกษาอบรมในสถาบันต่างๆ ในท้องถิ่น ได้แก่ วัด ครอบครัว สถานประกอบการและองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งความรู้และประสบการณ์ตรงของคนในท้องถิ่นที่ได้รับการทำงานการประกอบกิจกรรมต่างๆ และการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสังคม (รัศมี ทองบุตร. 2542: 35)

ดังนั้น ภูมิปัญญาท้องถิ่น (local wisdom) หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดขึ้นได้เอง เป็นองค์ความรู้ประสบการณ์ทั้งหลายของชาวบ้านในท้องถิ่นที่ใช้ในการแก้ปัญหาหรือการดำเนินชีวิต โดยได้รับการถ่ายทอดและกลั่นกรองเป็นระยะเวลานานและภูมิปัญญาเหล่านี้ปรับเปลี่ยนท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก

7.2. ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีกระบวนการที่เกิดจากการสืบทอด ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่สั่งสมจากอดีตสู่ปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง ในภาพรวมอาจแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ ลักษณะที่เป็นนามธรรมเป็นโลกทัศน์ ชีวทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิต เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่า

และความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน และลักษณะที่เป็นรูปธรรม เป็นเรื่องเกี่ยวกับเฉพาะด้านต่าง ๆ เช่น การทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะ ดนตรี และอื่น ๆ (เสรี พงศ์พิศ. 2529: 145-146) (สามารถ จันทรสุรีย์. 2534: 88-94) นอกจากนี้อาจแบ่งได้หลายลักษณะแตกต่างกันตามแนวคิดของบุคคลต่างๆ ดังนี้

ประเวศ วะสี (2534: 15) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ 3 ลักษณะ คือ

1. ความจำเพาะกับท้องถิ่น เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการสะสมขึ้นมาจากประสบการณ์หรือการจัดเจนจากชีวิต และสังคมในท้องถิ่นหนึ่งๆ เพราะฉะนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงมีความสอดคล้องกับเรื่องของท้องถิ่นมากกว่าภูมิปัญญาจากภายนอก โดยไม่อาจจำไปใช้กับท้องถิ่นอื่นๆ ที่แตกต่างกันได้หรือไม่ค่อยดีนัก

2. ความเชื่อมโยงหรือบูรณาการสูง ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะมีการเชื่อมโยงกันระหว่างชีวิตสังคม และสิ่งแวดล้อม มีการพยายามนำธรรมชาติมาอธิบายเป็นรูปธรรมที่สามารถจับต้องได้ เช่น ความคิดเรื่องพระแม่ธรณี แม่คงคา แม่โพสพ พระภูมิเจ้าที่ ทำให้คนเคารพธรรมชาติและไม่สามารถทำลายสิ่งนั้น

3. ความเคารพผู้อาวุโส ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ความสำคัญกับประสบการณ์จึงมีความเคารพผู้อาวุโสซึ่งมีประสบการณ์มากกว่า

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2536: 1-10) ได้กล่าวถึงลักษณะถึงลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ 4 ลักษณะ คือ

1. ความรู้และระบบความรู้ ภูมิปัญญาเป็นระบบความรู้ที่ไม่ถือว่าเป็นวิทยาศาสตร์ ฉะนั้นในการศึกษาเรื่องภูมิปัญญาจะเข้าไปดูว่าชาวบ้านรู้อะไรอย่างเดียวไม่พอ ต้องศึกษาว่าเขาเห็นสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นได้อย่างไร

2. การสั่งสมและการกระจายความรู้ ภูมิปัญญาเกิดจากการสั่งสมและการกระจายความรู้โดยการนำความรู้มาบริการคนอื่น เช่น หมอพื้นบ้าน สั่งสมความรู้ทางการแพทย์ไว้ในตัวคนคนหนึ่ง ซึ่งมีกระบวนการที่ทำให้เขาสั่งสมความรู้ เราควรศึกษาด้วยว่ากระบวนการนี้เป็นอย่างไร หมอคนหนึ่งสามารถสร้างหมอคนอื่น ๆ ต่อมาได้อย่างไร

3. การถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ได้มีสถาบันถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญา แต่พบว่า มีกระบวนการถ่ายทอดที่ซับซ้อน ถ้าเราต้องการเข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่น เราต้องเข้าใจกระบวนการถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งด้วย

4. การสร้างสรรค์ การปรับปรุงระบบความรู้ของภูมิปัญญาชาวบ้านไม่ได้หยุดนิ่งอยู่กับที่ แต่ได้ถูกปรับเปลี่ยนความรู้และระบบความรู้เพื่อเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างไร

อบเชย แก้วสุข (2543: 21) ได้กล่าวถึงลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยแบ่งเป็นสาขาต่างๆ ดังนี้

1. สาขาเกษตรกรรม คือ ผู้ที่มีความรู้ความสามารถประสบการณ์และมีผลงานด้านการทำไร่นาเลี้ยงสัตว์ประมง ทำไร่นาสวนผสม สามารถเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้อย่างพอเพียงมีรายได้จากผลผลิตด้านนี้มีแนวคิดที่ดีแปลกใหม่ที่เป็นประโยชน์และช่วยพัฒนาอาชีพด้านนี้ได้อย่างน่าสนใจ เช่น เป็นผู้คิดริเริ่มการทำการเกษตรแบบผสมผสาน เกษตรแบบพอเพียง

2. สาขาหัตถกรรม คือ ผู้ที่มีความรู้ความสามารถประสบการณ์และมีผลงานโดดเด่นในเรื่องต่อไปนี้

2.1. ด้านอาหารเป็นต้น ดำรับตำราการปรุงอาหารที่มีรสชาติ อร่อยให้คุณค่าด้านโภชนาการใช้วัสดุที่มีราคาไม่แพงวัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่นรู้จักคิดดัดแปลงสูตรอาหารได้แปลกใหม่หรือเป็นผู้ที่สืบสานตำรับตำราที่มีอาหารรสเลิศสามารถผลิตเป็นสินค้าจำหน่ายได้ เช่น การทำปลาร้า การทำเนื้อส้มหรือแหนม และขนมต่างๆ

2.2. ด้านงานประดิษฐ์เครื่องนุ่งห่มสามารถทำเป็นอาชีพจำหน่ายได้สามารถทำเลี้ยงตัวเอง และครอบครัวได้เช่นการทำผ้านวมการตัดเย็บเสื้อผ้า

2.3. ด้านที่อยู่อาศัยสามารถจัดบ้านเรือนบริเวณได้น่าอยู่น่าอาศัยตามอัตภาพทำให้มีสุขภาพอนามัยในการอยู่อาศัย

3. สาขาศิลปกรรมคือผู้ที่มีความรู้ความสามารถประสบการณ์มีผลงานโดดเด่นในเรื่องต่อไปนี้

3.1. ด้านจิตรกรรม คือการวาดภาพฝาผนัง การเขียนภาพลงบนผ้า หน้าผา การสักลาย

3.2. ด้านประติมากรรม คือผู้มีความรู้ความสามารถมีประสบการณ์และมีฝีมือในการปั้น การแกะสลักและการหล่อ เช่นหล่อพระพุทธรูป ปั้นโองสลักลอยตลับประดับ ตันเทียน และสิ่งก่อสร้าง

3.3. ด้านสถาปัตยกรรม คือผู้ที่มีความรู้ความสามารถประสบการณ์เรื่องการก่อสร้างอาคารบ้านเรือน โบสถ์ ศาลา ศาลพระภูมิ

3.4. ด้านหัตถกรรม (งานช่างฝีมือ) คือผู้ที่มีความรู้ความสามารถมีผลงานในสิ่งที่ทำมือ เช่นเครื่องจักสานต่างๆ การแกะสลัก ฯลฯ

3.5. ด้านงานประดิษฐ์ คือ ผู้มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ ด้านการจัดทำผลงานเลียนแบบธรรมชาติ เช่นการประดิษฐ์ดอกไม้ บายศรี การแต่งลอยตลับบนแผ่นผ้า ฯลฯ

3.6. ด้านดนตรี นาฏศิลป์ และการเล่นพื้นบ้าน คือผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ ด้านการเล่นดนตรี การขับลำ การพ้อนลำ การคิดวิธีการเล่นพื้นบ้าน หมอลำ การเล่นหนัง ปรำโมทัย ลิเก เพลง กันตรึม เจริญ ฯลฯ

4. สาขาสาธารณสุข คือ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถมีประสบการณ์ ด้านการใช้ยาสมุนไพร การรักษาโรคแผนโบราณ การรักษาสุขภาพอนามัยร่างกาย การสืบสานตำราสมุนไพร หมอนวดแผนโบราณ หมอตำแย ฯลฯ

5. สาขาภาษาและวรรณกรรม คือผู้ที่มีความรู้ ความสามารถประสบการณ์ในการแต่งวรรณกรรมพื้นบ้าน การคิดประดิษฐ์อักษรภาษาถิ่น การสืบสานอักษรโบราณ วรรณกรรมท้องถิ่น ฯลฯ

6. สาขาอื่นๆ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอื่นๆ นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้ว ได้แก่ ภูมิปัญญาหรือผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ในด้านต่อไปนี้

6.1. ด้านพิธีกรรมต่างๆ ได้แก่ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ มีผลงานเกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมต่างๆ เช่น หมอสู่ขวัญ

6.2. ด้านโหราศาสตร์ ได้แก่ ผู้มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และมีผลงานด้านโหราศาสตร์ หรือหมอดู ฯลฯ

6.3. ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ได้แก่ ผู้มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ในการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นนั้นๆ

โดยสรุปแล้วภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดขึ้นได้เองหรือเรียนรู้จากที่อื่นรับมาพัฒนาให้เหมาะสมกับท้องถิ่นของตนเอง มีการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษหรือจากการปรับเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ จากสังคม สิ่งแวดล้อมพัฒนามาเป็นเวลานาน

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2545: 36) ได้กล่าวถึงลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยสาเหตุการเกิดภูมิปัญญา 4 ลักษณะ คือ

1. ลักษณะที่เกิดจากการประสบการณ์ คือ ชาวบ้านมีประสบการณ์ในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้วเกิดความรู้เกิด ค้นพบวิธีการใหม่เกิดขึ้นจากสิ่งที่เคยทำมา ได้พบได้เห็นแต่เดิมแล้ว เอาสิ่งที่ได้จากประสบการณ์นี้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ คติ ความเชื่อ ค่านิยมต่างๆ คุณธรรมคำสอนทางศาสนา ความรู้เกี่ยวกับยาสมุนไพร พิธีกรรมต่างๆ

2. ลักษณะที่เกิดจากการถ่ายทอดความรู้แนวคิดจากแบบแผนการดำเนินชีวิต สืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง หมายถึง การนำความรู้ แนวคิดที่ตนมีอยู่ นำมาสั่งสอน อบรมบุตรหลาน ถ่ายทอดความรู้ในวรรณกรรมต่างๆ เช่น เพลงพื้นบ้าน เพลงกล่อมเด็ก การละเล่นต่างๆ ศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น

3. ลักษณะที่เกิดจากการประกอบอาชีพ การพึ่งพาตนเอง หมายถึง ความรู้และประสบการณ์ที่ชาวบ้านใช้ในการประกอบอาชีพ โดยอาศัยหลักธรรมชาติไม่พึ่งพาปัจจัยภายนอก แต่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับกาลสมัย เช่น การปลูกพืชแบบเกษตรธรรมชาติ การทอผ้า การแกะสลัก การปั้น ฯลฯ

4. ลักษณะที่เกิดจากการผสมผสานความรู้เดิม ประสบการณ์เดิมเข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ หมายถึง การคิดประดิษฐ์สิ่งใหม่ เพื่อแก้ปัญหาของการดำรงชีวิตของชาวบ้านและชุมชน เช่น การใช้ล้อเลื่อน เกวียน เครื่องมือ เครื่องใช้ในการประกอบอาชีพอื่นๆ ที่ชาวบ้านผลิตใช้เอง

สรุปลักษณะการเกิดของภูมิปัญญาท้องถิ่นคือ 1 เกิดจากประสบการณ์ 2 เกิดจากการถ่ายทอด 3 เกิดจากการประกอบอาชีพ และ 4 เกิดจากความรู้เดิมผสมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่เกิด

เป็นภูมิปัญญาที่ใช้ในการประกอบอาชีพหรืออื่นๆ เช่น อุปกรณ์การทำมาหากิน ศิลปะ หัตถกรรม หรือบันเทิง เป็นต้น

ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญและมีคุณค่าเป็นอย่างยิ่งต่อวิถีการดำเนินชีวิต เพื่อความอยู่รอดของบุคคลในท้องถิ่นนั้นๆ ว่าเป็นสิ่งที่มีวัฒนธรรมเป็นพื้นฐาน มีการบูรณาการสูงมีความเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้ง เน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าวัตรธรรม (ประเวศ วะสี. 2534: 42) ดังนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาของมนุษย์ในระดับกลุ่มจึงประกอบด้วย 3 ส่วนคือ

1. ส่วนที่เป็นประสบการณ์โดยตรงของบุคคลนั้นหรือกลุ่มนั่นเอง
2. ส่วนที่ได้รับมาจากความรู้ ความคิด ประสบการณ์ของผู้อื่นหรือกลุ่มอื่น
3. ส่วนที่ตนเองสังเคราะห์ขึ้นใหม่จากประสบการณ์ของตนเอง หรือจากคำบอกเล่าของผู้อื่น

ผู้อื่น

รัศมี ทองบุตร (2542: 37) ได้กล่าวถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า เป็นตัวกำหนดคุณลักษณะของแต่ละสังคม อีกทั้งยังเป็นสิ่งที่เหมาะสม ทรงคุณค่า และมีความสำคัญเพื่อใช้เป็นแนวทาง ในการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข อีกทั้งยังช่วยสร้างสมดุลระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ

ทัศนีย์ ทองไชย (2542: 42) ได้กล่าวถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยรวบรวมจากนักการศึกษาหลายท่านดังนี้

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องที่สั่งสมกันมาตั้งแต่อดีต
2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องของการจัดความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติและคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ
3. ภูมิปัญญาท้องถิ่น จะถ่ายทอดโดยผ่านกระบวนการทางจารีต ประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากินและพิธีกรรมต่างๆ ให้เกิดความสมดุลระหว่างความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ เหล่านั้น
4. ภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้เกิดความสงบสุขทั้งในชุมชน หมู่บ้านหรือส่วนตัวของชาวบ้านเอง
5. ภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้คนในชุมชนพึ่งตนเองได้
6. คนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดชุมชนของตนเอง ทราบความต้องการของตนเองและปลูกจิตสำนึกในการรู้ถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น
7. นโยบายการศึกษาปัจจุบัน ได้เปิดโอกาสให้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบรรจุไว้ในหลักสูตร โดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาส่งเสริมการเรียนการสอนและพัฒนาเนื้อหาสาระกระบวนการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้ครอบคลุมความรู้ที่เป็นวิทยาการสมัยใหม่

8. ภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาและนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงการเรียนรู้ระหว่างภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ด้วยการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการเชื่อมโยงความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความรู้สมัยใหม่

9. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องจำเพาะ เพราะเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ในท้องถิ่นนั้นๆ ดังนั้นจึงมีความสอดคล้องหรือสัมพันธ์กันในแต่ละท้องถิ่นมากกว่า ท้องถิ่นภายนอก

10. ภูมิปัญญาท้องถิ่น ถือเป็นการเรียนรู้แบบบูรณาการอย่างแท้จริง เพราะมีการเชื่อมโยงหลายศาสตร์เข้าไว้ด้วยกัน

นอกจากนี้ William D. Lipe (1984: 2 -10) ระบุว่า ทรัพยากรวัฒนธรรมซึ่งมีความหมายรวมถึงภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรม มีคุณค่า 4 มิติด้วยกัน ดังต่อไปนี้

1. คุณค่าที่แสดงนัยของอดีต (Associative / Symbolic Value) ทรัพยากรวัฒนธรรมทุกประเภทล้วนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในห้วงเวลาต่างๆ ในอดีตทั้งสิ้น โดยเฉพาะทรัพยากรวัฒนธรรมประเภทที่เป็นสิ่งก่อสร้างและเป็นวัตถุสิ่งของ (Tangible Culture Resources) นั้นเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ชี้ยืนยันเรื่องราวที่เกิดขึ้นในอดีตได้ด้วยสภาพของตัวมันเอง

2. คุณค่าทางวิชาการ (Information Value) ในขณะที่ทรัพยากรวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุสิ่งของ สิ่งก่อสร้าง ภูมิทัศน์วัฒนธรรม มีคุณค่าในฐานะที่เป็นตัวแทนของอดีตในตัวมันเอง แล้วตัววัสดุที่นำมาสร้าง และบริบทที่เกี่ยวข้องกับวัตถุนั้น ก็เป็นแหล่งข้อมูลที่ชวนให้สนใจเรียนรู้เรื่องราวว่าได้มาจากไหน ได้มาอย่างไร ทำให้เกิดการศึกษาวิจัย ค้นหาคำตอบที่หลากหลาย

3. คุณค่าด้านความงามหรือสุนทรีย์ (Aesthetic Value) ทรัพยากรวัฒนธรรมประเภทก่อสร้าง วัตถุสิ่งของ และภูมิทัศน์วัฒนธรรมบางชิ้น บางสถานที่ที่มีรูปทรง ลักษณะพื้นผิวและคุณลักษณะภายนอกอื่นๆ สวยงามกว่าแห่งอื่นๆ เมื่อมองเห็นแล้วเกิดความรู้สึกชื่นชอบ เพราะมีความงดงามถูกต้องใจกว่าชิ้นอื่นๆ คุณค่าของความสวยงามแตกต่างกันออกไป ซึ่งอาจจะถูกกำหนดจากปัจจัยต่างๆ ตามแบบแผนและความงามที่เป็นประเพณีนิยม

4. คุณค่าทางเศรษฐศาสตร์ (Economic Value) ทรัพยากรวัฒนธรรมที่เหลือเป็นมรดกอยู่ทุกวันนี้เป็นส่วนประกอบของวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของสังคมในปัจจุบัน ทั้งส่วนที่ยังคงถูกใช้สอยสืบทอดต่อเนื่องเรื่อยมา และส่วนที่กำลังถูกละทิ้งไม่ได้ใช้สอยหรือจัดการให้เป็นประโยชน์ ปัจจุบันไม่ว่า ณ แห่งหนใดในโลก ทรัพยากรวัฒนธรรมกำลังถูกนับรวมเข้าไปสู่กระบวนการสร้างมูลค่าเชิงปริมาณในทางเงินตราตามกระแสนิยมของโลกสมัยใหม่ ในปัจจุบันภูมิปัญญาที่มีมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ เช่น ความรู้เรื่องยา อาหาร การประดิษฐ์คิดค้น เทคโนโลยี งานศิลปะ คำร้อง ทำนองดนตรี เพลงวรรณกรรม หนังสือ แฟชั่น รูปสัญลักษณ์ทางการค้า ฯลฯ กลายเป็นทรัพยากรวัฒนธรรมที่ต้องจดสิทธิบัตร หรือลิขสิทธิ์ป้องกันการละเมิดหรือทำซ้ำเพื่อการค้า จนทำให้คุณค่าและมูลค่าเกือบกลายเป็นเรื่องเดียวกันไปในทางเศรษฐศาสตร์อุตสาหกรรม

สรุปความสำคัญและคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญ และมีคุณค่ามากมาย เกินกว่าที่จะประเมินออกมาเป็นตัวเลขได้ เพราะเป็นสิ่งที่เกิดจากการสั่งสมและพัฒนาขึ้นจากอดีตตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม วัฒนธรรมและเทคโนโลยีมายาวนานซึ่งมีคุณค่าเป็น

ประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน แต่ละชุมชนได้นำไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ซึ่งสมควรอย่างยิ่งที่จะปลูกจิตสำนึกให้ผู้ใหญ่ตอนต้นได้อนุรักษ์ไว้

8. อำเภอสอง

8.1. ประวัติอำเภอสอง

พงศาวดารโยนก กล่าวถึง เมืองสองว่า จุลศักราช 914 ปีชวด จัตวาศก เดือน 9 ขึ้น 10 ค่ำ เจ้าฟ้าเมืองนายกับเจ้าฟ้าเชียงทอง สองพี่น้อง ได้ยกทัพลงมาตีเมืองต่างๆ ในอาณาจักรล้านนาไทย ได้เมืองเชียงราย เชียงแสน เมืองล่อ พะเยา ลูถึงเดือน 11 ขึ้น 2 ค่ำ ปีเดียวกัน ยกทัพจากเมืองพะเยา ะยะทางแปดพันวาไปแรมยางดุมสะเอียบ จากยางดุมสะเอียบไปแรมป่าเลา ระยะทางสองพันวาจากป่าเลาไปแรมเมืองสองระยะทางหมื่นวาจาก เมืองสองไปแรมป่าเสี้ยว ยกจาก ป่าเสี้ยวไปแรมเมืองแพร่ ฯลฯ

พงศาวดารเมืองน่าน กล่าวถึงเมืองสองว่า จุลศักราช 889 ตรงกับ พ.ศ. 2070 พญานันทนขึ้น อุ่นเอือน ได้ยกไพร่พลทหารลงมาตีเมืองเทิง เมืองสอง ได้ชัยชนะจึงกวาดต้อนผู้คนไปเป็นจำนวนมาก จุลศักราช 893 ตรงกับ พ.ศ. 2074 พญาแพร่ได้รวบรวมไพร่พลยกขึ้นไปตีเมืองคีนจากพญานันท แต่ไม่สามารถตีหักเอาเมืองนันทได้จึงยกทัพกลับแต่เจ้าเมืองแพร่ได้แต่งตั้งตัวแทน ให้ไปปกครองเมืองสองสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน กล่าวกันว่าเดิมบ้านเจ้าเมืองสองตั้งที่บ้านหนูน ต่อมาภายหลังได้ย้ายไปตั้งที่บ้านกลาง (จังหวัดแพร่. 2558: ออนไลน์)

8.1.1. การปกครองในอดีต

การปกครองในอดีต (จังหวัดแพร่. 2558: ออนไลน์) หมายถึงการปกครองโดยกลุ่มขุนนาง เป็นผู้ดูแลภารกิจในท้องที่ต่างๆ ภายในเขตเมืองแพร่โดยปฏิบัติงานตามที่ คำสนามกำหนด ได้แก่ กลุ่มเจ้าเมืองขึ้น คำว่าเมืองขึ้นภาษาคำสนาม เรียกว่า ลูกเมือง ซึ่งเมืองแพร่มีเมืองขึ้นเพียงเมืองเดียวคือ เมืองสอง ผู้ที่เป็นเจ้าเมืองสองจะได้รับตำแหน่ง พระเมืองสอง ซึ่งเจ้าเมืองสององค์สุดท้ายชื่อ พระพุทธยัฐบุรินทร์ (เจ้าน้อยมหาเทพ)

พ.ศ. 2434 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองส่วนภูมิภาค โดยจัดให้มีการปกครองแบบ เทศาภิบาล แบ่งเขตการปกครองออกเป็น มณฑล จังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน เทศาภิบาลมณฑลมีข้าหลวงเทศาภิบาลเป็นผู้สำเร็จราชการมณฑล เมืองแพร่ขึ้นกับมณฑลลาวเฉียง ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นมณฑลพายัพ ที่ว่าการมณฑลอยู่ที่เมืองเชียงใหม่

พ.ศ. 2440 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้จัดการปกครอง หัวเมืองฝ่ายเหนือแบบมณฑลเทศาภิบาล เมืองสองจึงถูกลดฐานะลงเป็นอำเภอ เรียกว่า อำเภอยมเหนือ พระราชบัญญัติการปกครองมณฑลพายัพในปี พ.ศ. ๒๔๔๒ ได้แบ่ง เมืองแพร่ออกเป็นสองเขตการปกครองเรียกว่า แขวง คือ แขวงเมืองแพร่ และ แขวงแม่ยมเหนือ โดยมีข้าราชการคนไทยขึ้นมาเป็นผู้ปกครองเรียกว่า นายแขวง แล้วนำบ้านหลายๆบ้านรวมกันเรียกว่า แคว้น หรือ แคว้น

ผู้ปกครองเรียกว่า นายแคว่น หรือ นายแคว้น มีตำแหน่งเป็น พระยา ตามชื่อแคว่นเช่น พระยาป่าแดงหลวง, พระยาถิ่นหลวง, พระยาไชยยามาตร์ เป็นต้น ส่วนบ้านแต่ละบ้านเรียกใหม่ว่า หลัก ผู้ปกครองเรียกว่า นายหลัก หรือ แก่บ้าน มีตำแหน่งเป็น ท้าว เหมือนเดิม

ปี พ.ศ. 2449 ทางราชการได้เปลี่ยนชื่อจาก อำเภอยมเหنية เป็นอำเภอสอง ตามความนิยมของชาวบ้านใกล้เคียงปี พ.ศ. 2470 ทางราชการได้เปลี่ยนชื่อจาก อำเภอสอง เป็นอำเภอบ้านกลาง แต่ไม่มีใครเรียกและไม่เป็นที่รู้จัก ปี พ.ศ. 2480 ทางราชการจึงได้เปลี่ยนชื่อกลับไปใช้ชื่อตามเมืองโบราณ คือ เมืองสอง ดังนั้นจึงเปลี่ยนจากอำเภอบ้านกลางเป็นอำเภอสอง มาจนถึงปัจจุบัน¹

8.1.2. ที่ตั้งและอาณาเขต (อำเภอสอง.2558:ออนไลน์)

อำเภอสองตั้งอยู่ทางทิศเหนือสุดและมีพื้นที่มากที่สุดของจังหวัด มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียงดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอดอกคำใต้ อำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยา และอำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน และอำเภอร้องกวาง

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอร้องกวาง อำเภอหนองม่วงไข่ และอำเภอลอง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอแม่เมะและอำเภองาว จังหวัดลำปาง

สภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศ

อำเภอสองเป็นภูมิประเทศที่เป็นภูเขาและป่าไม้ประมาณร้อยละ 70 ของพื้นที่ ตัวอำเภอมีความสูงประมาณ 180 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง โดยจุดสูงสุดที่สุดอยู่ที่บริเวณดอยหลวงอยู่ในตำบลสะเอียบ จุดแบ่งเขตแดนระหว่างจังหวัดแพร่และจังหวัดน่าน สูงประมาณ 1,300 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง

เนื่องจากอำเภอสองตั้งอยู่ในภูมิประเทศที่มีภูเขาล้อมรอบทำให้ฤดูร้อนจะมีอากาศร้อนอบอ้าว อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยประมาณ 35-40 องศาเซลเซียส และฤดูหนาวจะมีอากาศหนาวถึงหนาวจัด อุณหภูมิต่ำสุดในแต่ละปีประมาณ 5-10 องศาเซลเซียส ส่วนฤดูฝนจะมีฝนเฉลี่ยต่อปี ประมาณ 1,000 - 1,500 มิลลิเมตร

8.1.3. การแบ่งเขตการปกครอง

อำเภอสองแบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 8 ตำบล 80 หมู่บ้าน ได้แก่

1. ตำบลบ้านนุน (Ban Nun) จำนวน 11 หมู่บ้าน
2. ตำบลบ้านกลาง (Ban Klang) จำนวน 12 หมู่บ้าน
3. ตำบลห้วยหม้าย (Huai Mai) จำนวน 17 หมู่บ้าน
4. ตำบลเตาปูน (Tao Pun) จำนวน 12 หมู่บ้าน
5. ตำบลหัวเมือง (Hua Mueang) จำนวน 8 หมู่บ้าน
6. ตำบลสะเอียบ (Sa-ia) จำนวน 10 หมู่บ้าน
7. ตำบลแดนชุมพล (Daen Chumphon) จำนวน 4 หมู่บ้าน

8. ตำบลทุ่งน้าว (ทุ่งน้าว) จำนวน 6 หมู่บ้าน

8.1.4. การปกครองส่วนท้องถิ่น

ท้องที่อำเภอสองประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 9 แห่ง ได้แก่

เทศบาลตำบลสอง ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลบ้านหนองและบางส่วนของตำบลบ้านกลาง

เทศบาลตำบลห้วยหม้าย ครอบคลุมพื้นที่ตำบลห้วยหม้ายทั้งตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนอง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบ้านหนอง เฉพาะนอกเขตเทศบาลตำบลสอง

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกลาง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบ้านกลาง เฉพาะนอกเขตเทศบาลตำบลสอง

องค์การบริหารส่วนตำบลเตาปูน ครอบคลุมพื้นที่ตำบลเตาปูนทั้งตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลหัวเมืองทั้งตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลสะเอียบ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลสะเอียบทั้งตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลแดนชุมพล ครอบคลุมพื้นที่ตำบลแดนชุมพลทั้งตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งน้าว ครอบคลุมพื้นที่ตำบลทุ่งน้าวทั้งตำบล

อาชีพหลัก ทำการเกษตร ปลูกข้าวนาปี ข้าวโพด มะขามหวาน มะม่วง ถั่วเหลือง ลำไย ถั่วลิสง ถั่วเขียว อ้อย เลี้ยงสัตว์ คือ ไก่ สุกร โค กระบือ ม้า ห่าน ช้าง

อาชีพเสริม ธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดย่อม คือ สุรากลั่นชุมชน ผลิตภัณฑ์จากกระดาษ ผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ ทอผ้าพื้นเมือง ขนม แหนม ปลาร้าอบ น้ำพริก

ธนาคาร มีธนาคารจำนวนสองแห่ง ได้แก่ ธนาคารออมสินและ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์

สาธารณสุข มีโรงพยาบาลจำนวนหนึ่งแห่ง ได้แก่ โรงพยาบาลสอง

สถานศึกษา ระดับประถมศึกษา ได้แก่ โรงเรียนประถมศึกษาสังกัด สพฐ. ระดับมัธยมศึกษาได้แก่ โรงเรียนสองพิทยาคม โรงเรียนเวียงเทพวิทยา ระดับอาชีวศึกษา ได้แก่ วิทยาลัยการอาชีพสอง

การคมนาคม ทางบก ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 103, 1120, 1154 (จังหวัดแพร่.2558: ออนไลน์)

ในการวิจัยครั้งนี้ เลือกพื้นที่ตำบลบ้านกลาง เพราะพื้นที่เป็นที่ตั้งของตัวอำเภอ เป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีคนอยู่หนาแน่นประกอบด้วย 12 หมู่บ้าน

8.1.5. ภูมิปัญญาท้องถิ่นของอำเภอสอง

ภูมิปัญญาท้องถิ่นอำเภอสอง ที่ได้จากการสำรวจเบื้องต้น ของผู้วิจัยมีทั้งหมด 25 ชนิดมีดังต่อไปนี้ 1)อักษรล้านนา พระครูกันตะศรีโร นายพิภพ เรืองวัฒนา 2)การอบสมุนไพร พระครูไพโรจน์ 3)จักสานและถักไม้กวาดดอกหญ้า ซานแหและ สวิง นายสวัสดิ์ใจเอื้อ 4) ปลาร้า นายเหรียญ

บุตร 5) เห็ดต่างๆ นายสิงหล ใจพริ้ง 6) ขนหมูไทย นางเล็ก คำฝั้น 7) ตีเหล็ก นายสงว ลือไธสง 8) ถักหมวก นางมัลย์ ปิ่นทอง 9) ทอผ้า นางสุนันท์ นิลแก้ว 10) ความเชื่อพิธีกรรม นายสมชาติ ใจคิด 11) นวดแผนไทย นางอำพร ตราเงิน 12) ไล่ยั่ว นางไฉน หมื่นจันทร์ 13) แคหมู นางไพรวรรณ คำลือ 14) น้ำพริกแกง นางไพรวลัย ใจยวน 15) บั้งไฟเลื่อนผสมกาว นายวิชัย บุญด้อย 16) กระดาษสา นางปราณี ขวัญคำ 17) เย็บกระต๊อบตอง นางทองทา เทพละอ 18) ตัดตุ๊กกระดาษ นางเสงี่ยม คุ่มเนตร 19) เลี้ยงผึ้งพันธุ์ นายอนันต์ จันตา 20) การทำยาสูบ นายอินตา จันตา 21) การดูแลโลหะ นางพิสมัย นิลแก้ว 22) การแกะสลักไม้ นายเวหา สีแก้วป่า 23) สุราพื้นเมือง นายกิตติกร เดชขจรฤทธิ์ 24) เทียนบูชาสะเดาะเคราะห์ พระธีรภพ ธีรภโว (สายแก้ว) 25) น้ำปู๋ นางสุริพร ทวีชัย

สรุปภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในอำเภอสอง 25 ชนิดส่วนใหญ่จะพึ่งพาทรัพยากรที่เป็นวัตถุดิบ จากภายนอกชุมชน แต่ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเน้น การพึ่งพาทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชนทั้งหมดทุกอย่างตามแนวคิดมิติการจัดการศึกษานอกระบบของ เอ็ทลิง. (1975:17-23). ซึ่งจะและออกแบบสำรวจความต้องการฝึกอบรม ได้ภูมิปัญญา 4 ชนิด ได้แก่ การทำน้ำปู๋ การหลอมไขผึ้งทำเทียนบูชาสะเดาะเคราะห์ การทำกระดาษสา และการบั้งไฟเลื่อนผสมกาว

9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อนุรักษ ปัญญาวัฒน์. (มปป.) ได้ให้คำแนะนำว่าการสำรวจความต้องการเพื่อสร้างหลักสูตรฝึกอบรมนั้น จำเป็นต้องมีการวิจัยเชิงสำรวจ มีการกำหนดหัวข้อวิจัย คำถามวิจัย วัตถุประสงค์ ขอบเขตการวิจัย และเครื่องมือวิจัย

สาคร พุทธปวน (2534: 23-25) วิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการป้องกันการใช้ยาผิด และยาเสพติดสำหรับบุคลากรในงานสาธารณสุขมูลฐาน มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการ 2) สร้างและพัฒนาโครงสร้างหลักสูตร 3) ทดลองใช้หลักสูตร 4) ปรับปรุงหลักสูตร

วิจิต สุรัตน์เรืองชัย (2534: 81-83) วิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคเอดส์สำหรับครูประถมศึกษา มี 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) สร้างหลักสูตร 3) ตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร 4) ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร 5) ติดตามผล

ธนากร ทองประยูร (2551) ได้ทำการวิจัย การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเรื่องการสอนแบบบูรณาการทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูผู้สอนวิชาภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยมี จุดประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเรื่องการสอนภาษาอังกฤษแบบบูรณาการ ทักษะภาษา อังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับครูผู้สอนวิชาภาษาอังกฤษระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 เพื่อใช้ในการฝึกอบรมครูผู้สอนวิชาภาษาอังกฤษให้มีความรู้และความเข้าใจ ตลอดจนมีความสามารถในการสอนแบบบูรณาการทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร

คันทร คงยืน (2552) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสมรรถนะหัวหน้าศูนย์บ่มเพาะอาชีวศึกษาในวิทยาลัย สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสมรรถนะหัวหน้าศูนย์บ่มเพาะอาชีวศึกษาในวิทยาลัย สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และ 2) หาประสิทธิผลหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสมรรถนะหัวหน้าศูนย์บ่มเพาะอาชีวศึกษา ในวิทยาลัย สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบประเมินความสอดคล้องหลักสูตรฝึกอบรม แบบประเมินความเหมาะสมหลักสูตรฝึกอบรม แบบสอบถามคุณภาพหลักสูตรฝึกอบรม และติดตามผลหลังการฝึกอบรม เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล กลุ่มตัวอย่าง คือ หัวหน้าศูนย์บ่มเพาะอาชีวศึกษาในวิทยาลัยสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์และจังหวัดสุรินทร์ จำนวน 31 คน โดยดำเนินการวิจัยในรูปแบบการวิจัยและพัฒนา แบ่งเป็น 5 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม ขั้นตอนที่ 4 การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม ขั้นตอนที่ 5 การติดตามผล หลักสูตรฝึกอบรม มีองค์ประกอบ 7 ประการ คือ 1) หลักการและเหตุผล 2) สมรรถนะที่ต้องการพัฒนา 3) วัตถุประสงค์ของหลักสูตร 4) เนื้อหาของหลักสูตร 5) กิจกรรมและระยะเวลาในการฝึกอบรม 6) สื่อที่ใช้ในการฝึกอบรม 7 การวัดและประเมินผล รวมระยะเวลาในการฝึกอบรม 24 ชั่วโมง และนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ เพื่อคำนวณหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การเปรียบเทียบ ค่าเฉลี่ยค่า t-test ประเมินประสิทธิภาพและประเมินดัชนีประสิทธิผลของหลักสูตรฝึกอบรม

ชัยชนะ อินันญะ (2553) ได้ทำวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมมัคคุเทศก์น้อย นำเที่ยวเมืองศรีเทพ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านบึงนาจาน อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์กลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2553 โรงเรียนบ้านบึงนาจาน จำนวน 23 คน โดยเลือกแบบเจาะจง ระยะเวลา 3 วันๆละ 6 ชั่วโมง รวมเวลาทั้งหมด 18 ชั่วโมง โดยมีการจัดการฝึกอบรมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ มีการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมอย่างหลากหลาย พบว่า นักเรียนมีความสนใจ และมีความตั้งใจในการเรียนรู้การเป็นมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพและมีความสุขสนุกสนานในการฝึกอบรม การประเมินผลและการปรับปรุงหลักสูตรพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพ ของนักเรียนที่เรียนตามหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านทักษะการเป็นมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพ พบว่า นักเรียนสามารถปฏิบัติตนเป็นมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพได้อยู่ในระดับดี ด้านความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม ในระดับมากที่สุด และควรปรับปรุงเรื่องระยะเวลาในการจัดกิจกรรมให้มีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับเนื้อหา และกิจกรรมด้านทักษะการพูดและการแนะนำข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยว

วิชัย วงษ์ใหญ่. (2554;105) ให้ความหมายของหลักสูตรว่า คือ เส้นทางที่ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้และฝึกประสบการณ์จนประสบความสำเร็จ

กนกพร ฉิมพลี (2555) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมาการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา มีวิธีดำเนินการวิจัยโดยการศึกษาค้นคว้าเอกสารอ้างอิงและการศึกษาภาคสนามในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป้าหมาย 4 กลุ่มได้แก่ 1) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มสานหมวกใบตาลบ้านคล้า อำเภอพิมาย 2) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มจักสานผักตบชวา อำเภอจักราช 3) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบึงมิตรภาพ อำเภอโนนสูง และ 4) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์จากใบตาลบ้านยายพา อำเภอชุมพวง การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมไม่ต่ำกว่า 3 ครั้ง การสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 20 คน ประชุม โดยแบ่งรูปแบบการจัดสนทนากลุ่มเป็น 2 ลักษณะคือ ลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ กลุ่มละประมาณ 3 ครั้ง ครั้ง ละ 4-9 คนผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญรวมทั้ง หมด 52 คนจากการศึกษารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน มีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น กระบวนการจัดการความรู้ และเงื่อนไขที่มีผลต่อการจัดการความรู้

จำนงค์ อภัย (2556) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามแนวคิดนิเวศวัฒนธรรมของตำบลบัวมาศ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม พบว่ารูปแบบการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามแนวคิดนิเวศวัฒนธรรม ของตำบลบัวมาศ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม มีรูปแบบเรียกว่า 2 ซ 3 ส ประกอบด้วยวิธีการ 5 วิธีการดังนี้

วิธีการที่ 1 ซอม (แอบดู) แอบดู แอบมองการทำงานของภูมิปัญญา

วิธีการที่ 2 ซ่อย (ช่วยเหลือ) เข้าไปช่วยภูมิปัญญาทำงาน

วิธีการที่ 3 สอ (ซักถาม) ซักถามข้อสงสัย วิธีงาน หอองค์ความรู้จากตัวภูมิปัญญา

วิธีการที่ 4 โส (จับกลุ่มคุย) พูดคุย แลกเปลี่ยนความรู้

วิธีการที่ 5 สอน ถ่ายทอดให้องค์ความรู้

งานวิจัยต่างประเทศ

ชมิตซ์ (Schmidp.2004: ออนไลน์) ได้วิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจจากการฝึกอบรมเพื่อพัฒนางานกับความพึงพอใจในงานโดยรวม ผลการวิจัยพบว่า มีความสัมพันธ์กันระหว่างความพึงพอใจ จากการที่ได้รับการฝึกอบรมขณะปฏิบัติงานกับความพึงพอใจในงานโดยรวม นอกจากนี้ ตัวแปรอื่นๆ เช่นระยะเวลาในการฝึกอบรม วิธีการฝึกอบรม และรูปแบบการฝึกอบรม แสดงความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญเกี่ยวข้องกับการฝึกอบรม

สัจจิโร วาตานาเบะ. (2010: ออนไลน์) ได้วิจัยเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นการจัดการดินและน้ำ: พื้นฐานการดำรงชีวิตของญี่ปุ่น เกี่ยวกับประเพณีการพยากรณ์ชั้นสูง” มิตะเมชิ” นำมาปรับปรุงใช้ให้เหมาะสมกับสภาวะอากาศโลกที่เปลี่ยนแปลง เรียกว่า สูอิโตะ แก้ปัญหาการเพาะปลูกได้อย่างกลมกลืนกับความเป็นอยู่ของคน

เฟลเลกิ (2010) กล่าวถึงวิธีการเก็บข้อมูลของการวิจัยเชิงสำรวจ ได้แก่ การตอบแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ การสำรวจความต้องการเพื่อสร้างหลักสูตรฝึกอบรมนั้น ต้องมีองค์ประกอบและเครื่องมือครบถ้วน อาจแตกต่างกันบ้างในรายละเอียดซึ่งขึ้นอยู่กับบริบท ของการวิจัย

คัสนิอาร์ติ. (2015) ทำวิจัยเรื่อง การสอดแทรกภูมิปัญญาท้องถิ่นในสื่อการสอนวิชาภาษา ภาษาอินโดนีเซียสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เพื่อศึกษาดำรงภาษาภาษาอินโดนีเซีย ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า มีความเชื่อมโยงของภูมิปัญญาท้องถิ่นในหนังสือทั่วไปน้อย แต่จะพบมากในหนังสือที่ออกแบบเพื่อเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยตรง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งงานวิจัยที่เป็นของคนไทยและงานวิจัยของต่างประเทศ สรุปได้ว่า ส่วนหนึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ อีกส่วนหนึ่งเป็นการวิจัยเชิงทดลอง โดยมีขั้นตอนในการวิจัยคล้ายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่ แบ่งเป็น 4 หรือ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตอนการสำรวจ 2) ขั้นตอนการสร้างหลักสูตร 3) ขั้นตอนการทดลองหลักสูตร 4) การประเมินผล และ 5) การติดตามผล การสำรวจ,ความต้องการในการฝึกอบรม ระยะเวลาในการฝึกอบรม สิ่งที่จะนำมาในการฝึกอบรม ตลอดจนวิธีดำเนินการฝึกอบรมให้เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ละชนิด ส่วนขั้นตอนในการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมคือ การวิเคราะห์หาความจำเป็นแล้วสร้างหลักสูตร นำหลักสูตรไปประเมินความสอดคล้องและความเหมาะสมของหลักสูตร โดยผู้เชี่ยวชาญ ปรับปรุงแก้ไขตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำไปทดลองใช้ หลังจากนั้นประเมินหลักสูตร ติดตามผลและสรุปผลการวิจัย ซึ่งมีระยะเวลาและวิธีการฝึกอบรมขึ้นอยู่กับเรื่อง หรือบริบทที่เกี่ยวข้อง ส่วนการหาประสิทธิภาพของหลักสูตร ผู้วิจัยส่วนใหญ่มีการเปรียบเทียบค่าคะแนนการวัดก่อน และหลัง การฝึกอบรม ส่วนการประเมินก็ทำคล้ายกัน คือประเมินความรู้สึกของคน เวลา สถานที่ วิทยาการบรรยากาศในการฝึกอบรมและวัสดุอุปกรณ์ว่ามีความพึงพอใจอยู่ในระดับใด และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองส่วนใหญ่ใช้แบบกลุ่ม.One group pretest-posttest design.ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง

ในด้านกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง ผู้วิจัยส่วนใหญ่จะใช้กลุ่มทดลองจำนวน 30 คน ระยะเวลาในการทดลอง ผู้วิจัยส่วนใหญ่ ใช้ระยะเวลามากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับบริบทของเรื่องที่ทำวิจัย และงานวิจัยของต่างประเทศก็ได้ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการทำวิจัยเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปรับใช้ในภาวะที่โลกกำลังมีสภาวะอากาศเปลี่ยนแปลง และนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสอดแทรกในหลักสูตรในชั้นเรียน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ครั้งนี้ ดำเนินการในลักษณะของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีขั้นตอนดำเนินการ 5 ขั้นตอนดังนี้

- ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน
- ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม
- ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม
- ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรม
- ขั้นตอนที่ 5 การติดตามผล

เครื่องมือประกอบด้วย

1. แบบสำรวจความต้องการฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 1.1. แบบสำรวจความต้องการฝึกอบรม (สำหรับผู้ใหญ่ตอนต้น)
 - 1.2. แบบสำรวจความต้องการฝึกอบรม (สำหรับผู้นำชุมชน และชาวบ้าน)
2. แบบสัมภาษณ์วิทยากร
3. แบบประเมินหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน
4. แบบวัดจิตสำนึกก่อน และหลังฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชน
5. แบบประเมินความพึงพอใจ
6. แบบประเมินตนเองในการปฏิบัติกิจกรรม
7. แบบสัมภาษณ์ติดตามผล

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

ศึกษาข้อมูลปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ที่จะนำมาสร้างหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการที่แท้จริงของผู้เข้าอบรม การศึกษาเนื้อหางานวิจัยที่เกี่ยวข้องนี้ผู้วิจัยได้ศึกษา พร้อมกับออกแบบ แบบสำรวจเพื่อสำรวจความต้องการฝึกอบรมของผู้ใหญ่ตอนต้น และชาวบ้านในชุมชน เพื่อจะนำข้อมูลจากการสำรวจไปจัดทำเนื้อหาและแผนการฝึกอบรมให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน โดยมีขั้นตอนการสร้างแบบสำรวจความต้องการฝึกอบรมของผู้ใหญ่ตอนต้น ผู้นำชุมชนและชาวบ้าน ดังนี้

1. ศึกษาเนื้อหาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างแบบสำรวจความต้องการของผู้ใหญ่ตอนต้น

1.1. สร้างแบบสำรวจความต้องการฝึกอบรมของผู้ใหญ่ตอนต้น

1.1.1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสำรวจความต้องการฝึกอบรมของผู้ใหญ่ตอนต้น จำนวน 19 ข้อ

1.1.2. กลุ่มตัวอย่าง

ผู้ใหญ่ตอนต้นอายุ 17-20 ปี ที่อาศัยอยู่ในชุมชน ตำบลบ้านกลาง อำเภอสองจังหวัดแพร่ จำนวน 30 คน

1.1.3. การหาคุณภาพของเครื่องมือ

- สร้างแบบสำรวจความต้องการฝึกอบรมของผู้ใหญ่ตอนต้น
- นำร่างแบบสำรวจความต้องการของผู้ใหญ่ตอนต้น ไปขอคำแนะนำจากประธาน และกรรมการควบคุมปริญาณิพนธ์ เพื่อตรวจสอบและนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข
- นำแบบสำรวจความต้องการของผู้ใหญ่ตอนต้น พร้อมแบบประเมินความสอดคล้องไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญที่มีคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่งดังนี้
 - ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม
 - ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับจิตวิทยา
 - ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการวัดผลประเมินผล
- และจะต้องมีคุณสมบัติเฉพาะดังนี้
 - มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก
 - มีประสบการณ์ด้านการสอนระดับอุดมศึกษาเป็นระยะเวลา 5 ปี
 - ยินดีให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย

โดยการให้แสดงความเห็น ได้แก่ เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย จากนั้นนำคำตอบของผู้เชี่ยวชาญมาแปลงเป็นคะแนนค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ดังนี้

มีความเห็นว่า	เห็นด้วย	กำหนดคะแนนเป็น +1
มีความเห็นว่า	ไม่แน่ใจ	กำหนดคะแนนเป็น 0
มีความเห็นว่า	ไม่เห็นด้วย	กำหนดคะแนนเป็น -1

- นำคะแนนที่ได้มาแทนค่าในสูตร และประเมินหาดัชนีความสอดคล้องของแบบสำรวจความต้องการฝึกอบรมของผู้ใหญ่ตอนต้นในชุมชน ทั้งนี้ ค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้มากกว่า 0.5 ขึ้นไป พบว่าได้คะแนนดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 0.96 จึงถือว่าแบบสำรวจความต้องการของผู้ใหญ่ตอนต้นนั้น มีความสอดคล้องกันและสามารถนำไปใช้ได้

- นำแบบสำรวจความต้องการของผู้ใหญ่ตอนต้น ที่ผ่านการพิจารณาความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญไปทดลองกับผู้ใหญ่ตอนต้นในอำเภอสอง ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง (Try Out) จำนวน 30 คน

- นำแบบสำรวจความต้องการของผู้ใหญ่ตอนต้น ที่ผ่านการทดลอง (Try Out) มาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความเชื่อมั่น (Reliability) ก่อนนำไปใช้จริง พบว่าค่าดัชนีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.842

1.2. สร้างแบบสำรวจความต้องการฝึกอบรมของผู้นำชุมชนและชาวบ้าน

1.2.1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสำรวจความต้องการฝึกอบรมของผู้นำชุมชน จำนวน 14 ข้อ

1.2.2. กลุ่มตัวอย่าง

ผู้ใหญ่บ้านจำนวน 12 คน และชาวบ้านหมู่บ้านละ 2 คน จำนวน 12 หมู่บ้าน รวมชาวบ้าน จำนวน 24 คน ในตำบลบ้านกลาง อำเภอสองจังหวัดแพร่ รวมจำนวนทั้งสิ้น 36 คน

1.2.3. การหาคุณภาพของเครื่องมือ

- สร้างแบบสำรวจความต้องการฝึกอบรมของผู้นำชุมชนและชาวบ้าน
- นำร่างแบบสำรวจความต้องการของผู้นำชุมชนและชาวบ้าน ไปขอคำแนะนำจากประธาน และกรรมการควบคุมปริญญาโทเพื่อตรวจสอบและนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข

- นำแบบสำรวจความต้องการของผู้นำชุมชนและชาวบ้าน พร้อมแบบประเมินความสอดคล้องไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา จากผู้เชี่ยวชาญที่มีคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่งดังนี้

- ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม
- ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับจิตวิทยา
- ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการวัดผลประเมินผล

และจะต้องมีคุณสมบัติเฉพาะดังนี้

- มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก
- มีประสบการณ์ด้านการสอนระดับอุดมศึกษาเป็นระยะเวลา 5 ปี
- ยินดีให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย

โดยการให้แสดงความเห็น ได้แก่ เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย จากนั้นนำคำตอบของผู้เชี่ยวชาญมาแปลงเป็นคะแนนค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ดังนี้

มีความเห็นว่า	เห็นด้วย	กำหนดคะแนนเป็น +1
มีความเห็นว่า	ไม่แน่ใจ	กำหนดคะแนนเป็น 0
มีความเห็นว่า	ไม่เห็นด้วย	กำหนดคะแนนเป็น -1

พบว่าได้ดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 0.94

- นำคะแนนที่ได้มาแทนค่าในสูตร และประเมินหาดัชนีความสอดคล้องของแบบสำรวจความต้องการฝึกอบรมของผู้นำชุมชนและชาวบ้าน ทั้งนี้ ค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้มากกว่า 0.5 ขึ้นไป จึงถือว่าแบบสำรวจความต้องการของผู้นำชุมชนและชาวบ้านนั้น มีความสอดคล้องกันและสามารถนำไปใช้ได้

- นำแบบสำรวจความต้องการของผู้นำชุมชนและชาวบ้าน ที่ผ่านการพิจารณาความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญไปทดลองกับผู้นำชุมชนและชาวบ้านในอำเภอสอง ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง (Try Out) จำนวน 36 คน

- นำแบบสำรวจความต้องการของผู้นำชุมชนและชาวบ้าน ที่ผ่านการทดลอง (Try Out) มาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความเชื่อมั่น ก่อนนำไปใช้จริง พบว่าค่าดัชนีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.868

จากแบบสำรวจความต้องการฝึกอบรมแล้ว ผู้วิจัยได้ข้อมูลภูมิปัญญาที่มีผู้สนใจฝึกอบรมมากที่สุด 4 ลำดับแรก จึงได้ข้อมูลชุดนี้ไปศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาทั้ง 4 ในอำเภอสอง การศึกษารายละเอียดได้แยกเป็น 2 ขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เป็นข้อมูลเบื้องต้น สำหรับเป็นแนวทางในการกำหนดเป็นองค์ประกอบของโครงสร้างหลักสูตร ได้แก่ การศึกษาหลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ วิธีการฝึกอบรม กิจกรรมสื่อประกอบและประเมินผล

1.1. สร้างแบบสัมภาษณ์วิทยากร

1.1.1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์วิทยากร

1.1.2. กลุ่มตัวอย่าง

วิทยากร จำนวน 4 ท่าน เลือกจากภูมิปัญญาที่ถูกเลือกมากที่สุด 4 ลำดับแรกจากแบบสำรวจความต้องการของผู้ใหญ่ตอนต้น

2. ศึกษาความคิดเห็นของวิทยากรเกี่ยวกับเนื้อหา และวิธีการทำที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้รายละเอียดที่จำเป็นตรงกันมากที่สุด ในขั้นนี้มีรายละเอียดดังนี้

2.1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ที่ผู้ทำวิจัยทำการสัมภาษณ์ ได้แก่ กลุ่มวิทยากรเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างมาแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ได้วิทยากร จำนวน 4 คน โดยเป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาในแต่ละชนิดภูมิปัญญา ที่มีคุณสมบัติครบตามเกณฑ์ดังนี้

- มีประสบการณ์เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นระยะเวลาอย่างน้อย 15 ปี
- มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่อำเภอสอง จังหวัดแพร่
- ยินดีให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย

2.2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสัมภาษณ์ซึ่งใช้คำถามเป็นแบบปลายเปิด ที่มีแนวทางการสัมภาษณ์ ดังนี้

- ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับอายุ การศึกษา อาชีพ รายได้และสถานที่ทำงาน
- ข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์ เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น มีประสบการณ์มาก

เพียงใด

- ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์ และความต้องการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่คนภายในชุมชน
- ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการทำ อุปกรณ์ที่ใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น นั้นๆ ว่ามีวิธีการอย่างไร

2.3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการติดต่อประสานงานกับผู้ให้ข้อมูลเป็นหลัก และดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

2.4. การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้ ในแง่ของความพอเพียงทั้งความพอเพียงของข้อมูล และความพอเพียงของการเชื่อถือได้ ว่าข้อมูลที่มีอยู่นั้นเพียงพอที่จะจัดทำเอกสารประกอบการฝึกอบรมได้หรือไม่

2.5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสร้างข้อสรุปจากการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้ข้อมูลที่รวบรวมได้มาหาข้อสรุป

2.6. การหาคุณภาพของเครื่องมือ

2.6.1. นำร่างแบบสัมภาษณ์วิทยากรไปขอคำแนะนำจากประธานและกรรมการควบคุมปริญญาโท เพื่อตรวจสอบและนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข

2.6.2. นำร่างแบบสัมภาษณ์วิทยากร พร้อมแบบประเมินความสอดคล้องไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยการให้แสดงความเห็น ได้แก่ เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย จากนั้นนำคำตอบของผู้เชี่ยวชาญมาแปลงเป็นคะแนนค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ดังนี้

มีความเห็นว่า	เห็นด้วย	กำหนดคะแนนเป็น +1
มีความเห็นว่า	ไม่แน่ใจ	กำหนดคะแนนเป็น 0
มีความเห็นว่า	ไม่เห็นด้วย	กำหนดคะแนนเป็น -1

2.6.3. จากนั้นจึงนำคะแนนที่ได้มาแทนค่าในสูตรและประเมินหาดัชนีความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์วิทยากร ทั้งนี้ ค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้ มีค่าเท่ากับ 0.85 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.5 ขึ้นไปจึงถือว่าแบบสัมภาษณ์วิทยากรนั้น มีความสอดคล้องกันและสามารถนำไปใช้ได้

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม

เป็นการนำข้อมูลพื้นฐานที่ประมวลได้จากขั้นตอนที่ 1 มาพิจารณาเพื่อสร้าง ร่างหลักสูตรฝึกอบรม โดยกำหนดเป็นองค์ประกอบของหลักสูตร ได้แก่ 1)หลักการ 2)จุดมุ่งหมาย 3)วัตถุประสงค์ของหลักสูตร 4)เนื้อหาสาระ 5)วิธีการฝึกอบรม 6)กิจกรรมสื่อประกอบ 7)ประเมินผล และได้ร่างหลักสูตรโดยพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม และผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาสาระของหลักสูตร จากนั้นจึงนำผลการพิจารณาและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงเป็นหลักสูตรฝึกอบรมที่สมบูรณ์ โดยนำข้อมูลพื้นฐานที่ได้มากำหนดแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร และกำหนดองค์ประกอบของหลักสูตร ตั้งแต่หลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ วิธีการฝึกอบรม การจัดกิจกรรมและสื่อประกอบ

ขั้นตอนการสร้างร่างหลักสูตรฝึกอบรม

ขั้นตอนการสร้างร่างหลักสูตรฝึกอบรม จะดำเนินการเป็น 2 ขั้นตอน คือ การสร้างร่างหลักสูตร และการประเมินร่างหลักสูตรฝึกอบรม

1. ขั้นตอนการสร้างร่างหลักสูตรฝึกอบรมที่ใช้มีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1.1 หลักการ

นำข้อมูลพื้นฐานมาพิจารณากำหนดหลักการของหลักสูตรว่ามีลักษณะ และจุดเน้นอย่างไร มุ่งให้การเรียนรู้กลุ่มเป้าหมายใด และมีวิธีการใช้จำเพาะอย่างไร

1.2 จุดมุ่งหมาย

ศึกษาความจำเป็นในการจัดทำหลักสูตร เพื่อนำมากำหนดเป็นจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเพื่อให้ทราบว่าหลักสูตรนี้มีจุดมุ่งหมายอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

เป็นการศึกษาสภาพปัญหาและความจำเป็นในการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม แล้วนำมากำหนดเป็นวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อให้ทราบว่าหลักสูตรฝึกอบรมนี้มีวัตถุประสงค์อย่างไร ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความจำเป็น หลักการ ด้วยการคาดหวังว่าเมื่อได้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรมแล้วจะสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้

1.4. เนื้อหาสาระของหลักสูตรฝึกอบรม

การกำหนดเนื้อหาหลักสูตร

1.4.1. ศึกษาข้อมูลเพื่อนำมาสร้างเนื้อหา โดยการนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 เกี่ยวกับภูมิปัญญาในท้องถิ่น มาสร้างเนื้อหาหลักสูตร ซึ่งประกอบไปด้วย ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญานั้นๆ วัตถุประสงค์ในการทำ วิธีการทำ วิธีการเก็บรักษา และประโยชน์

1.4.2. นำเนื้อหาที่ได้ จากข้อที่ 1 ไปจัดทำเอกสารประกอบการจัดฝึกอบรม เช่น หลักสูตรฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรม และเตรียม วัสดุ อุปกรณ์ ที่ใช้ในการฝึกอบรม

1.4.3. นำเนื้อหาที่สร้างเสร็จไปปรึกษาประธานผู้ควบคุมปริญญานิพนธ์ ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน

ประเมินแบบประเมินหลักสูตรและตรวจสอบความเหมาะสม ความสอดคล้องพร้อมร่างหลักสูตร ก่อนนำหลักสูตรไปใช้

เมื่อได้เนื้อหาหลักสูตรที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญเรียบร้อยแล้ว ทำการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ จะได้หลักสูตรฝึกอบรมไปใช้ โดยการนำไปใช้ผ่านกระบวนการฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.5. วิธีการฝึกอบรม

เมื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานชุมชน การสร้างเนื้อหาหลักสูตรและกระบวนการฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว จึงทำร่างหลักสูตรตามขั้นตอนการสร้างร่างหลักสูตรฝึกอบรมดังนี้

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิด และทฤษฎีต่างๆ มากำหนดเป็นวิธีการฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จึงมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมและทักษะการปฏิบัติ เน้นผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงธรรมชาติ ความต้องการ ความแตกต่าง และศักยภาพของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ใช้กระบวนการฝึกอบรมที่มุ่งหวังให้คนในชุมชนเกิดความรู้ เจตคติ และทักษะ ที่ดีต่อภูมิปัญญาในท้องถิ่น โดยการนำเอาวิธีการศึกษานอกระบบของ อาร์เล็น เอ็ทลิ่ง มาเป็นแนวการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ครั้นนี้ ทำให้ได้ภูมิปัญญา 4 ชนิดที่เป็นการพึ่งพาทรัพยากรในท้องถิ่นโดยยึดองค์ประกอบของการสร้างจิตสำนึก ตามองค์ประกอบของการเกิดจิตสำนึก ซึ่งได้แก่ ความรู้ เจตคติ และทักษะที่ดีต่อภูมิปัญญาในท้องถิ่นของชุมชน โดยมีขั้นตอนฝึกอบรมดังนี้

1. ให้เกิดความรู้

1.1. อธิบายให้ผู้เข้าอบรมทราบถึงความหมาย ความสำคัญ ลักษณะ ประเภท และเหตุผลที่ต้องอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.2. ศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญา จากวิทยากร โดยมีรายละเอียดเนื้อหาดังนี้

1.2.1. ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาแต่ละอย่างเกิดขึ้นเมื่อไร ปัจจุบันมีใครที่ยังคงอนุรักษ์อยู่ และมีแหล่งถ่ายทอดอยู่ที่ไหน

1.2.2. วัสดุอุปกรณ์ ที่ใช้ในการจัดทำภูมิปัญญาแต่ละชนิด ใช้วัสดุอุปกรณ์แบบไหน อะไรบ้าง หาได้ที่ไหน

1.2.3. วิธีทำ มีขั้นตอนการทำอย่างไร

2. ให้เกิดเจตคติ

2.1. โฆษณาประชาสัมพันธ์ ผ่านเสียงตามสาย แผ่นป้าย ใบปลิว เป็นเวลา 1 เดือน

2.2. ติดตามผล หลังจากผ่านการฝึกอบรม 1 เดือน เพื่อสอบถามเจตคติหลังการฝึกอบรม ว่าหลังจากผ่านการฝึกอบรมแล้วผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้นน้อยเพียงใด

1.6 อุปกรณ์ หรือสื่อที่ใช้ในการฝึกอบรม

กำหนดอุปกรณ์ หรือสื่อที่ใช้ในการฝึกอบรมให้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระและกิจกรรมฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

1.7. การประเมินผลหลักสูตร

การประเมินผลหลักสูตรนี้ ได้อาศัยแนวคิดตามรูปแบบการประเมินของตามแนวคิดในการประเมินของเคิร์กแพทริก อ้างอิงจาก เกศริน มนูญผล (2544: 69) ที่เสนอแนวคิดว่าการได้มาซึ่งข้อมูลที่จะบ่งชี้ภาพสะท้อนของการฝึกอบรมนั้น ประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ 4 ประการ คือ

1.7.1. ปฏิกริยาของผู้เข้ารับการอบรม

1.7.2. การเรียนรู้ของผู้เข้ารับการอบรม

1.7.3. พฤติกรรมของผู้เข้ารับการอบรม

1.7.4. ผลลัพธ์หลังการฝึกอบรม

3. ให้เกิดทักษะ

3.1. เรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง จากวิทยากรตามแหล่งภูมิปัญญาภายในชุมชน

3.2. ฝึกฝนด้วยตนเองโดยทบทวนความรู้ ทักษะต่างๆ ที่ได้ปฏิบัติมา

2. การประเมินหลักสูตรฝึกอบรม เป็นการนำร่างหลักสูตรฝึกอบรมที่ได้พัฒนามาตรวจสอบคุณภาพ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.1. จุดประสงค์ของการประเมิน เป็นการนำร่างของหลักสูตรฝึกอบรมไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมิน ซึ่งเป็นการประเมิน 2 ลักษณะคือ

2.1.1. การประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม ได้แก่ สภาพปัญหาและความจำเป็น หลักการ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ ร่างหลักสูตร แนวการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม สื่อที่ใช้ในการฝึกอบรม การวัดและประเมินผล ว่าเหมาะสมกับผู้เข้ารับการฝึกอบรมเพียงใด

2.1.2. การประเมินความสอดคล้องของร่างหลักสูตรฝึกอบรมในแต่ละองค์ประกอบ โดยพิจารณาความสอดคล้องของแต่ละองค์ประกอบในร่างหลักสูตรฝึกอบรม ตั้งแต่สภาพปัญหาและความจำเป็น หลักการ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ ร่างหลักสูตร แนวการจัดกิจกรรม การฝึกอบรม สื่อที่ใช้ในการฝึกอบรม การวัดและประเมินผล ว่าสอดคล้องกับผู้เข้าร่วมฝึกอบรมเพียงใด

2.2. ผู้ประเมินร่างหลักสูตรฝึกอบรม

ผู้ที่ทำหน้าที่ประเมินร่างหลักสูตรฝึกอบรมครั้งนี้ ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเนื้อหา และการพัฒนาหลักสูตร จำนวน 3 คน ทำการประเมินความเหมาะสม และความสอดคล้องของโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม

2.2.1. ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

- มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก
- มีประสบการณ์ด้านการสอนระดับอุดมศึกษาเป็นระยะเวลา 5 ปี
- ยินดีให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย

2.3. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินประกอบด้วย

แบบประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของร่างหลักสูตรฝึกอบรมมีลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยทำการศึกษาในรายละเอียดขององค์ประกอบหลักสูตรฝึกอบรมแล้วกำหนดประเด็นสำคัญที่จะประเมินจากข้อมูลที่ได้จากการศึกษา จากนั้นจึงเขียนคำถามให้ครอบคลุมประเด็นเหล่านั้น แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความเหมาะสม และความชัดเจนของข้อคำถาม ปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามตามที่คุณผู้เชี่ยวชาญ ได้ให้ข้อเสนอแนะจัดทำเป็นแบบประเมินร่างหลักสูตรฝึกอบรมฉบับสมบูรณ์

2.4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องพร้อมกับร่างหลักสูตรฝึกอบรมไปให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้อง โดยผู้วิจัยดำเนินการและประสานงานกับผู้เชี่ยวชาญด้วยตนเอง

2.5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของร่างหลักสูตรฝึกอบรม ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานส่วนข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินความสอดคล้อง ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ ในรูปของดัชนีความสอดคล้อง โดยมีเกณฑ์การประเมิน ดังนี้

2.5.1. การประเมินความเหมาะสม ใช้เปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานของ

แบบสอบถาม ด้วยการนำเอาคำตอบแบบสอบถามของผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านมาแปลงเป็นคะแนน ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด. 2556: 100) เกณฑ์การประเมิน

เหมาะสมมากที่สุด	ให้คะแนนเป็น 5 คะแนน
เหมาะสมมาก	ให้คะแนนเป็น 4 คะแนน
เหมาะสมปานกลาง	ให้คะแนนเป็น 3 คะแนน
เหมาะสมน้อย	ให้คะแนนเป็น 2 คะแนน
เหมาะสมน้อยที่สุด	ให้คะแนนเป็น 1 คะแนน

จากนั้นคำนวณค่าเฉลี่ยคะแนนความเหมาะสมจากความเห็นของผู้เชี่ยวชาญแล้วนำมาเทียบเกณฑ์ ดังนี้

4.51 – 5.00	หมายถึง	เหมาะสมมากที่สุด
3.51 – 4.50	หมายถึง	เหมาะสมมาก
2.51 – 3.50	หมายถึง	เหมาะสมปานกลาง
1.51 – 2.50	หมายถึง	เหมาะสมน้อย
1.00 – 1.50	หมายถึง	เหมาะสมน้อยที่สุด

2.5.2. การประเมินความสอดคล้อง ใช้ดัชนีความสอดคล้องเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา ซึ่งดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency: IOC) คำนวณได้จากสูตร

$$IOC = R/N$$

เมื่อ IOC	หมายถึง	ดัชนีความสอดคล้อง
R	หมายถึง	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
N	หมายถึง	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

2.5.3. ผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่าน นำมาแปลงเป็นคะแนนได้ดังนี้

มีความเห็นว่า	สอดคล้อง	กำหนดคะแนนเป็น	+1
มีความเห็นว่า	ไม่แน่ใจ	กำหนดคะแนนเป็น	0
มีความเห็นว่า	ไม่สอดคล้อง	กำหนดคะแนนเป็น	-1

เมื่อรวมคะแนน และแทนค่าในการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency : ICO) แล้วหากค่า IOC มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป จะพิจารณาถือว่าใช้ได้โดยไม่ต้องปรับปรุง แต่ถ้าหากพบว่า ข้อใดมีค่า IOC น้อยกว่า 0.50 ผู้วิจัยจะปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญเพื่อขอคำแนะนำ และนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรมต่อไป (สมนึก ภัทรทิยธานี. 2546: 219-221)

เมื่อนำหลักสูตรให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ พบว่าค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบประเมินมีค่าเท่ากับ 0.97 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.5 ดังนั้นหลักสูตรสามารถนำไปใช้ได้

การสร้างแบบวัดจิตสำนึก

เป็นการสร้างเครื่องมือวัด เพื่อวัดระดับจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน โดยแบบวัดก่อน และหลังจะใช้แบบวัดชุดเดียวกัน ผู้วิจัยสร้างเองโดยยึดตามองค์ประกอบและคุณลักษณะการเกิดจิตสำนึกได้แก่ พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย

แบบวัดก่อนและหลังการฝึกอบรม ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

1. ศึกษาวัตถุประสงค์และเนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่น และสร้างแบบวัด ตามองค์ประกอบของจิตสำนึก ได้แก่ ความรู้ เจตคติและทักษะ ซึ่งดัดแปลงมาจากมาตรวัดความรู้สึทางอารมณ์ ของลิเคิร์ท

2. สร้างแบบวัดจิตสำนึกก่อน หลัง ชนิดเป็นแบบมาตรประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ มีเกณฑ์การให้คะแนน ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

คะแนน 5 หมายถึง มีระดับจิตสำนึก มากที่สุด

คะแนน 4 หมายถึง มีระดับจิตสำนึก มาก

คะแนน 3 หมายถึง มีระดับจิตสำนึก ปานกลาง

คะแนน 2 หมายถึง มีระดับจิตสำนึก น้อย

คะแนน 1 หมายถึง มีระดับจิตสำนึกน้อยที่สุด

คะแนนที่ได้รับจากแบบวัดจิตสำนึกก่อน หลัง การฝึกอบรมเปรียบเทียบโดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยแต่ละข้อ ดังนี้

4.50-5.00 หมายถึง มีระดับจิตสำนึก มากที่สุด

3.50-4.49 หมายถึง มีระดับจิตสำนึก มาก

2.50-3.49 หมายถึง มีระดับจิตสำนึก ปานกลาง

1.50-2.49 หมายถึง มีระดับจิตสำนึก น้อย

1.00-1.49 หมายถึง มีระดับจิตสำนึก น้อยที่สุด

การหาคุณภาพของเครื่องมือ

1. นำแบบวัดจิตสำนึกก่อนและหลังการฝึกอบรม ไปของคำแนะนำจากประธานและกรรมการควบคุมปริญญาโท เพื่อตรวจสอบและนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข

2. นำแบบวัดจิตสำนึกก่อนและหลังการฝึกอบรม พร้อมแบบประเมินความสอดคล้องไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยการให้แสดงความเห็น ได้แก่ เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย จากนั้นนำคำตอบของผู้เชี่ยวชาญมาแปลงเป็นคะแนนค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ดังนี้

มีความเห็นว่า	เห็นด้วย	กำหนดคะแนนเป็น +1
มีความเห็นว่า	ไม่แน่ใจ	กำหนดคะแนนเป็น 0
มีความเห็นว่า	ไม่เห็นด้วย	กำหนดคะแนนเป็น -1

จากนั้นจึงนำคะแนนที่ได้มาแทนค่าในสูตรและประเมินหาดัชนีความสอดคล้องของแบบวัดจิตสำนึกก่อนและหลังการฝึกอบรม ทั้งนี้ ค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้ ต้องเท่ากับหรือมากกว่า 0.5 พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้องของ ด้านการรับรู้ มีค่าเท่ากับ 0.85 ด้านความคิด มีค่าเท่ากับ 0.97 และด้านการปฏิบัติ มีค่าเท่ากับ 0.97 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.5 ดังนั้นแบบวัดจิตสำนึกก่อนและหลังการฝึกอบรม นั้น มีความสอดคล้องกันและสามารถนำไปใช้ได้

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร

เป็นการนำร่างหลักสูตรที่ผ่านการประเมิน และปรับปรุงร่างหลักสูตรฝึกอบรมแล้วนำไปใช้ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ความเป็นมาของโครงการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาและสำรวจความต้องการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน
2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน
3. เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ใช้วิธีเลือกจากประชากรโดยวิธีสุ่มเจาะจงเข้าฝึกอบรมจำนวน 30 คน ที่มีลักษณะเฉพาะดังนี้

- 2.1. เป็นชาวบ้านในชุมชน ตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ที่มีอายุ ตั้งแต่ 17 – 20 ปี
- 2.2. มีความรู้พื้นฐานที่สามารถอ่านออก เขียนได้
- 2.3. มีเวลาเข้าร่วมรับการฝึกอบรมในระยะเวลาอย่างน้อย 80 ของระยะเวลาการฝึกอบรม

3. การใช้หลักสูตร

นำหลักสูตรที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญแล้วมาทดลองกับกลุ่มตัวอย่างตามตารางฝึกอบรมต่อไปนี้

กำหนดการฝึกอบรม

ที่	เวลา	หัวข้อฝึกอบรม
วันที่ 1.	08.00-08.30 น. 08.30-09.00 น. 09.00-09.30 น. 09.30-10.00 น. 10.00-10.15 น. 10.15-11.15 น. 11.15-12.00 น. 12.00 -13.00 น. 13.00-13.30 น. 13.30-17.00 น.	ลงทะเบียน พิธีเปิดและปฐมนิเทศ กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ทำแบบวัดจิตสำนึกก่อนการอบรม (Pretest) พักรับประทานอาหารว่าง บรรยายเรื่องประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญากระตาดสา สภาพ ปัจจุบัน ปัญหา ตลอดจนกรรมวิธีทำ และประโยชน์ กิจกรรมสร้างความคิด ความตระหนัก (ทำดอกไม้จากกระตาดสา) พักรับประทานอาหารกลางวัน เดินทางไปสถานประกอบการภูมิปัญญากระตาดสา ลงมือทำกระตาดสา
วันที่ 2	08.30-09.00 น. 09.00-09.30 น. 09.30-10.30 น. 10.30-10.45 น. 10.45-12.00 น. 12.00-13.00 น. 13.00-17.00 น.	เดินทางไปสถานประกอบการภูมิปัญญาซี่เลื่อยผสมกาว กิจกรรมนำเข้าสู่บทเรียน บรรยายเรื่องประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาซี่เลื่อยผสมกาว สภาพปัจจุบัน ปัญหา ตลอดจนกรรมวิธีทำ และประโยชน์ พักรับประทานอาหารว่าง กิจกรรมสร้างความคิด ความตระหนัก (ทาสีซี่เลื่อยผสมกาว) พักรับประทานอาหารกลางวัน ลงมือทำซี่เลื่อยผสมกาว
วันที่ 3	08.30-09.00 น. 09.00-09.30 น. 09.30-10.00 น. 10.00-10.15 น. 10.15-12.00 น. 12.00-13.00 น.	กิจกรรมนำเข้าสู่บทเรียน บรรยายเรื่องประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาน้ำปู สภาพปัจจุบัน ปัญหา ตลอดจนกรรมวิธีทำ และประโยชน์ กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ พักรับประทานอาหารว่าง กิจกรรมสร้างความคิด ความตระหนัก (ปรุงรสอาหารด้วยน้ำปู) พักรับประทานอาหารกลางวัน

ที่	เวลา	หัวข้อฝึกอบรม
วันที่ 3	13.00-13.30 น. 13.30-17.00 น.	เดินทางไปสถานประกอบการภูมิปัญญาน้ำปู ทดลองทำน้ำปู
วันที่ 4	08.30-09.00 น. 09.00-09.30 น. 09.30-10.00 น. 10.00-10.15 น. 10.15-10.45 น. 10.45-12.00 น. 12.00-13.00 น. 13.00-15.45 น. 15.45-16.00 น. 16.00-16.30 น. 16.30-17.00 น. 17.00-17.30 น.	กิจกรรมนำเข้าสู่บทเรียน บรรยายเรื่องประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาเทียนบูชาสะเดา เคราะห์ สภาพปัจจุบัน ปัญหา ตลอดจนกรรมวิธีทำ และประโยชน์ กิจกรรมสร้างความคิด ความตระหนัก (แกะสลักชื่อ บนเทียนบูชาฯ) พักรับประทานอาหารว่าง เดินทางไปสถานประกอบการภูมิปัญญาเทียนบูชาสะเดาเคราะห์ ลงมือทำเทียนบูชาสะเดาเคราะห์ พักรับประทานอาหารกลางวัน ลงมือทำเทียนบูชาสะเดาเคราะห์ เดินทางกลับสถานที่ฝึกอบรม สรุปกิจกรรม (อภิปรายกลุ่ม) ทำแบบวัดจิตสำนึกหลังการอบรม (Posttest) ปัจฉิมนิเทศ และพิธีปิด

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

4.1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

หลักสูตรฝึกอบรมและเอกสารประกอบหลักสูตรฝึกอบรม คือ

4.1.1. หลักสูตรฝึกอบรมที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้น ซึ่งผ่านการประเมินร่าง
หลักสูตรฝึกอบรมจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว

4.1.2. แผนการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
ของชุมชน สำหรับวิทยากรผู้ให้การฝึกอบรม

4.2. อุปกรณ์ หรือสื่อประกอบการฝึกอบรม

4.2.1. หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
ของชุมชน

4.2.2. อุปกรณ์สำหรับทำกระดาษสา

4.2.3. อุปกรณ์สำหรับทำน้ำปู

4.2.4. อุปกรณ์สำหรับปั้นขี้เลื่อยผสมกาว

4.2.5. อุปกรณ์สำหรับทำเทียนบูชาสะเดาเคราะห์

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลหลักสูตร

เป็นการประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตร ว่าหลักสูตรที่ทดลองใช้ จะต้องมีการปรับปรุงอย่างไร เพื่อให้ได้หลักสูตรฝึกอบรมที่มีความสมบูรณ์สามารถนำไปใช้ในการจัดอบรมกับผู้ใหญ่ตอนต้นในชุมชนได้ โดยมีวิธีการประเมินหลักสูตรดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบประเมินตนเองในการปฏิบัติกิจกรรม และแบบประเมินความพึงพอใจ

1.1. สร้างแบบประเมินตนเองในการปฏิบัติกิจกรรม

1.1.1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบประเมินตนเองในการปฏิบัติกิจกรรม สร้างเป็นแบบมาตรประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ มีเกณฑ์การให้คะแนน ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

- คะแนน 5 หมายถึง มีระดับการมีส่วนร่วม มากที่สุด
- คะแนน 4 หมายถึง มีระดับการมีส่วนร่วม มาก
- คะแนน 3 หมายถึง มีระดับการมีส่วนร่วม ปานกลาง
- คะแนน 2 หมายถึง มีระดับการมีส่วนร่วม น้อย
- คะแนน 1 หมายถึง มีระดับการมีส่วนร่วม น้อยที่สุด

คะแนนที่ได้รับจากแบบประเมินตนเองในการปฏิบัติกิจกรรม ระหว่างร่วมกิจกรรม ฝึกอบรมเปรียบเทียบโดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยแต่ละข้อ ดังนี้

- 4.50-5.00 หมายถึง มีระดับการมีส่วนร่วม มากที่สุด
- 3.50-4.49 หมายถึง มีระดับการมีส่วนร่วม มาก
- 2.50-3.49 หมายถึง มีระดับการมีส่วนร่วม ปานกลาง
- 1.50-2.49 หมายถึง มีระดับการมีส่วนร่วม น้อย
- 1.00-1.49 หมายถึง มีระดับการมีส่วนร่วม น้อยที่สุด

1.1.2. กลุ่มตัวอย่าง

ผู้เข้ารับการฝึกอบรม จำนวน 30 คน

1.1.3. การหาคุณภาพของเครื่องมือ

- นำร่างแบบประเมินตนเองในการปฏิบัติกิจกรรมฝึกอบรมที่สร้างขึ้นไปขอคำแนะนำจาก ประธานและกรรมการควบคุมปริญญาโท เพื่อตรวจสอบแนะนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข

- นำร่างแบบประเมินตนเองในการปฏิบัติกิจกรรมฝึกอบรม ที่สร้างขึ้นพร้อมแบบประเมินความสอดคล้องให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและภาษา พร้อมแบบประเมินความสอดคล้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยการให้แสดงความเห็น ได้แก่ เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย จากนั้นนำความเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาแปลงเป็นคะแนนค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ดังนี้

มีความเห็นว่า	เห็นด้วย	กำหนดคะแนนเป็น +1
มีความเห็นว่า	ไม่แน่ใจ	กำหนดคะแนนเป็น 0
มีความเห็นว่า	ไม่เห็นด้วย	กำหนดคะแนนเป็น -1

จากนั้นจึงนำคะแนนที่ได้มาแทนค่าในสูตรและประเมินหาดัชนีความสอดคล้องของแบบประเมินตนเองในการปฏิบัติกิจกรรม พบว่าได้คะแนนดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 0.96 ดังนั้นค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้ มากกว่า 0.5 ขึ้นไปจึงถือว่าแบบประเมินตนเองในการปฏิบัติกิจกรรม นั้นมีความสอดคล้องกันและสามารถนำไปใช้ได้

1.2. สร้างแบบประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

1.2.1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบประเมินความพึงพอใจโดยสร้างข้อคำถามแบบประเมินเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ มีเกณฑ์การให้คะแนน ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

คะแนน 5 หมายถึง มีความพึงพอใจ มากที่สุด

คะแนน 4 หมายถึง มีความพึงพอใจ มาก

คะแนน 3 หมายถึง มีความพึงพอใจ ปานกลาง

คะแนน 2 หมายถึง มีความพึงพอใจ น้อย

คะแนน 1 หมายถึง มีความพึงพอใจ น้อยที่สุด

คะแนนที่ได้รับจากการตอบแบบประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน โดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยแต่ละข้อ ดังนี้

4.50-5.00 หมายถึง มีความพึงพอใจ มากที่สุด

3.50-4.49 หมายถึง มีความพึงพอใจ มาก

2.50-3.49 หมายถึง มีความพึงพอใจ ปานกลาง

1.50-2.49 หมายถึง มีความพึงพอใจ น้อย

1.00-1.49 หมายถึง มีความพึงพอใจ น้อยที่สุด

1.2.2. กลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้เข้ารับการฝึกอบรม จำนวน 30 คน

1.2.3. การหาคุณภาพของเครื่องมือ

- นำร่างแบบประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ที่สร้างขึ้นไปขอคำแนะนำจากประธานและกรรมการควบคุมปริญญาพันธ์เพื่อตรวจสอบและนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข

- นำร่างแบบประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ที่สร้างขึ้นพร้อมแบบประเมินความสอดคล้องไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรง เชิงเนื้อหาและภาษาที่ใช้ พร้อมแบบ

ประเมินความสอดคล้องไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยการให้แสดงความเห็น ได้แก่ เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย จากนั้นนำคำตอบของผู้เชี่ยวชาญมาแปลงเป็นคะแนนค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ดังนี้

มีความเห็นว่า	เห็นด้วย	กำหนดคะแนนเป็น +1
มีความเห็นว่า	ไม่แน่ใจ	กำหนดคะแนนเป็น 0
มีความเห็นว่า	ไม่เห็นด้วย	กำหนดคะแนนเป็น -1

จากนั้นจึงนำคะแนนที่ได้มาแทนค่าในสูตรและประเมินหาดัชนีความสอดคล้องของแบบประเมินความพึงพอใจ พบว่าได้คะแนนดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 0.97 ดังนั้นค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้ มากกว่า 0.5 ขึ้นไปจึงถือว่าแบบประเมินความพึงพอใจ นั้นมีความสอดคล้องกันและสามารถนำไปใช้ได้

การดำเนินการในขั้นตอนการประเมินผล หลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน หลังจากนำหลักสูตรไปทดลองใช้ เพื่อพิจารณาประเมินผลจากแบบประเมินตนเองในการปฏิบัติกิจกรรมขณะร่วมปฏิบัติกิจกรรมตามหลักสูตรฝึกอบรม และแบบประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ว่าผู้เข้าร่วมอบรมมีความตั้งใจในการร่วมกิจกรรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยกำหนดเกณฑ์ของความเหมาะสม ตั้งแต่คะแนน 3.50 ขึ้นไป (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540:117)

และเพื่อนำข้อมูล ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และข้อคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมมาดำเนินการปรับปรุงรายละเอียดต่างๆ ของหลักสูตรเพื่อให้ได้หลักสูตรฝึกอบรมที่มีความสมบูรณ์สามารถนำไปใช้ในการจัดอบรมกับผู้ใหญ่ตอนต้นในชุมชน ได้

ขั้นตอนที่ 5 การติดตามผล

เป็นการติดตามผล โดยการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและ ชาวบ้าน และผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมในหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน เพื่อต้องการทราบ ถึงผลของการฝึกอบรมว่ามีปัญหาหรือข้อเสนอแนะอย่างไร ผู้เข้าร่วมอบรมเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ หลังจากเสร็จสิ้นจากการฝึกอบรมไปแล้ว 1 เดือน โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิด สัมภาษณ์ติดตามผล การดำเนินการหลังจากที่ผ่านการฝึกอบรมในหลักสูตรไปแล้ว ว่าผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมได้นำความรู้ไปใช้อย่างไร เพื่อวัดและประเมินผลด้านเจตคติ เกี่ยวกับจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งยังเป็นการติดตามผลการทดลองใช้หลักสูตร ว่าหลักสูตรที่ทดลองใช้ จะทำให้ผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมนำความรู้ที่ได้ไปใช้อนุรักษ์ภูมิปัญญาของท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องอย่างไร มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์หรือไม่ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีขั้นตอนทำแบบสัมภาษณ์ติดตามผลดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เป็นข้อมูลสำหรับทำแบบสัมภาษณ์ติดตามผล

1.1. สร้างแบบสัมภาษณ์ติดตามผลเป็นแบบสัมภาษณ์

1.1.1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์ติดตามผล ซึ่งใช้คำถามเป็นแบบปลายเปิดที่มีแนวทางการสัมภาษณ์

1.1.2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้นำชุมชนและชาวบ้านจำนวน 36 คน และผู้เข้าร่วมการฝึกอบรม จำนวน 30 คน

1.1.3. การหาคุณภาพของเครื่องมือ

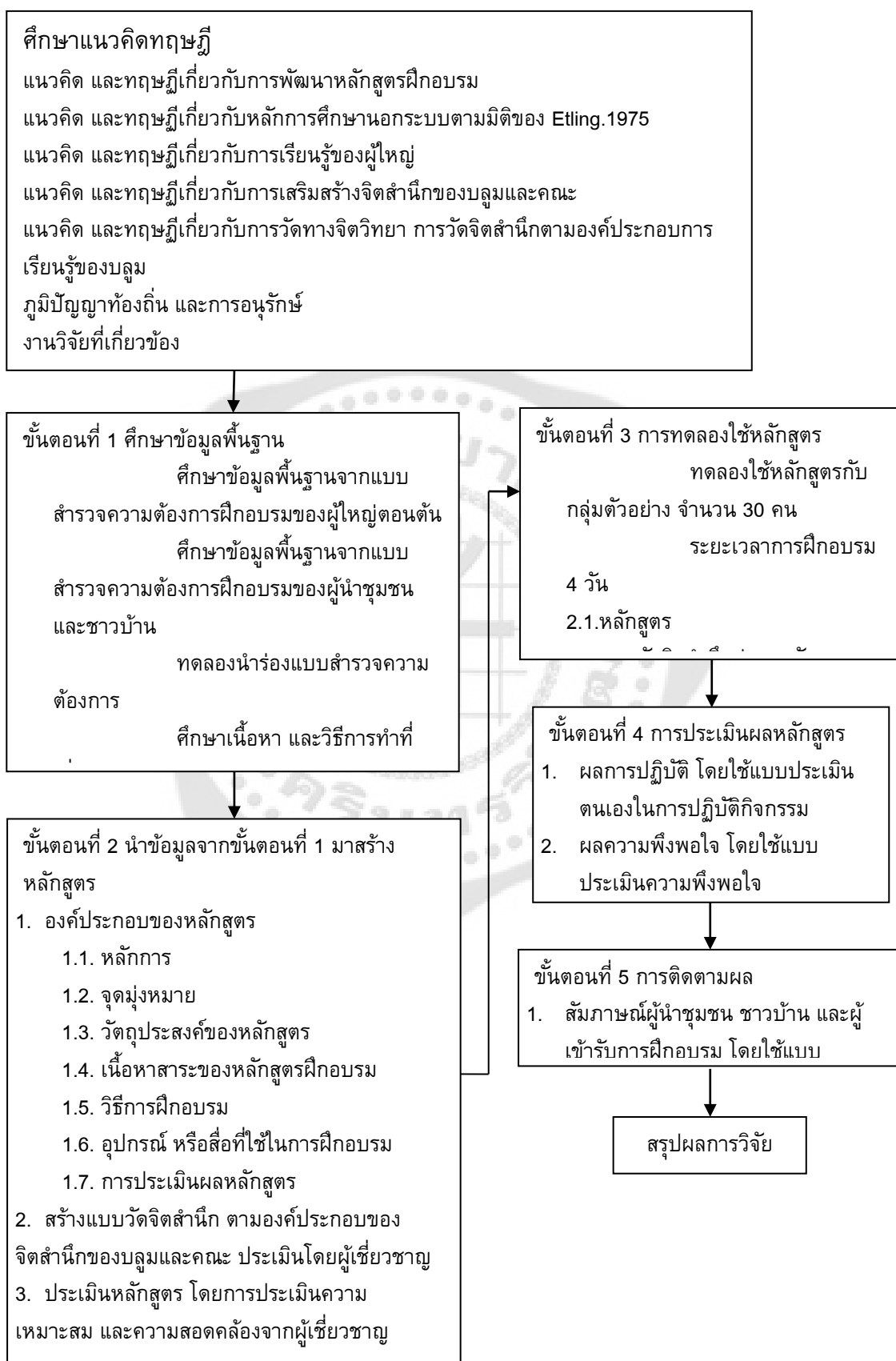
- นำร่างแบบสัมภาษณ์ติดตามผล ที่สร้างขึ้นไปขอคำแนะนำจากประธานและกรรมการควบคุมปริญาพันธ์ เพื่อตรวจสอบแนะนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข

- นำร่างแบบสัมภาษณ์ติดตามผล ที่สร้างขึ้นพร้อมแบบประเมินความเหมาะสมไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและภาษา พร้อมแบบประเมินความสอดคล้องไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยการให้แสดงความเห็น ได้แก่ เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย จากนั้นนำคำตอบของผู้เชี่ยวชาญมาแปลงเป็นคะแนนค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ดังนี้

มีความเห็นว่า	เห็นด้วย	กำหนดคะแนนเป็น +1
มีความเห็นว่า	ไม่แน่ใจ	กำหนดคะแนนเป็น 0
มีความเห็นว่า	ไม่เห็นด้วย	กำหนดคะแนนเป็น -1

จากนั้นจึงนำคะแนนที่ได้มาแทนค่าในสูตรและประเมินหาดัชนีความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์ติดตามผล พบว่าได้คะแนนดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 0.92 ดังนั้นค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้ มากกว่า 0.5 ขึ้นไปจึงถือว่าแบบสัมภาษณ์ นั้นมีความสอดคล้องกันและสามารถนำไปใช้ได้

กระบวนการวิจัย





บทที่ 4

ผลการดำเนินการวิจัย

ผลการดำเนินการวิจัยการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ในแต่ละขั้นตอนมีดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผลการสำรวจการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

ขั้นตอนที่ 2 ผลการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม

ขั้นตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม

ขั้นตอนที่ 4 ผลการประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรม

ขั้นตอนที่ 5 ผลการติดตามผล

ขั้นตอนที่ 1 ผลการวิจัยการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

ผลการสำรวจ และศึกษาข้อมูลปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ที่จะนำมาสร้างหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการที่แท้จริงของผู้เข้าร่วมอบรม แบ่งเป็น 2 ผลการสำรวจ ได้แก่

1. ผลสำรวจความต้องการฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

จากข้อมูลชุดที่ 1 เมื่อออกแบบ แบบสำรวจความต้องการฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน (สำหรับผู้ใหญ่ตอนต้น) แล้ว ได้นำแบบสำรวจไปให้ผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาความสอดคล้องได้ผลดังนี้

1.1. ผลสำรวจความต้องการฝึกอบรม (สำหรับผู้ใหญ่ตอนต้น)

1.1.1. ค่าความสอดคล้องของแบบสำรวจความต้องการฝึกอบรม เสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน (สำหรับผู้ใหญ่ตอนต้น)

ผลการนำแบบสำรวจความต้องการของผู้ใหญ่ตอนต้น ได้ค่าความสอดคล้องเท่ากับ 0.96 ซึ่งค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้ มีค่ามากกว่า 0.5 ขึ้นไปจึงถือว่าสำรวจความต้องการของผู้ใหญ่ตอนต้นนั้น มีความสอดคล้องกัน ดังนั้นจึงสามารถนำสำรวจไปใช้สำรวจความต้องการฝึกอบรมของผู้ใหญ่ตอนต้นได้

ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความเชื่อมั่นของผู้อบรมที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง (Try Out) จำนวน 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ 0.842

ผลสำรวจความต้องการฝึกอบรม เสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ไปสำรวจกับกลุ่มตัวอย่าง

1.1.2. ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลแบบสำรวจความต้องการฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

จากการสำรวจความต้องการฝึกอบรมของผู้ใหญ่ตอนต้น ได้ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสำรวจความต้องการฝึกอบรมดังนี้

ตาราง 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสำรวจความต้องการฝึกอบรม (สำหรับผู้ใหญ่ตอนต้น)

ข้อมูลทั่วไป	ความถี่	ร้อยละ
เพศ		
- ชาย	11	36.7
- หญิง	19	63.3
รวม	30	30
อายุ		
- 16 ปี	13	43.3
- 17 ปี	12	40
- 18 ปี	1	3.3
- 20 ปี	1	3.3
- 21 ปี	3	10
รวม	30	30
การศึกษา		
- ม.3	25	83.3
- ม.6	5	16.7
รวม	30	30

ตาราง 2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสำรวจความต้องการฝึกอบรม (สำหรับผู้ใหญ่ตอนต้น) จำนวน 30 คน พบว่าผู้ตอบแบบสำรวจ เป็นเพศชายจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 36.7 เพศหญิงจำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 63.3 อายุ 16 ปี จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 43.3 อายุ 17 ปี จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 40 อายุ 18 ปี 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3.3 อายุ 19 ปี ไม่มี อายุ 20 ปี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3.3 อายุ 21 ปี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 10 จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 83.3 จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 16.7

ตาราง 2 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
หมู่บ้าน		
- หมู่ที่ 1	1	3.3
- หมู่ที่ 2	4	13.3
- หมู่ที่ 3	3	10
- หมู่ที่ 4	2	6.7
- หมู่ที่ 5	2	6.7
- หมู่ที่ 6	2	6.7
- หมู่ที่ 7	2	6.7
- หมู่ที่ 8	1	3.3
- หมู่ที่ 9	4	13.3
- หมู่ที่ 10	3	10
- หมู่ที่ 11	2	6.7
- หมู่ที่ 12	4	13.3
ระยะเวลาที่ท่านอาศัยอยู่ในชุมชน/หมู่บ้าน		
- น้อยกว่า 10 ปี		
- มากกว่า 10 ปี	4	13.3
	26	86.7
ท่านเคยได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ		
- เคย	5	16.7
- ไม่เคย	25	83.3

ตาราง 2 (ต่อ) ผู้ตอบแบบสำรวจความต้องการฝึกอบรมอยู่ใน 12 หมู่บ้าน หมู่บ้านที่มีจำนวน 1 คนได้แก่หมู่ที่ 1, 8 หมู่บ้านที่มีจำนวน 2 คนได้แก่ หมู่ที่ 4, 5, 6, 7 และ 11 หมู่บ้านที่มีจำนวน 3 คนได้แก่ หมู่ที่ 3 และ 10 หมู่บ้านที่มีจำนวน 4 คนได้แก่ หมู่ที่ 4, 9 และ 12 มีผู้อาศัยอยู่ในหมู่บ้านระยะเวลานานกว่า 10 ปี มีจำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 86.7 อาศัยน้อยกว่า 10 ปี มีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 13.3 ส่วนผู้ที่เคยผ่านการฝึกอบรมมีจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 16.7 ไม่เคยผ่านการฝึกอบรม จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 83.3

ตาราง 2 ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญา จากการสำรวจข้อมูล ของแบบสำรวจความต้องการฝึกอบรม เสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน (สำหรับผู้ใหญ่ตอนต้น)

ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	จำนวน	ร้อยละ
ในชุมชนของท่านมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่รู้จักได้แก่		
- ขนมหไทย	19	63.3
- การทำน้ำปู	17	56.7
- ความเชื่อและพิธีกรรม	15	50
- จักสานและถักไม้กวาดฯ	14	46.7
- การทำยาสูบ	12	40
- สุราพื้นเมือง	12	40
- กระดาษสา	11	36.7
- แคนหมู	11	36.7
- การทำเทียนบูชาสะอาดๆ	9	30
- ใ้สอั่ว	8	26.7
- เพาะเห็ดต่างๆ	7	23.7
- ดีเหล็ก	6	20
- การแกะสลักไม้	5	16.7
- การปั้นขี้เลื่อยผสมกาว	4	13.3
- ถักหมวก	4	13.3
- นวดแผนไทย	4	13.3
- น้ำพริกแกง	4	13.3
- อักษรล้านนา	3	10
- ทอผ้า	2	6.7
- ปลาร้า	2	6.7
- เลี้ยงผึ้งพันธุ์	2	6.7
- การดุนโลหะ	1	3.3
- การอบสมุนไพร	1	3.3

ตาราง 3 ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน ที่ผู้เข้าอบรมรู้จักมากที่สุดได้แก่ ขนมหไทย จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 63.3 รู้จักน้ำปู จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 56.7 รู้จักความเชื่อเรื่องพิธีกรรม จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 50 รู้จักจักสาน และถักไม้กวาด จำนวน 14 คน คิด

เป็นร้อยละ 46.7 รู้จักการทำยาสูบ และสุราพื้นเมือง จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 40 ตามลำดับ ส่วนภูมิปัญญาที่มีคนรู้จักน้อยได้แก่ การอบสมุนไพร การดุนโลหะ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3.3

ตาราง 3 (ต่อ)

ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาภูมิปัญญาท้องถิ่น	ความถี่	ร้อยละ
ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ท่านเลือกในข้อ 1 มีความสำคัญอย่างไรต่อชุมชนของท่าน		
- เป็นการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน	24	80
- เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน	6	20
- เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน	-	-
ท่านคิดว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นของท่านจะเป็นอย่างไรในอนาคต		
- มีผู้คนในชุมชนให้ความสนใจ	21	70
- ภูมิปัญญาสูญหาย	6	20
- ไม่มีผู้คนในชุมชนให้ความสนใจ	3	10

ตาราง 3 (ต่อ) กลุ่มผู้ใหญ่วัยตอนต้น เห็นว่าความสำคัญของภูมิปัญญาของท้องถิ่นเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 80 และไม่มีผู้คนในชุมชนให้ความสนใจ 21 คน คิดเป็นร้อยละ 70 และภูมิปัญญาจะสูญหาย 6 คน คิดเป็นร้อยละ 20

1.1.3. สภาพปัญหา และวิธีแก้ปัญหา จากการสำรวจความต้องการฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน (สำหรับผู้ใหญ่วัยตอนต้น)

ผลการสำรวจสภาพปัญหา และวิธีการแก้ปัญหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น จากผู้ใหญ่วัยตอนต้นในชุมชน ทำให้ทราบข้อมูลดังนี้

ตาราง 3 สภาพปัญหาที่ได้จากการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาภูมิปัญญาท้องถิ่น ของแบบสำรวจ
ความต้องการฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน (สำหรับ
ผู้ใหญ่ตอนต้น)

ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาภูมิปัญญาท้องถิ่น	ความถี่	ร้อยละ
ภูมิปัญญาต่อไปนี้ ภูมิปัญญาใดที่ท่านคิดว่าคนในชุมชน สนใจน้อย		
- อักษรล้านนา	15	50
- ตีเหล็ก	12	40
- ทอผ้า	9	30
- เลี้ยงผึ้งพันธุ์	8	26.7
- การแกะสลักไม้	8	26.7
- จักสานและถักไม้กวาดฯ	6	20
- การปั้นขี้เลื่อยผสมกาว	5	16.7
- การตุนโลหะ	5	16.7
- การอบสมุนไพร	4	13.3
- เพาะเห็ดต่างๆ	4	13.3
- ขนมไทย	4	13.3
- ถักหมวก	4	13.3
- น้ำพริกแกง	4	13.3
- แคนหมู	3	10
- การทำเทียนบูชาเสเดาะฯ	3	10
- ปลาไร่	2	6.7
- นวดแผนไทย	2	6.7
- กระดาษสา	2	6.7
- สุราพื้นเมือง	2	6.7
- ไล่ยั่ว	1	3.3
- การทำน้ำปู	1	3.3
- การทำยาสูบ	1	3.3
- ความเชื่อและพิธีกรรม	0	0

ตาราง 4 (ต่อ)

ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาภูมิปัญญาท้องถิ่น	ความถี่	ร้อยละ
จากปัญหาดังกล่าวท่านคิดว่า คนในชุมชนควรทำอะไร		
- ส่งเสริมวิทยากร โดยการยกย่อง และจัดหาสถานที่ที่เหมาะสมในการแสดงผลงาน	28	93.3
- จัดกิจกรรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่คนในชุมชน	21	70
- ทำการประชาสัมพันธ์ หรือจัดงานแสดงสินค้า OTOP อย่างต่อเนื่อง	13	43.3

ตาราง 4 ภูมิปัญญาที่ผู้ใหญ่ออนต้นในชุมชนสนใจน้อย 5 ลำดับแรก ได้แก่ อักษรล้านนา จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 50 ตีเหล็ก จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 40 ทอผ้า จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 30 การเลี้ยงผึ้งพันธุ์ และการแกะสลักไม้ จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 26.7

จากปัญหาที่คนในชุมชนสนใจภูมิปัญญาน้อย ผู้ตอบแบบสำรวจให้ความเห็นว่า คนในชุมชนควรส่งเสริมวิทยากรภูมิปัญญาโดยการยกย่องและจัดหาสถานที่ที่เหมาะสมในการแสดงผลงาน จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 93.3 ส่วนการจัดกิจกรรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่คนในชุมชน จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 70

ตาราง 4 วิธีการแก้ปัญหาจากการสำรวจวิธีการแก้ปัญหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ของแบบ
สำรวจความต่อการฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน
(สำหรับผู้ใหญ่ตอนต้น)

วิธีการแก้ปัญหา	ความถี่	ร้อยละ
การจะอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สามารถสืบทอดสู่คนรุ่นต่อไป ท่านคิดว่าจะสามารถทำได้วิธีใดบ้าง		
- สร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาในท้องถิ่น	22	73.3
- ส่งเสริมการสร้างอาชีพ เช่น ส่งเสริมสินค้า OTOP	15	50
วิธีที่ท่านเลือกจากข้อที่ 1 ท่านสามารถปฏิบัติได้หรือไม่		
- สามารถปฏิบัติได้	27	90
- ไม่สามารถปฏิบัติได้	3	10
ถ้าสามารถปฏิบัติได้ ท่านจะเริ่มปฏิบัติอย่างไร		
- เริ่มจากการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาที่ตนเองรู้ให้แก่บุคคลในครอบครัว	27	90
- เริ่มจากการบอกเล่าให้คนรุ่นหลังได้รู้จักภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนว่ามีอะไรบ้าง	10	33.3
- เริ่มจากการหาโอกาสส่งเสริม และสนับสนุนกิจกรรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในชุมชน	4	13.3

ตาราง 5 การจะอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สามารถสืบทอดสู่คนรุ่นใหม่ ควรทำด้วยวิธี
สร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาในท้องถิ่น จำนวน
22 คน คิดเป็นร้อยละ 73.3 ควรส่งเสริมการสร้างอาชีพ จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 50
มีความสามารถในการปฏิบัติได้ จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 90 โดยเริ่มจากการหาโอกาสส่งเสริม
และสนับสนุนกิจกรรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ตนเองรู้ให้แก่บุคคลในครอบครัว จำนวน 27 คน
คิดเป็นร้อยละ 90

1.1.4. ความต้องการฝึกอบรมแบบสำรวจความต้องการฝึกอบรมเสริมสร้าง
จิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน (สำหรับผู้ใหญ่ตอนต้น)

ตาราง 5 ผลการสำรวจความต้องการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
ของแบบสำรวจความต้องการฝึกอบรม (สำหรับผู้ใหญ่ตอนต้น)

ความต้องการ	ความถี่	ร้อยละ
ถ้ามีการจัดการฝึกอบรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนของท่าน ท่านมีความต้องการจะเลือกฝึกอบรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาเรื่องใดบ้าง		
- การทำน้ำปู	16	53.3
- การทำเทียนบูชาเสเดะฯ	15	50
- กระดาษสา	12	40
- การปั้นขี้เลื่อยผสมกาว	11	36.7
- จักสานและถักไม้กวาดฯ	10	33.33
- นวดแผนไทย	8	26.7
- การอบสมุนไพร	7	23.3
- อักษรล้านนา	6	20
- สุราพื้นเมือง	6	20
- ดีเหล็ก	5	16.7
- ทอผ้า	5	16.7
- แคบหมู	5	16.7
- ความเชื่อและพิธีกรรม	4	13.3
- ไล่ยั่ว	4	13.3
- การทำยาสูบ	4	13.3
- การดุนโลหะ	3	10
- การแกะสลักไม้	3	10
- เพาะเห็ดต่างๆ	2	6.7
- ขนมไทย	2	6.7
- ถักหมวก	2	6.7
- น้ำพริกแกง	2	6.7
- เลี้ยงผึ้งพันธุ์	2	6.7
- ปลาร้า	1	3.3

ตาราง 6 ความต้องการในการฝึกอบรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมได้แก่ การทำน้ำปู จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 53.3 การทำเทียนบูชาเสเดาะเคราะห์ จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 50 กระดาษสา จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 40 และการปั้นขี้เลื่อยผสมกาว จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 36.7

ตาราง 6 ผลการสำรวจความต้องการเข้ารับการฝึกอบรมภูมิปัญญาท้องถิ่น ของแบบสำรวจความต้องการฝึกอบรม (สำหรับผู้ใหญ่ตอนต้น)

ความต้องการเข้ารับการฝึกอบรม	ความถี่	ร้อยละ
ท่านต้องการรับการฝึกอบรมหลักสูตรเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน ท่านคิดว่าช่วงวัน เวลาใดที่ท่านคิดว่าเหมาะสมในการจัดอบรม		
- วันหยุดเสาร์ – อาทิตย์ เวลา 08.00 – 16.00 น.	24	80
- วันธรรมดา เวลา 08.00 – 16.00 น.	6	20
ท่านสะดวกที่จะเข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนกี่วัน		
- 3 – 4 วัน	19	63.3
- 2 – 3 วัน	8	26.67
- 1 – 2 วัน	3	10
ท่านต้องการให้การฝึกอบรมมีบรรยากาศลักษณะใด		
- บรรยาย ให้ความรู้ ดูงาน ชมการสาธิต ทดลองปฏิบัติจริง มีวิทยากรดูแล	27	90
- บรรยายพร้อมกับศึกษาดูงาน	8	26.7
- บรรยายตามหัวข้อที่กำหนด	3	10
ท่านต้องการฝึกอบรมในสถานที่ใด		
- สถานที่ประกอบการของภูมิปัญญานั้นๆ	21	70
- ศาลาประชาคมหมู่บ้าน	5	16.7
- อื่นๆ	2	6.7
- โรงเรียน	1	3.3
- วัด	1	3.3

ตาราง 7 ผู้ต้องการในการฝึกอบรม ต้องการอบรมในวันหยุด ช่วง เสาร์ - อาทิตย์ เวลา 08.00 – 16.00 น. จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 80 ระยะเวลา 3 - 4 วัน จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 63.3 โดยใช้วิธีการบรรยายให้ความรู้ ดูงาน ชมการสาธิต ทดลองปฏิบัติ โดยมีวิทยากรดูแล จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 90 โดยใช้สถานที่ประกอบการของภูมิปัญญานั้น จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 70

1.2. ผลสำรวจความต้องการฝึกอบรม (สำหรับผู้นำชุมชนและชาวบ้าน)

เมื่อออกแบบ แบบสำรวจความต้องการฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน (ผู้นำชุมชน และชาวบ้าน) แล้ว ได้นำแบบสำรวจไปให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความสอดคล้องได้ผลดังนี้

1.2.1. ค่าความสอดคล้องของแบบสำรวจความต้องการฝึกอบรม เสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน (สำหรับผู้นำชุมชนและชาวบ้าน)

ค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้เท่ากับ 0.94 ดังนั้น ค่าที่ได้มากกว่า 0.5 ขึ้นไปจึงถือว่าแบบสำรวจความต้องการของผู้ใหญ่ตอนต้น และผู้นำชุมชนนั้น มีความสอดคล้องกันและสามารถนำไปใช้ได้ จากนั้นนำแบบสำรวจความต้องการฝึกอบรม (สำหรับผู้นำชุมชนและชาวบ้าน) ไปสำรวจกับกลุ่มตัวอย่างได้ผลดังนี้

1.2.2. ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลแบบสำรวจความต้องการฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน (สำหรับผู้นำชุมชนและชาวบ้าน)

จากการสำรวจความต้องการฝึกอบรมของผู้นำชุมชน และชาวบ้าน ได้ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามความต้องการฝึกอบรม (ผู้นำชุมชน และชาวบ้าน ดังนี้

ตาราง 7 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสำรวจความต้องการฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์
ภูมิปัญญาท้องถิ่นของ (สำหรับผู้นำชุมชนและชาวบ้าน)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
- ชาย	16	44.44
- หญิง	20	55.55
อายุ		
- 35 ปี	4	11.11
- 37 ปี	4	11.11
- 39 ปี	5	13.88
- 41 ปี	10	27.77
- 45 ปี	5	13.88
- 47 ปี	3	8.33
- 50 ปี	2	5.55
- 51 ปี	1	2.77
- 56 ปี	2	5.55
การศึกษา		
- < ป.6	3	8.33
- ม.3	5	13.88
- ม.6	10	27.77
- อื่นๆ	18	50

ตาราง 8 มีผู้ตอบแบบสำรวจความต้องการฝึกอบรม (สำหรับผู้นำชุมชนและชาวบ้าน) เป็นเพศชาย จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 44.44 เป็นเพศหญิง จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 55.55 โดยจำนวนผู้ที่ตอบมีมีจำนวนมากที่สุด 10 คน อายุ 41 ปี คิดเป็นร้อยละ 27.77 น้อยสุดจำนวน 1 คน อายุ 51 ปี คิดเป็นร้อยละ 2.77 ส่วนการศึกษาผู้ตอบส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 50

ตาราง 8 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
หมู่บ้าน		
- หมู่ที่ 1 - 12	36	100
ระยะเวลาที่ท่านอาศัยอยู่ในชุมชน/หมู่บ้าน		
- น้อยกว่า 10 ปี		
- มากกว่า 10 ปี	2	5.55
	34	94.44
ท่านเคยได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ		
- เคย	28	77.77
- ไม่เคย	8	22.22

ตาราง 8 (ต่อ) ผู้ตอบแบบสำรวจอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน 12 หมู่บ้านโดยเลือกแบบเจาะจงหมู่บ้านละ 3 คน คิดเป็นร้อยละ 8.33 ระยะเวลาอาศัยในหมู่บ้าน มากกว่า 10 ปี จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 94.44 อาศัยอยู่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 5.55 เคยได้รับการฝึกอบรม จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 77.77 ไม่เคยผ่านการฝึกอบรม จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 22.22

ตาราง 8 ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ของแบบสำรวจความต้องการฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของ (สำหรับผู้นำชุมชนและชาวบ้าน)

ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	จำนวน	ร้อยละ
ในชุมชนของท่านมีภูมิปัญญาท้องถิ่นอะไรบ้าง		
- ขนมหไทย	36	100
- การทำเทียนบูชาเสเดาะฯ	36	100
- การปั้นขี้เลื่อยผสมกาว	31	86.11
- การอบสมุนไพร	28	77.77
- แดบหมู	26	72.22
- ปลาไร่	25	69.44
- เพาะเห็ดต่างๆ	24	66.66
- ทอผ้า	23	63.28
- เลี้ยงผึ้งพันธุ์	23	63.88
- จักสานและถักไม้กวาดฯ	22	61.11
- ไล่จ้าว	21	58.33

ตาราง 9 (ต่อ)

ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	จำนวน	ร้อยละ
- อักษรล้านนา	20	55.55
- ตีเหล็ก	19	52.77
- กระดาษสา	19	52.77
- การทำน้ำปู	19	52.77
- การทำยาสูบ	17	47.22
- นวดแผนไทย	15	41.66
- ความเชื่อและพิธีกรรม	14	38.88
- การดุนโลหะ	14	38.88
- สุราพื้นเมือง	13	36.11
- น้ำพริกแกง	10	27.77
- ถักหมวก	0	0
- การแกะสลักไม้	0	0
ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ท่านเลือกในข้อ 1 มีความสำคัญอย่างไรต่อชุมชนของท่าน		
- เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน	36	100
- เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน	36	100
- เป็นการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน	31	80
ท่านคิดว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นของท่านจะเป็นอย่างไรในอนาคต		
- ภูมิปัญญาสูญหาย	36	100
- ไม่มีผู้คนในชุมชนให้ความสนใจ	36	100
- มีผู้คนในชุมชนให้ความสนใจ	-	-

ตาราง 9 (ต่อ) แสดงให้เห็นว่าผู้นำชุมชนและชาวบ้านรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของตน โดยเรียงลำดับมากที่สุด คือ เทียนบูชาสะเดาะเคราะห์ จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ขนมห่ไทย จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 100 การปั้นขี้เลื่อยผสมกาว จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 86.11 การอบสมุนไพร จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 77.77 และแคบหมู จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 72.22 ตามลำดับ (กล่าวเพียง 5 ตัวอย่าง) ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ และแหล่งเรียนรู้ตลอดจนสร้างรายได้ให้กับชุมชน อนาคตจะสูญหายไป เพราะไม่มีผู้คนในชุมชนให้ความสนใจ

ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้นำชุมชนและชาวบ้านเห็นว่าเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 100 และเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ในอนาคตภูมิปัญญาจะสูญหาย และไม่มีผู้คนในชุมชนให้ความสนใจ จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 100

1.2.3. สภาพปัญหา และวิธีแก้ปัญหา จากการสำรวจความต้องการฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน (สำหรับสำหรับผู้นำชุมชนและชาวบ้าน)

ผลการสำรวจสภาพปัญหา และวิธีการแก้ปัญหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น จากผู้นำชุมชนและชาวบ้านในชุมชน ทำให้ทราบข้อมูลดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 9 สภาพปัญหาที่ได้จากการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาภูมิปัญญาท้องถิ่น ของแบบสำรวจความต้องการฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของ (สำหรับผู้นำชุมชนและชาวบ้าน)

ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาภูมิปัญญาท้องถิ่น	จำนวน	ร้อยละ
ท่านคิดว่าปัญหาใดที่ส่งผลกระทบต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของท่านมากที่สุด	36	100
- คนในชุมชนขาดความตระหนัก และไม่เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น	30	83
- ขาดการส่งเสริมจากหน่วยงานของทั้งภาครัฐ และเอกชน	12	33
เข้ามาดูแล สนับสนุน		
- การพัฒนาความก้าวหน้าในเทคโนโลยีมีผลทำให้คนในชุมชนเดินทางออกนอกชุมชนไปทำงานสถานที่อื่น	-	-
- วิธีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนไปตามกาลเวลา	-	-
จากปัญหาดังกล่าวท่านคิดว่า คนในชุมชนควรทำอย่างไร		
- ส่งเสริมวิทยากร โดยการยกย่อง และจัดหาสถานที่ที่เหมาะสมในการแสดงผลงาน	36	100
- จัดกิจกรรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในแก่คนในชุมชน	30	83
- ทำการประชาสัมพันธ์ หรือจัดงานแสดงสินค้า OTOP อย่างต่อเนื่อง	28	77

ตาราง 10 แสดงให้เห็นว่า ชุมชนขาดความตระหนักและไม่เห็นคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น ขาดการส่งเสริมจากหน่วยงานจากภาครัฐและเอกชนตลอดจนความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้คนออกจากชุมชนไปทำงาน

ตาราง 10 ผลการสำรวจวิธีการแก้ปัญหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ของแบบสำรวจความต้องการ
ฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของ (สำหรับผู้นำชุมชนและ
ชาวบ้าน)

วิธีการแก้ปัญหา	จำนวน	ร้อยละ
ข้อ 1 การจะอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สามารถสืบทอดสู่ คนรุ่นต่อไป ท่านคิดว่าจะสามารถทำได้วิธีใดบ้าง		
- สร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักและเห็น คุณค่าของภูมิปัญญาในท้องถิ่น	30	83
- ส่งเสริมการสร้างอาชีพ เช่น ส่งเสริมสินค้า OTOP	28	77
ข้อ 2 วิธีที่ท่านเลือกจากข้อที่ 1 ท่านสามารถปฏิบัติได้ หรือไม่		
- สามารถปฏิบัติได้	36	100
- ไม่สามารถปฏิบัติได้		
ถ้าสามารถปฏิบัติได้ ท่านจะเริ่มปฏิบัติอย่างไร		
- เริ่มจากการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาที่ตนเองรู้ ให้แก่บุคคลในครอบครัว	32	88
- เริ่มจากหาโอกาสส่งเสริม และสนับสนุนกิจกรรมเกี่ยวกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในชุมชน	30	83
- เริ่มจากการบอกเล่าให้คนรุ่นหลังได้รู้จักภูมิปัญญาท้องถิ่น ของชุมชนว่ามีอะไรบ้าง	29	80

ตาราง 11 การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สามารถสืบทอดสู่คนรุ่นต่อไป โดยการสร้าง
จิตสำนึกให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาในท้องถิ่น จำนวน 30 คน
คิดเป็นร้อยละ 83 รองลงมาคือ ส่งเสริมการสร้างอาชีพ เช่น ส่งเสริมสินค้า OTOP จำนวน 28 คน
คิดเป็นร้อยละ 77 สามารถปฏิบัติได้ จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 100 วิธีการถ่ายทอดเริ่มจากการ
ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาที่ตนเองรู้ให้แก่บุคคลในครอบครัว จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ
88 รองลงมา เริ่มจากหาโอกาสส่งเสริม และสนับสนุนกิจกรรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นภายใน
ชุมชน จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 83

1.2.4. ความต้องการฝึกอบรมแบบสำรวจความต้องการฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน (สำหรับผู้นำชุมชนและชาวบ้าน)

ตาราง 11 ผลการสำรวจความต้องการฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของ (สำหรับผู้นำชุมชนและชาวบ้าน)

ความต้องการฝึกอบรม	จำนวน	ร้อยละ
ท่านต้องการให้มีการจัดฝึกอบรมในชุมชนของท่าน		
- ต้องการ	32	88.88
- ไม่ต้องการ	4	11.12

ตาราง 12 ผู้นำชุมชน และชาวบ้านมีความต้องการให้มีการจัดฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 32 คน จาก 36 คน คิดเป็นร้อยละ 88.88

เมื่อได้ข้อมูลจากการสำรวจตารางที่ 6 แล้วจึงเลือกภูมิปัญญาที่มีผู้สนใจฝึกอบรมมากที่สุด 4 ลำดับแรก จากตาราง 7 จากนั้นจะศึกษาภูมิปัญญาของชุมชนที่ถูกเลือก 4 ลำดับแรก ได้แก่ 1) ภูมิปัญญากระดาษสา 2) ภูมิปัญญาการทำน้ำปู 3) ภูมิปัญญาน้ำขี้เลื่อยผสมกาว 4) ภูมิปัญญาเทียนบูชาเสเดาะเคราะห์

2. ผลการสัมภาษณ์วิทยากร

โดยการสัมภาษณ์วิทยากรที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นระยะเวลาอย่างน้อย 15 ปี มีภูมิสำเนาอยู่ในพื้นที่อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ยินดีให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย จำนวนภูมิปัญญาละ 1 ท่าน

ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์วิทยากรท้องถิ่นพบว่าวุฒิการศึกษาของวิทยากรกระดาษสา จบการศึกษาระดับประถมศึกษา วิทยากรการปั้นขี้เลื่อยผสมกาวจบการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) วิทยากรการทำน้ำปูจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 และวิทยากร ทำเทียนบูชาเสเดาะเคราะห์สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี ทุกคนมีประสบการณ์การประกอบภูมิปัญญา ระหว่าง 15-20 ปี วิทยากรกระดาษสาและการปั้นขี้เลื่อยผสมกาวได้ความรู้มาจากการไปศึกษาดูงานที่จังหวัดเชียงใหม่และเกิดความสนใจ จึงนำมาฝึกหัดทำจนเกิดความชำนาญแล้วจึงชักชวนบอกเล่าคนในชุมชนให้เข้ามาฝึกหัดจนเกิดความชำนาญ ผ่านกระบวนการบอกเล่าและสาธิต และฝึกปฏิบัติจริง กระบวนการนี้ใช้เวลา 1-2 ปี ด้านวิทยากรน้ำปูรับความรู้มาจากคนในครอบครัวโดยการปฏิบัติจริง ซึ่งการทำน้ำปูมีขั้นตอนหลายอย่าง มีการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างครอบครัวและนำมาพัฒนาให้เป็นสูตรเฉพาะของแต่ละครอบครัว

ส่วนวิทยากรการทำเทียนบูชาเสเดาะเคราะห์ ความรู้ที่นั้นได้รับการสืบทอดมาจากอาจารย์หรือหมอเรียกขวัญประจำหมู่บ้านที่ผ่านการบวชเรียนจนสามารถอ่านอักขระภาษาล้านนาโบราณที่บันทึกไว้ในปื๊บ (ตำรา) กระดาษสา ซึ่งอาจารย์แต่ละชุมชนอาจไปสืบเสาะหาความรู้จากต่างชุมชนและต่างจังหวัด โดยผ่านการศึกษาจากปื๊บ(ตำรา)กระดาษสาเป็นส่วนใหญ่

ด้านการเผยแพร่ของวิทยากรทั้ง 4 ท่าน พบว่าทุกท่านคิดว่าควรเริ่มจากการชักชวน การบอกเล่า การสาธิตให้ดูและให้ลงมือปฏิบัติโดยมีวิทยากรคอยให้คำปรึกษา นอกจากนี้ควรมีการรณรงค์ให้เกิดความสนใจโดยการประกาศผ่านหอกระจายข่าวของหมู่บ้านและวิทยุชุมชน ตลอดจนการติดประกาศเชิญชวน และให้มาสมัครฝึกอบรมตามที่อ่านหนังสือพิมพ์หรือศาลาประชาคมของหมู่บ้าน

ขั้นตอนที่ 2 ผลการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม

เมื่อรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์วิทยากรมาจัดทำร่างหลักสูตร และเสนอต่อให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้อง ดังตารางที่ 13 และประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรได้ผลดังตารางที่ 14



ตาราง 12 ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญในหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่
ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

ลำดับ ที่	รายการประเมิน	R1	R2	R3	ΣR	IOC
1	ปัญหาความจำเป็นของหลักสูตรฝึกอบรมประเมินจาก					
1.1.	ความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้น เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชน	1	1	1	3	1.00
1.2.	ความสมเหตุสมผลที่จะต้องพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม	1	1	0	2	0.67
1.3.	ปัญหาสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง	1	1	1	3	1.00
1.4.	แนวทางในการแก้ปัญหาเหมาะสม	1	1	1	3	1.00
	ผลการประเมิน					
2.	จุดมุ่งหมายของหลักสูตรฝึกอบรม โดยประเมินจาก					
2.1.	ความชัดเจน	1	1	1	3	1.00
2.2.	ความเป็นไปได้	1	1	1	3	1.00
2.3.	ความเหมาะสมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม	1	1	1	3	1.00
2.4.	ความครอบคลุมที่ต้องการพัฒนา ด้านความรู้ ทักษะปฏิบัติ	1	1	1	3	1.00
	ผลการประเมิน					
3	เค้าโครงเนื้อหาจาก					
3.1.	การจัดเรียงเนื้อหา	1	1	0	2	0.67
3.2.	ความครอบคลุมความรู้ที่จำเป็นต้องใช้	1	1	1	3	1.00
3.3.	เนื้อหาหลักสูตรในการนำไปใช้ให้บรรลุเป้าหมาย	1	1	1	3	1.00
3.4.	เนื้อหาของหลักสูตรในการนำไปปฏิบัติจริง	1	1	1	3	1.00
	ผลการประเมิน					
4.	วิธีฝึกอบรม และกิจกรรมโดยประเมินจาก					
4.1.	กิจกรรมและวิธีฝึกอบรมในแต่ละหัวเรื่อง	1	1	1	3	1.00
4.2.	ความเหมาะสมของกิจกรรม	1	1	1	3	1.00
4.3.	การนำภูมิปัญญาไปใช้ได้	1	0	1	2	0.67
4.4.	กิจกรรมการกระตุ้นความสนใจของผู้ฝึกอบรม	1	1	1	3	1.00
4.5.	ความน่าสนใจของกิจกรรม	1	1	1	3	1.00
	ผลการประเมิน					
	ค่าเฉลี่ย	1.00	0.94	0.88	2.82	0.94

ตาราง 13 (ต่อ)

ลำดับ ที่	รายการประเมิน	R1	R2	R3	ΣR	IOC
5.	สื่อการฝึกอบรม โดยประเมินจาก					
5.1.	สื่อที่ใช้มีความเหมาะสมกับเนื้อหา	1	1	1	3	1.00
5.2.	การส่งเสริมให้กิจกรรมบรรลุจุดประสงค์	1	0	1	2	0.67
ผลการประเมิน						
6.	การวัดและประเมินผล โดยประเมินจาก					
6.1.	สามารถตรวจสอบการบรรลุจุดประสงค์ของหลักสูตร ฝึกอบรมได้	1	1	1	3	1.00
6.2.	ความเป็นไปได้ในการวัดผล	1	1	1	3	1.00
ผลการประเมิน						
7.	การประเมินหน่วยการเรียนรู้ หน่วยที่ 1 – 4 จากสิ่ง ต่อไปนี้					
หน่วยที่ 1						
7.1.	คำอธิบายรายวิชามีความชัดเจน	1	1	1	3	1.00
7.2.	จุดประสงค์การเรียนรู้ชัดเจน	1	1	1	3	1.00
7.3.	จุดประสงค์การเรียนรู้เหมาะสม					
7.4.	เค้าโครงเนื้อหาช่วยในการบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้	1	1	1	3	1.00
7.5.	วิธีฝึกอบรมและกิจกรรมมีความเหมาะสม	1	1	1	3	1.00
7.6.	วิธีฝึกอบรมและกิจกรรมสามารถนำไปใช้	1	1	1	3	1.00
7.7.	วิธีฝึกอบรมและกิจกรรมช่วยให้บรรลุจุดประสงค์การ เรียนรู้	1	1	1	3	1.00
7.8.	สื่อการฝึกอบรมมีความเหมาะสม	1	1	1	3	1.00
7.9.	สื่อการฝึกอบรมช่วยในการบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้					
7.10.	การวัดและประเมินผลสามารถตรวจสอบการบรรลุ จุดประสงค์การเรียนรู้ได้	1	1	1	3	1.00
7.11.	การวัดและประเมินผลมีความเป็นไปได้จริง	1	1	1	3	1.00
ผลการประเมิน						
ค่าเฉลี่ย		1.00	0.92	1.00	2.93	0.97

ตาราง 13 (ต่อ)

ลำดับ ที่	รายการประเมิน	R1	R2	R3	ΣR	IOC
หน่วยที่ 2						
7.1.	คำอธิบายรายวิชามีความชัดเจน	1	1	1	3	1.00
7.2.	จุดประสงค์การเรียนรู้ชัดเจน	1	1	1	3	1.00
7.3.	จุดประสงค์การเรียนรู้เหมาะสม	1	1	1	3	1.00
7.4.	เค้าโครงเนื้อหาช่วยในการบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้	1	1	1	3	1.00
7.5.	วิธีฝึกอบรมและกิจกรรมมีความเหมาะสม	1	1	1	3	1.00
7.6.	วิธีฝึกอบรมและกิจกรรมสามารถนำไปใช้	1	1	1	3	1.00
7.7.	วิธีฝึกอบรมและกิจกรรมช่วยให้บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้	1	1	1	3	1.00
7.8.	สื่อการฝึกอบรมมีความเหมาะสม	1	1	1	3	1.00
7.9.	สื่อการฝึกอบรมช่วยในการบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้					
7.10.	การวัดและประเมินผลสามารถตรวจสอบการบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ได้	1	1	1	3	1.00
7.11.	การวัดและประเมินผลมีความเป็นไปได้อย่างจริง	1	1	1	3	1.00
ผลการประเมิน						
หน่วยที่ 3						
7.1.	คำอธิบายรายวิชามีความชัดเจน	1	1	1	3	1.00
7.2.	จุดประสงค์การเรียนรู้ชัดเจน	1	1	1	3	1.00
7.3.	จุดประสงค์การเรียนรู้เหมาะสม	1	1	1	3	1.00
7.4.	เค้าโครงเนื้อหาช่วยในการบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้	1	1	1	3	1.00
7.5.	วิธีฝึกอบรมและกิจกรรมมีความเหมาะสม	1	1	1	3	1.00
7.6.	วิธีฝึกอบรมและกิจกรรมสามารถนำไปใช้	1	1	1	3	1.00
7.7.	วิธีฝึกอบรมและกิจกรรมช่วยให้บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้	1	1	1	3	1.00
7.8.	สื่อการฝึกอบรมมีความเหมาะสม	1	1	1	3	1.00
7.9.	สื่อการฝึกอบรมช่วยในการบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้					
7.10.	การวัดและประเมินผลสามารถตรวจสอบการบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ได้	1	1	1	3	1.00
ค่าเฉลี่ย		1.00	1.00	1.00	3.00	1.00

ตาราง 13 (ต่อ)

ลำดับ ที่	รายการประเมิน	R1	R2	R3	ΣR	IOC
7.11.	การวัดและประเมินผลมีความเป็นไปได้อย่างจริง	1	1	1	3	1.00
ผลการประเมิน						
หน่วยที่ 4						
7.1.	คำอธิบายรายวิชามีความชัดเจน	1	1	1	3	1.00
7.2.	จุดประสงค์การเรียนรู้ชัดเจน	1	1	1	3	1.00
7.3.	จุดประสงค์การเรียนรู้เหมาะสม	1	1	1	3	1.00
7.4.	เค้าโครงเนื้อหาช่วยในการบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้	1	1	1	3	1.00
7.5.	วิธีฝึกอบรมและกิจกรรมมีความเหมาะสม	1	1	1	3	1.00
7.6.	วิธีฝึกอบรมและกิจกรรมสามารถนำไปใช้	1	1	1	3	1.00
7.7.	วิธีฝึกอบรมและกิจกรรมช่วยให้บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้	1	1	1	3	1.00
7.8.	สื่อการฝึกอบรมมีความเหมาะสม	1	1	1	3	1.00
7.9.	สื่อการฝึกอบรมช่วยในการบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้					
7.10.	การวัดและประเมินผลสามารถตรวจสอบการบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ได้	1	1	1	3	1.00
7.11.	การวัดและประเมินผลมีความเป็นไปได้อย่างจริง	1	1	1	3	1.00
ผลการประเมิน						
ค่าเฉลี่ย		1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
ค่าเฉลี่ยรวม		1.00	0.96	0.96	2.93	0.97

ตาราง 13 เมื่อนำหลักสูตรให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องแล้วพบว่าผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.97 ซึ่งค่าที่ได้มีค่ามากกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 0.5 ดังนั้นสามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้

ตาราง 13 ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของแบบประเมินหลักสูตรของผู้เชี่ยวชาญในหลักสูตร
ฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

ลำดับ ที่	รายการประเมิน	ผลการประเมิน		
		ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับการ ประเมิน
1.	ปัญหาความจำเป็นของหลักสูตรฝึกอบรมประเมินจาก			
1.1.	ความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้น เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชน	4.67	0.57	มากที่สุด
1.2.	ความสมเหตุสมผลที่จะต้องพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม	4.67	0.57	มากที่สุด
1.3.	ปัญหาสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง	4.67	0.57	มากที่สุด
1.4.	แนวทางในการแก้ปัญหาเหมาะสม	4.67	0.57	มากที่สุด
	ผลการประเมิน	4.67	0.57	มากที่สุด
2.	จุดมุ่งหมายของหลักสูตรฝึกอบรม โดยประเมินจาก			
2.1.	ความชัดเจน	4.67	0.57	มากที่สุด
2.2.	ความเป็นไปได้	4.33	0.57	มาก
2.3.	ความเหมาะสมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม	4.00	0.00	มาก
2.4.	ความครอบคลุมที่ต้องการพัฒนา ด้านความรู้ ทักษะปฏิบัติ	4.00	0.00	มาก
	ผลการประเมิน	4.25	0.28	มาก
3.	เค้าโครงเนื้อหาจาก			
3.1.	การจัดเรียงเนื้อหา	4.33	0.57	มาก
3.2.	ความครอบคลุมความรู้ที่จำเป็นต้องใช้	4.00	0.00	มาก
3.3.	เนื้อหาหลักสูตรในการนำไปใช้ให้บรรลุเป้าหมาย	4.33	0.57	มาก
3.4.	เนื้อหาของหลักสูตรในการนำไปปฏิบัติจริง	4.33	0.57	มาก
	ผลการประเมิน	4.25	0.43	มาก
4.	วิธีฝึกอบรม และกิจกรรมโดยประเมินจาก			
4.1.	กิจกรรมและวิธีฝึกอบรมในแต่ละหัวเรื่อง	4.00	0.00	มาก
4.2.	ความเหมาะสมของกิจกรรม	4.00	0.00	มาก
4.3.	การนำภูมิปัญญาไปใช้ได้	4.33	0.57	มาก
4.4.	กิจกรรมการกระตุ้นความสนใจของผู้ฝึกอบรม	4.00	0.00	มาก
4.5.	ความน่าสนใจของกิจกรรม	4.00	0.00	มาก
	ผลการประเมิน	4.06	0.11	มาก

ตาราง 14 (ต่อ)

ลำดับ ที่	รายการประเมิน	ผลการประเมิน		
		ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับการ ประเมิน
5.	สื่อการฝึกอบรม โดยประเมินจาก			
5.1.	สื่อที่ใช้มีความเหมาะสมกับเนื้อหา	4.33	0.57	มาก
5.2.	การส่งเสริมให้กิจกรรมบรรลุจุดประสงค์	4.33	0.57	มาก
	ผลการประเมิน	4.33	0.57	มาก
6.	การวัดและประเมินผล โดยประเมินจาก			
6.1.	สามารถตรวจสอบการบรรลุจุดประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรมได้	4.33	0.57	มาก
6.2.	ความเป็นไปได้ในการวัดผล	4.00	0.00	มาก
	ผลการประเมิน	4.16	0.28	มาก
7.	การประเมินหน่วยการเรียนรู้ หน่วยที่ 1 – 4 จากสิ่งต่อไปนี้ หน่วยที่ 1			
7.1.	คำอธิบายรายวิชามีความชัดเจน	3.66	0.57	มาก
7.2.	จุดประสงค์การเรียนรู้ชัดเจน	4.00	0.00	มาก
7.3.	จุดประสงค์การเรียนรู้เหมาะสม	4.00	0.00	มาก
7.4.	เค้าโครงเนื้อหาช่วยในการบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้	4.00	0.00	มาก
7.5.	วิธีฝึกอบรมและกิจกรรมมีความเหมาะสม	4.00	0.00	มาก
7.6.	วิธีฝึกอบรมและกิจกรรมสามารถนำไปใช้	4.00	0.00	มาก
7.7.	วิธีฝึกอบรมและกิจกรรมช่วยให้บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้	4.00	0.00	มาก
7.8.	สื่อการฝึกอบรมมีความเหมาะสม	4.00	0.00	มาก
7.9.	สื่อการฝึกอบรมช่วยในการบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้	4.00	0.00	มาก
7.10.	การวัดและประเมินผลสามารถตรวจสอบการบรรลุจุดประสงค์ การเรียนรู้ได้	4.00	0.00	มาก
7.11.	การวัดและประเมินผลมีความเป็นไปได้จริง	4.00	0.00	มาก
	ผลการประเมิน	3.96	0.05	มาก

ตาราง 14 (ต่อ)

ลำดับ ที่	รายการประเมิน	ผลการประเมิน		
		ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับการ ประเมิน
หน่วยที่ 2				
7.1.	คำอธิบายรายวิชามีความชัดเจน	4.00	0.00	มาก
7.2.	จุดประสงค์การเรียนรู้ชัดเจน	4.00	0.00	มาก
7.3.	จุดประสงค์การเรียนรู้เหมาะสม	4.00	0.00	มาก
7.4.	เค้าโครงเนื้อหาช่วยในการบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้	4.00	0.00	มาก
7.5.	วิธีฝึกอบรมและกิจกรรมมีความเหมาะสม	4.00	0.00	มาก
7.6.	วิธีฝึกอบรมและกิจกรรมสามารถนำไปใช้	4.00	0.00	มาก
7.7.	วิธีฝึกอบรมและกิจกรรมช่วยให้บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้	4.00	0.00	มาก
7.8.	สื่อการฝึกอบรมมีความเหมาะสม	4.00	0.00	มาก
7.9.	สื่อการฝึกอบรมช่วยในการบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้	4.00	0.00	มาก
7.10.	การวัดและประเมินผลสามารถตรวจสอบการบรรลุจุดประสงค์การ เรียนรู้ได้	4.00	0.00	มาก
7.11.	การวัดและประเมินผลมีความเป็นไปได้อย่างจริง	4.00	0.00	มาก
	ผลการประเมิน	4.00	0.00	มาก
หน่วยที่ 3				
7.1.	คำอธิบายรายวิชามีความชัดเจน	4.00	0.00	มาก
7.2.	จุดประสงค์การเรียนรู้ชัดเจน	4.00	0.00	มาก
7.3.	จุดประสงค์การเรียนรู้เหมาะสม	4.00	0.00	มาก
7.4.	เค้าโครงเนื้อหาช่วยในการบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้	4.00	0.00	มาก
7.5.	วิธีฝึกอบรมและกิจกรรมมีความเหมาะสม	4.00	0.00	มาก
7.6.	วิธีฝึกอบรมและกิจกรรมสามารถนำไปใช้	4.00	0.00	มาก
7.7.	วิธีฝึกอบรมและกิจกรรมช่วยให้บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้	4.00	0.00	มาก
7.8.	สื่อการฝึกอบรมมีความเหมาะสม	4.00	0.00	มาก
7.9.	สื่อการฝึกอบรมช่วยในการบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้	4.00	0.00	มาก
7.10.	การวัดและประเมินผลสามารถตรวจสอบการบรรลุจุดประสงค์การ เรียนรู้ได้	4.00	0.00	มาก

ตาราง 14 (ต่อ)

ลำดับ ที่	รายการประเมิน	ผลการประเมิน		
		ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับการ ประเมิน
7.11.	การวัดและประเมินผลมีความเป็นไปได้อย่างจริง	4.00	0.00	มาก
	ผลการประเมิน	4.00	0.00	มาก
	หน่วยที่ 4			
7.1.	คำอธิบายรายวิชามีความชัดเจน	4.00	0.00	มาก
7.2.	จุดประสงค์การเรียนรู้ชัดเจน	4.00	0.00	มาก
7.3.	จุดประสงค์การเรียนรู้เหมาะสม	4.00	0.00	มาก
7.4.	เค้าโครงเนื้อหาช่วยในการบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้	4.00	0.00	มาก
7.5.	วิธีฝึกอบรมและกิจกรรมมีความเหมาะสม	4.00	0.00	มาก
7.6.	วิธีฝึกอบรมและกิจกรรมสามารถนำไปใช้	4.00	0.00	มาก
7.7.	วิธีฝึกอบรมและกิจกรรมช่วยให้บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้	4.00	0.00	มาก
7.8.	สื่อการฝึกอบรมมีความเหมาะสม	4.00	0.00	มาก
7.9.	สื่อการฝึกอบรมช่วยในการบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้	4.00	0.00	มาก
7.10.	การวัดและประเมินผลสามารถตรวจสอบการบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ได้	4.00	0.00	มาก
7.11.	การวัดและประเมินผลมีความเป็นไปได้อย่างจริง	4.00	0.00	มาก
	ผลการประเมิน	4.00	0.00	มาก

ตาราง 14 จากการวิเคราะห์ผลการประเมินหลักสูตรพบว่า 1.ปัญหาความจำเป็นของหลักสูตรฝึกอบรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 ผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด 2.จุดมุ่งหมายของหลักสูตรฝึกอบรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 ผลการประเมินอยู่ในระดับมาก 3.เค้าโครงเนื้อหา ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 ผลการประเมินอยู่ในระดับมาก 4.วิธีฝึกอบรม และกิจกรรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 ผลการประเมินอยู่ในระดับมาก 5.สื่อการฝึกอบรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 ผลการประเมินอยู่ในระดับมาก 6.การวัดและประเมินผล ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 ผลการประเมินอยู่ในระดับมาก 7.การประเมินหน่วยการเรียนรู้ หน่วยที่ 1-4 ค่าเฉลี่ยของหน่วยที่ 1 เท่ากับ 3.97 ผลการประเมินอยู่ในระดับมาก และค่าเฉลี่ยของหน่วยที่ 2-4 เท่ากับ 4.00 ผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ดังนั้นหลักสูตรมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมโดยรวมเท่ากับ 4.16 ผลการประเมินอยู่ในระดับมาก

ตาราง 14 ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญในแบบวัดจิตสำนึกหลักสูตร
ฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน
(ด้านการรับรู้)

ลำดับ ที่	รายการประเมิน	R1	R2	R3	ΣR	IOC
1	ท่านไม่ทราบว่ามีภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนมีอะไรบ้าง	1	0	-1	0	0.00
2	ท่านเห็นว่าการสำรวจภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนเป็น การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	1	1	1	3	1.00
3	ท่านเห็นว่าถ้าไม่มีการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะสูญ หายไปจากชุมชน	1	1	0	2	0.66
4	ท่านทราบว่าภูมิปัญญาการทำน้ำปลากำลังจะสูญหาย	1	1	1	3	1.00
5	ท่านทราบว่าภูมิปัญญาการทำเทียนนุสาสะเดาะเคราะห์กำลัง จะสูญหาย	1	1	1	3	1.00
6	ท่านทราบว่าภูมิปัญญาการทำกระดาษสา กำลังจะสูญหาย	1	1	1	3	1.00
7	ท่านทราบว่าภูมิปัญญาการปั้นขี้เลื่อยผสมกากกำลังจะสูญหาย	1	1	1	3	1.00
8	ท่านเห็นว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชน คนในชุมชน ควรรักษาสืบทอดไว้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน	1	1	1	3	1.00
9	ท่านเห็นว่าควรมีการฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เคยมีอยู่ใน ชุมชนให้คงอยู่สืบไป	1	1	1	3	1.00
10	ท่านเห็นว่าควรพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ใน ชุมชนให้เป็นสินค้า OTOP	1	1	1	3	1.00
11	ท่านทราบว่าควรถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับคนใน ครอบครัวก่อนแล้วขยายไปสู่คนในชุมชน	1	0	1	3	0.66
12	ท่านเห็นว่าทุกคนในชุมชนร่วมเป็นเครือข่าย รักษาและ เผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่	1	1	1	3	1.00
13	ท่านทราบว่าควรมีกิจกรรมส่งเสริม เผยแพร่และแบ่งปันภูมิ ปัญญาท้องถิ่นให้กับคนต่างชุมชน	0	1	1	3	0.66
14	ท่านคิดว่าควรยกย่อง เชิดชูและให้ความสำคัญต่อวิทยากร ท้องถิ่นในชุมชน	1	1	1	3	1.00
ค่าเฉลี่ย		0.92	0.85	0.78	2.71	0.85

ตาราง 15 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญของแบบวัดจิตสำนึกหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่
ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ด้านการรับรู้ พบว่ามี
ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.85 ซึ่งมากกว่าเกณฑ์ 0.5 ดังนั้น แบบวัดสามารถนำไปใช้วัดผู้เข้ารับการฝึกอบรม
ได้

ตาราง 15 ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญในแบบวัดจิตสำนึกหลักสูตร
ฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน
(ด้านความคิด)

ลำดับ ที่	รายการประเมิน	R1	R2	R3	ΣR	IOC
1	ท่านคิดว่าถ้าคนในชุมชนเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิ ปัญญาท้องถิ่นก็จะไม่สูญหาย	1	1	1	3	1.00
2	ท่านไม่ต้องการให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของท่านสูญหาย	1	0	1	2	0.66
3	ท่านยินดีที่จะอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	1	1	1	3	1.00
4	ถ้าท่านมีความรู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับภูมิปัญญา ท่านพร้อมที่จะถ่ายทอดให้ ผู้อื่นในชุมชน	1	1	1	3	1.00
5	ท่านคิดว่าภูมิปัญญาการทำนาปลูกข้าวควรมีการอนุรักษ์	1	1	1	3	1.00
6	ท่านคิดว่าภูมิปัญญาการทำเทียนบูชาพระเครื่องควรมีการอนุรักษ์	1	1	1	3	1.00
7	ท่านคิดว่าภูมิปัญญาการทำกระดาษสาควรมีการอนุรักษ์	1	1	1	3	1.00
8	ท่านคิดว่าภูมิปัญญาการปั้นขี้เลื่อยผสมกาวควรมีการอนุรักษ์	1	1	1	3	1.00
9	ท่านยอมรับว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีอยู่ในชุมชนของท่านกำลังสูญ หายไป	1	1	1	3	1.00
10	ท่านคิดว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของท่านต้องรักษาไว้ให้คงอยู่กับ ชุมชน	1	1	1	3	1.00
11	ท่านคิดว่าคนในชุมชนจำเป็นต้องมีส่วนร่วม ฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สูญ หายไป	1	1	1	3	1.00
12	ท่านคิดว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนต้องมีการพัฒนาต่อยอดให้ เป็นสินค้า OTOP ให้ได้	1	1	1	3	1.00
13	ท่านคิดว่าครอบครัวต้องถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับคนในครอบครัวก่อน	1	1	1	3	1.00
14	ท่านคิดว่าคนในชุมชนต้องมีส่วนร่วมสร้างเครือข่ายช่วยกันเผยแพร่ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น	1	1	1	3	1.00
15	ท่านคิดว่าชุมชนควรจัดกิจกรรมส่งเสริมสินค้า OTOP ขึ้นทุกปีเพื่อเป็น การประชาสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนอื่น	1	1	1	3	1.00
16	ท่านคิดว่าควรมีการสร้างขวัญกำลังใจ ให้กับวิทยากรท้องถิ่น	1	1	1	3	1.00
ค่าเฉลี่ย		1.00	0.93	1.00	2.93	0.97

ตาราง 16 สรุปความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญของแบบวัดจิตสำนึกหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่
ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ด้านความคิด พบว่ามี
ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.97 ซึ่งมากกว่าเกณฑ์ 0.5 ดังนั้น แบบวัดสามารถนำไปใช้วัดผู้เข้ารับการฝึกอบรม
ได้

ตาราง 16 ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญในแบบวัดจิตสำนึกหลักสูตร
ฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน
(ด้านการปฏิบัติ)

ลำดับที่	รายการประเมิน (ด้านการปฏิบัติ)	R1	R2	R3	ΣR	IOC
1	ท่านสามารถไปเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน	1	1	1	3	1.00
2	ท่านอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีในชุมชนของท่าน	0	1	1	2	0.66
3	ท่านสามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำนาปลูก	1	1	1	3	1.00
4	ท่านสามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำเทียนบูชาเสเดาะเคราะห์	1	1	1	3	1.00
5	ท่านสามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำกระดาษสา	1	1	1	3	1.00
6	ท่านสามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาการปั้นขี้เลื่อยผสมกาว	1	1	1	3	1.00
7	ท่านไปศึกษา สืบค้น ค้นหา ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของตนเอง	1	1	1	3	1.00
8	ท่านช่วยกันโฆษณา ประชาสัมพันธ์ ให้คนในชุมชนเกิดความรัก หวนแหน และภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง	1	1	1	3	1.00
9	ท่านช่วยกันฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สูญหายไปให้กลับมา	1	1	1	3	1.00
10	ท่านช่วยกันศึกษา พัฒนาต่อยอดให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนให้เป็นสินค้า OTOP ให้ได้	1	1	1	3	1.00
11	ท่านถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในครอบครัวให้สามารถทำได้แล้วจึงถ่ายทอดให้กับผู้อื่น	1	1	1	3	1.00
12	ท่านช่วยกันเผยแพร่ ชักชวน คนชุมชนอื่นให้มาศึกษา ฝึกอบรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของตนเอง	1	1	1	3	1.00
13	ท่านจัดกิจกรรมส่งเสริมสินค้า OTOP ขึ้นทุกปี ด้วยความสมัครใจ	1	1	1	3	1.00
14	ท่านช่วยกันยกย่องเชิดชูวิทยากรท้องถิ่นให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่คุณค่าในชุมชน	1	1	1	3	1.00
ค่าเฉลี่ย		0.92	1.00	1.00	2.92	0.97

ตาราง 17 สรุปความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญของแบบวัดจิตสำนึกหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ด้านการปฏิบัติ พบว่ามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.97 ซึ่งมากกว่าเกณฑ์ 0.5 ดังนั้นแบบวัดสามารถนำไปใช้วัดผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้

ขั้นตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม

เมื่อหลักสูตรผ่านความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญแล้ว จึงได้นำหลักสูตรไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ทำให้ได้ผลการทดลองดังตาราง 18 – 23

ตาราง 17 ผลการวิเคราะห์ ผลการประเมินการวัดจิตสำนึกก่อนฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชน (ด้านการรับรู้)

ลำดับ ที่	รายการประเมิน	ผลการประเมิน		
		ค่าเฉลี่ย	S.D	ระดับ จิตสำนึก
1	ท่านเห็นว่าการสำรวจภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.60	0.56	มาก
2	ท่านเห็นว่าการไม่มีการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะสูญหายไปจากชุมชน	3.90	0.66	มาก
3	ท่านทราบว่าภูมิปัญญาการทำน้ำปลากำลังจะสูญหาย	3.43	0.81	ปานกลาง
4	ท่านทราบว่าภูมิปัญญาการทำเทียนบูชาเสเดะเคราะห์กำลังจะสูญหาย	3.43	0.97	ปานกลาง
5	ท่านทราบว่าภูมิปัญญาการทำกระดาษสา กำลังจะสูญหาย	3.30	0.98	ปานกลาง
6	ท่านทราบว่าภูมิปัญญาการปั้นขี้ผึ้งผสมกาวกำลังจะสูญหาย	3.53	0.77	มาก
7	ท่านเห็นว่าการมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชน คนในชุมชนควรรักษา สืบทอดไว้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน	4.13	0.81	มาก
8	ท่านเห็นว่าการฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เคยมีอยู่ในชุมชนให้คงอยู่สืบไป	3.93	0.73	มาก
9	ท่านเห็นว่าการพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนให้เป็นสินค้า OTOP	3.93	0.78	มาก
10	ท่านทราบว่าควรถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับคนในครอบครัว ก่อนแล้วขยายไปสู่คนในชุมชน	3.43	0.72	ปานกลาง
11	ท่านเห็นว่าทุกคนในชุมชนร่วมเป็นเครือข่าย รักษาและเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่	3.63	0.76	มาก
12	ท่านทราบว่าควรมีกิจกรรมส่งเสริม เผยแพร่และแบ่งปันภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับคนต่างชุมชน	3.46	0.68	ปานกลาง
13	ท่านคิดว่าควรรยกย่อง เชิดชูและให้ความสำคัญต่อวิทยาท้องถิ่นในชุมชน	3.43	0.56	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย		3.65	0.75	มาก

ตาราง 18 ผลการวิเคราะห์ ผลการประเมินการวัดจิตสำนึกก่อนฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการ
อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชน (ด้านความคิด)

ลำดับ ที่	รายการประเมิน	ผลการประเมิน		
		ค่าเฉลี่ย	S.D	ระดับ จิตสำนึก
1	ท่านคิดว่าถ้าคนในชุมชนเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิ ปัญญาท้องถิ่นก็จะไม่สูญหาย	3.86	0.43	มาก
2	ท่านไม่ต้องการให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของท่านสูญหาย	3.73	0.82	มาก
3	ท่านยินดีที่จะอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.90	0.84	มาก
4	ถ้าท่านมีความรู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับภูมิปัญญา ท่านพร้อมที่จะถ่ายทอดให้ ผู้อื่นในชุมชน	4.10	1.02	มาก
5	ท่านคิดว่าภูมิปัญญาการทำน้ำปูควมมีการอนุรักษ์	4.00	0.74	มาก
6	ท่านคิดว่าภูมิปัญญาการทำเทียนบูชาเสเดาะเคราะห์ควมมีการอนุรักษ์	3.93	0.78	มาก
7	ท่านคิดว่าภูมิปัญญาการทำกระดาษสาควมมีการอนุรักษ์	3.83	0.79	มาก
8	ท่านคิดว่าภูมิปัญญาการปั้นขี้เลื่อยผสมกาวควมมีการอนุรักษ์	3.90	0.88	มาก
9	ท่านยอมรับว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีอยู่ในชุมชนของท่านกำลังสูญ หายไป	3.63	1.09	มาก
10	ท่านคิดว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของท่านต้องรักษาไว้ให้คงอยู่คู่กับ ชุมชน	4.70	0.65	มากที่สุด
11	ท่านคิดว่าคนในชุมชนจำเป็นต้องมีส่วนร่วม พื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สูญ หายไป	4.00	0.78	มาก
12	ท่านคิดว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนต้องมีการพัฒนาต่อยอดให้ เป็นสินค้า OTOP ให้ได้	3.73	0.78	มาก
13	ท่านคิดว่าครอบครัวต้องถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับคนในครอบครัวก่อน	3.76	0.93	มาก
14	ท่านคิดว่าคนในชุมชนต้องมีส่วนร่วมสร้างเครือข่ายช่วยกันเผยแพร่ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น	3.66	0.84	มาก
15	ท่านคิดว่าชุมชนควรจัดกิจกรรมส่งเสริมสินค้า OTOP ขึ้นทุกปีเพื่อเป็น การประชาสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนอื่น	3.70	0.65	มาก
16	ท่านคิดว่าควรมีการสร้างขวัญกำลังใจ ให้กับวิทยากรท้องถิ่น	3.80	0.71	มาก
ค่าเฉลี่ย		3.88	0.79	มาก

ตาราง 19 ผลการวิเคราะห์ ผลการประเมินการวัดจิตสำนึกก่อนฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชน (ด้านการปฏิบัติ)

ลำดับ ที่	รายการประเมิน	ผลการประเมิน		
		ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับ จิตสำนึก
1	ท่านสามารถไปเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน	3.31	0.71	ปานกลาง
2	ท่านอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีในชุมชนของท่าน	3.75	0.78	มาก
3	ท่านสามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำนาปลูก	3.75	0.83	มาก
4	ท่านสามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำเทียนบูชาเสเดะเคราะห์	3.65	1.04	มาก
5	ท่านสามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำกระดาษสา	4.06	0.92	มาก
6	ท่านสามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาการปั้นขี้เลื่อยผสมกาว	3.68	0.96	มาก
7	ท่านไปศึกษา สืบค้น ค้นหา ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของตนเอง	3.72	0.92	มาก
8	ท่านช่วยกันโฆษณา ประชาสัมพันธ์ ให้คนในชุมชนเกิดความรัก ห่วง แหน และภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง	3.65	1.00	มาก
9	ท่านช่วยกันฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สูญหายไปให้กลับมา	3.68	1.00	มาก
10	ท่านช่วยกันศึกษา พัฒนาต่อยอดให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนให้เป็น สินค้า OTOP ให้ได้	3.86	0.91	มาก
11	ท่านถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในครอบครัวให้สามารถทำได้แล้วจึง ถ่ายทอดให้กับผู้อื่น	4.13	0.87	มาก
12	ท่านช่วยกันเผยแพร่ ชักชวน คนชุมชนอื่นให้มาศึกษา ฝึกอบรม ภูมิ ปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของตนเอง	3.96	0.90	มาก
13	ท่านจัดกิจกรรมส่งเสริมสินค้า OTOP ขึ้นทุกปี ด้วยความสมัครใจ	3.62	0.97	มาก
14	ท่านช่วยกันยกย่องเชิดชูวิทยาท้องถิ่นให้เป็นทรัพยากร บุคคลที่คุณค่า ในชุมชน	3.55	0.57	มาก
ค่าเฉลี่ย		3.74	0.88	มาก

จากตาราง 18 ผลการประเมินการวัดจิตสำนึกก่อนฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชน ด้านการรับรู้ พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมประเมินผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชน คนในชุมชนควรรักษาสืบทอดไว้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ค่าเฉลี่ย 4.13 มีจิตสำนึกอยู่ในระดับมาก และผลของการรับรู้โดยรวมอยู่ที่ค่าเฉลี่ย 3.65 ระดับของจิตสำนึกอยู่ในระดับมาก

จากตาราง 19 ผลการประเมินการวัดจิตสำนึกก่อนฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชน ด้านความคิด ค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมประเมิน ผู้อบรมคิดว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของท่านต้องรักษาไว้ให้คงอยู่กับชุมชน ค่าเฉลี่ย 4.70 มีจิตสำนึกอยู่ในระดับมากที่สุด และผลของความคิดโดยรวมอยู่ที่ค่าเฉลี่ย 3.88 ระดับของจิตสำนึกอยู่ในระดับมาก

จากตาราง 20 ผลการประเมินการวัดจิตสำนึกก่อนฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชน ด้านการปฏิบัติ ค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมประเมิน ผู้อบรมคิดว่าสามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในครอบครัวให้สามารถทำได้แล้วจึงถ่ายทอดให้กับผู้อื่นค่าเฉลี่ย 4.13 มีจิตสำนึกอยู่ในระดับมาก และผลของการปฏิบัติโดยรวมอยู่ที่ค่าเฉลี่ย 3.74 ระดับของจิตสำนึกอยู่ในระดับมาก



ตาราง 20 ผลการวิเคราะห์ ผลการประเมินการวัดจิตสำนึกหลังฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชน (ด้านการรับรู้)

ลำดับ ที่	รายการประเมิน	ผลการประเมิน		
		ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับ จิตสำนึก
1	ท่านเห็นว่าการสำรวจภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.10	0.71	มาก
2	ท่านเห็นว่าถ้าไม่มีการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะสูญหายไปจากชุมชน	4.30	0.53	มาก
3	ท่านทราบว่าภูมิปัญญาการทำน้ำปลากำลังจะสูญหาย	4.46	0.81	มาก
4	ท่านทราบว่าภูมิปัญญาการทำเทียนบูชาเสเดาะเคราะห์กำลังจะสูญหาย	4.63	0.66	มากที่สุด
5	ท่านทราบว่าภูมิปัญญาการทำกระดาษสา กำลังจะสูญหาย	4.40	0.81	มาก
6	ท่านทราบว่าภูมิปัญญาการปั้นขี้เลื่อยผสมกาวกำลังจะสูญหาย	4.53	0.73	มากที่สุด
7	ท่านเห็นว่ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชน คนในชุมชนควรรักษาสืบต่อไปเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน	4.33	0.66	มาก
8	ท่านเห็นว่าควรมีการฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เคยมีอยู่ในชุมชนให้คงอยู่สืบไป	4.60	0.56	มากที่สุด
9	ท่านเห็นว่าควรพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนให้เป็นสินค้า OTOP	4.46	0.68	มาก
10	ท่านทราบว่าควรถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับคนในครอบครัวก่อนแล้วขยายไปสู่คนในชุมชน	4.46	0.73	มาก
11	ท่านเห็นว่าทุกคนในชุมชนร่วมเป็นเครือข่าย รักษาและเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่	4.43	0.67	มาก
12	ท่านทราบว่าควรมีกิจกรรมส่งเสริม เผยแพร่และแบ่งปันภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับคนต่างชุมชน	4.16	0.74	มาก
13	ท่านคิดว่าควรยกย่อง เชิดชูและให้ความสำคัญต่อวิทยาท้องถิ่นในชุมชน	3.76	0.72	มาก
ค่าเฉลี่ย		4.35	0.69	มาก

ตาราง 21 ผลการวิเคราะห์ ผลการประเมินการวัดจิตสำนึกหลังฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการ
อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน (ด้านความคิด)

ลำดับ ที่	รายการประเมิน	ผลการประเมิน		
		ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับ จิตสำนึก
1	ท่านคิดว่าถ้าคนในชุมชนเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิ ปัญญาท้องถิ่นก็จะไม่สูญหาย	4.00	0.45	มาก
2	ท่านไม่ต้องการให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของท่านสูญหาย	4.33	0.54	มาก
3	ท่านยินดีที่จะอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.33	0.71	มาก
4	ถ้าท่านมีความรู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับภูมิปัญญา ท่านพร้อมที่จะถ่ายทอดให้ ผู้อื่นในชุมชน	4.50	0.62	มากที่สุด
5	ท่านคิดว่าภูมิปัญญาการทำนาปลูกข้าวมีการอนุรักษ์	4.33	0.71	มาก
6	ท่านคิดว่าภูมิปัญญาการทำเทียนบูชาเสเดาะเคราะห์มีการอนุรักษ์	4.40	0.56	มาก
7	ท่านคิดว่าภูมิปัญญาการทำกระดาษสาควรมีการอนุรักษ์	4.26	0.69	มาก
8	ท่านคิดว่าภูมิปัญญาการปั้นขี้เลื่อยผสมกาวควรมีการอนุรักษ์	4.30	0.70	มาก
9	ท่านยอมรับว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีอยู่ในชุมชนของท่านกำลังสูญ หายไป	4.73	0.52	มากที่สุด
10	ท่านคิดว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของท่านต้องรักษาไว้ให้คงอยู่คู่กับ ชุมชน	4.16	0.74	มาก
11	ท่านคิดว่าคนในชุมชนจำเป็นต้องมีส่วนร่วม ฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สูญ หายไป	4.13	0.62	มาก
12	ท่านคิดว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนต้องมีการพัฒนาต่อยอดให้ เป็นสินค้า OTOP ให้ได้	4.30	0.70	มาก
13	ท่านคิดว่าครอบครัวต้องถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับคนในครอบครัวก่อน	4.73	0.52	มากที่สุด
14	ท่านคิดว่าคนในชุมชนต้องมีส่วนร่วมสร้างเครือข่ายช่วยกันเผยแพร่ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น	4.16	0.74	มาก
15	ท่านคิดว่าชุมชนควรจัดกิจกรรมส่งเสริมสินค้า OTOP ขึ้นทุกปีเพื่อเป็น การประชาสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนอื่น	4.13	0.62	มาก
16	ท่านคิดว่าควรมีการสร้างขวัญกำลังใจ ให้กับวิทยากรท้องถิ่น	3.66	0.47	มาก
ค่าเฉลี่ย		4.27	0.61	มาก

ตาราง 22 ผลการวิเคราะห์ ผลการประเมินการวัดจิตสำนึกหลังฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการ
อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน (ด้านการปฏิบัติ)

ลำดับ ที่	รายการประเมิน	ผลการประเมิน		
		ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับ จิตสำนึก
1	ท่านสามารถไปเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน	4.50	0.68	มากที่สุด
2	ท่านอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีในชุมชนของท่าน	4.56	0.62	มาก
3	ท่านสามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำน้ำปู	4.23	0.77	มาก
4	ท่านสามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำเทียนบูชาสะเดาะเคราะห์	4.40	0.81	มาก
5	ท่านสามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำกระดาษสา	4.36	0.66	มาก
6	ท่านสามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาการปั้นขี้เลื่อยผสมกาว	4.43	0.81	มาก
7	ท่านไปศึกษา สืบค้น ค้นหา ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของตนเอง	4.30	0.83	มาก
8	ท่านช่วยกันโฆษณา ประชาสัมพันธ์ ให้คนในชุมชนเกิดความรัก ห่วงแหน และภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง	4.53	0.62	มากที่สุด
9	ท่านช่วยกันฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สูญหายไปให้กลับมา	4.40	0.72	มาก
10	ท่านช่วยกันศึกษา พัฒนาต่อยอดให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนให้เป็นสินค้า OTOP ให้ได้	4.23	0.85	มาก
11	ท่านถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในครอบครัวให้สามารถทำได้แล้วจึง ถ่ายทอดให้กับผู้อื่น	4.10	0.75	มาก
12	ท่านช่วยกันเผยแพร่ ชักชวน คนชุมชนอื่นให้มาศึกษา ฝึกอบรม ภูมิปัญญา ท้องถิ่นในชุมชนของตนเอง	4.06	0.82	มาก
13	ท่านจัดกิจกรรมส่งเสริมสินค้า OTOP ขึ้นทุกปี ด้วยความสมัครใจ	4.60	0.56	มากที่สุด
14	ท่านช่วยกันยกย่องเชิดชูวิทยากรท้องถิ่นให้เป็นทรัพยากร บุคคลที่คุณค่าใน ชุมชน	4.26	0.69	มาก
ค่าเฉลี่ย		4.35	0.72	มาก

จากตาราง 21 ผลการประเมินการวัดจิตสำนึกหลังฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชน ด้านการรับรู้ ค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมประเมิน ผู้อบรมเห็นว่าภูมิปัญญาการทำเทียนบูชาเสเดะเคราะห์กำลังจะสูญหาย ค่าเฉลี่ย 4.63 มีจิตสำนึกอยู่ในระดับมากที่สุด และผลของการรับรู้โดยรวมอยู่ที่ค่าเฉลี่ย 4.35 ระดับของจิตสำนึกอยู่ในระดับมาก

จากตาราง 22 ผลการประเมินการวัดจิตสำนึกหลังฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชน ด้านความคิด ค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมประเมิน ผู้อบรมคิดว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีอยู่ในชุมชนของท่านกำลังสูญหายไป ค่าเฉลี่ย 4.73 มีจิตสำนึกอยู่ในระดับมากที่สุด และคิดว่าครอบครัวต้องถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับคนในครอบครัวก่อนค่าเฉลี่ย 4.73 ผลของความคิดโดยรวมอยู่ที่ค่าเฉลี่ย 4.27 ระดับของจิตสำนึกอยู่ในระดับมาก

จากตาราง 23 ผลการประเมินการวัดจิตสำนึกหลังฝึกอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชน ด้านการปฏิบัติ ค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมประเมิน ผู้อบรมคิดว่าการช่วยกันโฆษณา ประชาสัมพันธ์ ให้คนในชุมชนเกิดความรัก ห่วงแหน และภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง ค่าเฉลี่ย 4.53 มีจิตสำนึกอยู่ในระดับมากที่สุด และผลของการปฏิบัติโดยรวมอยู่ที่ค่าเฉลี่ย 4.35 ระดับของจิตสำนึกอยู่ในระดับมาก



ขั้นตอนที่ 4 ผลการประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรม

ผลการประเมินหลักสูตรฝึกอบรม โดยใช้แบบวัดจิตสำนึกก่อนและหลังฝึกอบรม สามารถวิเคราะห์ได้ ดังนี้

ตาราง 23 ผลการวิเคราะห์คะแนนของการทดลองระหว่างก่อน และหลังใช้หลักสูตรฝึกอบรม

เลขที่	ก่อนอบรม	หลังอบรม	ผลต่าง
1	158	192	34
2	156	190	34
3	152	195	43
4	149	187	38
1	144	187	43
6	168	185	17
7	155	183	28
8	144	187	43
9	157	195	38
10	161	192	31
11	160	185	25
12	160	189	29
13	155	193	38
14	157	191	34
15	155	189	34
16	158	191	33
17	168	184	16
18	161	177	16
19	142	189	47
20	150	178	28
21	157	182	25
22	140	177	37
23	157	176	19
24	138	170	32
25	151	181	30
26	150	197	47
27	161	190	29
28	145	190	45
29	132	187	55
30	161	187	26

ตาราง 24 เมื่อเทียบคะแนนการวัดจิตสำนึกก่อน และหลังการฝึกอบรม พบว่าหลังเข้ารับการฝึกอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีจิตสำนึกมากขึ้นกว่าก่อนการฝึกอบรม

ตาราง 24 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนของแบบวัดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ที่ได้จากการตอบแบบวัดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาก่อน และ หลังการฝึกอบรม

การทดลอง	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	S.D	t
ก่อนฝึกอบรม	30	153.40	8.620	16.602**
หลังฝึกอบรม	30	184.66	7.164	

ตาราง 25 จากจำนวนผู้เข้ารับการฝึกอบรม จำนวน 30 คน พบว่า ก่อนการฝึกอบรม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 153.40 หลังการฝึกอบรมมีคะแนนเฉลี่ย 184.66 โดยมีค่าผลต่างคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น เท่ากับ 31.26 ผลการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการอบรมฝึกอบรมหลังการฝึกอบรมมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นมากกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับที่ 0.05

ผลการวิเคราะห์แบบประเมินตนเองในการปฏิบัติกิจกรรม หลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับความรู้จากการฟังวิทยากรในการปฏิบัติกิจกรรมกระดาษสา โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 4.70 อยู่ในระดับมากที่สุด มีร่วมเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ก่อนการปฏิบัติงานมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดเท่ากับ 4.33 อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 4.52 อยู่ระดับปฏิบัติ ในระดับมากที่สุด

ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับความรู้จากการฟังวิทยากรในกิจกรรมปั้นขี้เลื่อยผสมกาว โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 4.53 อยู่ในระดับมากที่สุด ร่วมเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ก่อนการปฏิบัติงาน และร่วมปฏิบัติงานครบทุกขั้นตอนจนสำเร็จมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดเท่ากับ 4.47 อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 4.52 อยู่ระดับปฏิบัติ ในระดับมากที่สุด

ผู้เข้ารับการฝึกอบรมกิจกรรมทำน้ำปู ได้ร่วมปฏิบัติงานครบทุกขั้นตอนจนสำเร็จ โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 4.63 อยู่ในระดับมากที่สุด ร่วมแสดงความคิดเห็นในการปฏิบัติกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดเท่ากับ 4.30 อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 4.51 อยู่ระดับปฏิบัติ ในระดับมากที่สุด

ผู้เข้ารับการฝึกอบรมกิจกรรมทำเทียนบูชาเสเดาะเคราะห์ ได้ร่วมฟังการบรรยายและสาธิตวิธีการทำจากวิทยากรโดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 4.63 อยู่ในระดับมากที่สุด ร่วมแสดงความคิดเห็นในการปฏิบัติกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดเท่ากับ 4.33 อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 4.54 อยู่ระดับปฏิบัติ ในระดับมากที่สุด

ผลการวิเคราะห์แบบประเมินความพึงพอใจ หลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมประเมิน ผู้ประเมินพึงพอใจต่อความสามารถนำความรู้ ความคิด และทักษะการปฏิบัติ ที่ได้รับจากการฝึกอบรมในครั้งนี้ ไปใช้ในอนาคตด้วยตนเองและเผยแพร่ไปยังผู้อื่น ค่าเฉลี่ยเท่ากับ

4.77 ระดับความพึงพอใจ ในระดับมากที่สุด และมีค่าเฉลี่ยโดยรวม เท่ากับ 4.50 ระดับความพึงพอใจมากที่สุด

ขั้นตอนที่ 5 ผลการติดตามผล

ผลการติดตามผลผู้ใหญ่ออนตัน

ในระหว่างวันที่ 24 – 28 กันยายน 2559 ผู้วิจัยเดินทางไปสัมภาษณ์ ผู้ใหญ่ออนตันที่ผ่านการเข้ารับการฝึกอบรมด้วยตนเอง ได้ข้อสรุปว่าผู้ใหญ่ออนตันมีความตระหนัก ในการรับรู้ ยอมรับ และนำไปปฏิบัติโดยมีการนำไปฝึกหัดทำกิจกรรมทั้ง 4 ชนิดต่อเนื่องหลังจากเสร็จสิ้นการฝึกอบรมตามสถานที่ประกอบการ

ปัญหาเกี่ยวกับภูมิปัญญา

1. ภูมิปัญญาน้ำปู มีความคิดเห็นส่วนใหญ่มีการทำน้ำปูแทบทุกครัวเรือน เป็นการถนอมอาหารที่ได้จากทรัพยากรในท้องถิ่นได้แก่ปูนาเป็นการช่วยกำจัดศัตรูข้าวได้เป็นอย่างดี และสามารถนำไปขายได้กิโลกรัมละ 700 บาท ส่วนปัญหาในการทำวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ปูที่จับมาทำน้ำปูควรจับวันต่อวันไม่ควรนำมาเก็บไว้ข้ามคืนซึ่งจะทำให้ปูตาย นำมาทำน้ำปูเมื่อเคี้ยวเป็นน้ำปูแล้วจะทำให้มีกลิ่นเหม็นรบกวนชาติผิดเพี้ยนไปทำให้ขายไม่ได้ราคา

2. ภูมิปัญญาไข่มึ่งทำเทียนบูชาสะอาดสะอาดเคราะห์ ทุกคนส่วนใหญ่เห็นว่า สามารถเริ่มขั้นตอนการเริ่มต้น จนถึงสุดท้าย ส่วนปัญหาจะอยู่ตรงที่การเขียนภาษาล้านนาโบราณในการทำไส้เทียนไม่สามารถเขียนเองได้ ต้องกลับไปให้วิทยากรช่วยเขียนให้ แนวทางการแก้ไขคือ ให้ทุกคนพยายามเรียนภาษาล้านนาให้แตกฉานจนสามารถอ่านและเขียนได้

3. ภูมิปัญญากระดาษสาความคิดเห็นส่วนใหญ่เห็นว่า มีประโยชน์ในแง่เศรษฐกิจ สามารถผลิตออกมาจำหน่ายเป็นแผ่นกระดาษและนำไปต่อยอด เช่น การประดิษฐ์ดอกไม้ นำไปห่อของขวัญ นำไปทำกล่องใส่ของ ทำตุ๊ก ทำโคมไฟ หรืออื่นๆ อีกมากมาย ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นสินค้า OTOP ของชุมชนได้ ส่วนปัญหาในการไปทำกิจกรรมภาคปฏิบัติต่อเนื่อง ณ.สถานที่ประกอบการ ผู้ต้องการฝึกต้องนัดวันเวลากับวิทยากรหรือเจ้าของกิจการล่วงหน้าทีแน่นอนเนื่องจากสถานที่ประกอบการขาดคำสั่งในการผลิตซึ่งเป็นผลมาจากเศรษฐกิจภายในและภายนอกประเทศ ทำให้ผู้ประกอบการไม่สามารถเพิ่มกำลังการผลิตได้ ผู้ที่ต้องการไปฝึกฝนหาความชำนาญก็ไม่สามารถเลือกวันเวลาไปฝึกปฏิบัติได้ตามที่ต้องการ

4. ภูมิปัญญาการปั้นขี้เลื่อยผสมกาว ส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า มีประโยชน์ สามารถยึดเป็นอาชีพหลัก หรืออาชีพรอง สามารถสร้างรายได้สู่ครอบครัวได้ สามารถพัฒนางานศิลปะ อย่างต่อเนื่องตลอดไป ส่วนปัญหาภูมิปัญญานี้ คือ กำลังผลิตไม่สม่ำเสมอ เหมือนกับกระดาษทำให้ผู้ที่ต้องการเข้าไปฝึกฝนเพื่อให้เกิดความชำนาญไม่สามารถทำได้สะดวกเท่าที่ควร

ผลการติดตามผลผู้นำชุมชน

หลังจากเสร็จสิ้นการฝึกอบรมหลักสูตรฝึกอบรมผู้นำใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน แล้วประมาณ 1 เดือน ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนรู้ แผนนโยบายการพัฒนาชุมชน การสนับสนุนส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น การสนับสนุนวิทยากรท้องถิ่นให้ได้รับการยกย่องในชุมชน ตลอดจนวิธีการสนับสนุนผลิตภัณฑ์ที่ได้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นสินค้า OTOP ของชุมชน

1. ถ้าได้รับงบประมาณสนับสนุนหมู่บ้านจากภาครัฐ ผู้นำและชาวบ้านเสนอแนะว่าควรแบ่งสรรงบประมาณมาสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่นในหมู่บ้านหรือชุมชนจำนวนหนึ่ง

2. กลุ่มผู้นำชุมชนและชาวบ้านเห็นตรงกันว่าควรมีการประชาสัมพันธ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนอย่างต่อเนื่องตามฤดูกาลหรือเทศกาลสำคัญต่าง ๆ เช่น ฤดูการทำนา ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับน้ำปู วันสำคัญทางศาสนา วันลอยกระทง วันสงกรานต์ ประชาสัมพันธ์ในเรื่องการทำเทียนบูชาเสเดาะเคราะห์ ซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อ และวัฒนธรรมดั้งเดิม ส่วนภูมิปัญญาอื่นๆ ซึ่งเป็นผลพลอยได้ ได้แก่ การทำกระดาษสาใช้ทำกระทง ทำตุง ทำโคมไฟประดับบ้านในวันขึ้นปีใหม่หรือเทศกาลอื่น ประชาสัมพันธ์ในเรื่องการปั่นขี้เลื่อยผสมกาว เพื่อให้คนในชุมชนและต่างชุมชนได้เตรียมซื้อหาเป็นของขวัญ และสร้างความสนใจให้คนเข้ามารับการฝึกอบรมหลักสูตรฝึกอบรมผู้นำใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน จากหอกระจายข่าว และจากการบอกเล่าปากต่อปากของผู้นำชุมชนและชาวบ้าน

3. มีการจัดประกวดผลงานสินค้า OTOP ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในตำบลอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง พร้อมออกใบประกาศนียบัตร ให้กับเจ้าของผู้ส่งผลงานเข้าประกวดที่ได้รับรางวัล พร้อมกับเงินหรือสิ่งของรางวัล เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจ ให้ผู้ผลิตสินค้า OTOP ต่อยอดนำไปประกวดระดับตำบล อำเภอ และประเทศ ต่อไป ซึ่งจะทำให้ได้วิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพิ่มขึ้น

บทที่ 5

สรุปผลการดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการพัฒนาหลักสูตรหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) สรุปได้ดังนี้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน อำเภอสอง จังหวัดแพร่ มีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาและสำรวจความต้องการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน
2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน
3. เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ชาวบ้านในชุมชน อำเภอสอง จังหวัดแพร่

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เลือกแบบเจาะจงประกอบไปด้วย

1. กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูล ได้แก่วิทยากร ในชุมชนตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ จำนวน 4 คน เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสำรวจความต้องการ และเพื่อจัดทำหลักสูตรฝึกอบรม
2. กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมทดลอง ใช้วิธีเลือกจากประชากร ในชุมชนตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ โดยวิธีสุ่มเจาะจงเข้าฝึกอบรมจำนวน 30 คน

วิธีการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

เพื่อสร้างหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

1. สร้างแบบสำรวจจำนวน 3 ฉบับได้แก่ 1)แบบสำรวจความต้องการฝึกอบรมของผู้ใหญ่ตอนต้น ใช้กับกลุ่มผู้ใหญ่ตอนต้นที่มีอายุ 17-20 ปี จำนวน 30 คน 2)แบบสำรวจความต้องการฝึกอบรมของผู้นำชุมชน และชาวบ้าน ใช้กับกลุ่มผู้นำชุมชน และชาวบ้าน จำนวน 36 คน 3)แบบสัมภาษณ์วิทยากร ใช้กับวิทยากร จำนวน 4 คน

2. ผู้วิจัยนำแบบสำรวจฉบับที่ 1 และ 2 ไปสำรวจกับกลุ่มตัวอย่างในเดือนมิถุนายน 2559 หลังจากนั้น ได้รวบรวมข้อมูลจากแบบสำรวจความต้องการฝึกอบรมของผู้ใหญ่ตอนต้น และแบบสำรวจความต้องการฝึกอบรมของผู้นำชุมชน และชาวบ้าน มาวิเคราะห์ความต้องการ ได้ภูมิปัญญาที่มีผู้สนใจฝึกอบรมมากที่สุด 4 ลำดับแรก ได้แก่ 1)การทำน้ำปู 2)การทำเทียนบูชาเสเดาะเคราะห์ 3)การทำกระดาดสา 4)การปั้นขี้เลื่อยผสมกาว

3. ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ สัมภาษณ์วิทยากรที่เลือกจากผู้สนใจมากที่สุด 4 ลำดับแรกในข้อ 2 เพื่อนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ไปจัดทำร่างหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรการฝึกอบรม

1. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มากำหนดเป็นร่างหลักสูตร ประกอบด้วย 1)หลักการ 2)จุดมุ่งหมาย 3)วัตถุประสงค์ของหลักสูตร 4)เนื้อหาสาระของหลักสูตรฝึกอบรม 5)วิธีการฝึกอบรม 6)อุปกรณ์ หรือสื่อที่ใช้ในการฝึกอบรม 7)การประเมินผลหลักสูตร

2. ผู้วิจัยนำร่างหลักสูตรไปปรึกษาประธานผู้ควบคุมปริญญานิพนธ์ ปรับปรุงแก้ไขแล้วส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ แล้วปรับปรุงแก้ไขตามความเห็นผู้เชี่ยวชาญ จึงได้หลักสูตรฝึกอบรม

3. จากนั้นผู้วิจัยนำหลักสูตรฝึกอบรมไปใช้กับผู้เข้ารับการฝึกอบรม จำนวน 30 คน

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม

ผู้วิจัยนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง พร้อมเครื่องมือ ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ใหญ่ตอนต้น อายุ 17-20 ปี ซึ่งได้มาจากการรับสมัคร จำนวน 30 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

2.1. หลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

2.2. แบบวัดจิตสำนึกก่อน และหลังการฝึกอบรม

3. การดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1. ระยะเวลาในการทดลอง จำนวน 4 วัน เริ่มตั้งแต่วันที่ 20-21 สิงหาคม 2559 และวันเสาร์-อาทิตย์ที่ 27-28 สิงหาคม 2559

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินหลักสูตรฝึกอบรม

1. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ใหญ่ตอนต้น อายุ 17-20 ปี ซึ่งได้มาจากการรับสมัคร จำนวน 30 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

2.1. แบบประเมินตนเองในการปฏิบัติกิจกรรม

2.2. แบบประเมินความพึงพอใจของหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

ขั้นตอนที่ 5 การติดตามผล

หลังจากสิ้นสุดการฝึกอบรมแล้ว 1 เดือนผู้วิจัยได้ติดตามผลโดยการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

1. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ใหญ่ตอนต้น อายุ 17-20 ปี จำนวน 30 คน ผู้นำชุมชน และชาวบ้าน จำนวน 36 คน

2. เครื่องมือ

2.1. แบบสัมภาษณ์ติดตามผล

3. ระยะเวลา

3.1. กลุ่มผู้ใหญ่ตอนต้นจัดขึ้นระหว่างวันที่ 24 - 28 กันยายน 2559

3.2. กลุ่มผู้นำชุมชน และชาวบ้านจัดขึ้นระหว่างวันที่ 24 - 28 กันยายน 2559

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาและสำรวจความต้องการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ได้ผลดังนี้

1.1. จากแบบสำรวจความต้องการฝึกอบรมของผู้ใหญ่ตอนต้น และแบบสำรวจความต้องการฝึกอบรมของผู้นำชุมชน และชาวบ้านได้ผลสำรวจดังนี้

1.1.1. ข้อมูลที่ได้จากผู้นำชุมชนและชาวบ้าน จำนวน 36 คน ใน 4 ประเด็นคือ

1) การรับรู้เรื่องภูมิปัญญาของตน 2) ปัญหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาของตน และ 3) แนวทางแก้ปัญหาภูมิปัญญาของตน

แสดงให้เห็นว่าผู้นำชุมชนและชาวบ้านรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของตน โดยเรียงลำดับมากที่สุด คือ เทียนบูชาสะอาดเคราะห์ ขนมหไทย การปั้นขี้เลื่อยผสมกาว การอบสมุนไพร และแคบหมู ตามลำดับ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ และแหล่งเรียนรู้ตลอดจนสร้างรายได้ให้กับชุมชน อนาคตจะสูญหายไป เพราะไม่มีผู้คนในชุมชนให้ความสนใจชุมชนขาดความตระหนักและไม่เห็นคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นขาดการส่งเสริมจากหน่วยงานจากภาครัฐและเอกชนตลอดจนความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้คนออกจากชุมชนไปทำงาน ส่วนการสร้างจิตสำนึกให้คนใน

ชุมชนเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งเป็นการสร้างสินค้า OTOP โดยคนส่วนใหญ่สามารถอนุรักษ์จากการถ่ายทอดจากคนในครอบครัว และสนับสนุนบอกเล่าให้คนรุ่นหลังสืบทอด

1.1.2. ข้อมูลที่ได้จากผู้ใหญ่ตอนต้นจำนวน 30 ใน 4 ประเด็น ได้แก่ 1) การรับรู้เรื่องภูมิปัญญาของตน 2) ปัญหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาของตน 3) แนวทางแก้ปัญหาภูมิปัญญาของตน และ 4) ความต้องการที่จะอนุรักษ์ภูมิปัญญาของตนพบว่าผู้ใหญตอนต้นหรือผู้ใหญตอนต้นรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน เรียงลำดับมากที่สุด คือขนมไทย การทำน้ำปู ความเชื่อและพิธีกรรม อักษรล้านนาดีเหล็ก การทำกระดาษสาตามลำดับส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนและเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนในอนาคตจะไม่มีผู้คนในชุมชนสนใจและจะสูญหายส่วนแนวทางแก้ปัญหาไม่ให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสูญหาย คือ การสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักและส่งเสริมสินค้า OTOP โดยสามารถปฏิบัติได้จากการถ่ายทอดจากคนในครอบครัว จากการบอกเล่าให้คนรุ่นหลังได้รู้จักและสืบทอดผลการสำรวจความต้องการฝึกอบรมภูมิปัญญาท้องถิ่น 4 อย่าง ได้แก่ น้ำปู การทำเทียนบูชาเสเดาะเคราะห์ การทำกระดาษสา และการปั้นขี้เลื่อยผสมกาว ในวันเสาร์ – อาทิตย์ เวลา 08.00 – 16.00 น. เป็นเวลา 4 วัน มีการบรรยายให้ความรู้ ดูงาน ชมการสาธิตทดลองปฏิบัติ มีวิทยากรดูแล ใช้สถานประกอบการของภูมิปัญญาแต่ละชนิดเป็นที่ฝึกอบรม

1.2. จากการสัมภาษณ์วิทยากรท้องถิ่นพบว่าวุฒิการศึกษาของวิทยากรกระดาษสาสำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา วิทยากรการปั้นขี้เลื่อยผสมกาวสำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) วิทยากรการทำน้ำปูสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 และวิทยากรทำเทียนบูชาเสเดาะเคราะห์สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี ทุกคนมีประสบการณ์การประกอบภูมิปัญญาระหว่าง 15-20 ปี

วิทยากรกระดาษสาและการปั้นขี้เลื่อยผสมกาวได้ความรู้มาจากการไปศึกษาดูงานที่จังหวัดเชียงใหม่และเกิดความสนใจ จึงนำมาฝึกหัดทำจนเกิดความชำนาญแล้วจึงชักชวนบอกเล่าคนในชุมชนให้เข้ามาฝึกหัดจนเกิดความชำนาญ ผ่านกระบวนการบอกเล่าและสาธิต และฝึกปฏิบัติจริง กระบวนการนี้ใช้เวลา 1-2 ปี ด้านวิทยากรน้ำปูรับความรู้มาจากคนในครอบครัวโดยการปฏิบัติจริง ซึ่งการทำน้ำปูมีขั้นตอนหลายอย่าง มีการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างครอบครัวและนำมาพัฒนาให้เป็นสูตรเฉพาะของแต่ละครอบครัว

ส่วนวิทยากรการทำเทียนบูชาเสเดาะเคราะห์ ความรู้นั้นได้รับการสืบทอดมาจากอาจารย์หรือหมอเรียกขวัญประจำหมู่บ้านที่ผ่านการบวชเรียนจนสามารถอ่านอักขระภาษาล้านนาโบราณที่บันทึกไว้ในบั้ง (ตำรา) กระดาษสา ซึ่งอาจารย์แต่ละชุมชนอาจไปสืบเสาะหาความรู้จากต่างชุมชนและต่างจังหวัด โดยผ่านการศึกษาจากบั้ง (ตำรา) กระดาษสาเป็นส่วนใหญ่

ด้านการเผยแพร่ของวิทยากรทั้ง 4 ท่าน พบว่าทุกท่านคิดว่าควรเริ่มจากการชักชวน การบอกเล่า การสาธิตให้ดูและให้ลงมือปฏิบัติโดยมีวิทยากรคอยให้คำปรึกษา นอกจากนี้ควรมีการรณรงค์ให้เกิดความสนใจโดยการประกาศผ่านหอกระจายข่าวของหมู่บ้านและวิทยุชุมชน ตลอดจน

การติดประกาศเชิญชวน และให้มาสมัครฝึกอบรมตามที่อ่านหนังสือพิมพ์หรือศาลาประชาคมของหมู่บ้าน

1.3. ผลการสร้างหลักสูตรผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ (IOC = 0.97 ค่าความเหมาะสมเท่ากับ 4.16 คะแนนประเมินอยู่ในระดับมาก) สามารถนำไปใช้ฝึกอบรมได้ ซึ่งจัดในวันเสาร์-อาทิตย์ที่ 20-21 สิงหาคม 2559 และวันเสาร์-อาทิตย์ที่ 27-28 สิงหาคม 2559

1.4. ผลการวัดจิตสำนึกของผู้เข้าอบรมโดยสมัครใจจำนวน 30 คน มีผลคะแนนหลังฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.5. ความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม พบว่า ผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมในระดับ มากที่สุด

1.6. ผลการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เข้าอบรมอยู่ในระดับ มากที่สุด

1.7. การติดตามผลหลังฝึกอบรมไปแล้ว 1 เดือน ในวันเสาร์ที่ 24 – 28 กันยายน 2559 พบว่าผู้เข้าอบรมไปฝึกทำอย่างต่อเนื่องตามสถานที่ประกอบการส่วนใหญ่ ส่วนผู้นำและชาวบ้านให้การสนับสนุนในด้านการประชาสัมพันธ์ ชักชวนให้เข้ามาอบรมและส่งเสริมให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้อบรมไปแล้วสามารถพัฒนาต่อยอดเป็นสินค้า OTOP

2. ได้หลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนที่ผ่านความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.97 และหลักสูตรมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมโดยรวมเท่ากับ 4.16 ผลการประเมินอยู่ในระดับมาก

3. ผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน พบว่าผลการวัดจิตสำนึกของผู้เข้าอบรมจำนวน 30 คน มีผลคะแนนหลังฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เข้าอบรมอยู่ในระดับ มากที่สุด ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมพบว่า ผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมในระดับ มากที่สุด ผลการติดตามผลหลังฝึกอบรมไปแล้ว 1 เดือน ในวันที่ 24-28 กันยายน 2559 พบว่าผู้เข้าอบรมส่วนใหญ่ไปฝึกทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องตามสถานที่ประกอบการ ส่วนผู้นำและชาวบ้านให้การสนับสนุนในด้านการประชาสัมพันธ์ ชักชวนให้เข้ามาอบรมและส่งเสริมให้ผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้อบรมไปแล้วสามารถพัฒนาต่อยอดเป็นสินค้า OTOP

อภิปรายผล

1. จากผลการศึกษา และสำรวจความต้องการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนแสดงให้เห็นว่าในด้านการรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นผู้นำชุมชนและชาวบ้านและผู้ใหญ่ตอนต้นรับรู้ตรงกันว่าชนมไทยเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น อาจเป็นเพราะว่าชนมไทยเป็นภูมิปัญญาที่ผ่านพิธีกรรมและกิจกรรมประเพณีโดยคนส่วน

ใหญ่ตามเทศกาลต่าง ๆ ส่วนภูมิปัญญาที่ทั้งสองกลุ่มรับรู้ต่างกันั้นอยู่ในเรื่องคุณค่า ผู้นำชาวบ้านและชาวบ้านเห็นว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นแสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์และการรักษาวัฒนธรรม แต่กลุ่มผู้ใหญ่ตอนต้นเห็นว่าเป็นการสร้างรายได้ อาจเป็นเพราะว่าผู้ใหญ่มีช่วงชีวิตที่ได้สัมผัสและซาบซึ้งกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมากกว่าโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยก่อนวิถีชีวิตดำเนินไปอย่างไม่รีบเร่ง ไม่มีอิทธิพลทางเทคโนโลยีและเศรษฐกิจมาเกี่ยวข้องมาก ขณะเดียวกันวิถีชีวิตของผู้ใหญ่ตอนต้นในปัจจุบันได้รับผลกระทบทางด้านเทคโนโลยีและเศรษฐกิจมาก สอดคล้องกับคำกล่าวของ เอกวิทย์ ณ ถลางและคณะ (2546:1-7) ที่กล่าวว่าสังคมไทยได้รับผลกระทบจากเทคโนโลยีและเศรษฐกิจทำให้เปลี่ยนความเชื่อและความคิด

จากการสำรวจภูมิปัญญาที่มีคนสนใจน้อย ได้แก่ การดนตรีโห่ การเลี้ยงผึ้งพันธุ์ อักษรล้านนา และการถักหมวก เพราะเห็นว่าภูมิปัญญาเหล่านี้ไม่ได้พึ่งพาทรัพยากรในชุมชน ส่วนอักษรล้านนาเป็นเพราะมีเปิดสอนที่โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ สามารถสมัครเข้าเรียนได้โดยไม่จำเป็นต้องฝึกอบรม ส่วนการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ ต้องลงทุนสูงมาก แต่ได้ผลผลิตไม่แน่นอน น้ำผึ้งที่ดีมีคุณภาพได้จากดอกกล้วย แต่สถานการณ์กล้วยในปัจจุบันมีราคาถูกเกษตรกรผู้ปลูกกล้วย จะโคนล้มต้นกล้วยเพื่อหันไปปลูกพืชชนิดใหม่แทน อีกทั้งสภาพ ดิน ฟ้า อากาศ แปรปรวนไม่แน่นอนทำให้ผลผลิตที่ได้ออกมาไม่สม่ำเสมอ ต้นกล้วยออกดอกน้อย ผู้เลี้ยงรายได้ใหม่มีโอกาสขาดทุนสูง

ในด้านปัญหาของภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งกลุ่มผู้นำชุมชนและชาวบ้านและกลุ่มผู้ใหญ่ตอนต้นมีความเห็นพ้องกันว่า การขาดความตระหนักและไม่เห็นคุณค่าเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด และเห็นว่าการสูญหายของภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเกิดจากความขาดความสนใจเป็นปัญหารองมา แม้กลุ่มผู้ใหญ่ตอนต้นจะมองเห็นปัญหานี้ต่ำกว่า แต่กระนั้นก็ยังมองเห็นว่าเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด การมองเห็นปัญหานี้ น่าจะเกี่ยวข้องกับความรู้สึกและการรับรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่กล่าวไว้ข้างต้น คือผู้ใหญ่มีความรัก ห่วงแหน ภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนมากกว่า ปัญหาอีกด้านที่ได้รับการเสนอแนะจากกลุ่มผู้นำชุมชนและชาวบ้านคือการขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ปัญหานี้ อาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองตลอดเวลา ทำให้ขาดความต่อเนื่องทางนโยบายในการสนับสนุนด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และอาจเกิดจากการไม่มีความรู้ ไม่รวมกลุ่มให้เกิดอำนาจต่อรองเพื่อเรียกร้องการสนับสนุนจากรัฐทั้งที่รัฐบาลทุกรัฐบาลต้องมีนโยบายการสนับสนุนเรื่องอัตลักษณ์ของชุมชน เช่น ดังที่กล่าวไว้ใน มาตรา 69 ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

ส่วนด้านการแก้ปัญหาทั้งสองกลุ่มเห็นตรงกันว่าควรยกย่องเชิดชูวิทยาท้องถิ่นและการพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กลายเป็นอาชีพหรือเป็นสินค้า OTOP สิ่งที่ต้องกันอีกอย่างหนึ่งคือความเห็นที่ว่า การจะรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นจะต้องเกิดจากการสร้างจิตสำนึก โดยวิธีการที่ดีที่สุดนั้นควรมีจุดเริ่มต้นภายในครอบครัวก่อน ซึ่งเป็นแนวคิดที่ถูกต้องเพราะ ครอบครัวก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ใกล้ชิด เป็นประสบการณ์ตรงมากที่สุด เป็นความผูกพันและบ่อเกิดแห่งความภูมิใจ สอดคล้องกับคำจำกัดความของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นคือพฤติกรรม ทักษะ

ความรู้และทัศนคติ (โกวิทย์ พวงงาม, 2553:398) การเริ่มอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในครอบครัวจะทำให้เกิดความรู้ ทักษะ ทัศนคติ และความหวงแหนต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ดี

ส่วนความต้องการฝึกอบรมภูมิปัญญาทั้ง 4 ชนิดสอดคล้องกับแนวคิดมิติการศึกษาของระบบของเอ็ทลิ่ง 1975 ในแง่ ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้หลากหลายภูมิปัญญา ฟังพาทรัพยากรที่หาได้ในท้องถิ่นได้แก่ ปูนา ต้นปอสา เศษชีเลื้อยจากโรงงานแปรรูปไม้ และไขผึ้งจากฟาร์มผึ้งพันธุ์ในชุมชน เรียนแล้วใช้ประโยชน์ได้ทันทีโดยการนำมาประกอบอาหาร เทียนบูชาเสเดาะเคราะห์ นำมาใช้ในพิธีกรรมตามความเชื่อ กระดาษสานามาตากแห้งและขายเป็นสินค้าได้ การปั้นชีเลื้อยผสมกาวสามารถนำมาใช้สอยได้และขายเป็นการเพิ่มพูนเศรษฐกิจในครัวเรือนสอดคล้องกับหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่จะเรียนก็ต่อเมื่อเป็นประโยชน์กับตนเอง และสอดคล้องกับหลักการศึกษานอกระบบของเอ็ทลิ่ง 1975 ที่เรียนแล้วใช้ประโยชน์ได้ทันที

ส่วนการสร้างหลักสูตรสร้างตามบริบทของชุมชนที่เกิดจากความต้องการของคนในชุมชนสอดคล้องกับ สุภาพร พิศาลบุตร และยงยุทธ เกษสาคร. (2549:1) สมชาติ กิจยรรยง และ อรรถชัย ฤกษ์แก้ว. (2550:12-13)

2. จากผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนที่ผ่านความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.97 และหลักสูตรมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมโดยรวมเท่ากับ 4.16 ผลการประเมินอยู่ในระดับมาก

3. จากผลการศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน พบว่า ผลการวัดจิตสำนึกหลังฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับที่ 0.05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยชนะ อินันตะ. (2553) แสดงว่าผู้เข้าอบรมมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพิ่มขึ้น เช่นผลคะแนนของคนลำดับที่ 17, 18 เพิ่มขึ้นเพียง 16 คะแนน คนที่ 6 เพิ่มขึ้น 17 คะแนน จะเห็นว่าหลังฝึกอบรมคะแนนเพิ่มขึ้นน้อย ก็ไม่ได้หมายความว่าทั้ง 3 คน มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาน้อย เพราะว่าคนลำดับที่ 6, 17 และ 18 มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นดีอยู่แล้ว ตามผลคะแนนการวัดก่อนฝึกอบรม ส่วนคนที่ได้คะแนนเพิ่มมากที่สุดได้แก่ลำดับที่ 29 คะแนนเพิ่มขึ้น 55 คะแนน ลำดับที่ 19, 26 เพิ่มขึ้น 47 คะแนน ลำดับที่ 8 เพิ่มขึ้น 43 คะแนน แสดงว่าการฝึกอบรมได้ผลดีทำให้มีจิตสำนึกเพิ่มขึ้นเมื่อเกิดการเรียนรู้ตรงกับทฤษฎีของ บลูม และคณะ (1956:176)

ส่วนผลการประเมินตนเองในการปฏิบัติกิจกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงว่าผู้เข้าอบรมได้ปฏิบัติกิจกรรมโดยมีส่วนร่วมทุกคนทำให้การฝึกอบรมบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ผลการประเมินความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ตรงกับงานวิจัยของ ชัยชนะ อินันตะ. (2553) แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรที่ทดลองใช้ผู้เข้าอบรมมีปฏิกิริยาต่อความรู้เนื้อหา การปฏิบัติ สถานที่ที่มีความเหมาะสม และได้ผลลัพธ์คือผู้เข้าอบรมทุกคนสามารถปฏิบัติกิจกรรมทั้ง 4 ชนิด ที่อบรมไปได้

สอดคล้องกับหลักการประเมินการฝึกอบรมของเคิร์กแพทริก อ้างอิงจาก เกศริน มนูญผล. (2544: 69) สมชาติ กิจยรรยง และอรจรรย์ ณ ตะกั่วทุ่ง.(2552:178-180)

สิ่งที่น่าสนใจ คือ จากการฝึกอบรมที่ผ่านมา ผู้เข้าอบรมสามารถร่วมปฏิบัติกิจกรรมทั้ง 4 หน่วยการฝึกอบรม ผลการประเมินการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด แต่การประเมินในข้อคำถามที่เกี่ยวกับการยกย่องวิทยากรภูมิปัญญาได้คะแนนเฉลี่ย 4.16 อยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นเรื่องจิตสำนึกที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ อาจสรุปได้ว่าการเกิดจิตสำนึกต้องใช้เวลามากในการขัดเกลาจากสถาบัน ครอบครัว สถาบันทางสังคม และสถาบันการศึกษา สอดคล้องกับสุพจน์ ทราญแก้ว (2546: 48-49)

ท้ายที่สุด สรุปว่าวิธีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีหลายมิติ การวิจัยครั้งนี้ได้มองเข้าไปในสี่มิติ คือ เรื่องการรับรู้ ปัญหา การแก้ปัญหา และวิธีการจัดฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และได้พบว่ามีความคิดเห็นคล้ายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่ อาจมีความแตกต่างกันบ้างในกลุ่มต่างวัย การวิจัยครั้งนี้มีผลที่สอดคล้องกันกับความเป็นไปเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเรื่องความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น ความเปลี่ยนแปลงของโลกในด้าน เศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีและวัฒนธรรมซึ่งมีผลกระทบต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น และสอดคล้องนโยบายของภาครัฐที่ต้องการให้ชุมชนมีสิทธิในการปกป้อง รักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน ดังนั้นเราจึงควรจัดให้มีการฝึกอบรมเรื่องการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1. รัฐควรมีหน่วยงานเกี่ยวกับการพิทักษ์ปกป้องและสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. ควรมีการจัดงบประมาณสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่นทุกปีอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ
3. ควรมีการนำหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนไปทำการฝึกอบรมทุกๆ ปี อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องไม่ให้เกิดช่องว่างในการรับช่วง เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน ข้าราชการ และภาคเอกชน ควรมีส่วนร่วมวางแผนในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนเพื่อเป็นการกระตุ้นให้คนในชุมชนส่วนใหญ่หันมาสนใจภูมิปัญญาท้องถิ่นและหาโอกาสผลักดันให้ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสินค้า OTOP ของชุมชนอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

1. ผู้เกี่ยวข้องในการนำหลักสูตรไปใช้ควรศึกษารายละเอียดในหลักสูตรให้เข้าใจชัดเจนเพื่อที่จะสามารถนำหลักสูตรใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมหรือการจัดการศึกษาในชุมชนทุกครั้งควรคำนึงถึงโอกาสในการเข้าถึงของคนพิการ เพื่อให้เกิดความเสมอภาคในการจัดการศึกษา

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัย เพื่อติดตามผลการเกิดจิตสำนึกของคนในชุมชนในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในระยะยาว
2. ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อที่จะได้เห็นภาพรวมของปัญหาและบริบทอื่นในชุมชนชัดเจนขึ้น
3. ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research:PAR) เพื่อกระตุ้นให้คนในชุมชนทั้งภาครัฐและเอกชนทุกฝ่ายหันมาให้ความสนใจส่งเสริมและสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. คำนวณหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนไปใช้กับชุมชนอื่นที่มีบริบทคล้ายคลึงกัน
5. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับช่องทางการจำหน่ายสินค้าที่ได้มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นออนไลน์ เพื่อเป็นการช่วยเหลือส่งเสริมในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ยั่งยืนได้อีกทางหนึ่ง





บรรณานุกรม

- กนกพร จิมพลี. (2555). รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน กรณีศึกษาวิสาหกิจ ชุมชน จังหวัดนครราชสีมา. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาสังคม และการจัดการสิ่งแวดล้อม, คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร.
- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2545). คู่มือดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน. กรุงเทพฯ : บริษัทประชาจำกัด.
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). รายงานการวิจัย เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2527). ทฤษฎีและแนววิเคราะห์แบบเศรษฐศาสตร์หนึ่ง. กรุงเทพฯ: เจ้าพระยาการพิมพ์.
- เกศริน มนูญผล. (2544). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูเพื่อเสริมสมรรถภาพด้านการจัดทำหนังสือเสริมประสบการณ์ที่สอดคล้องกับท้องถิ่น.ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- โกวิท พวงงาม. (2553). การจัดการตนเองของชุมชน. กรุงเทพฯ :เอ็กโปเนต.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.
- คันศร คงเย็น (2552) การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสมรรถนะหัวหน้าศูนย์บ่มเพาะอาชีวศึกษาในวิทยาลัย สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล.
- จรัสศรี รัตตะมาน. (2551). การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมผ่านเว็บ. ดุษฎีนิพนธ์ ปรัชญา (การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- จังหวัดแพร่ (2558 ออนไลน์). สืบค้นจาก <https://th.wikipedia.org/wiki/อำเภอสอง> เมื่อวันที่ 28 กันยายน 2558
- จอมพงศ์ มงคลวนิช. (2556). การบริหารองค์การและบุคลากรทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- จำนง อภัย.(2556). รูปแบบการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามแนวคิดนิเวศวัฒนธรรมของ
ตำบลบัวมาศ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม. ปรินญาปรัชญาดุษฎิบัณฑิต
สาขาวิชานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ
มหาสารคาม.
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2539). การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ:อัส
เพรส.
- ช่อเพชร เป้าเงิน. (2545). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์
ด้านการตระหนักรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา
จังหวัดสมุทรสาคร. ปรินญานิพนธ์ กศ.ด. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชัชชัย ศิลปสุนทร. (2540). ความสัมพันธ์ระหว่างการชมรายการโทรทัศน์ทางด้าน
สิ่งแวดล้อมกับจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล.
วิทยานิพนธ์ปรินญาศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ชัยชนะ อินันญะ. (2553). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมมัคคุเทศก์น้อย นำเที่ยวเมืองศรีเทพ
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. ปรินญานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราช
ภัฏเทพสตรี.
- ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ. (2544). ความพร้อมในการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองของผู้เรียนผู้ใหญ่
ของกิจกรรม การศึกษาผู้ใหญ่บางประเภท. กรุงเทพฯ : รายงานการวิจัย สาขา
การศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชาญ สวัสดิ์สาลี. (2550).คู่มือนักฝึกอบรมมืออาชีพ : การจัดดำเนินการฝึกอบรมอย่างมี
ประสิทธิผล.กรุงเทพฯ : สวัสดิการสำนักงาน ก.พ.
- ชูชัย สมितिไกร. (2551). การฝึกอบรมบุคลากรในองค์กร. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เชียรศรี วิวิธสิริ. (2541). จิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่. พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- ณัฐวรรณ หลาวทอง. (2544). การพัฒนามาตรสำนักสากลตามบริบทของสังคมวัฒนธรรม
ไทย. วิทยานิพนธ์ปรินญาดุษฎิบัณฑิต. สาขาการวัดและการประเมินผลการศึกษา
ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐวรรณ หลาวทอง. (2546). การประเมินจิตพิสัย ใน การประเมินผลการเรียนรู้แนวใหม่.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ไตรรงค์ เฉวียงหงส์. (2544). การพัฒนาแบบวัดจิตสำนึกต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนา
ชนบท สำหรับนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทัศนีย์ ทองไชย. (2542). สภาพและแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียน
การสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัด
อุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, สาขาสังคมศึกษา บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ธนากร ทองประยูร. (2551). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเรื่องการสอนแบบบูรณาการทักษะ
ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2536). ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการทรัพยากร. ทิศทางไทย, 1(5),
1-10.
- นิรชรา ทองธรรมชาติ และคณะ. (2544). กลยุทธ์การฝึกอบรมและวิทยากรในยุคโลกาภิวัตน์.
กรุงเทพฯ: ลีคอน โปรโมชัน.
- แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย. 2559. (ออนไลน์). สืบค้นจาก <https://site.google.com/site/darunee555spk/2Prawatisartr-thiy/023>. เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2559
- แนวหน้า (2559:ออนไลน์). ทิศทางเศรษฐกิจ. สืบค้นจาก <https://www.naewna.com/100litie/columnis/21401>. เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2559
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สุวิริยาสาน.
- ประเวศ วะสี. (2534). การศึกษาชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสัมมนาทางวิชาการ เรื่องภูมิ
ปัญญากับการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมกับการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ:สำนักงาน
คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- ประเวศ วะสี. (2536). การศึกษาของชาติ กับภูมิปัญญาท้องถิ่น. ในเสรี พงศ์พิศ. (บรรณาธิการ).
2536. ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.
- ประสาธ เนืองเฉลิม. (2553). หลักสูตรการศึกษามหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2535). จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อเสริม
กรุงเทพ
- พรพรรณ ภูักฤษณา. (2555). แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกการ
อนุรักษ์ธรรมชาติของชุมชนบริเวณอุทยานแห่งชาติทางทะเล. วิทยานิพนธ์
มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์.
- พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551. ราชกิจจา
นุเบกษา 125. (มีนาคม 2551).

- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2553). **วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พิณสุดา สิริธรรงค์. (2555). **“การศึกษาที่พึงเสียงประชาชน” ในการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมขององค์กรในชุมชน การศึกษาฐานรากทางเลือกประเทศไทย, ศูนย์วิจัยและฝึกอบรมทางการศึกษา วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม**.
- แพรวพรรณ บุญฤทธิ์มนตรี. (2550). **การฝึกอบรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการสอนงานให้กับหัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ : ศึกษากรณีบริษัทแคล-คอมพ์ อิเล็คโทรนิคส์ (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน). ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**.
- ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจ. (2543). **สำนึกไทยที่พึงปรารถนา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เดียนตล.
- เมธี ปิลันธนาพันธ์. (2546). **วิธีการปลูกฝังและการเสริมสร้างค่านิยม**. กรุงเทพฯ : (พฤษภาคม): 45-48.
- ยอดขวัญ บุญสอน. **ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอสอง จังหวัดแพร่. สัมภาษณ์.**(12 กันยายน 2559) **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- รัศมี ทองบุตร. (2542). **การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา**
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2538). **พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525**. กรุงเทพฯ: บริษัทอักษรทัศน์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2543). **สถิติทางการวิจัย**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- วิจิตร อาวะกุล. (2540). **การฝึกอบรม**. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิจิตร อาวะกุล. (2550). **การฝึกอบรม**. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวช. (2542). **การพัฒนาหลักสูตรฐานต่อที่ท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ: สุวิริยาสัน.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2554). **การพัฒนาหลักสูตรระดับอุดมศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: อาร์ แอนด์ปริ้นท์.
- วิจิต สุรัตน์เรืองชัย. (2534). **การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคเอดส์สำหรับครูประถมศึกษา**. ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- วิเชียร แพทยาคม, หลวง. (2505). จิตวิทยา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2538). แนวคิดพื้นฐานของการประเมิน. เอกสารประกอบการฝึกอบรม
หลักสูตรเทคนิคการประเมินโครงการ เล่มที่ 1 นนทบุรี สำนักการศึกษาต่อเนื่อง
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สงบ ลักษณะ. (2529). การวัดคุณลักษณะทางด้านความรู้สึก. การวิจัยทางการศึกษา.
- สัจด์ อุทรานันท์. (2532). พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรง
พิมพ์มิตรสยาม.
- สามารถ จันทรสุรีย์. (2534). ภูมิปัญญาท้องถิ่นคืออะไร อย่างไร. ใน การสัมมนาทางวิชาการ
เรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน. กรุงเทพฯ:คุรุสภาลาดพร้าว
- สมคิด บางโม. (2551). เทคนิคการฝึกอบรมและการประชุม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:
วิทย์พัฒน์.
- สมคิด บางโม. (2556). เทคนิคการฝึกอบรมและการประชุม. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : โรง
พิมพ์วิทย์พัฒน์.
- สมคิด อิศระวัฒน์. (2538). รายงานการวิจัยเรื่องลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของคน
ไทย. นครปฐม: ภาควิชาศึกษาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมชาติ กิจยรรยง และอรจรรย์ ณ ตะกั่วทุ่ง. (2550). เทคนิคการจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากร.
พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น)
- สมชาติ กิจยรรยง และอรจรรย์ ณ ตะกั่วทุ่ง. (2552). เทคนิคการจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากร
อย่างมีประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).
- สมนึก ภัททิยธนี. (2546). การวัดผลการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กทม. : ประสานการพิมพ์.
- สมบูรณ์ ธรรมลังกา. (2555). รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญา
ท้องถิ่นเป็นฐานในจังหวัดเชียงราย.วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
การศึกษาและการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- สมพร สุทัศน์ย์. (2544). จิตวิทยาการปกครองชั้นเรียน. กรุงเทพฯ: แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- สมหวัง มหาวัง. (2554). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการ
บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ คณะ
ศึกษาศาสตร์สาขาการบริหารและพัฒนาการศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สวัสดิ์ ใจเอื้อ. ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ และวิทยากรด้านการ
จักสาน. สัมภาษณ์. (18 กันยายน 2558).

สาคร พุทธพาน. (2534). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการป้องกันการใช้ยาผิด และยาเสพติด
สำหรับบุคลากรในงานสาธารณสุขมูลฐาน. ปรินซ์ตัน: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555). แผนพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559). กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2541). แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการ
จัดการปัญหา. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ.

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานปลัดกระทรวง
ศึกษาธิการ (2559:ออนไลน์). เอกสารสาระหลักการและแนวคิดประกอบการ
ดำเนินงาน กศน.: คัมภีร์ กศน. สืบค้นจาก [d.kids-d.org/bitstream/handle](http://d.kids-d.org/bitstream/handle/123456789/2431/ouir-ebook-manual-0000029.pdf)
/123456789/2431/ouir-ebook-manual-0000029.pdf. เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2559

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2552). ระเบียบ
กระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน. กรุงเทพฯ :

สุนทร โคตรบรรเทา. (2553). การพัฒนาหลักสูตรและการนำไปใช้. กรุงเทพฯ : ปัญญาชน
สุพจน์ ทราญแก้ว. (2546:). จิตสำนึกสาธารณะ : การก่อรูปและกระบวนการเสริมสร้าง.

กรุงเทพฯ: วารสารเพชรบุรีพิทยาลงกรณ์.

สุภาพร พิศาลบุตร และ ยงยุทธ เกษสาคร. (2549). การพัฒนาบุคคลและการฝึกอบรม.
กรุงเทพฯ: วี.เจ. พรินต์.

สุรงค์ ไคว้ตระกูล. (2541). จิตวิทยาการศึกษา. ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. (2547). จิตวิทยาเพื่อการฝึกอบรมผู้ใหญ่. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสรี พงศ์พิศ. (2529). คินสู่รากเหง้า. กรุงเทพฯ: หมู่บ้าน.

เสรี พงศ์พิศ. (2536). ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท เล่มที่ 1. กรุงเทพฯ: มูลนิธิ
หมู่บ้าน.

อบเชย แก้วสุข. (2543). รายงานผลการดำเนินงานประชุมปฏิบัติการถ่ายทอดความรู้ของภูมิ
ปัญญาท้องถิ่นและการเผยแพร่ความรู้ของสื่อมวลชน. อุบลราชธานี : ศูนย์การศึกษา
นอกโรงเรียน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.

อรรณพ จิตตวานิช. (2543). ปัจจัยเชิงประชากรและปัจจัยด้านบรรยากาศองค์การกับ
จิตสำนึกในการปฏิบัติงานของข้าราชการ กรณีศึกษาสถาบันพระบรมราชชนก
สำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข. ภาคนิพนธ์ โครงการบัณฑิตศึกษาการพัฒนา
ทรัพยากรมนุษย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- อรุณ ประสุทษ์. ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 10 ตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่. สัมภาษณ์.(10 กันยายน 2558).
- อาชัญญา รัตนอุบล. (2540). กระบวนการฝึกอบรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพฯ : บริษัทประชาชนจำกัด.
- อำเภอสอง. (2558 ออนไลน์). สืบค้นจาก <https://th.wikipedia.org/wiki/อำเภอสอง> เมื่อวันที่ 28 กันยายน 2558
- อุราวรรณ อุ้นแก้ว. (2558, พฤษภาคม). สัมภาษณ์พิเศษผู้บริหาร. วารสารกรมวิทยาศาสตร์บริการ ปีที่ 63 ฉบับที่ 198:3-5
- อุ้นตา นพคุณ. (2527). การเรียนการสอนผู้ใหญ่เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพิมพ์.2527
- เอกวิทย์ ณ ถลาง และคณะ.(2546). ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการความรู้. พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพฯ: อัมรินทร์
- Anggraini, P., & Kusniarti, T. (2015). **The Insertion of Local Wisdom into Instructional Materials of Bahasa Indonesia for 10th Grade Students in Senior High School.** *Journal of Education and Practice*, 6(33).
- Bloom, Benjamin S. (1956). **Taxonomy of Educational Objectives Book 1 Cognitive Domain.** London: Longman Group
- Bloom, Benjamin S.; Krathwohl, David R.; & Masia Bertram B. (1964). **Taxonomy of Educational Objectives Book 2 Affective Domain.** London: David MC Kay Company.
- Etling, A. (1975). **Characteristics of facilitators: The Ecuador project and beyond.** Amherst, Massachusetts: Center for International Education, University of Massachusetts.
- Fellegi, I.P. (2010). **Survey Methods and Practices.** Ottawa: Statistics Canada.
- Good, C.V. (1973). **Dictionary of Education.** New York: McGraw – Hill.
- Hornby, A.S. (2001). **Oxford Advanced Learner's Dictionary.** 7th ed. Oxford University Press.
- Knowles, M.S. (1970). **The Modern Practice of Adult Education: Andragogy versus Pedagogy.** New York. Associated Press.,
- Knowles, M.S. (1975). **Self-directed Learning: A Guide for Learners and Teachers.**
- Knowles, M.S. (1980). **The Modern Practice of Adult Education.** New York : The Adult Education.,

- Lovell, R.B. (1980). **Adult Learning**. New York: Halsted Press Wiley & Son.
- Nadler, L (1994). **Designing Training Programs: The Critical Event Model**. 2nd ed.
Houston,TX: Gulf.
- Saylor, J.G., and Alexander, W.M. (1974). **Planning curriculum for school**. New York:Holt
Rinehart, & Winston.
- Schmidt, Steven W., (2004). **The Relationship Between Satisfaction with On-The-Job
Training and Overall Job Satisfaction**. Unpublished doctoral dissertation.
University of Wisconsin, Milwaukee.
- Taba, Hilda. (1962). **CurriculumDevelopment:theory and practice**. New York: Brace
&World.
- Tsugihiko Watanabe. (2010). **Local Wisdom of Land and Water Management: The
Fundamental Anthroscape of Japan**. Selim Kapur, Hari Eswaran, W.E.H. Blum
(ed.) Sustainable Land Management. Springer.
- William D. Lipe.(1984).“**Value and meaning in cultural resources**”. In Henry Cleere,Ed.
Approaches to the archaeological heritages. Great Britain.

ภาคผนวก



ภาคผนวก ก

- ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับแบบสำรวจความต้องการฝึกอบรมของผู้ใหญ่
ตอนต้น
- ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับแบบสำรวจความต้องการฝึกอบรมของผู้นำชุมชน
และชาวบ้าน
- เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
 - แบบสำรวจความต้องการฝึกอบรมของผู้ใหญ่ตอนต้น
 - แบบสำรวจความต้องการฝึกอบรมของผู้นำชุมชน และชาวบ้าน
 - แบบสัมภาษณ์วิทยากร
 - แบบประเมินหลักสูตรฝึกอบรม
 - แบบวัดก่อนและหลังการฝึกอบรม
 - แบบประเมินความพึงพอใจ
 - แบบประเมินตนเองในการปฏิบัติกิจกรรม
 - แบบสัมภาษณ์ติดตามผล
- ผลการวิเคราะห์แบบประเมินความพึงพอใจ หลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อ
เสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน
- ผลการวิเคราะห์แบบประเมินตนเองในการปฏิบัติกิจกรรมกระต๊าก
- ผลการวิเคราะห์แบบประเมินตนเองในการปฏิบัติกิจกรรมน้ำปู
- ผลการวิเคราะห์แบบประเมินตนเองในการปฏิบัติกิจกรรมปั้นขี้เลื่อยผสมกาว
- ผลการวิเคราะห์แบบประเมินตนเองในการปฏิบัติกิจกรรมหลอมไขผึ้งทำเทียนบูชา
สะเดาะเคราะห์

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับแบบสำรวจความต้องการฝึกอบรม (สำหรับผู้ใหญ่
ตอนต้น) หลักสูตรเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน

หัวข้อประเมิน	R1	R2	R3	N	IOC
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้กรอกแบบสำรวจ					
1. ชื่อ นาย/นาง/นางสาว.....	1	1	1	3	1.00
นามสกุล.....					
2. อายุ.....ปี	1	1	1	3	1.00
3. ระดับการศึกษา	1	1	1	3	1.00
☐ ต่ำกว่า ป.6 ☐ ป.6 ☐ ปวช.					
☐ ปวส. ☐ ม.3 ☐ ม.6					
☐ อื่นๆ					
4. หมู่บ้านที่ท่านอาศัย	1	1	1	3	1.00
☐ หมู่ที่ 1 ☐ หมู่ที่ 2 ☐ หมู่ที่ 3					
☐ หมู่ที่ 4 ☐ หมู่ที่ 5 ☐ หมู่ที่ 6					
☐ หมู่ที่ 7 ☐ หมู่ที่ 8 ☐ หมู่ที่ 9					
☐ หมู่ที่ 10 ☐ หมู่ที่ 11 ☐ หมู่ที่ 12					
5. ระยะเวลาที่ท่านอาศัยอยู่ในชุมชน/หมู่บ้าน	1	1	1	3	1.00
☐ น้อยกว่า 10 ปี ☐ มากกว่า 10 ปี					
6. ท่านเคยได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ	1	0	1	2	0.67
หรือไม่ ☐ เคย ☐ ไม่เคย					
ถ้าเคย ท่านได้รับการฝึกอบรมเรื่อง					
ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น					
2.1. สำรวจภูมิปัญญาท้องถิ่น					
คำชี้แจง ในแต่ละข้อท่านสามารถเลือกได้มากกว่า 1 คำตอบ					
1. ในชุมชนของท่านมีภูมิปัญญาท้องถิ่นอะไรบ้าง	1	1	1	3	1.00
☐ อักษรล้านนา ☐ การอบสมุนไพร					
☐ จักสานและถักไม้กวาดดอกหญ้า					
☐ ปลาร้า ☐ เพาะเห็ดต่างๆ					
☐ ขนมไทย ☐ ดีเหล็ก					
☐ น้ำพริกแกง ☐ การปั้นขี้เลื่อยผสมกาว					
☐ กระดาษสา ☐ การทำน้ำปู					

(ต่อ)

รายการประเมิน	R1	R2	R3	N	IOC
☐ ถักหมวก ☐ ทอผ้า ☐ ความเชื่อและพิธีกรรม ☐ นวดแผนไทย ☐ ใส่อั่ว ☐ แคบหมู ☐ น้ำพริกแกง ☐ การปั้นขี้เลื่อยผสมกาว ☐ กระดาษสา ☐ การทำน้ำปู ☐ เลี้ยงผึ้งพันธุ์ ☐ การทำยาสูบ ☐ การดุนโลหะ ☐ การแกะสลักไม้ ☐ สุราพื้นเมือง ☐ การทำเทียนบูชาสะเดาะเคราะห์					
2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ท่านเลือกในข้อ 1 มีความสำคัญอย่างไรต่อชุมชนของท่าน	1	1	1	3	1.00
☐ เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ☐ เป็นการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน ☐ เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน					
3. ท่านคิดว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นของท่านจะเป็นอย่างไรในอนาคต	1	1	1	3	1.00
☐ ภูมิปัญญาสูญหาย ☐ มีผู้คนในชุมชนให้ความสนใจ ☐ ไม่มีผู้คนในชุมชนให้ความสนใจ					
2.2. สำรวจปัญหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น					
1. ภูมิปัญญาต่อไปนี้ ภูมิปัญญาใดที่ท่านคิดว่าคนในชุมชนสนใจน้อย	1	1	1	3	1.00
☐ อักษรล้านนา ☐ การอบสมุนไพร ☐ จักสานและถักไม้กวาดดอกหญ้า ☐ ปลาร้า ☐ เพาะเห็ดต่างๆ ☐ ขนมไทย ☐ ดีเหล็ก ☐ ถักหมวก ☐ ทอผ้า ☐ ความเชื่อและพิธีกรรม ☐ นวดแผนไทย ☐ ใส่อั่ว ☐ แคบหมู ☐ เลี้ยงผึ้งพันธุ์ ☐ การทำยาสูบ ☐ การดุนโลหะ ☐ การแกะสลักไม้					

(ต่อ)

รายการประเมิน	R1	R2	R3	N	IOC
☐ สุราพื้นเมือง ☐ การทำเทียนบูชาสะอาดเคราะห์ 2. จากปัญหาดังกล่าวท่านคิดว่า คนในชุมชนควรทำอะไร (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ) ☐ ส่งเสริมวิทยากร โดยการยกย่อง และจัดหาสถานที่ที่ เหมาะสมในการแสดงผลงาน ☐ จัดกิจกรรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญา ท้องถิ่นในแก่คนในชุมชน ☐ ทำการประชาสัมพันธ์ หรือจัดงานแสดงสินค้า OTOP อย่างต่อเนื่อง					
2.3. วิธีการแก้ปัญหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น					
คำชี้แจง ในแต่ละข้อท่านสามารถเลือกได้มากกว่า 1 คำตอบ					
1. การจะอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สามารถสืบทอดสู่คนรุ่น ต่อไป ท่านคิดว่าจะสามารถทำได้วิธีใดบ้าง	1	1	1	3	1.00
☐ สร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักและเห็น คุณค่าของภูมิปัญญาในท้องถิ่น ☐ ส่งเสริมการสร้างอาชีพ เช่น ส่งเสริมสินค้า OTOP					
2. วิธีที่ท่านเลือกจากข้อที่ 1 ท่านสามารถปฏิบัติได้ทั้งหมด หรือไม่	0	1	1	2	0.67
☐ สามารถปฏิบัติได้ ☐ ไม่สามารถปฏิบัติได้ ถ้าสามารถปฏิบัติได้ ท่านจะเริ่ม ปฏิบัติอย่างไร ☐ เริ่มจากการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาที่ตนเองรู้ ให้แก่บุคคลในครอบครัว ☐ เริ่มจากหาโอกาสส่งเสริม และสนับสนุนกิจกรรมเกี่ยวกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในชุมชน ☐ เริ่มจากการบอกเล่าให้คนรุ่นหลังได้รู้จักภูมิปัญญาท้องถิ่น ของชุมชนว่ามีอะไรบ้าง					

(ต่อ)

รายการประเมิน	R1	R2	R3	N	IOC
2.4. ความต้องการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น					
คำชี้แจง ท่านสามารถเลือกได้ 4 คำตอบ					
1. ถ้ามีการจัดการฝึกอบรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนของท่าน ท่านมีความต้องการจะเลือกฝึกอบรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาเรื่องใดบ้าง	1	1	1	3	1.00
☐ อักษรล้านนา ☐ การอบสมุนไพร					
☐ จักสานและถักไม้กวาดดอกหญ้า					
☐ ปลาข้าว ☐ เพาะเห็ดต่างๆ					
☐ ขนมหอย ☐ ดี่เหล็ก					
☐ ถักหมวก ☐ ทอผ้า					
☐ ความเชื่อและพิธีกรรม ☐ นวดแผนไทย					
☐ ไล่ยั่ว ☐ แคนหมู					
☐ น้ำพริกแกง ☐ การปั้นขี้เลื่อยผสมกาว					
☐ กระดาษสา ☐ การทำน้ำปู					
☐ เลี้ยงผึ้งพันธุ์ ☐ การทำยาสูบ					
☐ การดุนโลหะ ☐ การแกะสลักไม้					
☐ สุราพื้นเมือง ☐ การทำเทียนบูชาสะเดาะเคราะห์					
ตอนที่ 3 ความต้องการในการเข้ารับการฝึกอบรม					
1. ท่านต้องการรับการฝึกอบรมหลักสูตรเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน	1	1	1	3	1.00
ท่านคิดว่าช่วงวัน เวลาใดที่ท่านคิดว่าเหมาะสมในการจัดอบรม					
☐ วันธรรมดา เวลา 08.00 – 16.00 น.					
☐ วันหยุดเสาร์ – อาทิตย์ เวลา 08.00 – 16.00 น.					
2. ท่านสะดวกที่จะเข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนกี่วัน	1	1	1	3	1.00
☐ 1 – 2 วัน ☐ 2 – 3 วัน ☐ 3 – 4 วัน					
3. ท่านต้องการให้การฝึกอบรมมีบรรยากาศลักษณะใด (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)	1	1	1	3	1.00
☐ บรรยายพร้อมกับศึกษาดูงาน					

(ต่อ)

รายการประเมิน	R1	R2	R3	N	IOC
☐ บรรยายตามหัวข้อที่กำหนด					
☐ อื่นๆ.....					
4. ทานต้องการฝึกอบรมในสถานที่ใด	1	1	1	3	1.00
☐ วัด ☐ โรงเรียน					
☐ ศาลาประชาคมหมู่บ้าน					
☐ สถานที่ประกอบการของภูมิปัญญาอื่นๆ					
☐ อื่นๆ.....					
5. ข้อเสนอแนะอื่นๆ.....	1	1	1	3	1.00
ค่าเฉลี่ย	0.94	0.94	1.00	2.89	0.96

**ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับแบบสำรวจความต้องการฝึกอบรม (สำหรับผู้นำชุมชน
และชาวบ้าน) หลักสูตรเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน**

หัวข้อประเมิน	R1	R2	R3	SUM	R=3
<u>ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้กรอกแบบสำรวจ</u>					
1. ชื่อ นาย/นาง/นางสาว.....	1	1	1	3	1.00
นามสกุล.....					
2. อายุ.....ปี	1	1	1	3	1.00
3. ระดับการศึกษา	1	1	1	3	1.00
☐ ต่ำกว่า ป.6 ☐ ป.6 ☐ ปวช.					
☐ ปวส. ☐ ม.3 ☐ ม.6					
☐ อื่นๆ					
4. หมู่บ้านที่ท่านอาศัย	1	1	1	3	1.00
☐ หมู่ที่ 1 ☐ หมู่ที่ 2 ☐ หมู่ที่ 3					
☐ หมู่ที่ 4 ☐ หมู่ที่ 5 ☐ หมู่ที่ 6					
☐ หมู่ที่ 7 ☐ หมู่ที่ 8 ☐ หมู่ที่ 9					
☐ หมู่ที่ 10 ☐ หมู่ที่ 11 ☐ หมู่ที่ 12					
5. ระยะเวลาที่ท่านอาศัยอยู่ในชุมชน/หมู่บ้าน	1	1	1	3	1.00
☐ น้อยกว่า 10 ปี ☐ มากกว่า 10 ปี					
6. ท่านเคยได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ	1	0	1	2	0.67
หรือไม่ ☐ เคย ☐ ไม่เคย					
ถ้าเคย ท่านได้รับการฝึกอบรมเรื่อง					
<u>ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น</u>					
<u>2.1. สำรวจภูมิปัญญาท้องถิ่น</u>					
คำชี้แจง ในแต่ละข้อท่านสามารถเลือกได้มากกว่า 1 คำตอบ					
1. ในชุมชนของท่านมีภูมิปัญญาท้องถิ่นอะไรบ้าง	1	1	1	3	1.00

(ต่อ)

รายการประเมิน	R1	R2	R3	SUM	R=3
☐ อักษรล้นนา ☐ การอบสมุนไพร ☐ จักสานและถักไม้กวาดดอกหญ้า ☐ ปลาข้าว ☐ เพาะเห็ดต่างๆ ☐ ขนมหไทย ☐ ตีเหล็ก ☐ น้ำพริกแกง ☐ การปั้นขี้เลื่อยผสมกาว ☐ กระดาษสา ☐ การทำน้ำปู ☐ ถักหมวก ☐ ทอผ้า ☐ ความเชื่อและพิธีกรรม ☐ นวดแผนไทย ☐ ไล่ยั่ว ☐ แคนหมู ☐ น้ำพริกแกง ☐ การปั้นขี้เลื่อยผสมกาว ☐ กระดาษสา ☐ การทำน้ำปู ☐ เลี้ยงผึ้งพันธุ์ ☐ การทำยาสูบ ☐ การดุนโลหะ ☐ การแกะสลักไม้ ☐ สุราพื้นเมือง ☐ การทำเทียนบูชาสะเดาะเคราะห์					
2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ท่านเลือกในข้อ 1 มีความสำคัญอย่างไรต่อชุมชนของท่าน	1	1	0	2	0.67
☐ เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ☐ เป็นการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน ☐ เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน					
3. ท่านคิดว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นของท่านจะเป็นอย่างไรในอนาคต	1	1	1	3	1.00
☐ ภูมิปัญญาสูญหาย ☐ มีผู้คนในชุมชนให้ความสนใจ ☐ ไม่มีผู้คนในชุมชนให้ความสนใจ					
2.2. <u>สำรวจปัญหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น</u>					
คำชี้แจง ในแต่ละข้อท่านสามารถเลือกได้มากกว่า 1 คำตอบ					
1. ท่านคิดว่าปัญหาใดที่ส่งผลกระทบต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของท่านมากที่สุด	1	1	1	3	1.00
☐ ขาดการส่งเสริมจากหน่วยงานของทั้งภาครัฐ และเอกชน เข้ามาดูแล สนับสนุน					

(ต่อ)

รายการประเมิน	R1	R2	R3	SUM	R=3
☐ คนในชุมชนขาดความตระหนัก และไม่เห็นคุณค่าของ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ☐ การพัฒนาความก้าวหน้าในเทคโนโลยีมีผลทำให้คนใน ชุมชนเดินทางออกนอกชุมชนไปทำงานสถานที่อื่น ☐ วิธีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนไปตาม กาลเวลา ☐ อื่น.....					
2.3. วิธีการแก้ปัญหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น					
คำชี้แจง ในแต่ละข้อท่านสามารถเลือกได้มากกว่า 1 คำตอบ					
1. การจะอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สามารถสืบทอดสู่คน รุ่นต่อไป ท่านคิดว่าจะสามารถทำได้วิธีใดบ้าง	1	1	1	3	1.00
☐ สร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักและเห็น คุณค่าของภูมิปัญญาในท้องถิ่น ☐ ส่งเสริมการสร้างอาชีพ เช่น ส่งเสริมสินค้า OTOP					
2. วิธีที่ท่านเลือกจากข้อที่ 1 ท่านสามารถปฏิบัติได้ทั้งหมด หรือไม่	1	1	1	3	1.00
☐ สามารถปฏิบัติได้ ☐ ไม่สามารถปฏิบัติได้ ถ้าสามารถปฏิบัติได้ ท่านจะเริ่ม ปฏิบัติอย่างไร					
☐ เริ่มจากการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาที่ตนเอง รู้ให้แก่บุคคลในครอบครัว ☐ เริ่มจากหาโอกาสส่งเสริม และสนับสนุนกิจกรรม เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในชุมชน ☐ เริ่มจากการบอกเล่าให้คนรุ่นหลังได้รู้จักภูมิปัญญา ท้องถิ่นของชุมชนว่ามีอะไรบ้าง					
3. ข้อเสนอแนะอื่นๆ	1	1	1	3	1.00
ค่าเฉลี่ย	1.00	0.97	0.97	2.84	0.94

แบบสำรวจความต้องการฝึกอบรม (สำหรับผู้ใหญ่ตอนต้น)

หลักสูตรเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน

วัตถุประสงค์ แบบสำรวจฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะสำรวจความต้องการในการฝึกอบรม โดยขอความร่วมมือท่านกรอกแบบสำรวจ เพื่อจะได้นำผลจากการสำรวจไปจัดทำแผนฝึกอบรมให้สอดคล้องกับความต้องการของท่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้กรอกแบบสำรวจ

1. ชื่อ นาย/นาง/นางสาว.....นามสกุล.....
2. อายุ.....ปี
3. ระดับการศึกษา

☐ ต่ำกว่า ป.6	☐ ป.6	☐ ปวช.	☐ ปวส.	☐ ม.3
☐ ม.6	☐ อื่นๆ			
4. หมู่บ้านที่ท่านอาศัย

☐ หมู่ที่ 1	☐ หมู่ที่ 2	☐ หมู่ที่ 3	☐ หมู่ที่ 4	☐ หมู่ที่ 5
☐ หมู่ที่ 6	☐ หมู่ที่ 7	☐ หมู่ที่ 8	☐ หมู่ที่ 9	☐ หมู่ที่ 10
☐ หมู่ที่ 11	☐ หมู่ที่ 12			
5. ระยะเวลาที่ท่านอาศัยอยู่ในชุมชน/หมู่บ้าน

☐ น้อยกว่า 10 ปี	☐ มากกว่า 10 ปี
---	--
6. ท่านเคยได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพหรือไม่ ☐ เคย ☐ ไม่เคย
ถ้าเคย ท่านได้รับการฝึกอบรมเรื่อง

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.1. สำรวจภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำชี้แจง ในแต่ละข้อท่านสามารถเลือกได้มากกว่า 1 คำตอบ

1. ในชุมชนของท่านมีภูมิปัญญาท้องถิ่นอะไรบ้าง

- ☐ อักษรล้านนา ☐ การอบสมุนไพร ☐ จักสานและถักไม้กวาดดอก

หญ้า

- ☐ ปลาร้า ☐ เพาะเห็ดต่างๆ ☐ ขนมไทย
☐ ดีเหล็ก ☐ ถักหมวก ☐ ทอผ้า
☐ ความเชื่อและพิธีกรรม ☐ นวดแผนไทย ☐ ไล่ยั่ว
☐ แคนหมู ☐ น้ำพริกแกง ☐ การปั้นขี้เลื่อยผสมกาว
☐ กระดาษสา ☐ การทำน้ำปู ☐ เลี้ยงผึ้งพันธุ์
☐ การทำยาสูบ ☐ การดุนโลหะ ☐ การแกะสลักไม้
☐ สุราพื้นเมือง ☐ การทำเทียนบูชาสะเดาะเคราะห์

2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ท่านเลือกในข้อ 1 มีความสำคัญอย่างไรต่อชุมชนของท่าน

- ☐ เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน
☐ เป็นการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน
☐ เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

3. ท่านคิดว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นของท่านจะเป็นอย่างไรในอนาคต

- ☐ ภูมิปัญญาสูญหาย ☐ มีผู้คนในชุมชนให้ความสนใจ
☐ ไม่มีผู้คนในชุมชนให้ความสนใจ

2.2. สำรวจปัญหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. ภูมิปัญญาต่อไปนี้ ภูมิปัญญาใดที่ท่านคิดว่าคนในชุมชนสนใจน้อย

- ☐ อักษรล้านนา ☐ การอบสมุนไพร ☐ จักสานและถักไม้กวาดดอก

หญ้า

- ☐ ปลาร้า ☐ เพาะเห็ดต่างๆ ☐ ขนมไทย
☐ ดีเหล็ก ☐ ถักหมวก ☐ ทอผ้า
☐ ความเชื่อและพิธีกรรม ☐ นวดแผนไทย ☐ ไล่ยั่ว
☐ แคนหมู ☐ น้ำพริกแกง ☐ การปั้นขี้เลื่อยผสมกาว
☐ กระดาษสา ☐ การทำน้ำปู ☐ เลี้ยงผึ้งพันธุ์
☐ การทำยาสูบ ☐ การดุนโลหะ ☐ การแกะสลักไม้
☐ สุราพื้นเมือง ☐ การทำเทียนบูชาสะเดาะเคราะห์

2. จากปัญหาดังกล่าวท่านคิดว่า คนในชุมชนควรทำอะไร (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ ส่งเสริมวิทยากร โดยการยกย่อง และจัดหาสถานที่ที่เหมาะสมในการแสดงผลงาน
- ☐ จัดกิจกรรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในแก่คนในชุมชน
- ☐ ทำการประชาสัมพันธ์ หรือจัดงานแสดงสินค้า OTOP อย่างต่อเนื่อง



2.3. วิธีการแก้ปัญหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำชี้แจง ในแต่ละข้อท่านสามารถเลือกได้มากกว่า 1 คำตอบ

1. การจะอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สามารถสืบทอดสู่คนรุ่นต่อไป ท่านคิดว่าจะสามารถทำได้วิธีใดบ้าง

- ☐ สร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาในท้องถิ่น
- ☐ ส่งเสริมการสร้างอาชีพ เช่น ส่งเสริมสินค้า OTOP

2. วิธีที่ท่านเลือกจากข้อที่ 1 ท่านสามารถปฏิบัติได้หรือไม่

- ☐ สามารถปฏิบัติได้ ☐ ไม่สามารถปฏิบัติได้

ถ้าสามารถปฏิบัติได้ ท่านจะเริ่มปฏิบัติอย่างไร

- ☐ เริ่มจากการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาที่ตนเองรู้ให้แก่บุคคลในครอบครัว
- ☐ เริ่มจากหาโอกาสส่งเสริม และสนับสนุนกิจกรรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในชุมชน
- ☐ เริ่มจากการบอกเล่าให้คนรุ่นหลังได้รู้จักภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนว่ามีอะไรบ้าง

2.4. ความต้องการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำชี้แจง ท่านสามารถเลือกได้ 4 คำตอบ

1. ถ้ามีการจัดการฝึกอบรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนของท่าน ท่านมีความต้องการจะเลือกฝึกอบรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาเรื่องใดบ้าง

- ☐ อักษรล้านนา ☐ การอบสมุนไพร ☐ จักสานและถักไม้กวาดดอกหญ้า
- ☐ ปลาร้า ☐ เพาะเห็ดต่างๆ ☐ ขนมไทย
- ☐ ดีเหล็ก ☐ ถักหมวก ☐ ทอผ้า
- ☐ ความเชื่อและพิธีกรรม ☐ นวดแผนไทย ☐ ไล่ยั่ว
- ☐ แคนหมู ☐ น้ำพริกแกง ☐ การปั้นขี้เลื่อยผสมกาว
- ☐ กระดาษสา ☐ การทำน้ำปู ☐ เลี้ยงผึ้งพันธุ์
- ☐ การทำยาสูบ ☐ การดุนโลหะ ☐ การแกะสลักไม้
- ☐ สุราพื้นเมือง ☐ การทำเทียนบูชาเสเดาะเคราะห์

ตอนที่ 3 ความต้องการในการเข้ารับการฝึกอบรม

1. ท่านต้องการรับการฝึกอบรมหลักสูตรเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน ท่านคิดว่าช่วงวัน เวลาใดที่ท่านคิดว่าเหมาะสมในการจัดอบรม

- ☐ วันธรรมดา เวลา 08.00 – 16.00 น.
- ☐ วันหยุดเสาร์ – อาทิตย์ เวลา 08.00 – 16.00 น.

2. ท่านสะดวกที่จะเข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนกี่วัน

- ☐ 1 – 2 วัน ☐ 2 – 3 วัน ☐ 3 – 4 วัน

3. ท่านต้องการให้การฝึกอบรมมีบรรยากาศลักษณะใด (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ บรรยายพร้อมกับศึกษาดูงาน
☐ บรรยาย ให้ความรู้ ดูงาน ชมการสาธิต ทดลองปฏิบัติจริง มีวิทยากรดูแล
☐ บรรยายตามหัวข้อที่กำหนด
☐ อื่นๆ.....

4. ท่านต้องการฝึกอบรมในสถานที่ใด

- ☐ วัด ☐ โรงเรียน ☐ ศาลาประชาคมหมู่บ้าน
☐ สถานที่ประกอบการของภูมิปัญญาอื่นๆ ☐ อื่นๆ.....

5. ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

ขอบคุณในความร่วมมือตอบสำรวจ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ



แบบสำรวจความคิดเห็น (สำหรับชาวบ้าน และผู้นำชุมชน)

หลักสูตรเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน

วัตถุประสงค์ แบบสำรวจฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะสำรวจความคิดเห็นที่มีต่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยขอความร่วมมือท่านกรอกแบบสำรวจ เพื่อจะได้้นำผลไปจัดทำแผนฝึกอบรม

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้กรอกแบบสำรวจ

1. ชื่อ นาย/นาง/นางสาว.....นามสกุล.....
2. อายุ.....ปี
3. ระดับการศึกษา

☐ ต่ำกว่า ป.6	☐ ป.6	☐ ปวช.	☐ ปวส.	☐ ม.3
☐ ม.6	☐ อื่นๆ			
4. หมู่บ้านที่ท่านอาศัย

☐ หมู่ที่ 1	☐ หมู่ที่ 2	☐ หมู่ที่ 3	☐ หมู่ที่ 4	☐ หมู่ที่ 5
☐ หมู่ที่ 6	☐ หมู่ที่ 7	☐ หมู่ที่ 8	☐ หมู่ที่ 9	☐ หมู่ที่ 10
☐ หมู่ที่ 11	☐ หมู่ที่ 12			
5. ระยะเวลาที่ท่านอาศัยอยู่ในชุมชน/หมู่บ้าน

☐ น้อยกว่า 10 ปี	☐ มากกว่า 10 ปี
---	--
6. ท่านเคยได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพหรือไม่ ☐ เคย ☐ ไม่เคย
 ถ้าเคย ท่านได้รับการฝึกอบรมเรื่อง

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.1. สำรวจภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำชี้แจง ในแต่ละข้อท่านสามารถเลือกได้มากกว่า 1 คำตอบ

1. ในชุมชนของท่านมีภูมิปัญญาท้องถิ่นอะไรบ้าง

- | | | |
|---|--|---|
| ☐ อักษรล้านนา | ☐ การอบสมุนไพร | ☐ จักสานและถักไม้กวาดดอกหญ้า |
| ☐ ปลาร้า | ☐ เพาะเห็ดต่างๆ | ☐ ขนมไทย |
| ☐ ตีเหล็ก | ☐ ถักหมวก | ☐ ทอผ้า |
| ☐ ความเชื่อและพิธีกรรม | ☐ นวดแผนไทย | ☐ ไล่ยั่ว |
| ☐ แคบหมู | ☐ น้ำพริกแกง | ☐ การปั้นขี้เลื่อยผสมกาว |
| ☐ กระดาษสา | ☐ การทำน้ำปู | ☐ เลี้ยงผึ้งพันธุ์ |
| ☐ การทำยาสูบ | ☐ การดุนโลหะ | ☐ การแกะสลักไม้ |
| ☐ สุราพื้นเมือง | ☐ การทำเทียนบูชาเสเดาะเคราะห์ | ☐ |

อื่นๆ.....

2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ท่านเลือกในข้อ 1 มีความสำคัญอย่างไรต่อชุมชนของท่าน

- ☐ เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน
☐ เป็นการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน
☐ เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

3. ท่านคิดว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นของท่านจะเป็นอย่างไรในอนาคต

- ☐ มีผู้คนในชุมชนให้ความสนใจ ☐ มีผู้คนในชุมชนรู้จักภูมิปัญญา
☐ ภูมิปัญญาสูญหาย ☐ สามารถสืบทอดต่อไปได้จากรุ่นสู่รุ่น
☐ ไม่มีผู้คนในชุมชนให้ความสนใจ

2.2. สำรวจปัญหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำชี้แจง ในแต่ละข้อท่านสามารถเลือกได้มากกว่า 1 คำตอบ

1. ท่านคิดว่าปัญหาใดที่ส่งผลกระทบต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของท่านมากที่สุด

- ☐ ขาดการส่งเสริมจากหน่วยงานของทั้งภาครัฐ และเอกชนเข้ามาดูแล สนับสนุน
☐ คนในชุมชนขาดความตระหนัก และไม่เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น
☐ การพัฒนาความก้าวหน้าในเทคโนโลยีมีผลทำให้คนในชุมชนเดินทางออกนอกชุมชนไปทำงานสถานที่อื่น
☐ วิธีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนไปตามกาลเวลา
☐ อื่นๆ.....

2.3. วิธีการแก้ปัญหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำชี้แจง ในแต่ละข้อท่านสามารถเลือกได้มากกว่า 1 คำตอบ

1. ท่านเห็นว่าจะมีวิธีใดบ้างที่สามารถแก้ปัญหาให้คนในชุมชนกลับมาให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

- ☐ ส่งเสริมวิทยากร โดยการยกย่อง และจัดหาสถานที่ที่เหมาะสมในการแสดงผลงาน
- ☐ จัดกิจกรรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่คนในชุมชน
- ☐ ทำการประชาสัมพันธ์ หรือจัดงานแสดงสินค้า OTOP อย่างต่อเนื่อง
- ☐ อื่นๆ.....

2. การจะอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สามารถสืบทอดสู่คนรุ่นต่อไป ท่านคิดว่าจะสามารถทำได้วิธีใดบ้าง

- ☐ สร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาในท้องถิ่น
- ☐ ส่งเสริมการสร้างอาชีพ เช่น ส่งเสริมสินค้า OTOP
- ☐ อื่นๆ.....

3. วิธีที่ท่านเลือกจากข้อที่ 2 ท่านสามารถปฏิบัติได้หรือไม่

- ☐ สามารถปฏิบัติได้ ☐ ไม่สามารถปฏิบัติได้

ถ้าสามารถปฏิบัติได้ ท่านจะเริ่มปฏิบัติอย่างไร

- ☐ เริ่มจากการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาที่ตนเองรู้ให้แก่บุคคลในครอบครัว
- ☐ เริ่มจากหาโอกาสส่งเสริม และสนับสนุนกิจกรรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในชุมชน
- ☐ เริ่มจากการบอกเล่าให้คนรุ่นหลังได้รู้จักภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนว่ามีอะไรบ้าง

4. ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

.....

ขอบคุณในความร่วมมือนำตอบแบบสำรวจ

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

3. ภูมิปัญญาในด้านที่ท่านถนัดมีวัตถุประสงค์อะไร และวิธีการทำอย่างไร

.....

.....

.....

.....

4. การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ท่านคิดว่ามีผลดีอย่างไร

.....

.....

.....

.....

5. ถ้าผู้เข้ารับการฝึกอบรมมาศึกษาดูงานที่บ้านของท่าน ท่านจะมีวิธีการให้ความรู้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

6. ท่านมีวิธีการรณรงค์ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

7. ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

ขอบคุณในความร่วมมือตอบแบบสัมภาษณ์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

แบบประเมินหลักสูตร

หลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชน

แบบประเมินโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมฉบับนี้ ใช้ประเมินความเหมาะสมและสอดคล้องขององค์ประกอบด้านต่างๆ ของหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชน

แบบประเมินมี 2 ตอนประกอบด้วย

ตอนที่ 1 แบบประเมินความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชน

ตอนที่ 2 แบบประเมินความสอดคล้องของโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชน

ขอให้ท่านซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญได้กรุณาพิจารณาความเหมาะสมและความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบด้านต่างๆ ของหลักสูตร

ตอนที่ 1 แบบประเมินความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชน โดยพิจารณาจากองค์ประกอบด้านต่างๆ ของโครงสร้างหลักสูตรว่ามีความเหมาะสมเพียงใดในองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาและความจำเป็นของหลักสูตรฝึกอบรม
2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรฝึกอบรม
3. คำโครงเนื้อหา
4. วิธีการฝึกอบรม และกิจกรรม
5. สื่อการฝึกอบรม
6. การวัดและประเมินผล
7. การประเมินหน่วยการเรียนรู้ 1 – 4

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมายถูกลงในช่องรับความเหมาะสมตามความคิดเห็นของท่าน

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ปัญหาความจำเป็นของหลักสูตรฝึกอบรมประเมินจาก					
1.1. ความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่					
ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญา					
ท้องถิ่นชุมชน					
1.2. ความสมเหตุสมผลที่จะต้องพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม					
1.3. ปัญหาสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง					
1.4. แนวทางในการแก้ปัญหาเหมาะสม					
ผลการประเมิน					
2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรฝึกอบรม โดยประเมินจาก					
2.1. ความชัดเจน					
2.2. ความเป็นไปได้					
2.3. ความเหมาะสมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม					
2.4. ความครอบคลุมที่ต้องการพัฒนา ด้านความรู้ ทักษะ					
ปฏิบัติ					
ผลการประเมิน					
3. เค้าโครงเนื้อหาจาก					
3.1. การจัดเรียงเนื้อหา					
3.2. ความครอบคลุมความรู้ที่จำเป็นต้องใช้					
3.3. เนื้อหาหลักสูตรในการนำไปใช้ให้บรรลุเป้าหมาย					
3.4. เนื้อหาของหลักสูตรในการนำไปปฏิบัติจริง					
ผลการประเมิน					
4. วิธีฝึกอบรม และกิจกรรมโดยประเมินจาก					
4.1. กิจกรรมและวิธีฝึกอบรมในแต่ละหัวเรื่อง					
4.2. ความเหมาะสมของกิจกรรม					
4.3. การนำภูมิปัญญาไปใช้ได้					
4.4. กิจกรรมการกระตุ้นความสนใจของผู้ฝึกอบรม					
4.5. ความน่าสนใจของกิจกรรม					
ผลการประเมิน					

(ต่อ)

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
5. สื่อการฝึกอบรม โดยประเมินจาก					
5.1. สื่อที่ใช้มีความเหมาะสมกับเนื้อหา					
5.2. การส่งเสริมให้กิจกรรมบรรลุจุดประสงค์					
ผลการประเมิน					
6. การวัดและประเมินผล โดยประเมินจาก					
6.1. สามารถตรวจสอบการบรรลุจุดประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรมได้					
6.2. ความเป็นไปได้ในการวัดผล					
ผลการประเมิน					
7. การประเมินหน่วยการเรียนรู้ หน่วยที่ 1 – 4 จากสิ่งต่อไปนี้					
หน่วยที่ 1					
7.1. คำอธิบายรายวิชามีความชัดเจน					
7.2. จุดประสงค์การเรียนรู้ชัดเจน					
7.3. จุดประสงค์การเรียนรู้เหมาะสม					
7.4. คำโครงเนื้อหาช่วยในการบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้					
7.5. วิธีฝึกอบรมและกิจกรรมมีความเหมาะสม					
7.6. วิธีฝึกอบรมและกิจกรรมสามารถนำไปใช้					
7.7. วิธีฝึกอบรมและกิจกรรมช่วยให้บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้					
7.8. สื่อการฝึกอบรมมีความเหมาะสม					
7.9. สื่อการฝึกอบรมช่วยในการบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้					
7.10. การวัดและประเมินผลสามารถตรวจสอบการบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ได้					
7.11. การวัดและประเมินผลมีความเป็นไปได้จริง					
ผลการประเมิน					

(ต่อ)

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
หน่วยที่ 2					
7.1. คำอธิบายรายวิชามีความชัดเจน					
7.2. จุดประสงค์การเรียนรู้ชัดเจน					
7.3. จุดประสงค์การเรียนรู้เหมาะสม					
7.4. คำโครงเนื้อหาช่วยในการบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้					
7.5. วิธีฝึกอบรมและกิจกรรมมีความเหมาะสม					
7.6. วิธีฝึกอบรมและกิจกรรมสามารถนำไปใช้					
7.7. วิธีฝึกอบรมและกิจกรรมช่วยให้บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้					
7.8. สื่อการฝึกอบรมมีความเหมาะสม					
7.9. สื่อการฝึกอบรมช่วยในการบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้					
7.10. การวัดและประเมินผลสามารถตรวจสอบการบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ได้					
7.11. การวัดและประเมินผลมีความเป็นไปได้อย่างจริง					
ผลการประเมิน					
หน่วยที่ 3					
7.1. คำอธิบายรายวิชามีความชัดเจน					
7.2. จุดประสงค์การเรียนรู้ชัดเจน					
7.3. จุดประสงค์การเรียนรู้เหมาะสม					
7.4. คำโครงเนื้อหาช่วยในการบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้					
7.5. วิธีฝึกอบรมและกิจกรรมมีความเหมาะสม					
7.6. วิธีฝึกอบรมและกิจกรรมสามารถนำไปใช้					
7.7. วิธีฝึกอบรมและกิจกรรมช่วยให้บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้					
7.8. สื่อการฝึกอบรมมีความเหมาะสม					
7.9. สื่อการฝึกอบรมช่วยในการบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้					
7.10. การวัดและประเมินผลสามารถตรวจสอบการบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ได้					
7.11. การวัดและประเมินผลมีความเป็นไปได้อย่างจริง					
ผลการประเมิน					

จุดมุ่งหมายของการฝึกอบรม

1. เค้าโครงเนื้อหา

.....

.....

.....

.....

2. วิธีการฝึกอบรมและกิจกรรม

.....

.....

.....

.....

3. สื่อการฝึกอบรม

.....

.....

.....

.....

การวัดและประเมินผลการประเมินหน่วยการเรียนรู้ที่ 1 – 4

7.1. หน่วยการเรียนรู้ที่ 1

7.2. หน่วยการเรียนรู้ที่ 2

7.3. หน่วยการเรียนรู้ที่ 3

7.4. หน่วยการเรียนรู้ที่ 4

ตอนที่ 2 แบบประเมินความสอดคล้อง

ของโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชน จากการพิจารณาองค์ประกอบด้านต่างๆ ของหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้น เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชน ว่ามีความสอดคล้องกันหรือไม่ ดังต่อไปนี้

1. ความสอดคล้องระหว่างปัญหาและความจำเป็นกับหลักการของหลักสูตร
2. ความสอดคล้องระหว่างหลักการของหลักสูตรกับจุดประสงค์ของหลักสูตร
3. ความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์ของหลักสูตรกับโครงสร้างของหลักสูตร
4. ความสอดคล้องระหว่างโครงสร้างของหลักสูตร กับวิธีฝึกอบรมและกิจกรรม
5. ความสอดคล้องระหว่างวิธีฝึกอบรมและกิจกรรม กับสื่อการฝึกอบรม
6. ความสอดคล้องระหว่างวิธีฝึกอบรมและกิจกรรม กับการวัดผลและประเมินผล
7. ความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์ของหลักสูตร กับจุดประสงค์ของแต่ละหน่วยการเรียนรู้
8. ความสอดคล้องภายในของแต่ละหน่วยการเรียนรู้
 - 8.1. ความสอดคล้องระหว่างคำอธิบายรายวิชากับจุดประสงค์การเรียนรู้
 - 8.2. ความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์การเรียนรู้กับเค้าโครงเนื้อหา
 - 8.3. ความสอดคล้องระหว่างเค้าโครงเนื้อหา กับวิธีฝึกอบรมและกิจกรรม
 - 8.4. ความสอดคล้องระหว่างวิธีฝึกอบรมและกิจกรรมกับสื่อการฝึกอบรม
 - 8.5. ความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์การเรียนรู้กับการวัดผลและประเมินผล

แบบประเมินหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิ
ปัญญาท้องถิ่นชุมชน

รายการประเมิน	สอดคล้อง (1)	ไม่แน่ใจ (0)	ไม่สอดคล้อง (-1)
1. ปัญหาและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรกับ หลักการของหลักสูตร			
2. ปัญหาและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรกับ จุดประสงค์ของหลักสูตร			
3. ปัญหาและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรกับ แนวทางแก้ปัญหา			
4. ปัญหาและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรกับ โครงสร้างของหลักสูตร			
5. หลักการของหลักสูตรกับจุดประสงค์ของหลักสูตร			
6. หลักการของหลักสูตรกับโครงสร้างของหลักสูตร			
7. จุดประสงค์ของหลักสูตรกับโครงสร้างของหลักสูตร			
8. จุดประสงค์ของหลักสูตรกับวิธีฝึกอบรมและกิจกรรม			
9. จุดประสงค์ของหลักสูตรกับการวัดผลและประเมินผล			
10. โครงสร้างของหลักสูตรกับวิธีการฝึกอบรม และ กิจกรรม			
11. โครงสร้างของหลักสูตรกับการวัดผลและประเมินผล			
12. วิธีการฝึกอบรมและกิจกรรมกับสื่อการสอน			
13. วิธีการฝึกอบรมและกิจกรรมกับการวัดและ ประเมินผล			
14. จุดประสงค์ของหลักสูตรกับจุดประสงค์ใน หน่วยการเรียนรู้ที่ 1			
15. จุดประสงค์ของหลักสูตรกับจุดประสงค์ใน หน่วยการเรียนรู้ที่ 2			
16. จุดประสงค์ของหลักสูตรกับจุดประสงค์ใน หน่วยการเรียนรู้ที่ 3			
17. จุดประสงค์ของหลักสูตรกับจุดประสงค์ใน หน่วยการเรียนรู้ที่ 4			

ตอนที่ 2 (ต่อ)

รายการประเมิน	สอดคล้อง (1)	ไม่แน่ใจ (0)	ไม่สอดคล้อง (-1)
การประเมินความสอดคล้องภายในหน่วยการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 โดยประเมินจาก			
1. คำอธิบายรายวิชากับจุดประสงค์			
2. จุดประสงค์กับเค้าโครงเนื้อหา	 *		
3. เค้าโครงเนื้อหากับวิธีการฝึกอบรมและกิจกรรม			
4. วิธีการฝึกอบรมและกิจกรรมกับสื่อการสอน			
5. จุดประสงค์กับการวัดและประเมินผล			
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 โดยประเมินจาก			
1. คำอธิบายรายวิชากับจุดประสงค์			
2. จุดประสงค์กับเค้าโครงเนื้อหา			
3. เค้าโครงเนื้อหากับวิธีการฝึกอบรมและกิจกรรม			
4. วิธีการฝึกอบรมและกิจกรรมกับสื่อการสอน			
5. จุดประสงค์กับการวัดและประเมินผล			
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 โดยประเมินจาก			
1. คำอธิบายรายวิชากับจุดประสงค์			
2. จุดประสงค์กับเค้าโครงเนื้อหา			
3. เค้าโครงเนื้อหากับวิธีการฝึกอบรมและกิจกรรม			
4. วิธีการฝึกอบรมและกิจกรรมกับสื่อการสอน			
5. จุดประสงค์กับการวัดและประเมินผล			
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 โดยประเมินจาก			
1. คำอธิบายรายวิชากับจุดประสงค์			
2. จุดประสงค์กับเค้าโครงเนื้อหา			
3. เค้าโครงเนื้อหากับวิธีการฝึกอบรมและกิจกรรม			
4. วิธีการฝึกอบรมและกิจกรรมกับสื่อการสอน			
5. จุดประสงค์กับการวัดและประเมินผล			

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณที่กรุณาให้ความร่วมมืออย่างดียิ่ง



แบบวัดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน
จุดประสงค์ เพื่อวัดผลการมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน
เกณฑ์การให้คะแนน

มากที่สุดมี	ค่าเท่ากับ	5
มาก	มีค่าเท่ากับ	4
ปานกลาง	มีค่าเท่ากับ	3
น้อย	มีค่าเท่ากับ	2
น้อยที่สุด	มีค่าเท่ากับ	1

คำชี้แจง

แบบวัดนี้แบ่งออกเป็น 3 ตอน ตามองค์ประกอบการเกิดจิตสำนึกได้แก่

ตอนที่ 1 ด้านการรับรู้ แบ่งเป็น 13 ข้อ

ตอนที่ 2 ด้านความคิด แบ่งออกเป็น 16 ข้อ

ตอนที่ 3 ด้านการปฏิบัติ แบ่งออกเป็น 14 ข้อ

2. ให้ผู้ทำแบบวัดอ่านข้อความและเลือกตามความคิดเห็นที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

มากที่สุด

ตอนที่ 1 ด้านการรับรู้

ลำดับที่	ข้อความถาม	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1	ท่านเห็นว่าการสำรวจภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น					
2	ท่านเห็นว่าถ้าไม่มีการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะสูญหายไปจากชุมชน					
3	ท่านทราบว่าภูมิปัญญากระดาษสากำลังจะสูญหาย					
4	ท่านทราบว่าภูมิปัญญาน้ำขี้เลื่อยผสมกาวกำลังจะสูญหาย					
5	ท่านทราบว่าภูมิปัญญาน้ำปูกำลังจะสูญหาย					
6	ท่านทราบว่าภูมิปัญญาเทียนบูชาสะอาดเคราะห์กำลังจะสูญหาย					
7	ท่านเห็นว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชน คนในชุมชนควรรักษาสืบทอดไว้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน					
8	ท่านเห็นว่าควรมีการฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เคยมีอยู่ในชุมชนให้คงอยู่สืบไป					

ตอนที่ 1 ด้านการรับรู้ (ต่อ)

ลำดับที่	ข้อความถาม	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
9	ท่านเห็นว่าควรพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนให้เป็นสินค้า OTOP					
10	ท่านทราบว่าควรถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับคนในครอบครัวก่อนแล้วขยายไปสู่คนในชุมชน					
11	ท่านเห็นว่าทุกคนในชุมชนร่วมเป็นเครือข่าย รักษาและเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่					
12	ท่านทราบว่าควรมีกิจกรรมส่งเสริม เผยแพร่และแบ่งปันภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับคนต่างชุมชน					
13	ท่านคิดว่าควรยกย่อง เชิดชูและให้ความสำคัญต่อวิทยากรท้องถิ่นในชุมชน					

ตอนที่ 2 ด้านความคิด

ลำดับ ที่	ข้อความถาม	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1	ท่านคิดว่าถ้าคนในชุมชนเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นก็จะไม่สูญหาย					
2	ท่านไม่ต้องการให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของท่านสูญหาย					
3	ท่านยินดีที่จะอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น					
4	ถ้าท่านมีความรู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับภูมิปัญญา ท่านพร้อมที่จะถ่ายทอดให้ผู้อื่นในชุมชน					
5	ท่านคิดว่าภูมิปัญญากระต่ายสาครควรมีการอนุรักษ์					
6	ท่านคิดว่าภูมิปัญญาน้ำขี้เลื่อยผสมกาวควรมีการอนุรักษ์					
7	ท่านคิดว่าภูมิปัญญาน้ำปูควรมีการอนุรักษ์					
8	ท่านคิดว่าภูมิปัญญาเทียนบูชาสะเดาะเคราะห์ควรมีการอนุรักษ์					
9	ท่านยอมรับว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีอยู่ในชุมชนของท่าน กำลังสูญหายไป					
10	ท่านคิดว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของท่านต้องรักษาไว้ให้คงอยู่คู่กับชุมชน					
11	ท่านคิดว่าคนในชุมชนจำเป็นต้องมีส่วนร่วม ฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สูญหายไป					
12	ท่านคิดว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนต้องมีการพัฒนาต่อยอดให้เป็นสินค้า OTOP ให้ได้					
13	ท่านคิดว่าครอบครัวต้องถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับคนในครอบครัวก่อน					
14	ท่านคิดว่าคนในชุมชนต้องมีส่วนร่วมสร้างเครือข่ายช่วยกันเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น					
15	ท่านคิดว่าชุมชนควรจัดกิจกรรมส่งเสริมสินค้า OTOP ขึ้นทุกปีเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนอื่น					
16	ท่านคิดว่าควรมีการสร้างขวัญกำลังใจ ให้กับวิทยากรท้องถิ่น					

ตอนที่ 3 ด้านการปฏิบัติ

ลำดับ ที่	ข้อความถาม	ระดับความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
1	ท่านสามารถไปเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน					
2	ท่านอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีในชุมชนของท่าน					
3	ท่านสามารถถ่ายทอดภูมิปัญญากระดาดสา					
4	ท่านสามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาน้ำขี้เลื่อยผสมกาว					
5	ท่านสามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาน้ำปู					
6	ท่านสามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาเทียนบูชาเสเดาะเคราะห์					
7	ท่านไปศึกษา สืบค้น ค้นหา ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของตนเอง					
8	ท่านช่วยกันโฆษณา ประชาสัมพันธ์ ให้คนในชุมชนเกิดความรัก หวนแหน และภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง					
9	ท่านช่วยกันฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สูญหายไปให้กลับมา					
10	ท่านช่วยกันศึกษา พัฒนาต่อยอดให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนให้เป็นสินค้า OTOP ให้ได้					
11	ท่านถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในครอบครัวให้สามารถทำได้แล้วจึงถ่ายทอดให้กับผู้อื่น					
12	ท่านช่วยกันเผยแพร่ ชักชวน คนชุมชนอื่นให้มาศึกษา ผูกอบรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของตนเอง					
13	ท่านจัดกิจกรรมส่งเสริมสินค้า OTOP ขึ้นทุกปี ด้วยความสนใจ					
14	ท่านช่วยกันยกย่องเชิดชูวิทยากรท้องถิ่นให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่คุณค่าในชุมชน					

แบบประเมินตนเองในการปฏิบัติกิจกรรม
ภูมิปัญญา

คำชี้แจงในการตอบ

ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมฝึกรบมฯ ให้ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

ซึ่งมีความหมายของระดับการมีส่วนร่วมดังนี้

5 = มากที่สุด 4 = มาก 3 = ปานกลาง 2 = น้อย 1 = น้อยที่สุด

ข้อ	การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมฝึกรบมฯ	ระดับการมีส่วนร่วม				
		5	4	3	2	1
1.	ร่วมฟังการบรรยายและสาธิตวิธีการทำจากวิทยากร					
2.	ได้รับความรู้จากการฟังวิทยากรอยู่ในระดับใด					
3.	ร่วมแสดงความคิดเห็นในการปฏิบัติกิจกรรม					
4.	ร่วมเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ก่อนการปฏิบัติงาน					
5.	ร่วมปฏิบัติงานครบทุกขั้นตอนจนสำเร็จ					
6.	ร่วมทำความสะอาด เก็บกวาด เช็ดถูสถานที่ หลังจากปฏิบัติกิจกรรม					

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

**แบบประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรการฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้น
เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน**

วัตถุประสงค์

เพื่อสำรวจความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

เพื่อนำผลการประเมินไปปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ต่อไป

คำชี้แจงในการตอบ

ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับความพึงพอใจให้ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

ซึ่งมีความหมายของระดับความคิดเห็นดังนี้

5 = มากที่สุด 4 = มาก 3 = ปานกลาง 2 = น้อย 1 = น้อย

ที่สุด

ข้อที่	ความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมฯ	ระดับความพึงพอใจ				
		5	4	3	2	1
1.	เนื้อหา มีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด					
2.	วิธีการจัดการฝึกอบรมมีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด					
3.	ความรู้ ความคิด และทักษะการปฏิบัติ ที่ท่านได้รับการฝึกอบรมในครั้งนี้ อยู่ในระดับใด					
4.	การมีส่วนร่วมของผู้เข้าอบรมในด้านความรู้ ความคิด และทักษะการปฏิบัติ อยู่ในระดับใด					
5.	สถานที่ฝึกอบรมมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด					
6.	สื่อ วัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมในครั้งนี้ มีความเหมาะสมในระดับใด					
7.	ระยะเวลาของการฝึกอบรมมีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด					
8.	การนำเสนอของวิทยากร ในด้านความรู้ ความคิด และทักษะการปฏิบัติ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับใด					
9.	ท่านสามารถนำความรู้ ความคิด และทักษะการปฏิบัติ ที่ได้รับการฝึกอบรมในครั้งนี้ ไปใช้ในอนาคตด้วยตนเองและเผยแพร่ไปยังผู้อื่นได้มากน้อยเพียงใด					
10.	ในภาพรวมท่านมีความพึงพอใจในหลักสูตรนี้ในระดับใด					

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

.....

.....*

.....

.....

.....

.....



แบบสัมภาษณ์ติดตามผลหลังจากฝึกอบรมไปแล้ว 1 เดือน

โดยการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน และผู้เข้ารับการอบรม ในหัวข้อ

1. ท่านได้ดำเนินการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อเนื่องอย่างไรบ้าง (ผู้เข้าร่วมอบรม)

.....

.....

.....

.....

2. ท่านมีส่วนร่วมสนับสนุน การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างไร (ผู้นำชุมชน, ชาวบ้าน)

.....

.....

.....

.....

3. ปัญหาและอุปสรรคของภูมิปัญญากระดาษสา

.....

.....

.....

.....

4. ปัญหาและอุปสรรคของภูมิปัญญาน้ำขี้เลื่อยผสมกาว

.....

.....

.....

.....

5. ปัญหาและอุปสรรคของภูมิปัญญาน้ำปู

.....

.....

.....

.....

6. ปัญหาและอุปสรรคของภูมิปัญญาท้องถิ่นชาสะเดาเคราะห์

.....

.....

.....

.....

.....

7. ข้อเสนอแนะอื่นๆ (ผู้นำชุมชน, ชาวบ้าน, ผู้เข้าร่วมรับการฝึกอบรม)

.....

.....

.....

.....

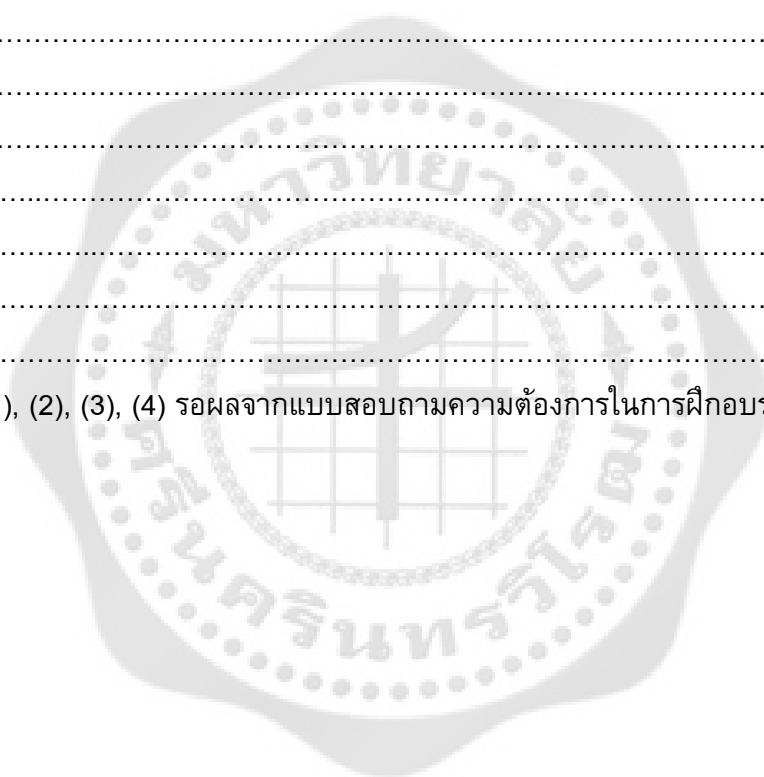
.....

.....

.....

.....

หมายเหตุ (1), (2), (3), (4) รวบรวมจากแบบสอบถามความต้องการในการฝึกอบรมของเยาวชน



ผลการวิเคราะห์แบบประเมินความพึงพอใจ หลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ออนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

ลำดับ ที่	ความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมฯ	ความพึงพอใจ		
		ค่าเฉลี่ย	S.D	ระดับความ พึงพอใจ
1.	ท่านสามารถนำความรู้ ความคิด และทักษะการปฏิบัติ ที่ได้รับจากการฝึกอบรมในครั้งนี้ ไปใช้ในอนาคตด้วยตนเองและเผยแพร่ไปยังผู้อื่นได้มากน้อยเพียงใด	4.77	0.430	มากที่สุด
2.	เนื้อหา มีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด	4.67	0.479	มากที่สุด
3.	การมีส่วนร่วมของผู้เข้าอบรมในด้านความรู้ ความคิด และทักษะการปฏิบัติอยู่ในระดับใด	4.60	0.621	มากที่สุด
4.	ความรู้ ความคิด และทักษะการปฏิบัติ ที่ท่านได้รับจากการฝึกอบรมในครั้งนี้อยู่ในระดับใด	4.57	0.568	มากที่สุด
5.	การนำเสนอของวิทยากร ในด้านความรู้ ความคิด และทักษะการปฏิบัติมีความเหมาะสมอยู่ในระดับใด	4.57	0.568	มากที่สุด
6.	สื่อ วัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมในครั้งนี้มีความเหมาะสมในระดับใด	4.53	0.571	มากที่สุด
7.	สถานที่ฝึกอบรมมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด	4.37	0.556	มาก
8.	ระยะเวลาของการฝึกอบรมมีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด	4.33	0.802	มาก
9.	ในภาพรวมท่านมีความพึงพอใจในหลักสูตรนี้ในระดับใด	4.33	0.661	มาก
10.	วิธีการจัดการฝึกอบรมมีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด	4.30	0.596	มาก
	ค่าเฉลี่ย	4.50	0.58	มากที่สุด

ผลการวิเคราะห์แบบประเมินความพึงพอใจ หลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ออนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชน พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมประเมิน ผู้ประเมินพึงพอใจต่อความสามารถนำความรู้ ความคิด และทักษะการปฏิบัติ ที่ได้รับจากการฝึกอบรมในครั้งนี้ ไปใช้ในอนาคตด้วยตนเองและเผยแพร่ไปยังผู้อื่น ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.77 ระดับความพึงพอใจ ในระดับมากที่สุด และมีค่าเฉลี่ยโดยรวม เท่ากับ 4.50 ระดับความพึงพอใจมากที่สุด

ผลการวิเคราะห์แบบประเมินตนเองในการปฏิบัติกิจกรรมกระดานสา

ลำดับ ที่	การปฏิบัติกิจกรรม	ความพึงพอใจ		
		ค่าเฉลี่ย	S.D	ระดับการปฏิบัติ
1.	ได้รับความรู้จากการฟังวิทยากรอยู่ในระดับใด	4.70	0.466	มากที่สุด
2.	ร่วมปฏิบัติงานครบทุกขั้นตอนจนสำเร็จ	4.60	0.563	มากที่สุด
3.	ร่วมทำความสะอาด เก็บกวาด เช็ดถูสถานที่หลังจากปฏิบัติกิจกรรม	4.60	0.498	มากที่สุด
4.	ร่วมฟังการบรรยายและสาธิตวิธีการทำจากวิทยากร	4.57	0.504	มากที่สุด
5.	ร่วมแสดงความคิดเห็นในการปฏิบัติกิจกรรม	4.37	0.615	มาก
6.	ร่วมเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ก่อนการปฏิบัติงาน	4.33	0.547	มาก
	ค่าเฉลี่ย	4.52	0.585	มากที่สุด

ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับความรู้จากการฟังวิทยากรในการปฏิบัติกิจกรรมกระดานสา โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 4.70 อยู่ในระดับมากที่สุด มีร่วมเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ก่อนการปฏิบัติงานมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดเท่ากับ 4.33 อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 4.52 อยู่ระดับปฏิบัติ ในระดับมากที่สุด

ผลการวิเคราะห์แบบประเมินตนเองในการปฏิบัติบ้นชี้เลื่อยผสมกาว

ลำดับ ที่	การปฏิบัติกิจกรรม	ความพึงพอใจ		
		ค่าเฉลี่ย	S.D	ระดับการปฏิบัติ
1.	ร่วมทำความสะอาด เก็บกวาด เช็ดถูสถานที่หลังจากปฏิบัติกิจกรรม	4.67	0.479	มากที่สุด
2.	ได้รับความรู้จากการฟังวิทยากรอยู่ในระดับใด	4.53	0.507	มากที่สุด
3.	ร่วมฟังการบรรยายและสาธิตวิธีการทำจากวิทยากร	4.50	0.572	มากที่สุด
4.	ร่วมแสดงความคิดเห็นในการปฏิบัติกิจกรรม	4.50	0.630	มากที่สุด
5.	ร่วมเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ก่อนการปฏิบัติงาน	4.47	0.571	มาก
6.	ร่วมปฏิบัติงานครบทุกขั้นตอนจนสำเร็จ	4.47	0.571	มาก
	ค่าเฉลี่ย	4.52	0.555	มากที่สุด

ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับความรู้จากการฟังวิทยากรในกิจกรรมบั้นชี้เลื่อยผสมกาว โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 4.53 อยู่ในระดับมากที่สุด ร่วมเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ก่อนการปฏิบัติงาน และร่วมปฏิบัติงานครบทุกขั้นตอนจนสำเร็จมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดเท่ากับ 4.47 อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 4.52 อยู่ระดับปฏิบัติ ในระดับมากที่สุด

ผลการวิเคราะห์แบบประเมินตนเองในการปฏิบัติทำน้ำปู

ลำดับ ที่	การปฏิบัติกิจกรรม	ความพึงพอใจ		
		ค่าเฉลี่ย	S.D	ระดับการปฏิบัติ
1.	ร่วมปฏิบัติงานครบทุกขั้นตอนจนสำเร็จ	4.63	0.556	มากที่สุด
2.	ร่วมฟังการบรรยายและสาธิตวิธีการทำจากวิทยากร	4.57	0.504	มากที่สุด
3.	ได้รับความรู้จากการฟังวิทยากรอยู่ในระดับใด	4.57	0.504	มากที่สุด
4.	ร่วมทำความสะอาด เก็บกวาด เช็ดถูสถานที่ หลังจากปฏิบัติกิจกรรม	4.57	0.568	มากที่สุด
5.	ร่วมเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ก่อนการปฏิบัติงาน	4.43	0.568	มาก
6.	ร่วมแสดงความคิดเห็นในการปฏิบัติกิจกรรม	4.30	0.651	มาก
	ค่าเฉลี่ย	4.51	0.558	มากที่สุด

ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ร่วมปฏิบัติงานครบทุกขั้นตอนจนสำเร็จ โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 4.63 อยู่ในระดับมากที่สุด ร่วมแสดงความคิดเห็นในการปฏิบัติกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดเท่ากับ 4.30 อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 4.51 อยู่ระดับปฏิบัติ ในระดับมากที่สุด

ผลการวิเคราะห์แบบประเมินตนเองในการปฏิบัติทำเทียนบูชาเสเดาะเคราะห์

ลำดับ ที่	การปฏิบัติกิจกรรม	ความพึงพอใจ		
		ค่าเฉลี่ย	S.D	ระดับการปฏิบัติ
1.	ร่วมฟังการบรรยายและสาธิตวิธีการทำจากวิทยากร	4.63	0.490	มากที่สุด
2.	ร่วมเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ก่อนการปฏิบัติงาน	4.60	0.498	มากที่สุด
3.	ร่วมปฏิบัติงานครบทุกขั้นตอนจนสำเร็จ	4.60	0.563	มากที่สุด
4.	ร่วมทำความสะอาด เก็บกวาด เช็ดถูสถานที่ หลังจากปฏิบัติกิจกรรม	4.60	0.563	มากที่สุด
5.	ได้รับความรู้จากการฟังวิทยากรอยู่ในระดับใด	4.50	0.509	มากที่สุด
6.	ร่วมแสดงความคิดเห็นในการปฏิบัติกิจกรรม	4.33	0.547	มาก
	ค่าเฉลี่ย	4.54	0.528	มากที่สุด

ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ร่วมฟังการบรรยายและสาธิตวิธีการทำจากวิทยากรโดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 4.63 อยู่ในระดับมากที่สุด ร่วมแสดงความคิดเห็นในการปฏิบัติกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดเท่ากับ 4.33 อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 4.54 อยู่ระดับปฏิบัติ ในระดับมากที่สุด



ภาคผนวก ข

- หลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน
- รายชื่อผู้เข้ารับการฝึกอบรม
- ภาพประกอบการฝึกอบรม

หลักสูตรการฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้น
เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

โดย

อดุลย์ จันทา

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ



หลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ๋ตอนต้น เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

1. หลักการและเหตุผล

การนำภูมิปัญญามาใช้ในสังคมไทยก็เพื่อความอยู่รอดหรือดำรงชีวิตอย่างพอเพียงและมีความสุข เพื่อแสวงหาทางเลือกใหม่และนำภูมิปัญญาไทยมาผสมผสานกับความรู้หรือวิทยาการสมัยใหม่จนเกิดภูมิปัญญาที่เป็นทางเลือกใหม่ซึ่งนำมาใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น และเพื่อดำรงรักษาเอกลักษณ์ของชุมชน ท้องถิ่น และความเป็นชาติ โดยอนุรักษ์ภูมิปัญญาดังกล่าวไว้เป็นมรดกทางสังคมแก่คนรุ่นหลังต่อไป ซึ่งลักษณะของภูมิปัญญาแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ เสรี พงศ์พิศ 2529 : 145-146, สามารถ จันทรสุรีย์ 2534 : 88-94 คือ ลักษณะที่เป็นรูปธรรม เช่น อาหาร เครื่องดนตรี หัตถกรรม การเกษตรกรรม ศิลปะแขนงต่างๆ ฯลฯ ลักษณะที่เป็นนามธรรม เช่น ปรัชญาในการดำเนินชีวิตหรือโลกทัศน์ของชุมชนนั้นๆ อาทิ ค่านิยม เรื่องราวการเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นต้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านี้จะถูกถ่ายทอดสู่บุคคลต่างๆ โดยการถ่ายทอดภูมิปัญญาไปสู่เด็กจะใช้วิธีการเล่านิทาน การละเล่น การทำให้อู ฯลฯ ส่วนการถ่ายทอดภูมิปัญญาไปสู่ผู้ใหญ่มีทั้งแบบจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรและแบบไม่เป็นลายลักษณ์อักษร โดยวิธีบอกเล่า การละเล่น การแสดงหรือทำให้อู เป็นต้น ซึ่งในประเทศไทยมีแนวทางอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นสืบต่อกันมาด้วยวิธี 1) การค้นคว้าวิจัยคือ การศึกษา เก็บรวบรวมเป็นหมวดหมู่และจัดพิมพ์เป็นหนังสือและสื่อต่างๆ เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาและนำไปใช้ประโยชน์ 2) การอนุรักษ์และฟื้นฟู โดยการจัดกิจกรรมเผยแพร่เพื่อปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นสำนึกในคุณค่าของภูมิปัญญา 3) การพัฒนา ด้วยวิธีการนำมาแก้ไขปรับปรุงคุณค่าหรือประสิทธิภาพและใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตประจำวัน และ 4) การถ่ายทอด ด้วยการจัดกิจกรรมถ่ายทอดให้ความรู้ ฝึกทักษะ วิธีการทำเพื่อให้คนรุ่นใหม่สืบทอดต่อมิให้สูญหาย

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ๋ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน เพื่อช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยผ่านกระบวนการฝึกอบรมที่เน้น การสร้างจิตสำนึกให้เห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นและมีการสืบทอดให้คงอยู่กับชุมชน ต่อไปโดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาชีพเพื่อส่งเสริมสินค้า OTOP อีกทางหนึ่ง

2. ความมุ่งหมายของหลักสูตร

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ๋ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน
2. เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ๋ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

3. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

วัตถุประสงค์ของหลักสูตรมาจากองค์ประกอบของการเรียนรู้ของ บลูม (Bloom's Taxonomy) และคณะ ซึ่งแบ่งออกเป็นองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการรับรู้ ด้านความคิด ด้านการปฏิบัติ

ด้านการรับรู้

เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมรับรู้ถึงประวัติความเป็นมา สภาพปัญหาของภูมิปัญญาท้องถิ่น 4 ด้านคือ การทำกระดาษสา การปั่นขี้เลื่อยผสมกาว การทำน้ำปู และการหลอมไขผึ้งทำเทียนบูชาเสเดาะเคราะห์

ด้านความคิด

เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความคิดที่ดีมีความตระหนักถึงการสูญหายของภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีความเต็มใจยอมรับ ยินดีที่จะอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป

ด้านการลงมือปฏิบัติ

สามารถปฏิบัติกิจกรรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้ง 4 อย่าง ได้

4. เนื้อหาสาระ

หลักสูตรประกอบไปด้วย 4 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ภูมิปัญญากระดาษสา จำนวน 6 ชั่วโมง
โดยมีเนื้อหาสาระดังนี้

ด้านการรับรู้

จำนวน 1 ชั่วโมง

- ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญากระดาษสา
- สภาพปัจจุบันของภูมิปัญญากระดาษสา
- วิธีการหาวัสดุเพื่อทำกระดาษสา (วัสดุภายในชุมชน)
- ขั้นตอนการทำกระดาษสา
- ประโยชน์ของกระดาษสา

ด้านความคิด

จำนวน 1 ชั่วโมง

- กิจกรรมสร้างความคิด ความตระหนัก โดยกิจกรรมทำดอกไม้จากกระดาษสา

ด้านการลงมือปฏิบัติ

จำนวน 4 ชั่วโมง

- ทดลองทำกระดาษสา

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ภูมิปัญญาชีเลื่อยผสมกาว จำนวน 6 ชั่วโมง

โดยมีเนื้อหาสาระดังนี้

ด้านการรับรู้ จำนวน 1 ชั่วโมง

ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาชีเลื่อยผสมกาว

สภาพปัจจุบันของภูมิปัญญาชีเลื่อยผสมกาว

วิธีการหาวัสดุเพื่อปั้นชีเลื่อยผสมกาว (วัสดุภายในชุมชน)

- ขั้นตอนการปั้นชีเลื่อยผสมกาว

- ประโยชน์ของชีเลื่อยผสมกาว

ด้านความคิด จำนวน 1 ชั่วโมง

- กิจกรรมสร้างความคิด ความตระหนัก โดยกิจกรรมทาสีชีเลื่อยผสมกาว

ด้านการลงมือปฏิบัติ จำนวน 4 ชั่วโมง

- ทดลองปั้นชีเลื่อยผสมกาว

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ภูมิปัญญาน้ำปู จำนวน 6 ชั่วโมง

โดยมีเนื้อหาสาระดังนี้

ด้านการรับรู้ จำนวน 1 ชั่วโมง

- ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาน้ำปู

- สภาพปัจจุบันของภูมิปัญญาน้ำปู

- วิธีการหาวัสดุเพื่อทำน้ำปู (วัสดุภายในชุมชน)

- ขั้นตอนการทำน้ำปู

- ประโยชน์ของน้ำปู

ด้านความคิด จำนวน 1 ชั่วโมง

- กิจกรรมสร้างความคิด ความตระหนัก โดยกิจกรรมปรุงรสอาหารด้วยน้ำปู

ด้านการลงมือปฏิบัติ จำนวน 4 ชั่วโมง

- ทดลองทำน้ำปู

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ภูมิปัญญาไขฝังบ้าเหียนบูชาสะเดาะเคราะห์ จำนวน 6 ชั่วโมง

โดยมีเนื้อหาสาระดังนี้

ด้านการรับรู้ จำนวน 1 ชั่วโมง

- ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาไขฝังบ้าเหียนบูชาสะเดาะเคราะห์

- สภาพปัจจุบันของภูมิปัญญาไขฝังบ้าเหียนบูชาสะเดาะเคราะห์

- วิธีการหาวัสดุเพื่อทำเหียนบูชาสะเดาะเคราะห์ (วัสดุภายในชุมชน)

- ขั้นตอนการทำเหียนบูชาสะเดาะเคราะห์

- ประโยชน์ของเหียนบูชาสะเดาะเคราะห์

ด้านความคิด จำนวน 1 ชั่วโมง

- กิจกรรมสร้างความคิด โดยกิจกรรมแกะสลักเทียนบูชาสะเดาะเคราะห์

ด้านการลงมือปฏิบัติ จำนวน 4 ชั่วโมง

- ทดลองทำเทียนบูชาสะเดาะเคราะห์

5. วิธีการฝึกอบรม

เป็นการฝึกอบรมแบบกลุ่ม โดยแบ่งกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรมออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มละ 10 คน โดยมีวิธีการฝึกอบรมตามหน่วยการเรียนรู้ดังนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ภูมิปัญญากระดาษสา

ด้านการรับรู้ ใช้วิธีการฝึกอบรมโดยการบรรยาย

ด้านความคิด ใช้วิธีการฝึกอบรมโดยกิจกรรมการเรียนรู้

ด้านการลงมือปฏิบัติ ใช้วิธีการฝึกอบรมโดยการฝึกปฏิบัติ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ภูมิปัญญาขี้เลื่อยผสมกา

ด้านการรับรู้ ใช้วิธีการฝึกอบรมโดยการบรรยาย

ด้านความคิด ใช้วิธีการฝึกอบรมโดยกิจกรรมการเรียนรู้

ด้านการลงมือปฏิบัติ ใช้วิธีการฝึกอบรมโดยการฝึกปฏิบัติ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ภูมิปัญญาน้ำปู

ด้านการรับรู้ ใช้วิธีการฝึกอบรมโดยการบรรยาย

ด้านความคิด ใช้วิธีการฝึกอบรมโดยกิจกรรมการเรียนรู้

ด้านการลงมือปฏิบัติ ใช้วิธีการฝึกอบรมโดยการฝึกปฏิบัติ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ภูมิปัญญาไข่มุกทำเทียนบูชาสะเดาะเคราะห์

ด้านการรับรู้ ใช้วิธีการฝึกอบรมโดยการบรรยาย

ด้านความคิด ใช้วิธีการฝึกอบรมโดยกิจกรรมการเรียนรู้

ด้านการลงมือปฏิบัติ ใช้วิธีการฝึกอบรมโดยการฝึกปฏิบัติ

6. สื่อที่ใช้ในกิจกรรมการฝึกอบรม

1. เอกสารเนื้อหาความรู้
2. ใบกิจกรรม และใบความรู้
3. หลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

7. การวัดและประเมินผลการฝึกอบรม

1. แบบวัดจิตสำนึกก่อนการฝึกอบรม และหลังการฝึกอบรม ใช้ก่อนและหลังการฝึกอบรม
2. แบบประเมินตนเองในการปฏิบัติกิจกรรมใช้หลังเสร็จสิ้นในแต่ละหน่วยการเรียนรู้
3. แบบประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนใช้หลังจากเสร็จสิ้นการฝึกอบรม
4. แบบบันทึกการเรียนรู้หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ใช้หลังจากเสร็จในแต่ละหน่วยการเรียนรู้



หน่วยการเรียนรู้ที่ 1

ภูมิปัญญากระดาศา

คำอธิบายรายวิชา

หลักการและเหตุผล

การดาศาเป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้จากวัตถุดิบธรรมชาติ ได้แก่ ปอสา ซึ่งเป็นพืชที่เจริญเติบโตได้ดีในพื้นที่ที่มีความชื้นและมีครามอุดมสมบูรณ์ การรู้จักคิดค้น และนำวัตถุดิบที่มีอยู่มากมายหาค่าไม่ได้ในธรรมชาติ มาสร้างคุณค่าให้เกิดประโยชน์ในการใช้สอยเช่นใช้ในการจกบันทึกล่างๆ ในสมัยโบราณ ปัจจุบันกระดาศาเปลี่ยนบทบาทจากเดิมมาเป็นของประดับตกแต่งและใช้ประโยชน์อื่นๆ อีกมากมาย แล้วแต่ผู้ใช้จะคิดค้นออกแบบซึ่งได้รับความนิยมมากมายในปัจจุบัน ผู้ประกอบการสามารถสร้างรายได้ให้กับตนเองและผู้ร่วมงานที่อาศัยอยู่ในชุมชน นับว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นอันชาญฉลาดของบรรพบุรุษที่ได้สะสมมา ตั้งแต่ในอดีต ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนมีการสืบสานและพัฒนาต่อยอดให้กระดาศาดำรงอยู่คู่กับชุมชนและสังคมต่อไป

จุดประสงค์ของการเรียนรู้

เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถ

1. สามารถรับรู้ ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญากระดาศา สภาพปัจจุบัน ปัญหาตลอดจนกรรมวิธีทำ และประโยชน์
2. สามารถคิดและตระหนักถึงคุณค่าในการอนุรักษ์ภูมิปัญญากระดาศา
3. สามารถทำกระดาศาได้

เนื้อหาสาระ

1. ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญากระดาศา
2. สภาพปัจจุบันของภูมิปัญญากระดาศา
3. วิธีการหาวัสดุเพื่อทำกระดาศา (วัสดุภายในชุมชน)
4. ขั้นตอนการทำกระดาศา
5. ประโยชน์ของกระดาศา

กิจกรรมการฝึกอบรม

1. วิทยากรบรรยายเนื้อหาสาระพร้อมยกตัวอย่างประกอบ
2. กิจกรรมสร้างความตระหนักผ่านการทำดอกไม้จากกระดาษสา
3. ทดลองปฏิบัติภูมิปัญญา

สถานที่ฝึกอบรม

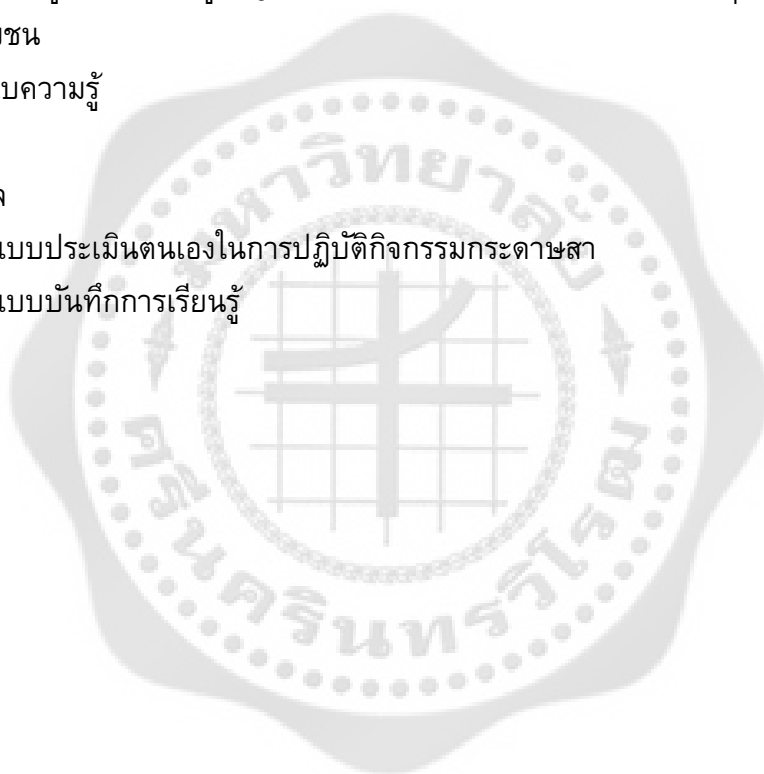
ณ สถานที่ประกอบการสินค้า OTOP ตำบลบ้านกลาง บ้านเลขที่ 136 หมู่ 8

สื่อที่ใช้ในกิจกรรม

1. หลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน
2. ใบความรู้

การประเมินผล

1. แบบประเมินตนเองในการปฏิบัติกิจกรรมกระดาษสา
2. แบบบันทึกการเรียนรู้



หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ภูมิปัญญาชี้อยู่ผสมการ

คำอธิบายรายวิชา

หลักการและเหตุผล

ชี้อยู่เป็นวัสดุเหลือใช้ มีคุณค่าน้อย ส่วนใหญ่จะนำไปทิ้งหรือนำไปถมในที่ขึ้นแฉะ หรือบริเวณเปื้อนคราบน้ำมัน แต่ถ้ารู้จักนำมาทำให้เกิดคุณค่า โดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการคิดค้นลอกเลียนแบบ และรู้จักปรับปรุงให้เหมาะสมกับลักษณะงานหรือประโยชน์ใช้สอย ด้วยความตั้งใจ ความพิถีพิถัน ใส่ความประณีต ในรายละเอียดพร้อมกับสัจจะสุจริตตา รวมทั้งการออกแบบให้เข้ากับยุคสมัยและความต้องการของตลาด สามารถขายเป็นสินค้าเพิ่มรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว ซึ่งบางคนสามารถพัฒนาจากงานอดิเรก จนเป็นรายได้หลักของครอบครัว ดังนั้นการส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในด้านการปั้นชี้อยู่ผสมการจึงสมควรได้รับการส่งเสริมให้มีการเผยแพร่และสืบทอดให้ดำรงอยู่คู่กับชุมชนต่อไป

จุดประสงค์ของการเรียนรู้

เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถ

1. สามารถรับรู้ ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาชี้อยู่ผสมการ สภาพปัจจุบัน ปัญหาตลอดจนกรรมวิธีทำ และประโยชน์
2. สามารถคิดและตระหนักถึงคุณค่าในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาชี้อยู่ผสมการ
3. สามารถอนุรักษ์ภูมิปัญญาชี้อยู่ผสมการ

เนื้อหาสาระ

1. ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาการปั้นชี้อยู่ผสมการ
2. สภาพปัจจุบันของภูมิปัญญาการปั้นชี้อยู่ผสมการ
3. วิธีการหาวัสดุเพื่อทำการปั้นชี้อยู่ผสมการ(วัสดุภายในชุมชน)
4. ขั้นตอนการปั้นชี้อยู่ผสมการ
5. ประโยชน์ของการปั้นชี้อยู่ผสมการ

กิจกรรมการฝึกอบรม

1. วิทยากรบรรยายเนื้อหาสาระพร้อมยกตัวอย่างประกอบ
2. ทำกิจกรรมสร้างความตระหนักผ่านการทาสีขี้เลื่อยผสมกาว
3. ทดลองปฏิบัติภูมิปัญญา

สถานที่ฝึกอบรม

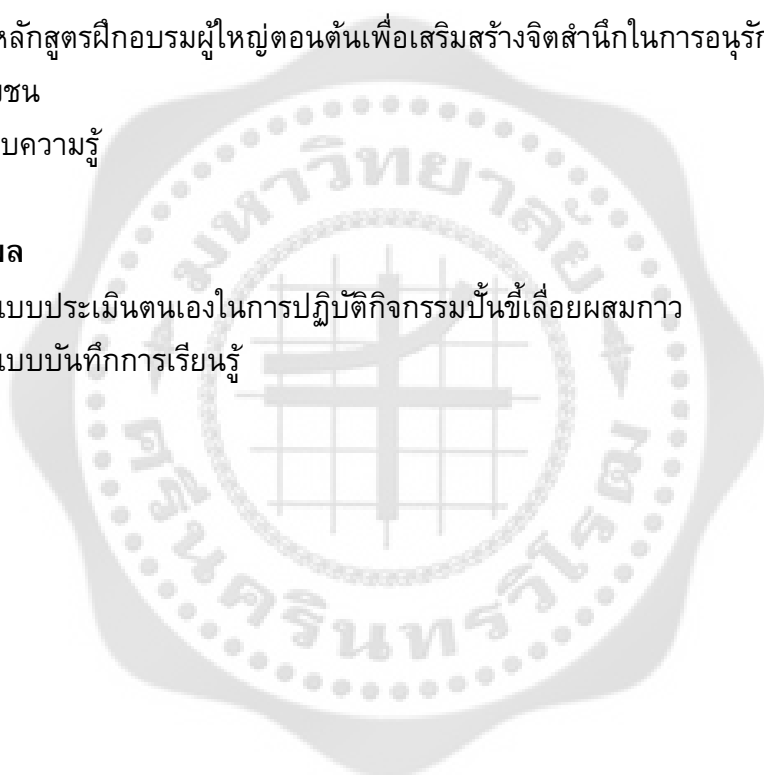
ณ สถานที่ประกอบการสินค้า OTOP ตำบลบ้านกลาง บ้านเลขที่ 45 หมู่ 10

สื่อที่ใช้ในกิจกรรม

1. หลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน
2. ใบความรู้

การประเมินผล

1. แบบประเมินตนเองในการปฏิบัติกิจกรรมบั้งขี้เลื่อยผสมกาว
2. แบบบันทึกการเรียนรู้



หน่วยการเรียนรู้ที่ 3

ภูมิปัญญาน้ำปู

คำอธิบายรายวิชา

หลักการและเหตุผล

น้ำปูเป็นผลิตภัณฑ์การถนอมอาหารประจำท้องถิ่น ชนิดหนึ่งของภาคเหนือ ซึ่งมีกรรมวิธีในการผลิตจากวัตถุดิบได้แก่ปูนาที่มีจำนวนมากในนาข้าวในฤดูทำนาซึ่งเป็นวิธีการกำจัดศัตรูต้นข้าวที่มีอายุไม่เกินหนึ่งเดือน หลังจากการดำนาปลูกต้นกล้าข้าว โดยการจับปูนาในนาข้าวมาทำเป็นน้ำปู เพื่อเก็บไว้รับประทานในฤดูกาลอื่นได้ และสามารถเก็บข้ามปีได้ถึง 3 ปี สามารถนำไปปรุงเป็นน้ำพริก หรือเครื่องปรุงอาหารชนิดอื่นๆ ได้ตามความนิยมของคนแต่ละท้องถิ่น ถือว่าเป็นความคิดอันชาญฉลาด ของบรรพบุรุษ ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้คงอยู่กับชุมชนภาคเหนือต่อไป เพื่อจะสืบสานดำรงความเป็นเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ของภูมิภาคนี้อย่างยั่งยืน

จุดประสงค์ของการเรียนรู้

เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถ

1. สามารถรับรู้ ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาน้ำปู สภาพปัจจุบัน ปัญหา ตลอดจนกรรมวิธีทำ และประโยชน์
2. สามารถคิดและตระหนักถึงคุณค่าในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาน้ำปู
3. สามารถอนุรักษ์ภูมิปัญญาน้ำปู

เนื้อหาสาระ

1. ประวัติความเป็นมาของการทำน้ำปู
2. สภาพปัจจุบันของภูมิปัญญาการทำน้ำปู
3. วิธีการหาวัสดุเพื่อทำการทำน้ำปู (วัสดุภายในชุมชน)
4. ขั้นตอนการทำน้ำปู
5. ประโยชน์ของการทำน้ำปู

กิจกรรมการฝึกอบรม

1. วิทยากรบรรยายเนื้อหาสาระพร้อมยกตัวอย่างประกอบ
2. ทำกิจกรรมสร้างความตระหนักผ่านการปรุงรสอาหารด้วยน้ำปู
3. ทดลองปฏิบัติภูมิปัญญา

สถานที่ฝึกอบรม

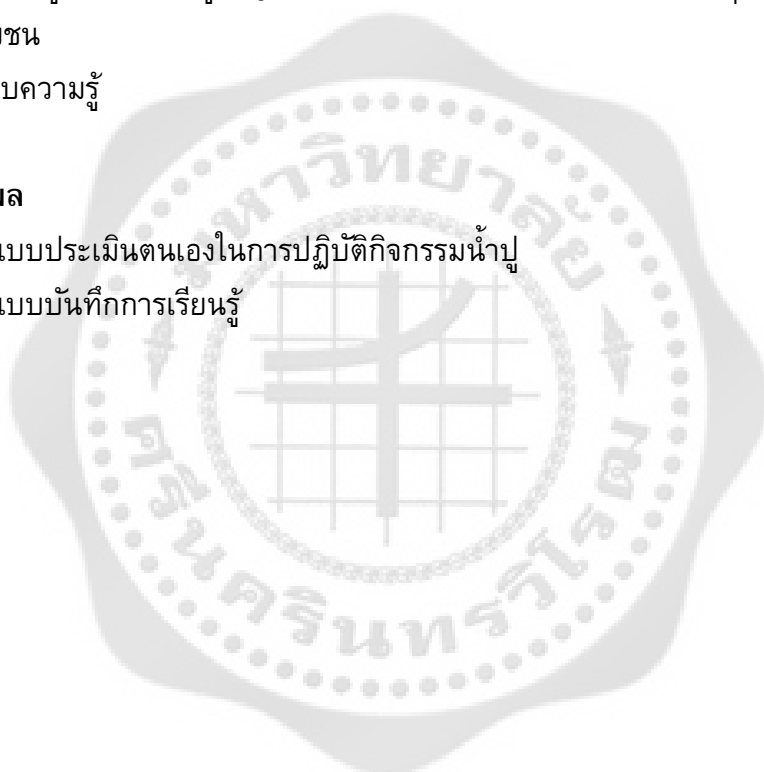
ณ สถานที่ประกอบการสินค้า OTOP ตำบลบ้านกลาง บ้านเลขที่ 160 หมู่ 10

สื่อที่ใช้ในกิจกรรม

1. หลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน
2. ใบความรู้

การประเมินผล

1. แบบประเมินตนเองในการปฏิบัติกิจกรรมน้ำปู
2. แบบบันทึกการเรียนรู้



หน่วยการเรียนรู้ที่ 4

ภูมิปัญญาเทียนบูชาสะอาดเคราะห์

คำอธิบายรายวิชา

หลักการและเหตุผล

การหลอมไขผึ้งทำเทียนบูชาสะอาดเคราะห์เป็นกรรมวิธีซึ่งเกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น มาเป็นเวลานาน จากการบอกเล่าการสาธิตให้ดู การฝึกปฏิบัติ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปฏิบัติจนเกิดความชำนาญ และนำไปบอกต่อกับคนที่อยู่ใกล้ชิดเช่นในครอบครัวเดียวกันหรือต่างครอบครัวให้สามารถปฏิบัติตามได้อย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลานาน และนำไปโยงกับความเชื่อ พิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งผสมผสานกันระหว่างพุทธกับพราหมณ์ กลมกลืนกันจนแยกไม่ออก ของชาวล้านนา ซึ่งมีความเชื่อว่าทุกคนมีเคราะห์กรรมในแต่ละปีจะต้องสะอาดเคราะห์ หรือปลดปล่อยเคราะห์อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ตามเทศกาลวันสำคัญต่างๆ เช่น เทศกาลลอยกระทง วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาอื่นๆ ได้แก่ วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา ฯลฯ ต่างนิยมสะอาดเคราะห์ ด้วยการสืบทอดสืบทอดตามเวลา และโอกาส ส่วนการบูชาเทียนเป็นพิธีสะอาดเคราะห์ที่สามารถทำได้โดยง่าย และสามารถทำได้ด้วยตนเอง เพื่อเป็นการปลูกฝัง สร้างจิตสำนึกให้คนรุ่นหลังได้ตระหนักถึงความสำคัญของพิธีกรรมนี้ ให้ดำรงคงอยู่คู่กับชุมชน จึงสมควรที่จะอนุรักษ์ไว้เพื่อไม่ให้สูญหาย

จุดประสงค์ของการเรียนรู้

เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถ

1. สามารถรับรู้ ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาเทียนบูชาสะอาดเคราะห์ สภาพปัจจุบัน ปัญหา ตลอดจนกรรมวิธีทำ และประโยชน์
2. สามารถคิดและตระหนักถึงคุณค่าในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาเทียนบูชาสะอาดเคราะห์
3. สามารถอนุรักษ์ภูมิปัญญาเทียนบูชาสะอาดเคราะห์

เนื้อหาสาระ

1. ประวัติความเป็นมาของการหลอมไขผึ้งทำเทียนบูชาสะอาดเคราะห์
2. สภาพปัจจุบันของภูมิปัญญาการหลอมไขผึ้งทำเทียนบูชาสะอาดเคราะห์
3. วิธีการหาวัสดุเพื่อทำการหลอมไขผึ้งทำเทียนบูชาสะอาดเคราะห์ (วัสดุภายในชุมชน)
4. ขั้นตอนการหลอมไขผึ้งทำเทียนบูชาสะอาดเคราะห์
5. ประโยชน์ของการหลอมไขผึ้งทำเทียนบูชาสะอาดเคราะห์

กิจกรรมการฝึกอบรม

1. วิทยากรบรรยายเนื้อหาสาระพร้อมยกตัวอย่างประกอบ
2. ทำกิจกรรมสร้างความตระหนักผ่านการแกะสลักเทียนบูชาเสเดาะเคราะห์
3. ทดลองปฏิบัติภูมิปัญญา

สถานที่ฝึกอบรม

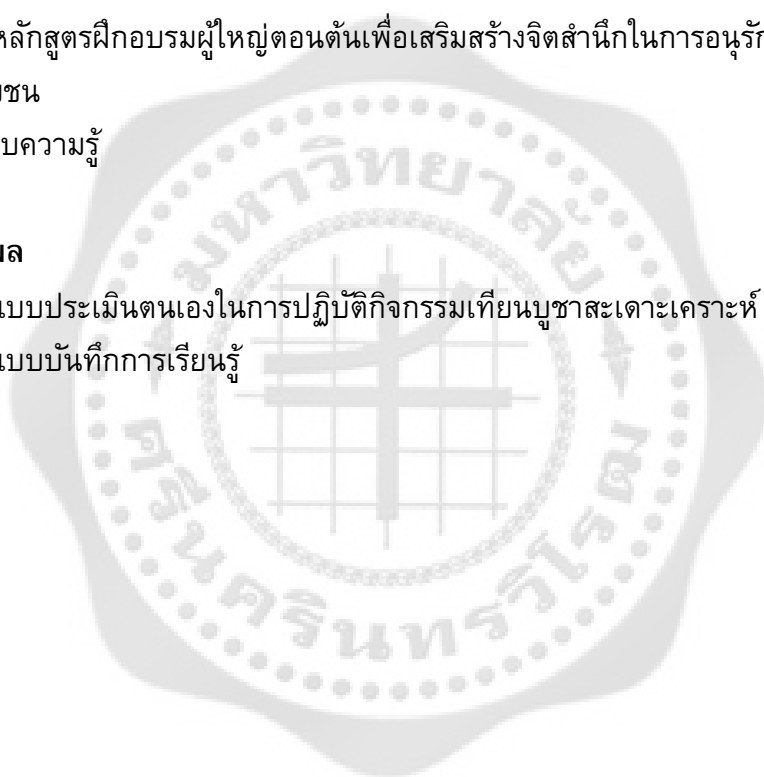
ณ สถานที่ประกอบการสินค้า OTOP ตำบลบ้านกลาง บ้านเลขที่ 192 หมู่ 5

สื่อที่ใช้ในกิจกรรม

1. หลักสูตรฝึกอบรมผู้ใหญ่ตอนต้นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน
2. ใบความรู้

การประเมินผล

1. แบบประเมินตนเองในการปฏิบัติกิจกรรมเทียนบูชาเสเดาะเคราะห์
2. แบบบันทึกการเรียนรู้



ใบความรู้ที่ 1

ประวัติการทำกระดาษสา

กระดาษสา เป็นกระดาษพื้นเมืองทางภาคเหนือ ที่ผลิตด้วยมือวิธีการทำกระดาษสาถูกเผยแพร่เข้ามา พร้อมกับพุทธศาสนาจากประเทศจีน เพื่อใช้ทำบันทึกคำสั่งสอนดังนั้นการใช้ กระดาษสา ของชาวพื้นเมืองทางภาคเหนือ จึงเกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมประเพณีและพิธีกรรมทางพุทธศาสนาอย่างมากกล่าวคือ การตกแต่งถวายทานแทบทุกประเภท จะตกแต่งตัว กระดาษสา ทาสีต่าง ๆ ให้สวยงาม เพื่อใช้ในงานเทศกาลต่าง ๆ ของวัด และพิธีกรรมต่าง ๆ

ต้นปอสา เป็นต้นไม้ประเภทไม่มีแก่น ลำต้นค่อนข้างเปราะแตกกิ่งก้านออกรอบต้น เปลือกมีสีขาวปนเทาหรือสีเขียวย่อน

ใบมี 2 ชนิด คือ ใบหยักและใบไม่หยักใบมีขนาดเล็กน้อยต้นปอสาชอบขึ้นในพื้นที่ที่มีอากาศชื้น เช่นตามหุบเขา ตามริมห้วยหรือพื้นที่ชุ่มชื้นโดยปกติจะพบในพื้นที่ภาคเหนือ เช่น จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน เชียงราย ลำปาง แพร่ น่าน และ อุตรดิตถ์ ใบจากเปลือกของต้นปอสามีคุณสมบัติพิเศษ

เหมาะสำหรับทำเป็นเชือกได้ แต่ส่วนมากมักถูกนำมาใช้ทำกระดาษปอสาที่นำมาใช้ทำกระดาษจะต้องมีเส้นผ่าศูนย์กลางของลำต้นประมาณ 7-10 เซนติเมตรหรือมีอายุประมาณ 3-4 ปี

แหล่งผลิตที่สำคัญประวัติกระดาษสาของประเทศไทย ส่วนใหญ่อยู่ในเขตภาคเหนือคือ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน พะเยา น่าน อุตรดิตถ์ ลำปางและสุโขทัย กระดาษสา ที่ทำกันโดยทั่วไปในภาคเหนือของประเทศไทย เป็นอุตสาหกรรมในครอบครัวที่นับได้ว่าเป็นการสืบทอด

ศิลปวัฒนธรรมมาจากบรรพบุรุษ ส่วนใหญ่ทำขึ้นเพื่อใช้เป็นกระดาดทำร่ม ทำว่าว ทำกระดาดห่อของขวัญ ตลอดจน โคมไฟกระดาดสาซึ่งนับว่าเป็นที่นิยมอย่างมาก ในกลุ่มคนที่รักและชื่นชอบงานกระดาดสา ลักษณะการใช้งาน ใช้ตกแต่งบ้านเรือน เป็นโคมไฟหวนอนใช้ถวายบูชา อีกทั้งยังมีราคาถูกเป็นที่ทุกคนสามารถซื้อได้ และการบำรุงรักษาง่าย สะดวกต่อการใช้งาน

การผลิตกระดาดสา มีลักษณะการผลิตเพื่อใช้ในครัวเรือนเมื่อมีความต้องการและเห็นประโยชน์จากกระดาดสามากขึ้นจึงมีการปรับเปลี่ยนเป็นหัตถกรรมขนาดย่อมนอกจากจะประดิษฐ์เป็นของใช้แล้ว เช่น ยังมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเป็นของที่ระลึกมากขึ้นในปัจจุบันมีการนำเส้นใยต่าง ๆ เช่น ปอแก้ว หนุ่ยคา และกก มาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์กระดาดด้วย

นางปทุม เชียงดี อายุ 62 ปี บ้านเลขที่ 168 หมู่ 8 อำเภอสอง จังหวัดแพร่ เริ่มทำกระดาดสามาตั้งแต่ปี 2533 โดยการศึกษาดูงานที่บ้านต้นเปา ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นชุมชนที่ผลิตกระดาดสามานานกว่า 100 ปี และนำมาเริ่ม ลองผิด ลองถูก จนประสบความสำเร็จใช้เวลาประมาณ 3 ปี และขยายกิจการจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

วัตถุดิบ และอุปกรณ์ที่ใช้ทำกระดาดสา

1. ปอสาสด หรือปอสาแห้ง
2. ภาชนะสำหรับใส่น้ำสำหรับแช่ปอสา
3. ขี้เถ้าดำ
4. หม้อต้ม
5. แม่แบบพิมพ์สำหรับทำแผ่นกระดาด

ขั้นตอนการทำกระดาดสา

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมวัตถุดิบ

ในขั้นตอน การเตรียมวัตถุดิบ ต้องคัดเลือกปอสาที่อ่อนและแก่แยกจากกัน นำไปแช่น้ำประมาณ 3 ชั่วโมงและไม่ควรเกิน 24 ชั่วโมง การแช่น้ำจะทำให้เปลือกปอสาอ่อนตัว จากนั้นนำไปใส่ภาชนะต้ม ใส่โซดาไฟหรือน้ำด่างจากขี้เถ้า เพื่อช่วยให้โครงสร้างของเปลือกปอสาเปื่อยและแยกจากกันเร็วขึ้น ใช้โซดาไฟประมาณ 10-15% อย่าใช้มากเกินไป เพราะอาจไปทำลายเยื่อมากเกินไป ต้มให้ได้นาน 2-3 ชั่วโมง จากนั้นเมื่อต้มเสร็จแล้ว นำปอสาล้างน้ำจนหมดด่าง

ขั้นตอนที่ 2 การทำเป็นเยื่อ

การทำเป็นเยื่อ มี 2 วิธี ให้เลือก คือทุบด้วยมือ หรือใช้เครื่องตีเยื่อ ถ้าทุบด้วยมือ ใช้ปอสาหนักประมาณ 2 กิโลกรัม ต้องทุบนาน 5 ชั่วโมง แต่ถ้าใช้เครื่องจะใช้เวลาประมาณ 35 นาที จากนั้นนำเยื่อไปฟอกไม่ให้ขาวนัก แต่ถ้าชอบขาวๆต้องใช้ผงฟอกสีเข้าช่วย

ขั้นตอนที่ 3 การทำเป็นกระดาด

การทำเป็นแผ่นกระดาษ นำเยื่อปอสาใส่ในอ่างหรือภาชนะที่เหมาะสม ใส่ น้ำระดับพอเหมาะแล้วใช้ไม้พายคนเยื่อในอ่างให้ทั่ว เพื่อให้เยื่อลอยตัวและกระจายออกจากกันสม่ำเสมอ

ขั้นตอนที่ 4 การลอกกระดาษและตกแต่งเพิ่มเติม

จากนั้นนำแม่พิมพ์สำหรับทำแผ่นกระดาษมาซ้อนเยื่อต่อไป ส่วนการทำแผ่นมีให้เลือก 2 วิธี คือแบบตักกับแบบแตะ

แบบตัก ใช้แม่พิมพ์ลักษณะเป็นตะแกรงไนลอน ขนาด 50 คูณ 60 เซนติเมตร หรือทำขนาดตามขนาดกระดาษที่ต้องการ ซ้อนตักเยื่อเข้าหาตัว ยกตะแกรงขึ้นตรงๆแล้วเทน้ำออกไปทางด้านหน้าโดยเร็ว จะช่วยให้กระดาษมีความสม่ำเสมอ

สำหรับแบบแตะ มักใช้ตะแกรงที่ทำจากผ้าใยบัวหรือผ้ามุ้งที่มีเนื้อละเอียดและใช้วิธีชั่งน้ำหนักของเยื่อเป็นตัวกำหนดความหนาของแผ่นกระดาษ นำเยื่อใส่ในอ่างน้ำ ใช้มือเกลี่ยกระจายเยื่อบนแผ่นให้สม่ำเสมอ

ขั้นตอนสุดท้ายลอกแผ่นกระดาษ นำตะแกรงไปตากแดดประมาณ 1-3 ชั่วโมง กระดาษสาจะแห้งติดกันเป็นแผ่น จึงลอกกระดาษสาออกจากแม่พิมพ์

ประโยชน์ของกระดาษ

1. ใช้จัดบันทึกต่างๆ
2. ใช้ห่อขนม ห่อของขวัญ ฯลฯ
3. ใช้ทำเครื่องใช้ เช่น ร่ม โคมไฟ กระเป๋า ฯลฯ
4. ใช้ทำตุ๊ก ทำธงทิว ประดับตกแต่งสถานที่ต่างในงานต่างๆ
5. ใช้ทำชนวนบังไฟ

แบบบันทึกการเรียนรู้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ภูมิปัญญากระต๊าก

สิ่งที่ท่านได้รับความรู้เกี่ยวกับการฝึกอบรม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ท่านคิดว่าจะมีวิธีการอนุรักษ์ภูมิปัญญากระต๊ากให้อยู่คู่กับชุมชนได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ใบความรู้ที่ 2

ประวัติการปั้นขี้เลื่อยผสมกาว



นายสมชัย บุญด้อย ปัจจุบัน อายุ 51 ปี อยู่บ้านเลขที่ 67 หมู่ 10 ต.บ้านกลาง อ.สอง จ.แพร่ อดีตเคยไปศึกษา และทำงานในจังหวัดเชียงใหม่ และได้มีโอกาสไปดูงานศิลปะ ที่บ้านถวาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นแหล่งผลิตงานศิลปะที่สำคัญแห่งหนึ่งในสมัยนั้น จนถึงปัจจุบัน มีงานศิลปะเกี่ยวกับการแกะไม้สัก การปั้นขี้เลื่อยผสมกาว การแกะปูนปั้น ฯลฯ หลังจากได้ศึกษาดูงาน แล้วจึงมาฝึกหัดทำ และเมื่อได้กลับมาภูมิลำเนาของตนเอง พบว่าในชุมชนมีโรงงานแปรรูปไม้สัก และโรงงานทำเฟอร์นิเจอร์ ไม้สักและไม้ฉำฉา มีเศษวัสดุเหลือใช้ ได้แก่ ขี้เลื่อย ซึ่งเจ้าของกิจการจะนำมาทิ้ง ชาวบ้านบางส่วนได้ขอมาถมบริเวณที่มีความชื้นแฉะ บางส่วนนำมาถมเพื่อกำจัดวัชพืช ดังนั้นเขาจึงมีแนวคิดที่ว่า ถ้าสามารถนำขี้เลื่อยซึ่งเป็นเศษวัสดุที่เหลือใช้ โดยไม่ต้องมีต้นทุนมาแปลงให้เกิดมูลค่าเพิ่มโดยใช้ศิลปะการปั้น เพื่อสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัวจึงตัดสินใจเริ่มศึกษาทดลอง โดยการลองผิด ลองถูกตลอดระยะเวลา 6 ปี จนกระทั่งประสบความสำเร็จ จนสามารถเป็นผลงานศิลปะที่ขายได้ จนกระทั่งรัฐบาลให้การสนับสนุนส่งเสริมผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon one product OTOP) มีการส่งเสริมให้การสนับสนุนจึงได้ขยายกิจการโดยการรวมกลุ่มแม่บ้านที่สนใจและมีความต้องการที่จะศึกษาเรียนรู้และชอบในงานศิลปะจำนวน 20 คน ก่อตั้งเป็นรัฐวิสาหกิจชุมชนเข้ามาศึกษาฝึกฝนจนสามารถปั้นและขายชิ้นงานได้

วัตถุดิบ และอุปกรณ์ที่ใช้ปั้นขี้เลื่อยผสมกาว

1. ขี้เลื่อย
2. ลวด
3. กาวลาเทกซ์
4. กาวร้อน
5. สีน้ำ
6. กากเพชร
7. ตอไม้
8. ไม้มั่งคล เช่น ไม้มะยม ไม้ขนุน ไม้ค้ำ เป็นต้น

ขั้นตอนการปั้นขี้เลื่อยผสมกาว

1. ทำการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่จะทำการปั้น
2. เมื่อออกแบบได้แล้ว จึงทำการขึ้นโครงลวดตามรูปแบบที่ได้ออกแบบไว้
3. นำขี้เลื่อยมาผสมกับกาว (ผสมเหมือนกับการผสมแป้ง) โดยผสมกันในสัดส่วน ขี้เลื่อย 1 กิโลกรัม/กาว 2 กระป๋อง แล้วจึงทำการนวดขี้เลื่อยกับกาวให้เข้ากันจนเป็นเนื้อเดียวกัน
4. นำขี้เลื่อยที่ผสมกาว และนวดจนเป็นเนื้อเดียวกันแล้ว นำมาปั้นตามโครงลวดที่ได้ขึ้นโครงไว้
5. เมื่อนำขี้เลื่อยมาปั้นตามโครงลวดแล้ว ให้นำไปตากแดดไว้ประมาณ 2 วัน (โดยการปั้นตามโครงนั้นจะทำทีละส่วน เช่น ตัว เท้า แขน ขา เป็นต้น)
6. เมื่อชิ้นส่วนที่นำไปตากแดดแห้งแล้ว ก็นำมาปั้นขึ้นโครงชิ้นส่วนอื่นๆ ต่อ จนได้ขนาดและรูปร่างตามที่ต้องการ จากนั้นก็ขึ้นหัวมังกร ใส่หู ตา จมูก และเขา ให้ครบชุด โดยใช้กาวร้อนเพื่อยึดติดส่วนประกอบต่างๆ ให้ติดกัน แล้วนำไปตากแดดอีกที พอแห้งดีแล้ว จึงนำไปติดเกล็ดมังกร พร้อมทั้งเหน็บไม้มั่งคลลงไปด้วย
7. ทำการลงแลคเกอร์ให้เกิดความเงา ขัดสีทอง สีเงิน พร้อมทั้งติดกากเพชร
9. เมื่อลงสี ติดกากเพชร เรียบร้อยแล้ว ทำการเก็บรายละเอียดชิ้นสุดท้ายให้ผลิตภัณฑ์ออกมาสมบูรณ์ที่สุด พร้อมส่งมอบให้กับลูกค้า

เทคนิค/เคล็ดลับในการผลิต

การที่จะทำให้ขี้เลื่อยจับตัวกันเป็นก้อน เป็นเนื้อเดียวกันอยู่ที่การผสมขี้เลื่อยกับกาวให้ได้สัดส่วนที่เหมาะสม โดยได้สัดส่วนที่เหมาะสมที่ขี้เลื่อย 1 กิโลกรัมต่อกาว 2 กระป๋อง (ขนาดกาวความจุ 800 cm³)

ประโยชน์

1. ใช้สำหรับประดับตกแต่งสถานที่เพื่อความสวยงาม
2. ใช้บูชาตามความเชื่อต่างๆ เช่นบ้านรูปเทพเจ้า เทวรูป ต่างๆ
3. ขายเป็นสินค้าเพื่อส่งเสริมรายได้ให้แก่คนในชุมชน
4. ใช้สอยตามลักษณะงาน เช่น ที่เขี่ยบุหรื ที่ใส่ดินสอ กรอบรูป เป็นต้น



แบบบันทึกการเรียนรู้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 การบันทึกซื้อขายผสมกาว

สิ่งที่ท่านได้รับความรู้เกี่ยวกับการฝึกอบรม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ท่านคิดว่าจะมีวิธีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการบันทึกซื้อขายผสมกาวให้อยู่คู่กับชุมชนได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ใบความรู้ที่ 3

ประวัติการทำน้ำปู



ไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีการทำมาเป็นระยะเวลานานเท่าใด รู้แต่เพียงว่ามีการทำอย่างต่อเนื่องกันมายาวนานตั้งแต่บรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่นพัฒนาใส่เครื่องปรุงรสตามความนิยมของแต่ละท้องถิ่น

นางน้อย เศษมโน บ้านเลขที่ 128 หมู่ 10 ตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ครูปัญหาในตำบลบ้านกลาง เล่าว่า เคยรับประทานน้ำปู และรับการทำน้ำปูมาจากครอบครัว และเริ่มทำน้ำปู มาตั้งแต่อายุ 15 ปี จนกระทั่งปัจจุบัน โดยจะทำเก็บไว้ปีละหนึ่งครั้งช่วงการทำนาปีซึ่งจะตรงกับฤดูฝน

วัตถุดิบ และอุปกรณ์ที่ใช้ทำน้ำปู

1. ปูนาล้างสะอาด	1	กิโลกรัม
2. ใบมะกอก, ใบตะไคร้, ใบข่า อย่างละ	1	กำ
3. พริกป่น	1	ช้อนโต๊ะ
4. เกลือป่น	1	ช้อนชา
5. น้ำมะนาว	1/4	ถ้วย

ขั้นตอนการทำน้ำปู

ขั้นตอนที่ 1 การจับปู

ต้องเตรียมอุปกรณ์ เช่น ถังน้ำทรงสูงหรือช่องที่มีฝาปิดมิดชิดเป็นภาชนะสำหรับใส่ปู ซึ่งจะจับกันกลางทุ่งนา โดยจะเลือกจับปูกันตามทุ่งนาที่ต้นข้าวไม่สูงนัก และในนาที่นั้นต้องไม่มีน้ำมาก (ส.ค. - ก.ย.) ถ้าหากในท้องนามีน้ำมากเมื่อปูหนีลงน้ำก็จะตามไม่ทันหรือมองไม่เห็นตัวปู ผู้ไปจับปูจะนิยมจับปูในวันที่แดดร้อนจัดๆ เพราะถ้าแดดร้อนจัดๆ ปูจะหลบความร้อนอยู่ตามกอหญ้าบนคันนา เมื่อคนเดินไปบนคันนาปูมันก็จะหนีลงน้ำ ถ้าปูหนีลงน้ำก็จะวิ่งกลับขึ้นคันนาอีก ทำให้จับได้ง่าย และถ้าผู้จับปูกลัวปูหนีมือก็ควรใส่ถุงมือป้องกัน สำหรับขนาดของตัวปูที่เหมาะสมกับการใช้ทำน้ำปูนั้น ใช้ได้ทุกขนาดตั้งแต่ตัวเล็กจนถึงตัวโต ๆ

ขั้นตอนที่ 2 การล้างปู

เมื่อจับปูมาได้แล้วจะต้องล้างปูเป็นๆ ด้วยน้ำสะอาดประมาณ 5 - 6 ครั้ง เพื่อล้างเอาดินโคลนที่ติดตามตัวปูออกให้หมดหรือจะล้างจนน้ำใสก็ได้

ขั้นตอนที่ 3. การบดปู

น้ำปูที่ล้างสะอาดแล้ว ไปเข้าเครื่องบดให้ละเอียด ในอดีตไม่มีเครื่องบดใช้การตำด้วยครกหรือกระบอกไม้ซาง ในการบดปูนี้จะเติมใบมะกอกเพื่อให้ น้ำปูที่ทำสำเร็จออกมาสีสีดำ และใส่ใบชาใบตะไคร้เพื่อลดกลิ่นคาว โดยเก็บใบพืชดังกล่าวมาล้างให้สะอาดแล้วหั่นยาวประมาณครึ่งนิ้ว ใส่ลงไปพร้อมกับปูที่บดในเครื่อง

ขั้นตอนที่ 4 การกรองน้ำปู

น้ำปูที่บดแล้วมากรองด้วยผ้าขาวบางหรือกระชอนที่มีรูขนาดเล็ก เพื่อไม่ให้กากปูติดไปด้วย เพราะจะทำให้ น้ำปูออกมาไม่ละเอียด ในการกรองหรือปั่นกากปูให้เหลือแต่น้ำนั้นจะใช้น้ำสะอาดเติมไปด้วยขณะกรองในกระชอน เพื่อช่วยล้างเอาเนื้อและไขมันของปูลงไปกับน้ำ เหลือแต่กากปูก็นำไปทิ้งได้ เมื่อกรองเสร็จเรียบร้อยแล้วก็นำน้ำปูใส่ในหม้อที่จะใช้เคี่ยวหรือต้ม ซึ่งนิยมใช้หม้อดินใบใหญ่ทรงสูงสำหรับใช้ต้มน้ำปูโดยเฉพาะ เติมเกลือป่นลงในน้ำปูหลังกรองเสร็จแล้ว 1 กำมือ ปิดฝาหม้อให้มิดชิดทิ้งไว้ 1 คืน เป็นการหมักไว้ ในขั้นตอนการหมักนี้จะนำน้ำปูใส่ถุงพลาสติกใช้ยางรัดปากถุงไว้ให้มิดชิดก่อนนำไปใส่หม้อ เป็นการป้องกันกลิ่นไม่ให้ฟุ้งกระจายในวันรุ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 5 การต้มหรือเคี่ยวน้ำปู

เป็นการทำให้น้ำปูแห้งจากน้ำเหลวเป็นน้ำปูที่ข้นเหนียวรับประทานได้ เป็นขั้นตอนสำคัญที่ต้องดูแลเอาใจใส่ตลอดเวลาตั้งแต่เริ่มต้นจนแห้งได้ที่พอดี เริ่มจากไฟที่ใช้เคี่ยวจะใช้ฟืนหรือถ่านก็ได้ แต่ไม่นิยมเคี่ยวด้วยแก๊ส ในช่วงแรกของการต้มจะใช้ไฟแรงต้มจนน้ำเดือด ต้องคอยดูว่าช่วงต้มแรกๆ น้ำปูจะมีฟองอัดขึ้นมากต้องคอยคนให้ฟองแตก ไม่เช่นนั้นฟองจะล้นหม้อ เมื่อน้ำปูเดือดแล้วฟองก็จะหายไป จะต้องคอยเติมไฟให้ลุกสม่ำเสมอหรือใช้ไฟกลางเคี่ยวไปเรื่อย ๆ จนคนแล้วรู้สึกหนืดมือ ก็ให้เติมน้ำพริกที่ปรุงมาเรียบร้อยแล้วลงไปคนให้ละลายในน้ำปูที่เดือดพล่านนั้น

การเติมน้ำพริกเป็นการปรุงรสชาติของน้ำปูให้มีความเข้มข้นอร่อยขึ้น เมื่อเคี้ยวด้วยไฟกลางถึงอ่อนจนน้ำปูงวดลง น้ำปูก็จะข้นขึ้นเรื่อย ๆ จนเหนียวตักขึ้นมาแล้วหยดไม่ลงก็เป็นอันได้ที่จุดสำคัญในตอนที่เติมน้ำพริกแล้วเคี้ยวต่อให้แห้งจนเหนียว ผู้ทำน้ำปูต้องคนและดูแลไฟอย่างใกล้ชิด ใช้ไฟอ่อน ๆ ถ้าไฟแรงจะทำให้ไหม้

ขั้นตอนที่ 6 น้ำพริก

มีส่วนผสม ดังนี้

พริกชี้ฟ้าแห้ง คั่วให้ดำขนาดที่ใช้ขึ้นอยู่กับความต้องการจะให้เผ็ดมากน้อยของผู้ทำ

หัวหอม – กระเทียม เผาไฟให้สุก แกะเปลือกแล้วนำมาโขลกรวมกันกับพริกให้ละเอียดแล้ว ใส่อิมลงในน้ำปูตามขั้นตอนการต้มหรือเคี้ยวน้ำปูตามที่ได้กล่าวไว้แล้ว

ประโยชน์คุณค่าทางอาหาร

น้ำปูสามารถนำมาปรุงอาหารได้หลายชนิด เช่น น้ำพริกปู ใส่แกงหน่อไม้ ยำหน่อไม้ และคลุกกับข้าวเหนียว (คนเหนือว่าปายน้ำปู) นอกจากนี้น้ำปูยังให้คุณค่าทางอาหาร คือแคลเซียม และวิตามิน



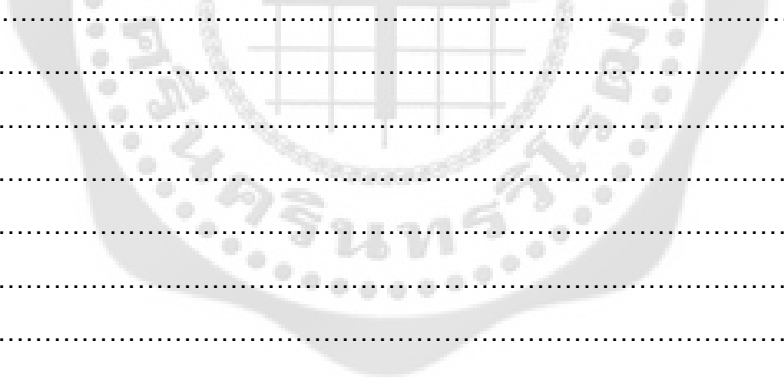
แบบบันทึกการเรียนรู้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 การทำน้ำปู

สิ่งที่ท่านได้รับความรู้เกี่ยวกับการฝึกอบรม

[illegible]

ท่านคิดว่าจะมีวิธีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทำน้ำปูให้อยู่คู่กับชุมชนได้อย่างไร



ใบความรู้ที่ 4

ประวัติการหลอมไขผึ้งทำเทียนบูชาเสเดาะเคราะห์



ร้านเจริญชัยการช่าง
Charoenchaikarnchang
www.somrek.com

การหลอมไขผึ้งทำเทียนมีการใช้มานานนับตั้งแต่มีการเปิดพีรามิด พบไขผึ้ง ณ ที่เก็บศพของชาวอียิปต์ พบว่า ไขผึ้งเป็นส่วนผสมในการทำมัมมี่ (ศพที่มีการเก็บรักษาด้วยวิธีการพิเศษ) การใช้เทียนไขในพิธีทางศาสนา ได้มีการใช้กันในทุกศาสนา นานนับพันปีมาแล้ว จนถึงทุกวันนี้ โดยเฉพาะในแผ่นดินสุวรรณภูมินั้น พบว่า มีการใช้เทียนไขบูชาเทพเจ้า และแลกเปลี่ยนซื้อขายกันมา ตั้งแต่สมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 (พ.ศ. 1724 - 1758)

นายอนันต์ จันตา อยู่บ้านเลขที่ 192 หมู่ 5 ตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ วิทยาการการหลอมไขผึ้งได้เรียนรู้วิธีการหลอมไขผึ้งจากการสอบถามคนแก่ในหมู่บ้านและเริ่มนำความรู้มาลองฝึกทดลองดู ตั้งแต่เดือนเมษายนปี 2527 เป็นต้นมาทำต่อเนื่องปีละหลาย ๆ ครั้ง จนกระทั่งถึงปัจจุบัน

วัตถุดิบ และอุปกรณ์ที่ใช้ทำน้ำปู

1. ไชผิ้ง	2	กิโลกรัม
2. หม้อต้ม	1	ใบ
3. ไหหนึ่ง	1	ใบ
4. กระซอนหรือตาข่ายใช้ตักสิ่งเจือปน	1	ชิ้น
5. ภาชนะรูปแบบพิมพ์	1	ชุด

ขั้นตอนการหลอมไชผิ้งทำเทียนบูชาสะอาดเคราะห์

ขั้นตอนที่ 1 การหลอมไชผิ้ง โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. นำไชผิ้งลงในหม้อจากนั้นเติมน้ำลงไปพอประมาณ
2. นำไปตั้งไฟจนเดือดเพื่อให้ไชผิ้งละลาย
3. ตักไชผิ้งผ่านกระซอนหรือตาข่ายใช้ตักสิ่งเจือปนลงในภาชนะที่ใส่น้ำเย็นจะได้ไชผิ้งที่

สะอาด

4. ทิ้งไว้จนไชเย็นตัวประมาณ 10 นาที
5. นำไชผิ้งที่เย็นตัวแล้วกลับไปต้มอีกครั้ง รอจนหลอมเป็นของเหลว
6. เทไชผิ้งลงในแบบพิมพ์ จะได้ไชผิ้งที่จะอาดและบริสุทธิ์

ขั้นตอนที่ 2 การทำเทียน

นำไชผิ้งที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 ไปแบ่งตามขนาดที่ต้องการใช้ จากนั้นนำไปตากแดด หรือตั้งไฟ เพื่อให้ไชผิ้งอ่อนตัวจนสามารถปั้นขึ้นรูปได้ นำไชผิ้งมาคลึงออกเป็นแผ่นแบน จากนั้นนำเส้นด้ายที่มีความยาว 1 คืบของผู้ที่ต้องการสะอาดเคราะห์ ให้มีจำนวนมากกว่าอายุจริง 1 เส้น ถ้าอายุ 20 ปี จำนวนด้าย 21 เส้น นำมาวางไว้กึ่งกลางของไชผิ้งที่คลีแล้ว จากนั้นจึงม้วนคลึงกับพื้นเพื่อให้ขึ้นรูปเป็นแท่งเทียน

ประโยชน์

1. ได้เทียนบูชาสะอาดเคราะห์
2. ขายเป็นสินค้า เพื่อเพิ่มรายได้ให้ตนเอง และครอบครัว

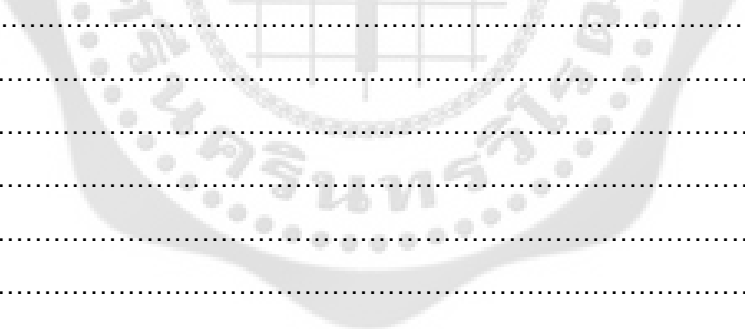
แบบบันทึกการเรียนรู้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 การทำเทียนบูชาสวดเคราะห์

สิ่งที่ท่านได้รับความรู้เกี่ยวกับการฝึกอบรม

[illegible]

ท่านคิดว่าจะมีวิธีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาเขียนบูชาสะเดาะเคราะห์ให้อยู่กับชุมชนได้อย่างไร



แผนการฝึกอบรม
เสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

โดย

อดุลย์ จันตา

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ



แผนการฝึกอบรม

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ภูมิปัญญากระต๊าก

จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม	รายละเอียดกิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ	ระยะเวลา	ประเมินผล	ด้านการเกิดจิตสำนึก
1. สามารถรับรู้ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญากระต๊าก สภาพปัจจุบัน ปัญหา ตลอดจนกรรมวิธีทำ และประโยชน์	1. ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญากระต๊าก*(1,8) 2. สภาพปัจจุบันของภูมิปัญญากระต๊าก*(3,6) 3. วิธีการหาวัสดุเพื่อทำกระต๊าก (วัสดุภายในชุมชน)*(4) 4. ขั้นตอนการทำกระต๊าก*(2,5) 5. ประโยชน์ของกระต๊าก*(7)	เกมต่ออักษร การบรรยายหัวข้อ “ภูมิปัญญากระต๊าก”	1. ผู้ช่วยผู้วิจัยแจกอักษรที่ทำจากกระต๊ากให้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม 2. ผู้วิจัยนำเล่นเกม 1. ผู้ช่วยผู้วิจัยแจกใบความรู้และกระต๊ากให้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม 2. ผู้วิจัยบรรยายเนื้อหาหัวข้อ “ภูมิปัญญากระต๊าก”	ผู้ช่วยผู้วิจัย ผู้วิจัย ผู้ช่วยผู้วิจัย ผู้วิจัย	5 นาที 10 นาที 5 นาที 40 นาที	1. แบบบันทึกการเรียนรู้ 2. แบบประเมินตนเองในการปฏิบัติกิจกรรม	ด้านการรับรู้
2. สามารถคิดและตระหนักถึงคุณค่าในการอนุรักษ์ภูมิปัญญากระต๊าก	1. กระตุ้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความรู้สึกอยากจะทำ*(2,4)	กิจกรรมทำดอกไม้จากกระต๊าก	1. ผู้วิจัยกระตุ้นความคิดให้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยการตั้งคำถาม เพื่อกระตุ้นความคิด 2. ผู้วิจัยอธิบายถึงคุณค่าของกระต๊ากในกิจกรรมเพื่อชี้แนวทางให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์	ผู้วิจัย	1 ชั่วโมง	1. แบบประเมินตนเองในการปฏิบัติกิจกรรม	ด้านความคิด

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ภูมิปัญญากระดาษสา (ต่อ)

จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม	รายละเอียดกิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ	ระยะเวลา	ประเมินผล	ด้านการเกิด จิตสำนึก
3. สามารถทำ กระดาษสาได้	1. วิธีการทำกระดาษสา* (2,5)	สอนทำกระดาษสา	1. วิทยากรอธิบายขั้นตอน การทำกระดาษสา 2. ผู้ช่วยวิทยากร และผู้วิจัย เตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ทำกระดาษ สา 3. ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ทดลองทำกระดาษไปพร้อมกับ วิทยากรคอยแนะนำ	วิทยากร ผู้ช่วยครูภูมิฯ ผู้วิจัย วิทยากร	30 นาที 3 ชั่วโมง 30 นาที	1. แบบประเมินตนเอง ในการปฏิบัติกิจกรรม	ด้านการ ปฏิบัติ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 การบันทึกข้อมูลผลสมการ

จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม	รายละเอียดกิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ	ระยะเวลา	ประเมินผล	ด้านการเกิดจิตสำนึก
1. สามารถรับรู้ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาการบันทึกข้อมูลผลสมการ สภาพปัจจุบัน ปัญหา ตลอดจนกรรมวิธีทำและประโยชน์	1. ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาการบันทึกข้อมูลผลสมการ* (1,8) 2. สภาพปัจจุบันของภูมิปัญญาการบันทึกข้อมูลผลสมการ*(3,6) 3. วิธีการหาวัสดุเพื่อทำการบันทึกข้อมูลผลสมการ (วัสดุภายในชุมชน)*(4) 4. ขั้นตอนการทำการบันทึกข้อมูลผลสมการ*(2,5) 5. ประโยชน์ของการบันทึกข้อมูลผลสมการ*(7)	เกม.ไปคำ การบรรยายหัวข้อ “การบันทึกข้อมูลผลสมการ”	1. ผู้ช่วยผู้วิจัยเตรียมภาพไปคำที่เป็นรูปบันทึกข้อมูลผลสมการ 2. ผู้วิจัยนำเล่นเกม 1. ผู้ช่วยผู้วิจัยแจกใบความรู้การบันทึกข้อมูลผลสมการให้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม 2. ผู้วิจัยบรรยายเนื้อหาหัวข้อ “ภูมิปัญญาการบันทึกข้อมูลผลสมการ”	ผู้ช่วยผู้วิจัย ผู้วิจัย ผู้ช่วยผู้วิจัย ผู้วิจัย	5 นาที 10 นาที 5 นาที 40 นาที	1. แบบบันทึกการเรียนรู้ 2. แบบประเมินตนเองในการปฏิบัติกิจกรรม	ด้านการรับรู้
2. สามารถคิดและตระหนักถึงคุณค่าในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการบันทึกข้อมูลผลสมการ	1. กระตุ้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความรู้สึกรักจะอนุรักษ์*(2,5)	กิจกรรมทาสีข้อมูลผลสมการ	1. ผู้วิจัยกระตุ้นความคิดให้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยการตั้งคำถาม เพื่อกระตุ้นความคิด 2. ผู้วิจัยอธิบายถึงคุณค่าของการบันทึกข้อมูลผลสมการในกิจกรรมเพื่อชี้แนวทางให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์	ผู้วิจัย	1 ชั่วโมง	1. แบบประเมินตนเองในการปฏิบัติกิจกรรม	ด้านความคิด

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 การปั้นขี้เลื่อยผสมกาว (ต่อ)

จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม	รายละเอียดกิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ	ระยะเวลา	ประเมินผล	ด้านการเกิด จิตสำนึก
3. สามารถปั้นขี้เลื่อยผสมกาวได้	1. วิธีการปั้นขี้เลื่อยผสมกาว*(2,4)	สอนปั้นขี้เลื่อยผสมกาว	1. วิทยากรอธิบายขั้นตอนการปั้นขี้เลื่อยผสมกาว 2. ผู้ช่วยวิทยากร และผู้วิจัยเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ปั้นขี้เลื่อยผสมกาว 3. ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทดลองปั้นขี้เลื่อยผสมกาวไปพร้อมกับมีวิทยากรคอยแนะนำ	วิทยากร ผู้ช่วยครูภูมิฯ ผู้วิจัย วิทยากร	30 นาที 3 ชั่วโมง 30 นาที	1. แบบประเมินตนเองในการปฏิบัติกิจกรรม	ด้านการปฏิบัติ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 การทำน้ำปู

จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม	รายละเอียดกิจกรรม ☐ ผู้รับผิดชอบ	ระยะเวลา	ประเมินผล	ด้านการเกิด จิตสำนึก	
1. สามารถรับรู้ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาการทำน้ำปู สภาพปัจจุบันปัญหา ตลอดจนกรรมวิธีทำ และประโยชน์	1. ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาการทำน้ำปู*(1,8) 2. สภาพปัจจุบันของภูมิปัญญาการทำน้ำปู*(3,6) 3. วิธีการหาวัสดุเพื่อทำน้ำปู (วัสดุภายในชุมชน)*(4) 4. ขั้นตอนการทำน้ำปู*(2,5) 5. ประโยชน์ของการทำน้ำปู*(7)	เกม.ตอบคำถามอาหารอะไรมีส่วนผสมของน้ำปู การบรรยายหัวข้อ “การทำน้ำปู”	1. ผู้วิจัยเตรียมคำถามสำหรับนำเล่นเกม 1. ผู้ช่วยผู้วิจัยแจกใบความรู้การทำน้ำปูให้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม 2. ผู้วิจัยบรรยายเนื้อหาหัวข้อ “ภูมิปัญญาการทำน้ำปู”	ผู้วิจัย ผู้ช่วยผู้วิจัย ผู้วิจัย	15 นาที 5 นาที 40 นาที	1. แบบบันทึกการเรียนรู้ 2. แบบประเมินตนเองในการปฏิบัติกิจกรรม	ด้านการรับรู้
2. สามารถคิดและตระหนักถึงคุณค่าในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทำน้ำปู	1. กระตุ้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความรู้สึ้อยากจะอนุรักษ์*(2,5)	กิจกรรมปรุงอาหารจากน้ำปู	1. ผู้วิจัยกระตุ้นความคิดให้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยการตั้งคำถาม เพื่อกระตุ้นความคิด 2. ผู้วิจัยอธิบายถึงคุณค่าของน้ำปูในกิจกรรมเพื่อชี้แนวทางให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ 3. รับประทานอาหารที่ปรุงจากน้ำปู	ผู้วิจัย	1 ชั่วโมง	1. แบบประเมินตนเองในการปฏิบัติกิจกรรม	ด้านความคิด

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 การทำน้ำปู (ต่อ)

จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม	รายละเอียดกิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ	ระยะเวลา	ประเมินผล	ด้านการเกิด จิตสำนึก
3. สามารถทำน้ำปูได้	1. วิธีการทำน้ำปู*(2,4)	สอนการทำน้ำปู	1. วิทยากรอธิบายขั้นตอนการทำน้ำปู 2. ผู้ช่วยวิทยากร และผู้วิจัยเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ทำน้ำปู 3. ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทดลองทำน้ำปูไปพร้อมกับมีวิทยากรคอยแนะนำ	วิทยากร ผู้ช่วยครูภูมิฯ ผู้วิจัย วิทยากร	30 นาที 3 ชั่วโมง 30 นาที	1. แบบประเมินตนเองในการปฏิบัติกิจกรรม	ด้านการปฏิบัติ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 การทำเทียนบูชาเสเดาะเคราะห์

จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม	รายละเอียดกิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ	ระยะเวลา	ประเมินผล	ด้านการเกิดจิตสำนึก
1. สามารถรับรู้ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาการทำเทียนบูชาเสเดาะเคราะห์ สภาพปัจจุบันปัญหา ตลอดจนกรรมวิธีทำ และประโยชน์	1. ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาการทำเทียนบูชาเสเดาะเคราะห์*(1,8) 2. สภาพปัจจุบันของภูมิปัญญาการทำเทียนบูชาเสเดาะเคราะห์*(3,6) 3. วิธีการหาวัสดุเพื่อทำเทียนบูชาเสเดาะเคราะห์(วัสดุภายในชุมชน)*(4) 4. ขั้นตอนการทำเทียนบูชาเสเดาะเคราะห์*(2,5) 5. ประโยชน์ของการทำเทียนบูชาเสเดาะเคราะห์*(7)	เกม.ส่งเทียน	1. ผู้ช่วยผู้วิจัยแจกเทียนให้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมกลุ่มละ 1 เล่ม พร้อมจุดไฟ 2. ผู้วิจัยนำเล่นเกม 1. ผู้ช่วยผู้วิจัยแจกใบความรู้การทำเทียนบูชาเสเดาะเคราะห์ให้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม 2. ผู้วิจัยบรรยายเนื้อหาหัวข้อ “ภูมิปัญญาการทำเทียนบูชาเสเดาะเคราะห์”	ผู้วิจัย ผู้ช่วยผู้วิจัย ผู้วิจัย	15 นาที 5 นาที 40 นาที	1. แบบบันทึกการเรียนรู้ 2. แบบประเมินตนเองในการปฏิบัติกิจกรรม	ด้านการรับรู้
2. สามารถคิดและตระหนักถึงคุณค่าในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทำเทียนบูชาเสเดาะเคราะห์	1. กระตุ้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความรู้สึกรักจะอนุรักษ์*(2,5)	กิจกรรมแกะสลักเทียนบูชาเสเดาะเคราะห์	1. ผู้วิจัยกระตุ้นความคิดให้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยการตั้งคำถาม เพื่อกระตุ้นความคิด 2. ผู้วิจัยอธิบายถึงคุณค่าของการทำเทียนบูชาเสเดาะเคราะห์ในกิจกรรม เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์	ผู้วิจัย	1 ชั่วโมง	1. แบบประเมินตนเองในการปฏิบัติกิจกรรม	ด้านความคิด

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 การทำเทียนบูชาสะเดาะเคราะห์ (ต่อ)

จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม	รายละเอียดกิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ	ระยะเวลา	ประเมินผล	ด้านการเกิดจิตสำนึก
3. สามารถทำเทียนบูชาสะเดาะเคราะห์ได้	1. วิธีการทำเทียนบูชาสะเดาะเคราะห์*(2,4)	สอนทำเทียนบูชาสะเดาะเคราะห์	1. วิทยากรอธิบายขั้นตอนการทำเทียนบูชาสะเดาะเคราะห์ 2. ผู้ช่วยวิทยากร และผู้วิจัยเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ทำเทียนบูชาสะเดาะเคราะห์ 3. ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทดลองทำเทียนบูชาสะเดาะเคราะห์ไปพร้อมกับมีวิทยากรคอยแนะนำ	วิทยากร ผู้ช่วยครูภูมิฯ ผู้วิจัย วิทยากร	30 นาที 3 ชั่วโมง 30 นาที	1. แบบประเมินตนเองในการปฏิบัติกิจกรรม	ด้านการปฏิบัติ

*หมายเหตุ แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. การค้นคว้าวิจัย
2. การอนุรักษ์ การปลูกจิตสำนึก
3. การฟื้นฟู
4. การพัฒนา ริเริ่มสร้างสรรค์
5. การถ่ายทอดภูมิปัญญา
6. การส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดเครือข่าย
7. การเผยแพร่แลกเปลี่ยน
8. การยกย่องเชิดชูวิทยากร

กำหนดการฝึกอบรม
เสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

โดย

อดุลย์ จันตา

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ



ตารางการฝึกอบรม

ที่	เวลา	หัวข้อฝึกอบรม
วันที่ 1.	08.00-08.30 น. 08.30-09.00 น. 09.00-09.30 น. 09.30-10.00 น. 10.00-10.15 น. 10.15-11.15 น. 11.15-12.00 น. 12.00 -13.00 น. 13.00-13.30 น. 13.30-17.00 น.	ลงทะเบียน พิธีเปิดและปฐมฤกษ์ กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ทำแบบวัดจิตสำนึกก่อนการอบรม (Pretest) พักรับประทานอาหารว่าง บรรยายเรื่องประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญากระตาะสา สภาพ ปัจจุบัน ปัญหา ตลอดจนกรรมวิธีทำ และประโยชน์ กิจกรรมสร้างความคิด ความตระหนัก (ทำดอกไม้จากกระตาะสา) พักรับประทานอาหารกลางวัน เดินทางไปสถานประกอบการภูมิปัญญากระตาะสา ลงมือทำกระตาะสา
วันที่ 2	08.30-09.00 น. 09.00-09.30 น. 09.30-10.30 น. 10.30-10.45 น. 10.45-12.00 น. 12.00-13.00 น. 13.00-17.00 น.	เดินทางไปสถานประกอบการภูมิปัญญาชีเลื่อยผสมกาว กิจกรรมนำเข้าสู่บทเรียน บรรยายเรื่องประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาชีเลื่อยผสมกาว สภาพปัจจุบัน ปัญหา ตลอดจนกรรมวิธีทำ และประโยชน์ พักรับประทานอาหารว่าง กิจกรรมสร้างความคิด ความตระหนัก (ทาสีชีเลื่อยผสมกาว) พักรับประทานอาหารกลางวัน ลงมือทำชีเลื่อยผสมกาว
วันที่ 3	08.30-09.00 น. 09.00-09.30 น. 09.30-10.00 น. 10.00-10.15 น. 10.15-12.00 น. 12.00-13.00 น. 13.00-13.30 น. 13.30-17.00 น.	กิจกรรมนำเข้าสู่บทเรียน บรรยายเรื่องประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาน้ำปู สภาพปัจจุบัน ปัญหา ตลอดจนกรรมวิธีทำ และประโยชน์ กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ พักรับประทานอาหารว่าง กิจกรรมสร้างความคิด ความตระหนัก (ปรุงรสอาหารด้วยน้ำปู) พักรับประทานอาหารกลางวัน เดินทางไปสถานประกอบการภูมิปัญญาน้ำปู ทดลองทำน้ำปู

ที่	เวลา	หัวข้อฝึกอบรม
วันที่ 4	08.30-09.00 น.	กิจกรรมนำเข้าสู่บทเรียน
	09.00-09.30 น.	บรรยายเรื่องประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาเทียนบูชาเสเดาะเคราะห์ สภาพปัจจุบัน ปัญหา ตลอดจนกรรมวิธีทำ และประโยชน์
	09.30-10.00 น.	กิจกรรมสร้างความคิด ความตระหนัก (แกะสลักชื่อ บนเทียนบูชาฯ)
	10.00-10.15 น.	พักรับประทานอาหารว่าง
	10.15-10.45 น.	เดินทางไปสถานประกอบการภูมิปัญญาเทียนบูชาเสเดาะเคราะห์
	10.45-12.00 น.	ลงมือทำเทียนบูชาเสเดาะเคราะห์
	12.00-13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
	13.00-15.45 น.	ลงมือทำเทียนบูชาเสเดาะเคราะห์
	15.45-16.00 น.	เดินทางกลับสถานที่ฝึกอบรม
	16.00-16.30 น.	สรุปกิจกรรม (อภิปรายกลุ่ม)
	16.30-17.00 น.	ทำแบบวัดจิตสำนึกหลังการอบรม (Posttest)
	17.00-17.30 น.	ปัจฉิมนิเทศ และพิธีปิด

เอกสารอ้างอิง

- กระดาษา. (2558). สืบค้นจาก http://web.ku.ac.th/king72/2541-2/proj4_10stm/ สืบค้นเมื่อวันที่ 15 ต.ค. 2558
- เทียนบุษของดีล้านนา ตำราเมืองเหนือ. (2558). สืบค้นจาก <http://wangsombatba.blogspot.com/2014/12/blog-post.html> สืบค้นเมื่อวันที่ 7 ต.ค. 2558
- น้อย เศษมะโน (2558, 2 ธันวาคม) สัมภาษณ์โดย อุดุลย์ จันตา ที่บ้านเลขที่ 128 หมู่ที่ 10 ตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่
- น้ำปู-อาหารพื้นบ้านล้านนา. (2558). ศูนย์สารสนเทศภาคเหนือ สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สืบค้นจาก http://library.cmu.ac.th/lannafood/detail. lannafood.psp? id_food =21 สืบค้นเมื่อวันที่ 15 ต.ค. 2558
- ปทุม เชียงดี (2558, 2 ธันวาคม) สัมภาษณ์โดย อุดุลย์ จันตา ที่บ้านเลขที่ 168 หมู่ที่ 8 ตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่
- ปิ่นขี้เลื่อยผสมการ. (2558). <http://www.otoptoday.com> สืบค้นเมื่อวันที่ 5 ส.ค. 2558
- สมชัย บุญต้อย (2558, 4 ธันวาคม) สัมภาษณ์โดย อุดุลย์ จันตา ที่บ้านเลขที่ 67 หมู่ที่ 10 ตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่
- สามารถ จันทรสุรย์. (2534). ภูมิปัญญาท้องถิ่นคืออะไร อย่างไร. ใน การสัมมนาทางวิชาการ เรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน. กรุงเทพฯ:คุรุสภาลาดพร้าว
- เสรี พงศ์พิศ. (2529). คินสู่รากเหง้า. กรุงเทพฯ: หมู่บ้าน.
- อนันต์ จันตา (2558, 2 ธันวาคม) สัมภาษณ์โดย อุดุลย์ จันตา ที่บ้านเลขที่ 192 หมู่ที่ 5 ตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่

กิจกรรมการทำกระดาษสา





กิจกรรมการปั่นขี้เลื่อยผสมกาว



กิจกรรมการทำนา





กิจกรรมการหลอมไขผึ้งทำเทียนบูชาเสเดาะเคราะห์





ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	อดุลย์ จันทา
วันเดือนปีเกิด	16 กรกฎาคม 2501
สถานที่เกิด	192 หมู่ 5 ตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	159/1 หมู่ 10 ตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่
ตำแหน่งหน้าที่การทำงานปัจจุบัน	ข้าราชการบำนาญ
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	-
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2517	มัธยมศึกษาปีที่ 3 จาก โรงเรียนประชาสรรค์วิทยา อำเภอสอง จังหวัดแพร่
พ.ศ. 2526	ครุศาสตรบัณฑิต วิชาเอกภาษาอังกฤษ จาก วิทยาลัยครู อุตรดิตถ์
พ.ศ. 2540	การศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาอังกฤษ จาก มหาวิทยาลัยนเรศวร
พ.ศ. 2559	การศึกษาดุษฎีบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ